T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HADİSLERDE GİYİM KUŞAMLA İLGİLİ TEMEL İLKELER VE UYARILAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ SELAHATTİN YILDIRIM

HAZIRLAYAN
ÖMER ŞIK

MALATYA-2020

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HADİS BİLİM DALI

HADİSLERDE GİYİM KUŞAMLA İLGİLİ TEMEL İLKELER VE UYARILAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILDIRIM

HAZIRLAYAN

Ömer ŞIK

MALATYA-2020

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILDIRIM danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "HADİSLERDE GİYİM KUŞAMLA İLGİLİ TEMEL İLKELER VE UYARILAR" adlı bu çalışmanın bilimsel ahlâk ve ilkelere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün eserleri metin içinde ve kaynakçada yöntemine uygun bir biçimde gösterilenlerden oluştuğunu onurumla doğrularım.

Ömer ŞIK

ÖNSÖZ

En son ve en mükemmel din olan İslâm, insanın dünya ve âhiretteki saadetini hedeflemektedir. Bunu gerçekleştirmek için birtakım ilke ve esaslar vazetmiş ve bazı uyarılarda bulunmuştur. Kur'an ve sünnette yer alan bu esaslar evrensel niteliktedir. Bu evrensel ilkeler ve uyarıların bir kısmı da giyim ve kuşam ile ilgilidir.

Günümüz dünyasında giyim ve kuşam modanın hâkimiyeti altına girmiştir. Modaya uyma adına birtakım yanlışlıklar normal bir hal almaya başlamıştır. Bunların başında israf ve insanın saygınlığına halel getirecek giyim kuşam şekilleri gelmektedir.

Müslüman bireylerin sorgusuz ve sorumsuz bir giyim kuşam tercihi, olumsuz kimlik ve kişiliğin oluşmasına neden olmaktadır. Bu da zamanla kendi kültür ve medeniyetine yabancılaşan müslüman tiplemesini doğurmaktadır. İslâm inancında insanın temel vasfı, "Allah'a kul" olmaktır. İslâm, insanın bu niteliğini her alanda korumayı hedeflemektedir. Giyim kuşamla ilgili kaide ve ikazların temelinde bu vasfın korunması ve unutulmaması yatmaktadır.

Kur'an'da "takvâ elbisesi"[1] olarak ifade edilen bu durum, Allah'a karşı derin saygı ve sevgi duyma, hayâ hissine sahip olma, maddî, mânevî her çeşit ayıp ve çirkinlikten korunma halidir. Bundan dolayı vücudumuza giymemiz gereken elbise ile ruhumuza giydireceğimiz mânevî kisve olan takvâ elbisesi beraber zikredilmiştir.

İşte bu gerçeklerden hareketle birer inci mesabesinde olan, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim kuşamla ilgili uyarılarını inceleyip, değerlendirmeye çalışacağız. Kıyafet ve giyim kuşamla ilgili rivâyetleri değerlendirirken daha çok şerh (yorum) boyutuna ağırlık vererek ana prensipleri ve uyarıları işleyeceğiz.

Genellikle taradığımız Kitâbü'l-Libâs ve Kitâbü'z-Ziynet bölümleri muhteva olarak; elbise, ayakkabı, saç sakal, yüzük, küpe, kadın erkek kıyafetleri ve benzeşmesi,

[1] Bkz. "Ey Âdemoğullan! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takvâ elbisesi ise daha hayırlıdır. İşte bu (maddî ve mânevî elbiseler) Allah'ın âyetlerindendir, belki düşünüp öğüt alırlar." (el-A'râf 7/26) buyurmuş, elbisenin ve giyinmenin önemine işaret edilmiştir.

altın ve ipek kullanımı, altın ve gümüş kaplar, dövme yapmak-yaptırmak, renkler, boyama, peruk ve koku kullanmak vb. konular yer almaktadır.

"Hadislerde Giyim Kuşamla İlgili Temel İlkeler ve Uyarılar" konulu araştırmamız giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, önemi, amacı, metodu ve kaynaklarına değinmekle beraber libâs, inzâr, ziynet ve giyim kuşam kavramlarını açıklayacağız. Ayrıca konuyla ilgili yapılmış olan çalışmaları tanıtmaya çalışacağız. Birinci bölümde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim kuşamla ilgili benimsediği temel ilkeler üzerinde durmaya çalışacağız. İkinci bölümde Allah Resûlü'nün giyim kuşamla ilgili uyarılarını; elbise, yüzük, ayakkabı ve saç sakal olarak belirlenen dört ana başlıkta incelemeye çalışacağız. Sonuç bölümünde ise yaptığımız çalışmada vardığımız neticeyi yazacağız.

Çalışma boyunca bana zaman ayırarak kıymetli düşünce ve tecrübesiyle yardımlarını esirgemeyen muhterem hocam Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILDIRIM ile tenkit ve tavsiyeleriyle çalışmamın olgunlaşmasına katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Saffet SANCAKLI'ya, Doç. Dr. Veysel ÖZDEMİR'e ve Dr. Öğr. Serkan DEMİR'e samimi, içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çaba ve gayret bizden, tevfîk ve başarı Yüce Allah'tandır.

Ömer ŞIK

MALATYA – 2020

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi
Ömer ŞIK
İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı
Hadis Bilim Dalı
Malatya-2020

Giyim kuşam; insanın dünya görüşünü ortaya koyan ve mensubiyetini belirten sembollerden biridir. Kur'an'da Hz. Âdem (a.s.) ile başladığı belirtilen ve beşer kültürünün temel unsurlarından biri olan kıyafet; dinî, millî, örfî ve ferdî şahsiyetlerimizi temsil eder. Günümüzde giyim kuşam modanın hâkimiyetine girmiştir. Modaya uyma adına birtakım yanlışlıklar yapılmaktadır. Bunların başında israf ve insanın izzetini zedeleyen giyim kuşam şekilleri gelmektedir.

Yaşadığı coğrafyanın iklim şartlarına uygun sade ve temiz giyinen Hz. Peygamber, (s.a.s.) pek çok kadim din ve kültürün bulunduğu bir ortamda, ashâbına başka geleneklerin içinde kaybolmamaları ve müslümanlara özgü bir görünüm ve aidiyet bilincini kazandırmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda tevhid inancına aykırı ve başka dinlerin şiârı kabul edilen her türlü giyim ve kuşam biçimleri yasaklanmıştır.

Hadislerde giyim kuşamla ilgili temel ilkeleri ve uyarıları konu edinen bu tez, giriş, iki bölüm ve sonuçtan müteşekkildir. Giriş bölümünde kavramsal çerçeveyi oluşturan libâs, ziynet, giyim kuşam ve inzâr kavramları üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim şekli tespit edilmeye çalışılmış ve bunun ümmeti için bağlayıcılık boyutu ortaya konulmuştur. Ayrıca Allah Resûlü'nün; giyim ve kuşamda israf etmemek, temiz giyinmek, sade giyinmek, güzel ve düzgün giyinmek, giyinmeye sağdan başlamak ve yeni elbise giyerken dua etmek gibi benimsediği evrensel temel ilkeler ile güzel edepler irdelenmiştir. İkinci bölümde hadislerde giyim kuşamla ilgili elbise, yüzük, saç-sakal ve ayakkabı olmak üzere dört ana başlıktaki Hz. Peygamber'in uyarılarına yer verilmiştir. Bu ikazlar çerçevesinde elbisenin giyiniş tarzı, rengi ve cinsi ile yüzüğün imal edildiği madenlerle ilgili uyarılar araştırılmıştır. Aynı

şekilde saç ve sakallın bakımı ve temizliği, boyanması, modeli, sakallın uzatılması, bıyığın kesilmesi, dövme ve takma saç gibi konularla ilgili ikazlar genel olarak incelenmeye tabi tutulmuştur. Bu bölümlerdeki araştırmalar neticesinde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim ve kuşamla ilgili benimsediği ana ilkeler, yaptığı uyarılar ve ettiği tavsiyeler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Giyim Kuşam, Libâs, Kıyafet, Uyarı, İlke, Hadis.

ABSTRACT

Master Thesis

Ömer Şık

Inonu University of Social Sciences Institute

Basic Islamic Sciences Departmentof

Hadith Science Branch

Malatya-2020

Apparel is one of symboly which reveal people's World view and remark their connection. Clothing pointed out to start with the prophet Adam in Quran, one of basic components of humanity represents our religious, national, traditional and personal ways. Nowadays, fashion has domination over apparel. Several mistakes are being made to keep up with the latest fashion. The most important anes are wastefulness and apparel that damades people's morals.

The prophet Muhammad who wears suitable clothes for his neighbourhood, puts on clean and plain ones aims not be lost in another traditions, have an appearance that is proper for muslims, and have canscious of identity ina region which has so many ancient religions and cultures. He wants his people to gain these. These are his goals. In this context, the manners of dressing accepted as tenet of other religions, against beliefs of muslims are forbidden.

This thesis that contains baslc tenets about apparel and warnings in the prophet Muhammed's sayings comprises of 3 parts: Entry, 2 chapters and conclusion. Some concepts such as clothing, ornament and apparel which form conceptual framework are emphasised in entry. In chapter one, apparel of the prophet Muhammad is tried to determine and it is exhibited to accept like that by people who believe him. Morever, some basic universal tenets and courtesy adopted by God such as wearing clean clothes, plain ones, wearing clothes from the right side firstly, praying before wearing new clothes are exmined. Chapter 2 consists of warnings of the prophet Muhammad about apparel, ring, hairstyle, beard and shoes in his sayings. This has basic headlines. Warnings about apparel, the colour of it, the material of it and the mineral of ring are searched. Besides, notices abouut care of hair and beard, cleaning of them, dyeing of

them, style of them, beard extetion, cutting movstache, having tatoo, wearing wig are examined. At the end of research in these chapters basic tenets adopted by the prophet Muhammad, warnings and advices of him are determined.

Key Words: Clothing, Libas, Clothes, Warning, Principle, Hadith.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ III
ÖNSÖZ IV
ÖZET VI
ABSTRACT VIII
İÇİNDEKİLER X
KISALTMALAR XII
GİRİŞ 1
1. Araştırmanın Konusu ve Önemi 1
2. Araştırmanın Amacı 3
3. Araştırmanın Metodu ve Kaynakları 3
4. Kavramsal Çerçeve 5
5. Yapılan Çalışmalar 6
BİRİNCİ BÖLÜM 9
1. HADİSLERDE GİYİM VE KUŞAMLA İLGİLİ TEMEL İLKELER 9
1.1. Hz. Peygamber'in Giyim Şekli ve Bağlayıcılığı 9
1.2. Temiz Giyinmek 14
1.3. Güzel ve Düzgün Giyinmek 17
1.4. Giyimde İsraf Etmemek 22
1.5. Sade Giyinmek 28
1.6. Yeni Elbise Giyerken Dua Etmek 32
1.7. Giyinmeye Sağdan Başlamak 35
DEĞERLENDİRME 39
İKİNCİ BÖLÜM 41
2. HADİSLERDE GİYİM VE KUŞAMLA İLGİLİ UYARILAR 41
2.1. Kur'an'ı Kerim'de Giyim Kuşamla İlgili Uyarılar 41
2.2. Elbisenin Giyiniş Tarzı İle İlgili Uyarılar 44
2.2.1. Kibirli Giyinmemek 45
2.2.2. İnce ve Dar Giyinmemek 55
2.2.3. Giyinmiş Çıplaklar 60

2.2.4. Giyimde Gayri Müslimlere Benzememek 65
2.2.5. Şöhret Elbisesini Giymemek 70
2.2.6. İştimâlu's-Sammâ ve İhtîba 74
2.2.7. Giyimiyle Lânete Uğrayanlar 77
2.2.8. Sarık Sarmak/Takmak 82
2.3. Elbisenin Renkleri İle İlgili Uyarılar 87
2.3.1. Beyaz Elbise 88
2.3.2. Siyah Elbise 90
2.3.3. Kırmızı Elbise 92
2.3.4. Yeşil Elbise 98
2.3.5. Sarı Elbise 100
2.4. Elbisenin Cinsi İle İlgili Uyarılar 104
2.4.1. İpek İle İlgili Uyarılar 105
2.4.1.1. İpek Giyme Yasağı 105
2.4.1.2. İpek Giyme Cezası 110
2.4.1.3. İpek Giyme Cevazı 114
2.4.1.4. Elbisede Cevaz Verilen İpek Miktarı 116
2.5. Yüzük Takma İle İlgili Uyarı ve İlkeler 118
2.5.1. Altın Yüzük 118
2.5.2. Gümüş Yüzük 123
2.6. Saç ve Sakal İle İlgili Uyarılar 126
2.6.1. Saç ve Sakalın Bakımı ve Temizliği 127
2.6.2. Saç ve Sakalın Boyanması 130
2.6.3. Saçın Tıraşı ve Modeli 133
2.6.4. İğreti Saç (Peruk) Takmak ve Dövme Yapmak 136
2.6.5. Sakalı Uzatmak ve Bıyığı Kesmek 142
2.7. Ayakkabı İle İlgili Uyarılar 146
SONUÇ 151
KAYNAKÇA 154

KISALTMALAR

a.s.	:	Aleyhisselam
b.	:	Bin, ibn
bnt.	:	Bint
Bkz.	:	Bakınız
Bs.	:	Baskı
DİA	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	:	Editör
Hz.	:	Hazreti
İSAV	:	İslâmi İlimler Araştırma Vakfı
Nşr.	:	Neşreden
ö.	:	Ölüm tarihi
r.a.	:	Radıyallahu Anh
s.a.s.	:	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	:	Tahkik eden
Trc.	:	Tercüme eden
t.y.	:	Tarihsiz

Ünv.	:	Üniversitesi
vb.	:	Ve benzeri
y.y.	:	Yayım yeri yok

GİRİŞ

Yüce Allah, insanlık tarihi boyunca kullarına lutufta bulunarak onlara elçiler göndermiştir. Gönderilen bu elçiler, kavimlerine inanç, ibadet ve ahlâk gibi konularda hakikati tebliğ etmek ve yanlışa karşı ikaz etmek suretiyle onların dünya ve âhiret mutluluğunu amaçlamışlardır. Kur'an'da *"Muhakkak ki; Biz, seni şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."* (Fetih 48/8; Ahzâb 33/45) ifadesiyle Hâtemü'l-enbiyâ olan Hz. Peygamber'in (s.a.s.) de inzâr ve tebşîr yönüne dikkat çekilmiştir.

Beşîr ve nezîr olarak gönderilen Hz. Peygamber, (s.a.s.) ümmetine her konuda olduğu gibi giyim kuşam hususunda da uyarılarda bulunmuş ve temel prensipler getirmiştir. Bu ana ilkeler ve ikazlar hadis kaynaklarımızda "Kitâbü'l-Libâs, Kitâbü'z-Ziynet ve "Kitâbü'l-Libâs ve'z-Ziynet" adında müstakil bölümler olarak yer almaktadır.

Hz. Peygamber, (s.a.s.) İslâm'ın ilk dönemlerinden itibaren ashâbına yönelik yapmış olduğu ikaz, uyarı ve tavsiyelerindeki amaç müslümanların sadece kalbindeki inancıyla değil, şekli ve dış görüntüsü ile de diğer din ve kültür mensuplarından farklı olmasını hedeflemiştir.

Geçmişten bugüne dek giyinme yalnızca bedensel bir ihtiyacı karşılama amacını taşıyan bir eylemden ziyâde karmaşık çok yönlü bir davranış olmuştur. Kişi kıyafeti ile bir taraftan tabiat şartlarına (sıcak soğuk) karşı kendini korumakta bir taraftan da inancının gereklerini yerine getirmekte, ancak tüm bu temel gayelerle beraber kimliğini ortaya koyma mensubiyetini belirtme ve kişiliğini yansıtma gibi pek çok işlevi de giyimi ile yerine getirmektedir.[2]

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

İslâm dini, insanı ilgilendiren her konuda bir hüküm getirdiği gibi, kıyafet ve giyim kuşam hususunda da bazı evrensel prensipler vazetmiştir. Hz. Peygamber, (s.a.s.) medenî hayatımıza ehemmiyet vererek kıyafet ve giyim kuşam üzerinde çokça durmuştur. Kadın ve erkeğin kıyafeti, dar ve geniş oluşu, rengi, kumaşların cinsi,

[2] Şule Yüksel Uysal, "'Men Teşebbehe Bi Kavmin' Hadisini Küresel Giyim Kültürü Açısından Yeniden Okumak", *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları (Dergi)* 11/7 (2016): 296.

temizlik ve kirlilikleri, kıyafetin İslâmî olan ve olmayanları gibi pek çok husus hadislerde mevzubahis edilmiştir.

Kaynaklarımızda Kitâbü'l-Libâs veya Kitâbü'z-Ziynet adı altında müstakil bölümler olarak yer alan giyim ve kuşam konusu, toplumların giyim buhranı yaşadığı günümüzde ayrı bir öneme haizdir. Bundan dolayıdır ki her zaman güncelliğini ve önemini koruyan giyim ve kuşam konusunu araştırmaya çalışacağız.

Kur'an'da Hz. Âdem (a.s.) ile başladığı belirtilen ve beşer kültürünün temel unsurlarından biri olan kıyafetin, insanın hayatında önemli bir yeri vardır. Elbise, insanı iklim şartlarına (sıcak ve soğuğa) karşı koruduğu gibi avret yerlerini de örterek mahremiyetini sağlar. Giyim kuşamın fiziki boyutu olduğu gibi insanın kimlik ve kişiliğini oluşturan mânevi karakter boyutu da vardır. Zira bir kişinin elbisesi, o şahsın gizli düşüncelerinin bir sembolü ve kalıcı ifadesi olabilir. Kıyafetlerimiz nasıl biri olduğumuzu belirtmezse dahi nasıl olmak istediğimizi ortaya çıkarır.

Bir başka yönüyle de kıyafet kültürel bir değer taşır. Dinî, millî, mahallî, örfî ve ferdî şahsiyetimizi temsil eder.[3] Giyim kuşam; insanın zevkini, cinsiyetini, coğrafyasını, milletini ve hatta en derin duygularını dışa vuran bir kartvizit gibidir.[4] "Düzgün bir kıyafet iyi bir tavsiye mektubudur" sözü bu gerçeği en güzel şekilde ifade etmektedir.

Kıyafetler önemli olmasaydı, dünyada binlerce modaevi ve onların ortaya koyduğu koleksiyonları diğer bölgelere taşıyan büyük ticari kuruluşlar ortaya çıkmazdı. Bir kişinin giyim kuşamı karşıdaki muhataba o kişinin şahsiyeti hakkında ipucu da verir.[5]

İşte bu gerçeklerden hareketle Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim ve kuşam konusunda belirlediği evrensel temel ilkeler ve uyarılar, ne belli bir dönemde yaşayan insanlar, ne de belli bir coğrafyada bulunan toplumlar için geçerlidir. İlâhî olan bu prensipler tüm zaman ve mekânlar için geçerlidir. Bununla beraber hadislerde belirtilen

---

3 İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi,* (İstanbul: Akçağ Yayınları, 1995), 15: 55.

4 Ümid Meriç, "Sosyolojik Açıdan Kılık-Kıyafet ve İslam'da Örtünme", *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*, 1991, 30.

5 Yaşar Kandemir v.dğr., *Peygamberimizden Hayat Ölçüleri (Riyazü's-sâlihîn)*, 2. (İstanbul: Erkam Yayınları, 2015), 4: 320.

temel ölçülere uymak şartıyla elbiselerin şekil ve biçimleri bölgelere, milletlerin örf ve adetlerine göre değişiklik gösterebilir.

2. Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın amacı, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim ve kuşam konusundaki uyarılarını değerlendirmek ve bu konuda belirlemiş olduğu evrensel ilke ve esasları tespit etmeye çalışmaktır. Resûl-i Ekrem'in özellikle giyim kuşam konusundaki söz ve fiilleri ile ilgili rivâyetleri değerlendirerek kıyafet hususunda genel uyarıları ve ana prensipleri ortaya koymaktır. Böylece modanın etkisiyle global kültürü hâkim kılma adına bütün kültürlerin adeta yok edilmeye çalışıldığı günümüz dünyasında, insanlığın giyim hususunda yaşandığı buhranı bertaraf etmektir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim kuşam konusunda belirlediği evrensel kaide ve esasları hatırlatmaktır.

Ayrıca giyim kuşam konusunda gelen bütün rivâyetleri ele almak yerine uyarı mahiyetinde olan rivâyetleri değerlendireceğiz ve temel ilke ve esasları belirlemeye çalışacağız.

3. Araştırmanın Metodu ve Kaynakları

Tezimiz, bir konu çalışması olması hasebiyle ilkin konu endeksli yapılan akademik çalışmaları gözden geçireceğiz. Özellikle hadis alanında Libâs ile ilgili yapılmış çalışmaları tespit edip inceleyeceğiz. Giriş bölümünde tespit edilen bu çalışmaların tanıtımını da yapacağız. Bununla beraber inzâr, libâs, ziynet ve giyim kuşam kavramlarını açıklayarak kavramsal çerçeveyi oluşturacağız.

Çalışmamız, *"Hadislerde Giyim Kuşamla İlgili Temel İlkeler ve Uyarılar"* konulu olduğu için temel hadis kaynaklarımızdan; Mâlik b. Enes'in (ö. 179/795) el-*Muvatta*'sı ile Kütüb-i Sitte'nin "libâs ve ziynet" bölümleri baştan sona kadar gözden geçirilerek giyim kuşamla ilgili uyarı mahiyetindeki evrensel rivâyetleri tespit etmeye çalışacağız. İşleyeceğimiz konuya temel teşkil eden ve konuyu en güzel şekilde ortaya koyan rivâyet metni, temel hadis kaynaklarımızdan hangisinde geçiyorsa, o metni orijinal/Arapçasıyla vereceğiz. Daha sonra serlevha olan bu rivâyetleri başta Kütüb-i Sitte'de sırasıyla; Buhârî, (ö. 256/870) Müslim, (ö. 261/875) Ebû Dâvud, (ö. 275/889) Tirmizî, (ö. 279/892) Nesâî (ö. 303/915) ve İbn Mâce (ö. 273/887) sonra Kütüb-i tis'a'dan Mâlik b.

Enes'in (ö. 179/795) el-*Muvatta*'sı, Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) el-*Müsned*'i ve Dârimî'nin *Sünen-i* olmak üzere diğer bazı kaynaklardan tahrîcini yapmaya çalışacağız. Senedde yer alan râviler hakkında yapılan değerlendirmeler için Zehebî'nin (ö. 748/1347) *Mîzânü'l-iʿtidâl fî nakdi'r-ricâl*'i, Mizzî'nin (ö. 742/1341) *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâʾi'r-ricâl*'i ve İbn Hacer'in (ö. 852/1448) *Lisânü'l-Mîzân*'ı gibi başlıca rîcal kitaplarından istifade edeceğiz.

Araştırmamızda özellikle giyim ve kuşamla ilgili genel ilkeler ve uyarılar temasını işleyeceğimiz için şerh/yorum boyutuna ağırlık vereceğiz. Rivâyetlerin muhtevasını işlerken Nevevî'nin (ö. 676/1277) *Minhâc*'ı, İbn Hacer'in (ö. 852/1448) *Fethu'l-bârî*'si, Bedreddin el-Aynî'nin, (ö. 855/1451) *Umdetul Kari*'si, Azîmâbâdî'nin (ö. 1911) *ʿAvnü'l-maʿbûd*'u ve Mübârekpûrî'nin (ö. 1935) *Tuḥfetü'l-*aḥvezî'si olmak üzere Kütüb-i Sitte'nin klâsik şerh ve haşiyeleri ile günümüzde yapılan şerhlerden Haydar Hatiboğlu'nun (ö. 1995) *Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi*, İbrahim Canan'ın (ö. 2009) *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi,* Necati Yeniel - Hüseyin Kayapınar'ın *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, M. Yaşar Kandemir - Raşit Küçük - İsmail Lütfi Çakan'ın *Peygamberimizden Hayat Ölçüleri (Riyazü's-sâlihîn)* ve bir komisyon çalışması olan *Hadislerle İslâm*'dan yararlanacağız. Bahsi geçen kaynaklardan rivâyetlerin muhtevası incelenirken yorumların tutarlı ve sınırlı olmasına, kendisinden daha güçlü naslar, tarihi vakalar ve aklı selimle çelişmemesine dikkat edeceğiz. Ayrıca rivâyetlerin sebeb-i vürudu, bağlamı, siyâk ve sibâkı gibi çeşitli bilgileri beraber değerlendirmeye özen göstereceğiz. Bunula beraber Arapça dil kurallarına ve edebî sanatlara uygun olmasını hedefleyerek bir bütünlük içerisinde değerlendireceğiz.

Çalışmamızda geçen âyetlerin anlaşılması ve yorumlanması için başta Taberî'nin (ö. 310/923) *Câmiʿu'l-beyân fî tefsîri'l-Kurʾân*'ı, Fahreddîn er-Râzî'nin (ö. 606/1209) *Mefâtîhu'l-Gayb*'ı ve İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) *Tefsîrü'l-Kurʾâni'l-âzîm*'i gibi temel kaynaklara baş vuracağız.

Araştırmamızda geçen kavramların sözlük ve terim anlamları için İbn Manzûr'un (ö. 711/1311 *Lisânü'l-ʿArab*'ı, Râgıb el-İsfehânî (ö. 425/1033) *Müfredât*'ı ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* ilgili maddeden kavram bilgisi için istifade edeceğiz.

Çalışmamızın birinci bölümünde hadislerde giyim ve kuşamla ilgili temel ilkeleri ele alacağımız için öncelikle temiz giyinmek, güzel ve düzgün giyinmek, giyimde israf etmemek ve yeni elbise giyerken dua etmek gibi evrensel prensipleri öne çıkarmaya çalışacağız. İkinci bölümünde ise hadislerde giyim kuşamla ilgili uyarıları elbise, yüzük, saç-sakal ve ayakkabı olmak üzere dört ana başlıkta inceleyeceğiz. Bütün bunları yaparken pek çok kitap, tez ve makalelerden yararlanacağız.

4. Kavramsal Çerçeve

Bu çalışmada inzâr, libâs, ziynet ve giyim kuşam olmak üzere dört tane temel kavramları kısaca tanıtmaya çalışacağız. Bu kavramlardan inzâr hariç diğer üçü iç içe girmiş birbirine yakın anlamları bulunmaktadır.

Sözlükte "korkulu bir şeyi haber vererek sakındırmak, dikkatini çekmek, uyarmak ve ikaz etmek" gibi anlamlara gelen inzâr, "sevindirici haber verme" anlamındaki tebşirin karşıtıdır. Dini bir kavram olarak inzâr; Allah'ın Peygamberler aracılığıyla kullarını ikaz edip uyarması, gelecek olan tehlikeyi önceden haber vererek onları kötü akıbetten sakındırmaktır. Uyaran kimseye ise münzir ve nezîr denilir.[6]

Sözlükte "giymek anlamına gelen" lübs kökünden türetilmiş bir isim olan libâs, "giyilen şey, giysi ve kıyafet" anlamlarına gelir.[7] Kısaca insanı her türlü kötülükten koruyan, çirkinlik ve kabalığını örten her şeye libâs denilir.[8]

Kur'an-ı Kerim'de*; "Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz."* (el-Bakara 2/187) Eşlerin birbirlerini çirkin işler yapmaktan alıkoyma ve şahsiyetlerini güzelleştirme bakımından elbise olarak nitelenmiştir. İman, amel-i sâlih, hayâ ve iffet gibi olumlu manaları çağrıştıran "Takvâ elbisesi"[9] olarak nitelendirilen âyetlerde libâs kelimesi mecaz anlamıyla kullanılmıştır.

---

6 Ebü'l-Kâsım Hüseyn b. Muhammed Râgıb el-İsfehânî, "nzr", *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an*, thk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî (Beyrut: Dâru'l-kalem, 1992), 797-798; Cemalüddin Ebü'l-Fadl Muhammed b. Mukarrem İbn Manzûr, "nzr", *Lisânü'l-ʿArab* (Beyrut: Dâru's-sâdir, 1993), 5: 200-201; Hayati Hökelekli, "İnzâr", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22: 358.

7 İbn Manzûr, "lbs", 6: 202.

8 Râgıb el-İsfehânî, "lbs", 735-736.

9 Bkz. "Ey Âdemoğullan! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takvâ elbisesi ise daha hayırlıdır." (el-A'râf 7/26)

"Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana-babanızı, avret yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın." (el-A'râf 7/27) Vücudun avret mahallini örten elbise ve Yüce Allah'ın cennette iman ehline mükafat olarak giydireceği ipek elbisesi[10] âyetlerinde ise libâs kelimesi gerçek anlamıyla kullanılmıştır.

Ziynet, bir şeyi elbiseyle, takıyla veya şekil verme yoluyla güzelleştirmek ve süslemek demektir.[11] Gerçek ziynet, insanı dünyada ve âhirette hiçbir durumda kusurlu yapmayan süstür. İnsanı bir açıdan süsleyip diğer açıdan süslemeyen ziynetler ise bir bakıma kusurdur. Genel anlamda ziynet üç kısımdır:

1. Nefsî ziynet, ilim ve doğru inanç gibi.

2. Bedenî ziynet, fizikî güç ve uzun boyluluk gibi.

3. Hâricî ziynet, mal ve makam gibi.[12]

Giyim kuşam, "üste giyilen elbise ve diğer aksesuar, üst baş" gibi anlamlara gelir. İyi ve temiz giyinmiş kimseye giyim kuşamı yerinde, özenerek güzel ve düzgün giyinmiş kimseye de giyimli kuşamlı denir.[13] Günlük hayatta giyim kuşam kavramı yerine daha çok kılık kıyafet kelimeleri kullanılır.

5. Yapılan Çalışmalar

Tez konusu tespitinde yaptığımız araştırmalarda hadis alanında libâs ile ilgili iki tane yüksek lisans tezi çalışması var olduğunu tespit ettik. Ayrıca birçok makale, ansiklopedi maddesi ve ilmî toplantıların da bulunduğunun sonucuna ulaştık. Yaptığımız araştırmaya göre konuyla ilgili öne çıkan aşağıdaki çalışmalar söz konusudur. Bu çalışmaları kısaca tanıtmaya çalışalım.

---

10 Bkz. "Şüphesiz Allah, iman edip sâlih ameller işleyenleri içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacak, orada altından bileziklerle, incilerle süsleneceklerdir. Oradaki giysileri ise ipektir." (el-Hac 22/23) "(Onların mükâfatı), içine girecekleri Adn cennetleridir. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Orada giyecekleri elbiseleri de ipektir." (Fâtır 35/33)

11 Faruk Beşer, "Süslenme", *DİA* (İstanul: TDV Yayınları, 2010), 38: 178.

12 Râgıb el-İsfehânî, "zyn", 388.

13 Kubbealtı Lugati, "Giyim kuşam" (Erişim 05 Mart 2020).

1. *Kitâbü'l-Libas ve hadis literatüründeki yeri.* Bu çalışma, Muhittin Uysal tarafından 1992 yılında Selçuk Ünv. SBE (Sosyal Bilimler Enstitüsü) Hadis alanında yüksek lisans tezi olarak yapılan alandaki ilk çalışmadır. Çalışma giriş, üç bölüm ve sonuçtan meydana gelmektedir. Giriş bölümünde konunun çerçevesi belirlenmiş ve sünnetin ehemmiyetine kısaca değinmiştir. Birinci bölümde konunun kapsamına giren rivâyetleri tespit edilmiş ve muhaddislerin konuyu ele alma biçimi değerlendirilmiştir. İkinci bölümde dağınık haldeki rivâyetler tasnif edilmiştir. Üçüncü bölümde ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) davranışlarının bağlayıcılık boyutuna değinmiştir.[14]

2. *Hadis Öğretilerinde Giyim.* Bu çalışma, Haydar Güngör tarafından 1997 yılında Ankara Ünv. SBE (Sosyal Bilimler Enstitüsü) Hadis alanından yüksek lisans tezi olarak yapılan ikinci çalışmadır. Çalışma giriş üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde Hz. Âdem ve Havva'nın giyimi[15], kadınların başörtüsü[16] ve takvâ elbisesini[17] gibi başlıklar hakkında açıklamalarda bulunmuştur. İkinci bölümde Hz. Peygamber (s.a.s) döneminde giyilen elbise türlerini ve imal edildikleri yerler hakkında bilgiler verilmiştir.[18] Üçüncü bölümde ise moda ve günümüzdeki değişik sünnet anlayışlarına değinmiştir.[19]

3. İslâmî İlimler Araştırma Vakfı tarafından 1983 yılında tertip edilen *İslâm'da Kılık Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)* konulu sempozyumda; "İslâm İtikadı Açısından", "Sosyolojik Açıdan", "Sünnette Giyim Kuşam", "İktisâdî Açıdan", "Tıbbî Açıdan", "Fıkıh Açısından", "Avret Yerlerinin Örtülmesi" gibi oldukça geniş bir perspektifte kılık kıyafet ve örtünme ile ilgili tebliğler sunulmuş ve tebliğler sonrası soru cevap şeklindeki tartışmalara yer verilmiştir.[20] İslâm'da kılık kıyafet ve örtünme konusu ele alınarak dinî, iktisadî, tıbbî ve sosyolojik açılardan incelenmiş ve sonuçları üzerinde tartışılmıştır. Kitap haline getirilen bu ilmi toplantı, konuya ilgi duyanlar için iyi bir kaynak niteliğindedir.

---

14 Muhittin Uysal, *Kitâbü'l-Libas ve Hadis Literatüründeki Yeri* (Yüksek lisans, Selçuk Üniversitesi, 1992), 1-306.
15 Haydar Güngör, *Hadis Öğretilerinde Giyim* (Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, 1997), 7.
16 Güngör, *Hadis Öğretilerinde Giyim*, 18.
17 Güngör, *Hadis Öğretilerinde Giyim*, 24.
18 Güngör, *Hadis Öğretilerinde Giyim*, 32-108.
19 Güngör, *Hadis Öğretilerinde Giyim*, 134-140.
20 İsmail Lütfi Çakan v.dğr., ed., *İslâm'da kılık-kıyafet ve örtünme (İlmî Toplantı)* (İstanbul: İSAV Yayınları, 1987), 1-192.

4. *"Men Teşebbehe Bi Kavmin Hadisini Küresel Giyim Kültürü Açısından Yeniden Okumak."* Şule Yüksel Uysal tarafından kaleme alınan bu makale, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları Dergi*'sinde 2016 yılı 11. cilt 7. sayıda yayınlanmıştır. Uysal, adı geçen makalesinde rivâyetin kaynakları, sıhhat durumu, teşebbüh kavramı, benzemek istediği kavimden (onlardan) olma hükmü ve bizden (müslümanlardan) değildir ibarelerini açıkladıktan sonra teşebbühün zaman ve mekâna göre değişebileceğine, benzeme yasağının hikmetini ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca küreselleşen dünyada giyim kuşamda teşebbühün ölçüsü belirlenirken şiâr boyutuna dikkat çekilmiştir.[21]

Görüldüğü üzere "giyim ve kuşam" konusu geniş bir yelpazeye hitap ettiği için yapılan çalışmalar yukarıda tanıttıklarımızdan ibaret değildir. Yukarıda tanıtmadığımız ama gözden geçirdiğimiz daha birçok makale, ansiklopedi maddesi ve ilmî toplantıların da var olduğu tespit edilmiştir. Hakkında çok sayıda çalışma olmasına rağmen sadece giyim kuşamla ilgili uyarıları, temel ilke ve esasları bir bütünlük içerisinde ele alan bir çalışmanın olmadığını tespit ettik. Bu eksikliği gidermek için hadislerde giyim ve kuşam konusundaki temel ilkeleri ve evrensel uyarıları değerlendirerek Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çağlar üstü mesajlarını derli toplu bir şekilde ortaya koymaya karar verip bu konuyu çalıştık. Hele ki toplumların giyim ve kuşam buhranı yaşadığı günümüzde giyim ve kuşamla ilgili cihanşümul ikazların ve ana prensiplerin ayrı bir önemi vardır.

21 Uysal, "Men Teşebbehe Bi Kavmin", 296-310.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HADİSLERDE GİYİM VE KUŞAMLA İLGİLİ TEMEL İLKELER

1.1. Hz. Peygamber'in Giyim Şekli ve Bağlayıcılığı

Hz. Peygamber, (s.a.s.) yaşadığı coğrafyanın iklim şartlarına uygun olarak sade ve temiz giyinir, ashâbına da böyle giyinmelerini tavsiye ederdi. O, hayatı boyunca tertipli, düzenli, uyumlu ve güzel giyinmeyi sever, dağınıklık, çirkinlik ve düzensizlikten hoşlanmazdı. Müslümanlardan da kılık kıyafeti ile her zaman insanların kendilerine imrendiği ve gıpta ile baktığı bir düzen içerisinde olmasını istemiştir.[22]

Hadis kaynaklarındaki rivâyetlerin verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giydiği kıyafetler şu parça ve çeşitlerden oluşmaktadır. Başlarına; "kalensüve" adı verilen başlık (külah) takar, üzerine sarık sarardı.[23] Üstüne giydiği elbiseler, genel olarak iki parçadan oluşur.[24] Üst parçasına "ridâ", alt parçasına ise "izâr" denilirdi.[25] En çok sevip giymeyi tercih ettiği giysi ise, kamîs denilen önü kapalı, yakasız ve entari gibi uzun olan gömlekti.[26] Pamuktan dokunmuş dikişli bir elbise çeşidi olan ve Allah Resûlü'nün sevip giydiği bu gömlekler, bugün giydiğimiz gömleklerden farklı olarak genellikle kıyafetlerin altında giyilirdi.[27] Şevkânî, (ö. 1250/1834) Resûl-i Ekrem'in bu elbiseyi sevmesinin hikmetini o dönemin geleneksel giyim tarzına göre

---

22 Komiyon, *Hadislerle İslâm*, 3. Bs (Ankara: DİB Yayınları, 2015), 6: 335-336.

23 Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *es-Sünen'i Ebû Dâvûd,* thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd, 1. Bs (Beyrut: el-Mektebetü'l-asriyye, 2011), "Libâs", 21; Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ Tirmizî, *es-Sünen,* thk. Ahmed Muhammed Şâkir v.dğr., 2. Bs (Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1975), "Libâs", 42.

24 Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh,* thk. Muhammed Züheyr Nâsır, 1. Bs (Dımeşk: Dâru Tavki'n-Necât, 2001), "Libâs", 19; Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc el-Küşeyrî Müslim, *el-Câmi'u's-sahîh,* thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, 1. Bs (Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1991), "Libâs ve Ziynet", 34; Ebû Dâvud, "Libâs", 6; Tirmizî, "Libâs", 10.

25 **Ridâ:** Bedenin belden yukarı kısmını örten elbiseye denir. **İzâr:** Peştamal gibi bele bağlanıp vücudun belden aşağı kısmını örten elbise olarak tanımlanmaktadır. (Bkz. Ebu'l-Hasen Nûreddîn Ali b. Sultân Muhammed Ali el-Kârî, *Cem'ul-Vesâil fî Şerhi'ş-Şemâil* (Mısır: Matbaatü'ş-Şerifiyye, t.y.), 1: 170; Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî şerhu Câmiʿi't-Tirmizî*, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1990), 5: 334.)

26 Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ Tirmizî, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye ve'l-hasâ'ilü'l-Mustafaviyye*, thk. Seyid b. Abbas el-Celîmî, 1. Bs (Mekke: el-Mektebetü't-ticâriyye, 1993), 67-68; Tirmizî, "Libâs", 28; Ebû Dâvud, "Libâs", 2.

27 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 372.

izâr ve ridâdan daha kullanışlı olması ve avret mahallini örtmesi olarak açıklar.[28] Ayrıca bu kıyafetin, sağlık ve iklim koşullarına da daha uygun olmasıdır.[29]

Allah Resülü'nün sevdiği giysiler arasında "bürd-i yemânî" olarak adlandırılan bir çeşit hırka da vardır.[30] Yemen'de üretilen ve pamuktan dokunmuş olan bu hırka, sıcak iklim koşullarına elverişli, güzel, süslü ve nakışlı bir kıyafettir.[31]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) bazı vakitlerde gerektiğinde gömleğin üzerine aba,[32] cübbe,[33] ve hırka[34] türü elbiseler de giymiştir. Ayrıca kaftan[35] ve siyah kıldan imal edilen dış kıyafetler de giyerdi.[36] Resûl-i Ekrem, şalvar için de pazarlık yaptığı ve satın aldığı gelen bilgiler arasındadır.[37] Ancak bu giysiyi giyip giymediği konusu kesin olarak bilinmemektedir.[38]

Resûlullah, (s.a.s.) yaşadığı coğrafyanın iklim şartlarına uygun bir şekilde "na'leyn" (nâlin/nalın) adı verilen sandalet tarzı ayakkabılar giyerdi.[39] Tabaklanmış deriden imal edilen[40] bu nalınların ayak parmakları arasına geçirilen iki adet bağcığı

---

28 Ebû Abdullâh Muhammed b. Ali el-Yemenî Şevkânî, *Neylü'l-evtâr şerhu Münteka'l-ahbâr*, 1. Bs (Mısır: Dâru'l-Hadîs, 1993), 2:125.

29 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 6: 336.

30 Buhârî, "Libâs", 18; Müslim, "Libâs ve Ziynet", 33; Ebû Dâvûd, "Libâs", 13; Tirmizî, "Libâs", 45; Nesâî, "Ziynet", 94.

31 Şihabüddin Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2015), 10: 277.

32 Müslim, "Âdâb", 22; Ebû Dâvûd, "Âdâb", 61.

33 Buhârî, "Salât", 7, "cihad", 89, "Libâs", 10; Müslim, "Tahâret", 77.

34 Buhârî, "Cenâiz" 28, "Libâs", 18, "Âdâb", 39; Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb Nesâî, *es-Sünen'i Nesâî*, thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, 2. Bs (Halep: Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmî, 1986), "Ziynet", 97; Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî İbn Mâce, *es-Sünen'i İbn Mâce,* thk. Muhammed Fuâd Abdulbaki, 1. Bs (Kahire: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1953), "Libâs", 1.

35 Buhârî, "Libâs", 12; Müslim, "Zekât", 129; Ebû Dâvûd, "Libâs", 3; Tirmizî, "Âdâb", 53.

36 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 36; Ebû Dâvûd, "Libâs", 5; Tirmizî, "Âdâb", 49; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 76.

37 Ebû Dâvûd, "Buyuʿ", 7; Tirmizî, "Buyuʿ", 66; Nesâî, "Buyuʿ", 54; İbn Mâce, "Libâs", 12; Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fadl ed-Dârimî, *Sünen-i Dârimî*, thk. Hüseyn Selîm Esed ed-Dârânî, 1. Bs (Suudi Arabistan: Dâru'l-Muğnî, 2000), "Buyuʿ", 47; Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Dr. Abdülgafûr Süleymân el-Bendârî Seyyid Kesrevî, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1991), 4: 35;.

38 Buhârî, "Libâs", 14.

39 Buhârî, "Libâs", 37; Müslim, "Hac", 25; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 3; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaûd, 1. Bs (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2001), 9: 242; Tirmizî, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 833.

40 Ebû Dâvûd, "Teracül", 18; Nesâî, "Ziynet", 5; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5: 418.

bulunur.[41] Kıbâl veya zimâm adı verilen bu bağcıklar, önden kösele tabana tutturulmuş, üstten de tasmaya dikilmiş bir şekildedir.[42]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) nalından başka "huff" (mest) adı verilen ayakkabıları da giymiştir.[43] Her ne kadar mest diye tercüme edilen "huff", aslında bir ayakkabı cinsidir. Çizme, potin, postal ve mest[44] gibi ayak topuklarını biraz geçen konçlu giyeceklere denilmektedir. Bundan da anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber'in giydiği mestler bugün kullandığımız mestler gibi ikinci bir ayakkabı içinde giyilen bir içlik değil, aksine tek başına giyilen potin cinsi bir ayakkabıydı.[45]

Yaptığımız araştırmada tespit edilen bilgilere göre Hz. Peygamber'in (s.a.s) giyim eşyaları bu parçalardan müteşekkildi. Allah Resûlü'nün çorap giyip giymedikleri hususunda kayda değer bir vesika bulunmadığını belirtmek isteriz.[46]

Yukarıda ortaya koymaya çalıştığımız Resûl-i Ekrem'in giyim şeklinin bugün bizler için teşrîî bir boyutunun olup olmadığı ve yerel olanla evrensel olanı birbirinden ayırmamız gerekir.

Şüphesiz ki Hz. Muhammed, (s.a.s.) insanüstü bir varlık veya bir melek değil, bir insandı. O'nun nübüvvet görevini icra etmesi, beşer olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamıştır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de Peygamberleri bize anlatırken "beşerî" yönlerine dikkat çekmektedir. Özellikle inkârcıların, *''Bir insan mı, bize doğru yolu*

---

41 Buhârî, "Libâs", 41; Ebû Dâvûd, "Libâs", 41; Nesâî, "Ziynet", 116; İbn Mâce, "Libâs", 27; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5: 505.

42 Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 2. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1994), 11: 130-131.

43 Ebû Dâvûd, "Tahâret", 59; "Âdâb", 55, "Libâs", 30; İbn Mâce, "Tahâret", 27; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 38: 83; Tirmizî, *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 80-81.

44 Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, "Huff" (Erişim 24 Nisan 2020).

45 Ali Yardım, *Peygamberimiz'in Şemâili*, 9. bsk (İstanbul: Damla Yayınevi, 2011), 135; Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 6: 337.

46 Bazı hadis kaynaklarının "Kitâbü't-Tahâret" bölümlerinde "el-meshu 'alâ'l-cevrebeyn" (çoraplar üzerine meshetme) bab başlığı yer almaktadır. (Bkz. Ebû Dâvûd, "Tahâret", 62; İbn Mâce, "Tahâret", 88; Tirmizî, "Tahâret", 74.) Bahsi geçen her üç kaynakta da sahâbeden Muğîre b. Şu'be'nin rivâyet ettiğine göre, *"Resûlullah (s.a.s.) abdest aldı, çoraplarının ve ayakkabılarının üzerine meshetti."* İbn Mâce'nin ikinci rivâyetinde Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin de aynı ifadeleri rivâyet ettiği kaydedilir. Bu hususla ilgili tüm bilgiler bu rivâyetlerden ibarettir. Ebû Dâvûd, Muğîre b. Şu'be'nin rivâyetini verdikten sonra "Abdurrahman b. Mehdî (ö. 198/814) bu rivâyetten hiç bahsetmezdi. Çünkü Muğnî'den aktarılan rivâyetin doğrusu Hz. Peygamber'in mestler üzerine meshettiği şeklindedir. Bunun gibi Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den de aktarılan rivâyetin ise ne senedi muttasıldır, ne de kuvvetlidir." demiştir. Bundan dolayı yukarıdaki rivâyetlere dayanarak Resûl-i Ekrem'in çorap giydiğini ifade etmek gerçeği yansıtmamaktadır. Ayrıca Resûlullah'ın giydiği "na'leyn" (nâlin/nalın) adı verilen sandalet tarzı ayakkabılar da çorap giymeye elverişli değildir.

gösterecek?" (Teğâbün 64/6) diyerek dile getirdikleri beşeriyetin risâlet ile bağdaşmayacağını iddialarına karşı; Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'in ağzından onlara cevap vererek şöyle buyurmaktadır. *"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahyediliyor…"*[47] (Fussilet 41/6) Böylelikle âyetten de anlaşılacağı üzere Resûlullah'ın da bir beşer olduğunu ve diğer insanlardan O'nu ayıran en önemli özelliğinin vahiyle müşerref olması ve ilâhi mesajın tebliği ile mükellef tutulmasıdır.[48]

Âyetlerde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) beşerî yönüne vurgu yapıldığı gibi hadislerde de bunu te'yid eden birçok rivâyet mevcuttur. Enes b. Mâlik'in (ö. 93/711-12) aktardığına göre Resûlullah şöyle buyurmuştur: *"Ben de ancak bir beşerim. Diğer insanlar gibi bazen sevinç duyar, razı olurum; bazen de öfkelenir, kızarım."*[49]

Resûl-i Ekrem'in beşerî yönüne ışık tutan diğer bir rivâyet meşhur hurma aşılama hadisesidir. Râfi' b. Hadîc (ö. 73/692) naklettiğine göre "Hz. Peygamber (s.a.s) Medine'ye gelmişti. Medine halkı ise hurmaları aşılamaktaydılar." Bunun üzerine O, onlara *"Ne yapıyorsunuz?"* diye sorunca onlar da "biz (öteden beri) bu aşılama işini yapıyorduk dediler." Hz. Peygamber, *"Bunu yapmasanız belki daha hayırlı olur."* buyurunca onlar derhal aşılamayı bıraktılar. "Fakat o sene hurmalar döküldü veya her zamankinden daha az mahsul verdi." Bu durumu O'na zikrettiklerinde Hz. Peygamber, *"Ben ancak bir beşerim. Size dininiz hakkında bir şey emrettiğim zaman onu hemen alın, fakat size kendi görüşümden bir emrettiğimde ise takdir edersiniz ki ben ancak bir beşerim."* buyurdu.[50]

Ayrıca Hz. Peygamber, (s.a.s.) insanüstü bir varlık olmadığını ve aşırı bir şekilde yüceltilmekten ashâbına Hz. Îsâ'yı (a.s.) misal göstererek bundan sakındırmış ve şöyle buyurmuştur: *"Hıristiyanların Meryem oğlunu aşırı methettikleri gibi siz de beni aşırı methetmeyin. Şüphesiz ki ben ancak bir kulum. (Bana) Allah'ın kulu ve resulü deyiniz."*[51]

---

47 Ayrıca bu konudaki âyetler için Bkz. İbrâhim 14/10; Kehf 18/110; Yâsîn 36/15.
48 Saffet Sancaklı, *Sünneti Doğru Anlamak*, 5. Bs (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2017), 21.
49 Müslim, "Birr", 95.
50 Müslim, "Fezâil", 140; İbn Mâce, "Ruhûn", 15.
51 Buhârî, "Enbiyâ", 48.

Resûlullah'ın, (s.a.s) -yukarıda geçtiği üzere- âyetlerde veya hadislerde dile getirilen beşer vasfıyla ilgili öncelikle şunu belirtmemiz gerekir. Allah Resûlü'nün beşer olduğunun vurgulanması, O'nu mutlak manada sıradan bir insan gibi algılamak doğru değildir. Burada anlatılmak istenen insanüstü bir varlık olmadığı ve Peygamberliğinin insanî özelliklerini ortadan kaldırmadığı yönündedir. Yoksa Hz. Peygamber'in diğer insanlarda bulunmayan bazı üstün ahlâkî meziyetlere sahip olmadığı anlamına gelmez.[52] Şairin güzel ve veciz ifadesiyle "Muhammedün beşerun lâ ke'l-beşer. / Bel huve ke'l yâkûti beyne'l-hacer." (Muhammed bir beşerdi, lakin sıradan bir değildir. / Taşlar arasında yakut ne ise O da insanlar arasında öyledir.)

Âyet ve hadislerde anlatılan "beşer" tâbiri ile vurgulamak istenen insanın bünyesi, fizikî ve biyolojik yapısıdır. Daha açık ifadeyle beşer: doğan, ölen yiyen içen, sevinen, üzülen, gülen, ağlayan, sevinen, kızan, uyuyan, yorulan, dinlenen, unutan, hatırlayan, evlenen, çoluk çocuğa karışan vb. gibi diğer insanların yaptığı her şeyi yapabilen anlamındadır.[53]

Hz. Peygamber'in beşerî özelliğini açıkladıktan sonra üzerinde durulması gereken en önemli husus, ittibâ ve amel etmekle yükümlü teşrîî sünnet ile teşrîî ve teklif babında olmayan sünnettin değerlendirilerek giyim şeklinin bağlayıcılığının açıklığa kavuşturulmasıdır.

Resûl-i Ekrem'den sadır olan söz fiil ve takrirlerin bağlayıcılık boyutu, İslâm âlimleri tarafından erken dönemden itibaren çeşitli isimler ve taksimatlar adı altında birbirinden ayırılmaya çalışılmıştır. Böylelikle Hz. Peygamber'in (s.a.s.) her davranışının aynı derecede teşrîî bir değer taşımadığını vurgulamışlardır.[54]

Hz. Peygamber'in fiillerine bakıldığında içerisinde; cibillî olanlar, (mizaç ve yaratılıştan kaynaklanan) adet olanlar, çevrenin bilgi ve tecrübesinden kaynaklananlar ve tevâfuken (rastgele) olanların var olduğu görülür. İslâm âlimleri, Allah Resûlü'nün

---

52 Sancaklı, *Sünneti Doğru Anlamak,* 22.

53 Sancaklı, *Sünneti Doğru Anlamak,* 23.

54 Âlimlerin taksimi için Bkz. Talat Sakallı, "Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1995): 39-84; Yusuf el-Karadâvî, *Sünneti Anlamada Yöntem*, trc. Bünyamin Erul, 10. Bs (İstanbul: Nida Yayıncılık, 2017), 316-348; Sancaklı, *Sünneti Doğru Anlamak,* 238-256..

fiillerine yönelik yaptıkları taksimatta giyim şeklini: cibillî olarak,[55] edep olarak,[56] ve dönemin adet ve alışkanlıkları olarak[57] yapılan fiiller kapsamında değerlendirdikleri için herhangi bir bağlayıcılığının olmadığını belirtmişlerdir.

Esasen kıyafetlerin modelini, bölgelerin coğrafî şartları ve buna bağlı gelenekler belirlemektedir. Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) giyim şeklinde de bu realiteyi görmekteyiz. Bununla beraber Allah Resûlü'nün yaşantısının her safhasında olduğu gibi giyim kuşam hususunda da davranışlarını belirleyen sabiteler mevcuttur. Giyim modeli her ne kadar bağlayıcı bir sünnet değilse de bu sabitelerin; çağlar üstü verilen mesajlar, evrensel temel ilkeler olduğu ve bağlayıcılık taşıdığı kanaatindeyiz.

Güzel ve nitelikli giyinmeyi öğütleyen Allah Resûlü, hayatının her aşamasında olduğu gibi giyim kuşam hususunda da tavrını belirleyen temel ilkelerden biri de israftan kaçınmak olmuştur. Bununla beraber Allah'ın verdiği nimetin eserini kulun üzerinde görünmesini isteyerek dengeli olmayı ve vasat çizgiyi korumayı hedeflemiş, yeni elbise giydiğinde ise eriştiği nimetin şükrünü eda etmeyi ihmal etmemiştir.[58]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) giyim kuşamla ilgili cihanşümul ilke ve esaslar ortaya koymuştur. Bu temel ilkeler; temiz giyinmek, güzel ve düzgün giyinmek, sade giyinmek ve giyimde israf etmemek şeklinde sıralanabilir. Giyinmeye sağdan başlamak ve yeni elbise giyerken dua etmek gibi benimsediği güzel edepler de mevcuttur. Biz bu konuyla ilgili temel ilkeleri ve edepleri ayrı başlıklar halinde ele alıp hadisler çerçevesinde işleyeceğiz.

1.2. Temiz Giyinmek

Görünen maddî kirlerden (necâset, habes) ve görünmeyen mânevî (hades) pisliklerden arınmak anlamına gelen temizlik, kaynaklarda genellikle tahâret kelimesiyle ifade edilir. Maddî ve mânevî olmak üzere ikiye ayrılır. Tahâret kavramı, Kur'ân-ı Kerîm'de on dokuz âyette geçer. Bu âyetlerin; üçünde hadesten tahâret, sekizinde günahlardan, ahlâkî ve mânevî kirlerden temizlenme, diğerlerinde ise hem

55 Sakallı, "Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi", 41, 44, 63, 68.
56 el-Karadâvî, *Sünneti Anlamada Yöntem*, 318.
57 Sakallı, "Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi", 70; El-Karadâvî, *Sünneti Anlamada Yöntem*, 326.
58 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 7: 484-485.

maddî hem mânevî temizlik anlamında kullanılmıştır. Bu kavram, sağlık ve temizlik hususunda hassasiyet gösteren Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadislerinde de hem maddî hem mânevî temizliği ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir.[59]

Temizliği ilke edinen İslâm dini, insanın maddî mânevî bütün kirlerden temizlenmesini ister. Resûlullah'a (s.a.s.) inen ilk vahiyden sonra gelen âyetlerde, *"Elbiseni tertemiz tut."* (el-Müddesir 74/4,) emriyle Hz. Peygamber'in necâset vb. gibi görünen maddî kirlerden elbisesini temiz tutulması, *"Her türlü pislikten uzak dur."* (el-Müddesir 74/5) emriyle de günahlardan ve güzel ahlâkla bağdaşmayan mânevî pisliklerden nefsini arındırması istenmiştir. Âyette geçen "siyâb" (elbise) kelimesi bir örnek olup maddî anlamda genel olarak beden ve çevre temizliği de bu buyruğun kapsamındadır. Dış temizlikten sonra iç arınma olan inanç ve ahlâk temizliği vurgulanmaktadır. Neticede Hz. Peygamber'i nübüvvet görevine hazırlayan daha ilk âyetlerde Hz. Peygamber'e ve onun şahsında tüm müslümanlara maddî ve mânevî temizlik emredilmiştir.[60]

Temizlik dini olan İslâm, insana sadece temiz olmayı emretmekle kalmamış aynı zamanda temizliği ibadet kabul etmiştir. Maddî ve mânevî temizliği hayatının esası kılan Hz. Peygamber, (s.a.s.) *"Temizlik imanın yarısıdır."*[61] buyurmuştur. Dinimiz, "hadesten tâharet" hükmî (mânevî) temizlik ile "necâsetten tâharet" maddî temizliği ibadettin ön şartı kabul etmiştir. Allah'ın huzurunda duran kişi nefsini kötülüklerden arındırdığı gibi beden ve elbisesini de zâhiri pisliklerden temizlemesi gerekir. Ancak bu iki hususun gerçekleşmesiyle temizlik sağlanmış olur.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا النُّفَيْلِيُّ، حَدَّثَنَا مِسْكِينٌ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، ح وحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ وَكِيعٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، نَحْوَهُ عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَأَى رَجُلًا شَعِثًا قَدْ تَفَرَّقَ

[59] Salim Öğüt, "Tahâret", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39: 382; Mustafa Çağrıcı, "Temizlik", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40: 427.
[60] Komisyon, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5. Bs (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 5: 494-495.
[61] Müslim, "Tahâret", 1.

شَعْرُهُ فَقَالَ: «أَمَا كَانَ يَجِدُ هَذَا مَا يُسَكِّنُ بِهِ شَعْرَهُ، وَرَأَى رَجُلًا آخَرَ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسِخَةٌ، فَقَالَ أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَاءً يَغْسِلُ بِهِ ثَوْبَهُ»

Bize Nüfeylî tahdîs etti, dedi ki: Bize Miskîn tahdîs etti, dedi ki: Bana Evzâî rivâyet etti, dedi ki: (T) Bize Osman b. Ebî Şeybe tahdîs etti, dedi ki: Bana Vekî‘, o da Evzâî rivâyet etti, dedi ki: Bize Hasan b. Atiyye, o da Muhammed b. Münkedir'den, o da Câbir b. Abdillah'tan rivâyet etti, dedi ki: "Resûlullah (s.a.s) yanımıza gelmişti. Saçları bakımsızlıktan dağılmış bir adam gördü," Bunun üzerine; *"Bu (adam) saçlarını düzeltecek bir şey bulamamış mı acaba?"* buyurdu. "Bir de üzerinde kirli elbiseler bulunan başka bir adam gördü." *"Bu (adam da) elbisesini yıkayacak bir şey bulamamış mı?"* buyurdu.[62]

Tahrîc

Temiz giyinmekle ilgili uyarılar sadedinde, Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz rivâyeti, İbn Hibbân[63] tahrîc etmiştir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için Ebû Dâvûd ve Münzirî'nin senedi hakkında sükût etmiş, münekkitler ise sahih hükmünü vermişlerdir.[64]

Değerlendirme

Ruhumuzun aynası olan kıyafetlerimiz, toplum içerisinde iyi bir tesir meydana getirmek ve saygı uyandırmak için mutlaka temiz, düzenli ve ağırbaşlı olması gerekir.[65] Maddî ve mânevî temizliği hayatında dûstur edinen Resûl-i Ekrem, buna dikkat etmeyenleri uyarmıştır. Nitekim Câbir b. Abdullah'ın (r.a.) aktardığına göre, Allah Resûlü üzerinde kirli elbiseler bulanan bir kişiye *"Bu (adam) elbisesini yıkayacak bir şey bulamamış mı?"*[66] diyerek tepki göstermiş, hoş görünmeyen bir vaziyette insanların arasına girenlerin tutumlarını yadırgamıştır.[67] Özellikle toplu yaşama alanlarından biri olan camilere; bayram, cuma, terâvih ve vakit namazlarında kötü kokan çoraplarla kirli

62 Ebû Dâvûd, "Libâs", 14.
63 Ebû Hâtim Muhammed İbn Hibbân, *Sahîh-i İbn Hibbân bi-Tertîbi İbn Belbân*, thk. Şuayb el-Arnaûd, 2. Bs (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1993), 12: 294.
64 Muhammed Nâsırüddin Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha ve şey'ün min fikhihâ ve fevâ'idihâ*, 1. Bs (Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1995), 1: 891.
65 Necati Yeniel - Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi* (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1991), 1: 9.
66 Ebû Dâvud, "Libâs", 14.
67 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 2015, 7: 466.

ve tozlu elbiselerle gelenler orada bulunanları rahatsız etmektedirler. Bu gibi kimselerin, namaz kılınırken bir başkasının kendi arkasındaki safta topuğu dibine secdeye varacağını hatırlayarak camiye bu vaziyette gelmeleri durumunda kamu hakkına gireceklerini bilmesi gerekir.[68] Nitekim Hz. Aişe'nin (r.a.) naklettiğine göre, "bağında bahçesinde çalışan insanlar o halleriyle (iş elbiseleriyle, terli bir halde yıkanmadan) cumaya geliyorlardı. Cemaatin rahatsız olduğunu fark eden Resûlullah, (s.a.s.) onlardan yıkanmalarını istemiştir."[69]

Sonuç olarak müslüman biri giyiminde derli toplu ve temiz olmalı; kirli ve pejmürde kıyafet giymemelidir. Pasaklı ve dağınık bir kıyafet sadece giyen kişiyi değil çevresindekileri de rahatsız etmektedir. Müslümanlar için en güzel örnek olan Hz. Peygamber, (s.a.s.) üst baş ve kılık kıyafet temizliği hususunda gerekli hassasiyeti göstererek kişinin hem kendisiyle hem de çevresiyle barışık olmasını hedeflemiştir.

1.3. Güzel ve Düzgün Giyinmek

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ashâbının sadece inancı, iç âlemi, mânevî ve ruhanî boyutuyla ilgilenmekle kalmamış bunun yanında giyim ve kuşamına da önem vermiştir. Çünkü güzel ve düzgün bir kıyafet iyi bir tavsiye mektubudur.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- وَحَدَّثَنِي عَنْ مَالِكٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ بَنِي أَنْمَارٍ. قَالَ جَابِرٌ: فَبَيْنَا أَنَا نَازِلٌ تَحْتَ شَجَرَةٍ، إِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْبَلَ، فَقُلْتُ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلُمَّ إِلَى الظِّلِّ،» قَالَ: فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُمْتُ إِلَى غِرَارَةٍ لَنَا، فَالْتَمَسْتُ فِيهَا شَيْئًا، فَوَجَدْتُ فِيهَا جِرْوَ قِثَّاءٍ فَكَسَرْتُهُ، ثُمَّ قَرَّبْتُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «مِنْ أَيْنَ لَكُمْ هَذَا؟» قَالَ فَقُلْتُ: «خَرَجْنَا بِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنَ الْمَدِينَةِ،» قَالَ جَابِرٌ: وَعِنْدَنَا صَاحِبٌ لَنَا نُجَهِّزُهُ، يَذْهَبُ يَرْعَى ظَهْرَنَا، قَالَ: فَجَهَّزْتُهُ ثُمَّ

[68] Neşet Çağatay, "Temizlik", *Diyanet İlmi Dergi*, 1961, 30.
[69] Müslim, "Cum'a", 6; Ebû Dâvud, "Tahâret", 128.

أَدْبَرَ يَذْهَبُ فِي الظَّهْرِ، وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ لَهُ قَدْ خَلَقَا، قَالَ: فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ فَقَالَ: «أَمَا لَهُ ثَوْبَانِ غَيْرُ هَذَيْنِ؟» فَقُلْتُ: «بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَهُ ثَوْبَانِ فِي الْعَيْبَةِ كَسَوْتُهُ إِيَّاهُمَا،» قَالَ: «فَادْعُهُ فَمُرْهُ فَلْيَلْبَسْهُمَا»، قَالَ: «فَدَعَوْتُهُ فَلَبِسَهُمَا، ثُمَّ وَلَّى يَذْهَبُ،» قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا لَهُ ضَرَبَ اللَّهُ عُنُقَهُ، أَلَيْسَ هَذَا خَيْرًا لَهُ؟» قَالَ: فَسَمِعَهُ الرَّجُلُ، فَقَالَ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، فِي سَبِيلِ اللَّهِ،» فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فِي سَبِيلِ اللَّهِ»، قَالَ: فَقُتِلَ الرَّجُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

Bana Mâlik, Zeyd b. Eslem'den, o da Cabir b. Abdullah'tan rivâyet etti. "Resûlullah (s.a.s.) ile Benî Enmâr gazvesine çıktık. Ben bir ağacın altında konaklamıştım. O sırada Resûlullah (s.a.s.) geldi: Ya Resûlullah, gölgeye buyur! dedim. O da geldi. (Erzak koyduğumuz) çuvalımıza bakıp (yiyecek) bir şey aradım. Orada küçük bir acur buldum." Doğrayıp Resûlullah'a (s.a.s.) sunduğumda: *"Bunu nereden aldınız?"* buyurdu. (Ben) "Medine'den çıkarken yanımıza aldık, Ya Resûlullah! dedim." O sırada yanımızda hayvanlarımızı otlatmaya gitmesi için hazırladığımız bir arkadaşımız vardı. Onun hazırlığını yaptım. Üzerinde eskimiş iki hırkasıyla hayvanları gütmeye gitti. Resûlullah (s.a.s.) ona bakıp: *"Bu adamın bunlardan başka elbiseleri yok mu?"* dedi. Ben: "Var, heybede yedek elbiseleri de var, Ey Allah'ın Resûlü" dedim. Resûlullah (s.a.s): *"O halde onu çağır da, heybedeki elbiselerini giysin"* buyurdu. "Ben de onu çağırdım. Elbiselerini giydi, sonra dönüp gitti." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.): *"Allah boynunu devirsin. Bu kendisi için daha hayırlı değil midir?"* buyurdu. Sonra çobanlık yapan sahâbî, bunu işitince: "Ya Resûlullah! Allah boynumu, Allah yolunda cihadda devirsin." dedi. Allah Resûlü, *"(Evet) Allah yolunda boynunu devirsin. (yani şehit olasın.)"* diye ona dua etti ve O zat savaşta şehit düştü.[70]

Allah Resûlü, müslüman bir kimsenin giyim kuşamına özen göstermesini ve göze hoş gelen zarif bir görünüme sahip olmasını öğütlemektedir. Hele ki görselliğin çok önemsendiği günümüz dünyasında kılık kıyafet daha da önem arz etmektedir. Ve unutulmamalıdır ki Mevlana'nın ifadesiyle "İnsanlar kıyafetiyle karşılanır, ilmiyle ağırlanır, ahlâkıyla uğurlanır."

[70] Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes, *Muvatta*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, 1. Bs (Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1985), "Libâs", 1.

2- حَدَّثَنَا هَارُوْنُ بنُ عَبْدِ اللهِ ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ يعني عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ ، عن قَيْسُ بْنُ بِشْرٍ التَّغْلِبِيُّ ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي وَكَانَ، جَلِيسًا لِأَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: كَانَ بِدِمَشْقَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَالُ لَهُ: ابْنُ الْحَنْظَلِيَّةِ، وَكَانَ رَجُلًا مُتَوَحِّدًا، قَلَّمَا يُجَالِسُ النَّاسَ، إِنَّمَا هُوَ فِي صَلَاةٍ، فَإِذَا فَرَغَ فَإِنَّمَا هُوَ تَسْبِيحٌ وَتَكْبِيرٌ حَتَّى يَأْتِيَ أَهْلَهُ، فَمَرَّ بِنَا وَنَحْنُ عِنْدَ أَبِي الدَّرْدَاءِ، فَقَالَ لَهُ أَبُو الدَّرْدَاءِ: كَلِمَةً تَنْفَعُنَا وَلَا تَضُرُّكَ، فقال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: « إِنَّكُمْ قَادِمُونَ عَلَى إِخْوَانِكُمْ، فَأَصْلِحُوا رِحَالَكُمْ، وَأَصْلِحُوا لِبَاسَكُمْ، حَتَّى تَكُونُوا كَأَنَّكُمْ شَامَةٌ فِي النَّاسِ ، فَإِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَلَا التَّفَحُّشَ »،

Bize Harun b. Abdullah tahdîs etti; dedi ki: Bize Ebû Âmir (Abdülmelik b. Amr) tahdîs etti; dedi ki: Bize Hişam b. Said, Kays b. Bişr et-Tağlibî'den o da babasından haber verdi; dedi ki: "Ebü'd-Derdâ'nın arkadaşı olan babam bana (şunları) anlattı: Şam'da Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sahâbelerinden İbn Hanzaliyye diye anılan, yalnızlığı seven bir adam vardı. Halk ile az oturur kalkar; meşguliyeti (nafile) namaz teşbih ve zikirdi. bu (meşguliyetini bitirince) ailesinin yanına varırdı. (Bir gün) Ebü'd-Derdâ'nın yanında iken bize uğradı." Ebü'd-Derdâ ona "Bize yararlı olacak ve sana zararlı olmayacak bir söz söyle" dedi. (Bunun üzerine) İbn Hanzaliyye, Resûlullah'ı (s.a.s) şöyle buyururken işittim: *"Siz (müslüman) kardeşlerinizin yanına gidiyorsunuz. Binek hayvanlarınızın bakımını iyi yapın ve güzel elbiseler giyininiz. Öyle ki yüzdeki bir "ben" nasıl dikkat çekici ise, sizde halk içinde onun gibi gözde olunuz. Çünkü Allah çirkin görünümü ve çirkin söz ve davranışı sevmez."*[71]

Tahrîc

Güzel ve düzgün giyinmekle ilgili uyarılar sadedinde, Mâlik b. Enes metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: İbn Hibbân[72] tahrîc etmiştir. Manayı değiştirecek derecede lafız farklılığı bulunmayan bu rivayet için Elbânî sahih hükmünü vermiştir.[73]

---

71 Ebû Dâvûd, "Libâs", 25.

72 İbn Hibbân, *Sahîh-i İbn Hibbân*, 12: 236.

73 Muhammed Nâsırüddin Elbânî, *et-Taʿlîkâtü'l-hisan ʿalâ Sahîh-i İbn Hibbân*, 1. Bs (Cidde: Dâru Bâvezîr, 2003), 8: 60.

Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Ahmed b. Hanbel[74] tahrîc etmiştir. Uzun bir metin şeklinde gelen bu rivâyet, konumuzla ilgili kısmı benzer lafızlarla gelmiştir. Nevevî, (ö. 676/1277) senedi hakkında hasen olduğunu, ancak Kays b. Bişr hakkında ihtilaf olmakla beraber Müslim tarafından hadisinin alındığını belirtmiştir.[75]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) giyim kuşam hususunda müslümanların dış görünüşlerine dikkat etmelerini istemiştir. Temiz olmalarının yanında düzgün ve güzel görünmek için, üst başlarına çeki düzen vermelerini tavsiye etmiştir. Ashâbından imkân ve şartları dahilinde kılık kıyafetine özen göstermelerini, göze hoş gelecek zarif bir görünüme sahip olmalarını isteyerek, giyim kuşamlarıyla da başkalarına örnek nitelikte olmalarını ve toplum içerisinde parmakla gösterilecek derecede saygın kişiler olmalarını hedeflemiştir.[76] Bu hususa dikkat etmeyenleri ise uyarmıştır. Nitekim Cabir b. Abdullah'ın (r.a.) naklettiğine göre, "Resûlullah ile Benî Enmâr gazvesine çıktık. O sırada yanımızda hayvanlarımızı otlatmaya gitmesi için hazırladığımız bir arkadaşımız vardı. Onun hazırlığını yaptım. Üzerinde eskimiş iki hırkasıyla hayvanları gütmeye gitti." Resûlullah (s.a.s.) ona bakıp: *"Bu adamın bunlardan başka elbiseleri yok mu?"* dedi. Ben: "Var, heybede yedek elbiseleri de var, Ey Allah'ın Resûlü" dedim. Resûlullah (s.a.s): *"O halde onu çağır da, heybedeki elbiselerini giysin"* buyurdu. "Ben de onu çağırdım. Elbiselerini giydi, sonra dönüp gitti." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.): *"Allah boynunu devirsin. Bu kendisi için daha hayırlı değil midir?"* buyurdu. Sonra çobanlık yapan sahâbî, bunu işitince: "Ya Resûlullah! Allah boynumu, Allah yolunda cihadda devirsin." dedi. Allah Resûlü, *"(Evet) Allah yolunda boynunu devirsin. (yani şehit olasın.)"* diye dua etti ve o zat savaşta şehit düştü.[77]

Resûl-i Ekrem, muhtemelen önemli olan dış görünüş, değil kalp temizliğidir anlayışının arkasına sığınarak temiz ve tertipli bir müslüman görüntüsünden uzaklaşmasına karşı çıkmak ya da imkânı olduğu halde normalden daha düşüğünü

---

74 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 29: 159.
75 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 100.
76 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 6:335.
77 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Libâs", 1.

giyerek bu takvâ elbisesidir diye yanlış bir kanaatin oluşmasını engellemek istemiştir.[78] Harp meydanındaki kargaşa da bile güzel elbiselerin giyilmesini tavsiye etmesi; müslümanların her vaziyette bakımlı, nezih ve dış görünüşü ile gıpta edilen kimseler olmasını istemektedir. Benî Enmâr gazvesine çıkarken müşriklerin yakınında bulunan bir yer olması hesabıyla olurda kendilerini gözetleyen düşmana karşı pejmürde bir kıyafetin giyilmesi düşmanı cesaretlendirebilir.[79] Bütün bunlarla beraber Allah Resûlü'nün emir ve nehiylerinde ilk başta bir kısmını bizim anlayamadığımız hikmetler ve maslahatlarda bulunabilir.[80] Hz. Peygamber'e, *"*Ya Resûlullah! Allah yolunda (savaşa giderken de böyle mi giyineyim)?" diye soran bu sahâbe, savaşa katılmış ve şehit düşmüştür.[81]

Müslüman, giyim kuşamıyla her zaman insanların kendisine imrendiği dış görünüşü tertipli ve düzenli olduğu bir görüntü arz etmelidir. İç dünyasının ruh güzelliği dışına da yansımalı, kişiliğiyle olduğu kadar güzel ve zarif giyimiyle de öne çıkmalıdır. Güzel ve nezih giyinmeyi hayatında dûstur edinen Allah Resûlü, kendisinden sonra ashâbı da buna dikkat etmiştir. Hz. Ali (r.a.) tarafından isyan eden bir topluluğa elçi olarak gönderilen İbn Abbâs, (r.a.) en güzel kıyafetlerini giyerek göreve gitmiş, orada bulunanların bu elbiseler İslâm'ın giyim tarzına uygun olmadığı imasında bulununca, İbn Abbâs onlara "Ben elbiselerin en güzelini Resûlullah'ın (s.a.s.) üzerinde gördüm" cevabını vermiştir.[82] Nitekim Allah Resûlü, bir gün kendisine hediye edilen ve görenleri hayran bırakacak altın işlemeli güzel bir cübbe giymiştir.[83]

Güzel giyinme konusunda hassasiyet gösteren Allah Resûlü'nün arkadaşları yeri geldiğinde birbirlerine giyim kuşam hususunda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu duyarlılığı gösteren sahâbelerden biri de ibadete düşkünlüğü ile bilinen zâhid sahâbe Sehl b. Hanzaliye'dir. (r.a.) O, kendisi ile sık sık görüştüğü Ebü'd-Derdâ'nın (r.a.) ona "Bize yararlı olacak ve sana zararlı olmayacak bir söz söyle" diye öğüt istediğinde (Bunun üzerine) İbn Hanzaliyye, (r.a.) Resûlullah'ı (s.a.s) şöyle buyururken işittim: *"Siz (müslüman) kardeşlerinizin yanına gidiyorsunuz. Binek hayvanlarınızın bakımını iyi*

78 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 321.
79 Ebü'l-Velîd Süleyman b. Halef el-Bâcî, *el-Müntekâ Şerhu'l-Muvatta*, 1. Bs (Mısır: Matbaatü's-saâde, 1913), 7: 218.
80 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 6: 336.
81 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Libâs", 1.
82 Ebû Dâvûd, "Libâs", 6.
83 Buhârî, "Libâs", 26; Tirmizî, "Libâs", 3.

yapın ve güzel elbiseler giyininiz. Öyle ki yüzdeki bir "ben" nasıl dikkat çekici ise, siz de halk içinde onun gibi gözde olunuz. Çünkü Allah çirkin görünümü, çirkin söz ve davranışı sevmez."[84]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) müslümanlardan başkalarına olan saygıdan dolayı insanların huzuruna giderken binecekleri araçlara varıncaya kadar kılık kıyafetlerinin tertipli ve düzenli olmasını istemektedir. Allah Resûlü, bunu güzel bir benzetme ile, insanın güzelliğine güzellik katan yüzdeki "ben" ile ifade etmektedir. Çünkü giyin kuşam, karşıdaki muhataba bir kimsenin şahsiyeti hakkında ipucu vermektedir. Elbette kıyafet, yegâne ölçü değil; ama önemli ölçülerden biridir.[85] Bu sebeple Peygamber Efendimizin torunu Hz. Hasan'ın (r.a.) ifade ettiği gibi "Allah Resûlü, bize elde edebildiğimizin en iyisini giymemizi ve bulabildiğimiz en güzel hoş kokuları sürünmemizi emrederdi."[86]

Sonuç olarak müslüman bir kimsenin kılık kıyafeti; temiz, düzenli, tertipli ve güzel olması gerekir. Allah Teâlâ, insanın iç dünyasını yansıtan kötü söz ve davranışları sevmediği gibi pejmürde, dağınık ve çirkin bir görünümü de sevmez. Nitekim Hz. Peygamber, (s.a.s.) *"Allah güzeldir, güzelliği sever."*[87] buyurmuştur. İsrafa kaçmadan kibre kapılmadan güzel ve düzgün giyinmek gerekir.

1.4. Giyimde İsraf Etmemek

Cenâb-ı Hak insanı yoktan var etmiş ve onu sayısız nimetlerle donatmıştır. Bu nimetlerden biri de şüphesiz ki elbisedir. Diğer nimetlerde olduğu gibi bu nimetten de istifade ederken Hak Teâlâ'nın âdemoğlu için belirlediği ölçü, israfa girmeme şartıdır. Ne yazık ki günümüzde insanlar giyim kuşamlarında modaya uyma çabasına girmeleri müsrif olmalarına sebep olmaktadır. Henüz bir iki defa giyilmemiş ve rengi solmamış yeni olan kıyafetler modası geçti diye zâyi edilmekte, ya da ihtiyacı olmadığı halde sırf moda olduğu için yeni elbiseler alınmaktadır. Neticede insanı giyim kuşam hususunda

---

84 Ebû Dâvûd, "Libâs", 25.
85 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 320.
86 Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* (Haydarâbâd: Dâru'l-Maârifi'l-Osmâniyye, t.y.), 1: 382.
87 Müslim, "İman", 147.

israfa sürükleyen temel etken moda olduğundan, giyimde israf bahsinden evvel modaya uymanın doğurduğu zararları dile getirmek daha elzemdir.

Sözlükte "aşırı gitmek, haddi aşmak, gafil ve cahil olmak, yanılmak" gibi anlamlara gelen israf, dini bir kavram olarak insanın sahip olduğu nimetleri gereksiz ve aşırı tüketmesi, saçıp savurmasıdır.[88] Kısaca her fiilde ya da her sözde haddi aşmaktır.[89] İsraf eden kişiye "müsrif" denilir. Nitekim Kur'an'da *"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* (Zümer 39/53) âyetinde israf haddi aşma anlamında kullanılmıştır. Ayrıca bu âyet; asi olan, inkâr eden herkesi Allah'a dönmeye tövbe etmeye davet eden bir çağrıdır. Bu çağrıya icabet eden, isyandan ve günahtan dönen herkesin günahlarının ne kadar çok olursa olsun -velev ki denizlerin köpükleri kadar olsa bile- bağışlanacağının müjdesini haber vermektedir. Bununla birlikte bu âyeti kerîmeyi tövbe etmeden affedilmeye hamletmek doğru değildir. Çünkü Allah tövbe etmeyenin şirkini affetmez.[90]

İsraf daha çok harcamalarda görülmesine rağmen onu sadece yiyecek-içecek ve mal-mülk gibi maddî imkânlarla sınırlı tutmak doğru değildir. Bilakis israf, kişinin sahip olduğu maddî ve mânevî her türlü imkânı yaratılış gayesinin dışında kullanması, lüzumsuz harcaması ve saçıp savurmasıdır.[91]

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ، قَالَ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُوا، وَتَصَدَّقُوا، وَالْبَسُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ، وَلَا مَخِيلَةٍ»

88 İbn Manzûr, "srf", 9: 148; Cengiz Kallek, "İsraf", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23: 178.

89 Râgıb el-İsfehânî, "srf", 407; Şihabüddin Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbaki, 1. Bs. (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2015), 10: 253; Haydar Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, 1. Bs (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2012), 9: 385.

90 Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, thk. Muhammed Hüseyin Şemsüddîn, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1998), 7: 95.

91 Saffet Sancaklı, "Hadisler Çerçevesinde İsraf Olgusunun Analizi", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2013): 47.

Bize Ahmed b. Süleyman haber verdi, dedi ki: Bize Yezîd tahdîs etti, dedi ki: Bize Hemmâm tahdîs etti, dedi ki: Bize Katâde, o da Amr b. Şuayb'tan, o da babası aracılığıyla dedesinden naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Kibre düşmeden ve israfa kaçmadan (dilediğiniz gibi) yiyin, sadaka verin/harcayın ve giyinin!"*[92]

İslâm dininin en önemli özelliği ifrat ve tefritten uzak denge dini olmasıdır. Bu dengeyi bozan, israf ve savurganlık yasaklandığı gibi cimrilik ve pintilikte hoş karşılanmamıştır. İnsanoğlu Allah'ın verdiği nimetlerden istifade ederken mutedil davranmalı, vasat çizgiyi korumalıdır. Allah Resûlü, ashâbından hali vakti yerinde olanlara Allah'ın nimet ve cömertliğinin belirtileri üzerlerinde gözükmesini istemiştir. İnsan, giyim kuşamında cimri davranmadan israfa düşmeden bu iki husus arasındaki dengeyi sağlamalıdır.

2- حدثنا النفيلي، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حدثنا أَبِي إِسْحَقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أتيت النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ثَوْبٍ دُونٍ، فَقَالَ: «أَلَكَ مَالٌ؟» قَالَ: «نَعَمْ،» قال: «مِنْ أَيِّ الْمَالِ؟» قَالَ: «قَدْ آتَانِي اللهُ مِنَ الْإِبِلِ، وَالْغَنَمِ، وَالْخَيْلِ، وَالرَّقِيقِ،» قال: «فَإِذَا آتَاكَ اللهُ مَالًا، فَلْيُرَ أَثَرُ نِعْمَةِ اللهِ عَلَيْكَ وَكَرَامَتِهِ»

Bize Nüfeylî tahdîs etti, dedi ki: Bize Züheyr tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû İshak tahdîs etti, dedi ki: Bana Ebü'l-Ahvas babası Mâlik b. Nadle'den rivâyet etti, dedi ki: "Dağınık bir kıyafetle Allah Resûlü'nü ziyarete gittim." (Bana): *"Senin malın var mı?"* diye sordu, "Evet." cevabını verdim. *"Ne gibi malların var?"* diye sordu. (Mâlik): "Allah bana deve, koyun, at ve hizmetçiler ihsan etti" diye cevap verdim. *"Madem Allah sana mal ihsan etmiş, o hâlde Allah'ın nimet ve cömertliğinin belirtileri üstünde görünsün."* buyurdu.[93]

Tahrîc

Giyimde israf etmemek ile ilgili uyarılar sadedinde, Nesâî'nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Buhârî,[94] İbn Mâce[95] ve Ahmed b. Hanbel[96] tahrîc

92 Nesâî, "Zekât", 66.
93 Ebû Dâvud, "Libâs", 14.
94 Buhârî, "Libâs", 1.

etmişlerdir. Buhârî'nin muallak olarak zikrettiği ve benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için münekkitler hasen hükmünü vermişlerdir.[97]

Ebû Dâvud'un metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Tirmizî,[98] Ahmed b. Hanbel[99] ve Taberânî[100] tahrîc etmişlerdir. Ebû Dâvud, Ahmed b. Hanbel ve Taberânî'de benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, Tirmizî'de الرَّجُلُ أَمُرُّ بِهِ فَلَا يَقْرِينِي وَلَا يُضَيِّفُنِي فَيَمُرُّ بِي أَفَأُجْزِيهِ؟ قَالَ: «لَا، أَقْرِهِ» "Bir kimseye uğrarım fakat beni misafir edip ağırlamaz o da bana uğradığında ben de ona onun yaptığının aynısını yapayım mı?" Resûlullah (s.a.s.): *"Hayır sen onu misafir et ve ağırla"* ziyâdesiyle gelmiştir. Bu konuda Âişe, Câbir, Ebû Hüreyre'den de hadis rivâyet edilmiştir. Tirmizî'nin hasen sahih[101] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[102]

Değerlendirme

İslâm, insanoğlunun sahip olduğu nimetleri kullanırken dengeli davranmasını istemiştir. Nitekim bir âyette, *"Ey Âdemoğulları! Her secde edişinizde güzel elbiselerinizi giyin; yiyin, için, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez."* (el- A'râf 7/31) buyurularak israf yasaklanmıştır. Başka bir âyette ise *"Elini bağlı olarak boynuna asma. Onu büsbütün de açıp savurma. Sonra kınanmış pişman bir halde oturup kalırsın."* (İsrâ 17/29) buyurmasıyla da hem israftan hem de cimrilikten kaçınılması öğütlenerek dengeli davranılması istenmiştir.

Taberî, (ö. 310/923) Yüce Allah bu âyette malını harcaması gereken yerlere harcamayan kimseyi elleri boynuna kelepçelenmiş bir şahsa, malını saçıp savuranı ise ellerini büsbütün açan bir kimseye benzetmektedir. Cimrinin insanlar tarafından kınanacağını, müsrifin ise açıkta kalacağını açıklamaktadır.[103] İbn Kesîr (ö. 774/1373)

---

95 İbn Mâce, "Libâs", 23.
96 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 293-294.
97 Muhammed Nâsırüddin Elbânî, *Sahîhu't-Terğîb ve't-terhîb*, 1. Bs (Riyad: Mektebetü'l-meârif, 2000), 2: 504; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 294, (dipnot 1).
98 Tirmizî, "Birr ve Sıla", 63.
99 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 25: 225.
100 Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Hamdî Abdülmecid es-Selefî, 2. Bs (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1994), 19: 279.
101 Tirmizî, "Birr ve Sıla", 63.
102 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 25: 225, (dipnot 2).
103 Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiʿu'l-beyân fî tefsîri'l-Kurʾân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, 1. Bs (Müessesetü'r-risâle, y.y. 2000), 17: 433.

de Allah Teâlâ'nın iktisatlı davranmayı emrederken cimriliği yerdiğini, israf ve savurganlığı da yasakladığını belirtmektedir.[104]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) varlığı yerinde olan bir müslümanın örnek olacak şekilde giyinmesi gerektiğini belirtmiş, dağınık pejmürde bir vaziyette ziyaretine gelen sahâbeden Mâlik b. Nadle'ye (r.a.) şu tavsiyede bulunmuştur: *"Senin malın var mı?"* diye sormuş, "Evet." cevabını alınca. *"Ne gibi malların var?"* diye sordu. (Mâlik): "Allah bana deve, koyun, at ve hizmetçiler ihsan etti" diye cevap verdim. *"Madem Allah sana mal ihsan etmiş, o hâlde Allah'ın nimet ve cömertliğinin belirtileri üstünde görünsün."*[105]

Allah'ın, kulunun üzerinde nimetinin eserini, cömertliğinin belirtisini görmek istemesi, zenginin imkânı ölçüsünde -aşırıya kaçmadan- güzel, temiz ve yeni elbiseler giymesidir. Bu haliyle zengin olduğu insanlar tarafından bilinmesidir.[106] Böylelikle kendisinden zekât ve sadaka talep edilecek biri olduğunu ortaya koymuş olur. Fakirin de giyim kuşamıyla fakir gibi giyinmesi, muhtaç biri olduğu anlaşılmış olur. Kısacası zenginin ihtiyaç sahibiymiş gibi giyinmesi tevazu sayılmaz. Tıpkı ilim sahibi kimselerin ilimlerini gizlemeleri tevazu sayılmadığı gibi. Âlimler de bilgilerini ortaya koysunlar ki insanlar kendilerinden istifade edebilsinler.[107]

Allah Resûlü, bir başka tavsiyesinde ise insanların sahip olduğu imkanlardan istifade ederken israf ve kibre dikkat etmesi gerektiğini belirterek şöyle buyurmuştur: *"Kibre düşmeden ve israfa kaçmadan (dilediğiniz gibi) yiyin, sadaka verin/harcayın ve giyinin!"*[108] Resûl-i Ekrem'in, israf ve kibri beraber zikretmesinin hikmeti bu iki kavramın birbirini desteklemesinden kaynaklanmaktadır. Kibirli insan israfa meyilli, israf eden de kibre meyilli olur.[109]

Ne yazık ki günümüzde insanların modayı takip etme çabası içerisine girmeleri, giyim kuşam konusunda israfa düşmelerine neden olmaktadır. Henüz bir iki defa

---

104 İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kurʾâni'l-âzîm*, 5: 64.
105 Ebû Dâvud, "Libâs", 14.
106 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 1994, 11: 77; Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî şerḥu Câmiʿi't-Tirmizî*, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1990), 6: 122.
107 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 328.
108 Nesâî, "Zekât", 66.
109 Sancaklı, "Hadisler Çerçevesinde İsraf", 67.

giyilmemiş ve rengi solmamış elbiselerini modası geçti diye zâyi etmekteler. Ya da ihtiyacı olmadığı halde sırf moda olduğu için yeni elbiseler almaktadırlar.[110] Dolapları her türden elbise ile dolu olmasına rağmen giyinip kuşanacak bir şey bulamadığından yakınır vaziyete gelmişlerdir. Kimileri ise illa da yabancı malı marka ve giysilerin peşine düşerek kimlik ve kişilik aşınması yaşamakta, adeta yabancıların sokaktaki ilan levhası ve reklam panosu konumuna gelerek israfa düşmektedirler.[111] İslâm, bu tür davranışları hoş karşılamadığı gibi, *"insana verilen her türlü nimetten mutlaka sorguya çekileceğini"* (Tekâsür 102/8) burada belirtmemiz gerekmektedir.

Bugün müesseseleşmiş bir hal alan moda; ilan, reklam ve pazarlama teknikleri ile tüketicilerin davranışlarını ve zevklerini her zamankinden daha fazla tesîri altına almaktadır.[112] Bu da tüketicilerin bilinçsiz ve israfa girecek harcamalar yapmasına neden olmaktadır. Bütün bunlarla beraber günümüzde israfa düşme nedenlerini; aklî yetersizlik, bilgisizlik, lüks yaşam tutkusu, özenti ve gösteriş, emek sarf edilmeden malın kazanılması, tüketim arzusu, sosyal çevre ve belki de en önemlisi nimetlerin Allah'tan geldiğini unutma gibi sebeplerin giyim kuşamda israfa yol açtığı görülmektedir.[113]

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) israfa karşı yapmış olduğu uyarılar, insanın hem nefsine hem de vücuduna karşı dünyada ve âhirette alınması gereken bir önlemdir. Muhakkak ki israf her şeyde insanın vücuduna zarar vermektedir. Ekonomisine zarar vererek iflas etmesine, nefsine zarar vererek arzu ve isteklerin emrine amade olup, ona kulluk etmesine neden olur. İnsanın fikrine, hayaline ve kazancına zarar vermekte, sebep olduğu günahlarla insanın âhiretine ve sebep olduğu kötülüklerle de insanın dünyasına zarar verir.[114] Bütün bunlarla beraber giyim kuşamda israf, sadece bireyi ilgilendiren bir

---

[110] Mehmet Soysaldı, "Kur'an'da İsraf Kavramı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18-19 (2005): 118; Sancaklı, "Hadisler Çerçevesinde İsraf", 48.

[111] Celal Yeniçeri, *Hz. Peygamber'in Giyim Kuşamı Ve Mutfağı*, 2. bsk (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2013), 122-123.

[112] Sabahattin Zaim, "İktisadi Açıdan Örtünme", *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*, 1991, 82.

[113] Soysaldı, "Kur'an'da İsraf Kavramı", 109; Harun Abacı, "Giyim-Kuşamda İsraf", *II. Uluslararası Helal Ürün Ekonomisi Sempozyumu (Giyim-Kuşam)*, 06 Mart 2016, 202.

[114] İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 253; Bedreddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*,1. Bs (Riyad: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 2001), 21: 294.

durum değildir. Bireyin sahip olduğu aileden başlayarak topluma da zarar vermekte, fertleri ve cemiyeti kısa sürede fakirliğe ve yoksulluğa sürüklemektedir.[115]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ferdi ve ictimaî birçok zararları olan, günümüzde bir yaşam biçimi, tüketim ve doyumsuz isteklerin tatminiyle kitlesel boyutlara ulaşan israfa karşı ümmetini uyarmaktadır.

Allah'ın insanlara bağışladığı nimetlerden biri olan giyim kuşam hususunda İslâm alimleri üçlü tasnifte bulunmuşlardır. Bunlar; avret mahallini örtecek ve sıcak soğuktan korunacak kadar giyinmek (zarûriyyât), karşılanmadığında sıkıntıya düşeceğimiz avret mahallinin dışında kalan örf ve ahlâka göre giyinmek (hâciyyât) ve imkânı olan kimsenin güzel ve kaliteli giyinmesi (tahsîniyyât) olarak ele almışlardır. Bunların dışında kalan nefsanî arzuları doyurmaya yönelik ve ihtiyaç sıralamasına riayet etmeden yapılan harcamaların israf olduğunu belirtmişlerdir.[116]

Sonuç olarak hadislerde, giyim kuşam konusunda israfla ilgili uyarılarda ifrat ve tefrit denilen iki uç noktadan insanları sakındırmakta ve her alanda olduğu gibi giyim kuşam hususunda da dengeli, ölçülü ve tutarlı olmasını istemektedir. Bununla birlikte giyim kuşam, kişilerin mali imkanlarıyla doğru orantılıdır. Yapılan harcamalar kişilere, toplumlara, zamana ve mekâna göre değişmektedir. Allah Resûlü, varlıklı kimselerin gurur, kibir ve gösterişten uzak kalmak kaydıyla Allah'ın kuluna vermiş olduğu nimetleri üzerinde görmekten hoşlandığını belirtmiştir. Kendisi de imkanları ölçüsünde temiz ve düzgün giyinmeye gayret etmiştir.[117] Bize düşen en güzel hayat örneği olan Allah Resûlü'nün israfa yönelik mesajlarına kulak verip örnek almaktır.

1.5. Sade Giyinmek

İnsanoğlu tarihin belki de tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar görselliğin had safhada olduğu bir zaman dilimini yaşıyor. Giyim kuşamda lüks, gösteriş ve marka tutkunu olan bir yarış içerisindedir adeta. Oysa sünnet, sade ve tabii bir görünümden yanadır.

---

115 Soysaldı, "Kur'an'da İsraf Kavramı", 120; Abacı, "Giyim-Kuşamda İsraf", 205.
116 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 2015, 3:519; Abacı, "Giyim-Kuşamda İsraf", 199.
117 Soysaldı, "Kur'an'da İsraf Kavramı", 117-118; Abacı, "Giyim-Kuşamda İsraf", 207.

Hz. Peygamber, (s.a.s.) giyim kuşam hususunda ashâbından aşırılıklardan uzak temiz, sade ve tabii giyinmelerini istemiştir. İnsanlara tepeden bakmaya sevk eden, kibir ve gösteriş için lüks ve abartılı giyinmeyi uygun görmediği gibi, yardıma muhtaçmışçasına cimri, pinti ve pejmürde bir giyim biçimini de hoş karşılamamıştır.[118]

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ المُقْرِئُ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي مَرْحُومٍ عَبْدِ الرَّحِيمِ بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ الجُهَنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ تَرَكَ اللِّبَاسَ تَوَاضُعًا لِلَّهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ دَعَاهُ اللَّهُ يَوْمَ القِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ حَتَّى يُخَيِّرَهُ مِنْ أَيِّ حُلَلِ الإِيمَانِ شَاءَ يَلْبَسُهَا» هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ، وَمَعْنَى قَوْلِهِ حُلَلِ الإِيمَانِ: يَعْنِي مَا يُعْطَى أَهْلُ الإِيمَانِ مِنْ حُلَلِ الجَنَّةِ "

Bize Abbâs b. Muhammed ed-Dûrî tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd el-Mukrî tahdîs etti, dedi ki: Bize Said b. Ebî Eyyûb, o da Ebî Merhûm Abdurrahim b. Meymûn'dan, o da Sehl b. Muâz b. Enes el-Cüheynî'den o da babasından rivâyet ettiğine göre Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Bir kimse, gücü yettiği halde mütevazi davranarak lüks elbise giymeyi terk ederse Allah kıyamet gününde o insanı yaratıklarının en başında huzuruna çağırır ve onu iman ehlinin giyeceği elbiselerden dilediğini giymede serbest bırakır."*[119]

Hayatı boyunca içinde yaşadığı coğrafyanın iklim şartlarına uygun bir biçimde, sade ve temiz giyinen Allah Resûlü, bunun yanı sıra ibadet esnasında dikkat dağınıklığına sebebiyet veren kıyafetler giymekten de hoşlanmazdı.

2- حَدَّثَنِي عَمْرٌو النَّاقِدُ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، ح قَالَ: وَحَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ - وَاللَّفْظُ لِزُهَيْرٍ - قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ،

[118] Çakan, "Sünnette Giyim-Kuşam", 1991, 47; Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 2: 575.
[119] Tirmizî, "Sıfatü'l-kıyâme" 39.

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ، وَقَالَ: «شَغَلَتْنِي أَعْلَامُ هَذِهِ فَاذْهَبُوا بِهَا إِلَى أَبِي جَهْمٍ، وَأْتُونِي بِأَنْبِجَانِيَّةٍ»

Bana Amr en-Nâḳıd ve Züheyr b. Harb tahdîs ettiler. (T) Dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Ebî Şeybe de tahdîs etti. Lâfız Züheyr'indir. (Bunların hepsi) dediler ki: Bize Sûfyân b. Üyeyne, Zührî'den, o da Urve'den, o da Âişe'den naklen rivâyet etti. "Hz. Peygamber (s.a.s.) çizgili bir elbise içinde namaz kıldı." Sonra buyurdu ki: *"Bunun desenleri beni meşgul etti. Siz bunu Ebû Cehm'e götürün, bana da onun enbicâniyesini (desensiz, kalın ve yünlü elbisesini) getirin."*[120]

Tahrîc

Sade giyinmekle ilgili uyarılar sadedinde, Tirmizî'nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Ahmed b. Hanbel,[121] tahrîc etmiştir. Tirmizî'nin hasen hükmünü verdiği bu rivâyetin lafız farklılıkları pek bulunmamaktadır.[122]

Müslim'in metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Buhârî,[123] Ebû Dâvûd,[124] Nesâî,[125] İbn Mâce[126] ve Ahmed b. Hanbel[127] tahrîc etmişlerdir. Anlamını değiştirecek herhangi bir lafız farklılığı bulunmayan bu rivâyet, Buhârî'nin namaz bölümünde كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَى عَلَمِهَا، وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ فَأَخَافُ أَنْ تَفْتِنَنِي *"Namazda iken onun damgasına bakıyordum, onun beni fitneye düşürmesinden korkarım."* ziyâdesi vardır. Münekkitler, sahîhaynın şartlarına göre isnadı sahihtir, hükmünü vermişlerdir.[128]

Değerlendirme

Allah Resûlü'nün kılık kıyafette olduğu gibi bütün hayatında denge, ölçü, tevazu ve sadelik hâkimdi. Elbise ve giyim hususunda imkânı olduğu halde mütevazi davrananları övmüş, kıyamet gününde ilâhî ikrama mazhar olacaklarını belirterek şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse, gücü yettiği halde mütevazi davranarak lüks elbise giymeyi*

120 Müslim, "Mesâcid", 61.
121 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 24: 394.
122 Tirmizî, "Sıfatü'l-kıyâme" 39.
123 Buhârî, "Salât", 14, "Ezan", 93, "Libâs", 19.
124 Ebû Dâvûd, "Salât", 163, "Libâs", 9.
125 Nesâî, "Kıble", 20; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 1: 197, 277.
126 İbn Mâce, "Libâs", 1.
127 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 40: 105.
128 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 40: 105, (dipnot 3).

terk ederse Allah kıyamet gününde o insanı yaratıklarının en başında huzuruna çağırır ve onu iman ehlinin giyeceği elbiselerden dilediğini giymede serbest bırakır."[129]

İnsan, giydiği elbiseden tutun yürüyüş biçimine kısaca bütün hal ve hareketlerinde duygularını dışa vurur. Tevazu sahibi biri haram olmadığı halde Allah'ın huzurunda olduğu bilinciyle mahlukata karşı mütevazi davranarak lüks, gösterişli ve pahalı bir giyimden vazgeçerek dünyanın ziynet ve süsünü değil, âhiretin mükafatını tercih etmiştir. Bu davranışıyla içinde yaşadığı toplumda belki de daha düşüğünü bile bulamayan kimselerin kıskançlık ve nefret duygularının ortaya çıkmasını engelleyerek sosyal dengeyi sağlamış ve üstün ahlâk anlayışını sergilemiştir.[130] Nitekim müslümanların sıkıntı içerisinde olduğu bir dönemde sahâbelerin dünya nimetlerinden konuştuğuna şahit olan Resûl-i Ekrem, tevazu ve sadeliğin imanın bir gereği olduğunu şu şekilde hatırlatmıştır: *"Duymuyor musunuz, duymuyor musunuz? Sadelik imandandır, sadelik imandandır!"*[131] Münzirî, (ö. 656/1258) sadeliğin imandan olmasının hikmetini imana zarar veren kibrin ancak sadelikle giderildiğini belirterek ifade etmiştir.[132] Ali el-Kârî (1014/1605) de *Mirkât* adlı eserinde Tûribiştî'den naklen "Kıyafet husussundaki tevazu, aşırı süslenmekten sakınmaktır. Bu da ancak iman ehli kişilerin ahlâkıdır."[133] demiştir.

Her konuda olduğu gibi giyim kuşam hususunda da ümmetine örnek teşkil eden Allah Resûlü, içinde yaşadığı coğrafyanın iklim ve sağlık şartlarına uygun sade, temiz ve derli toplu olan kullanışlı kıyafetler giymeyi tavsiye etmiştir.[134] Mütevazi yaşama ve giyinmeyi tercih eden Resûl-i Ekrem, aşırıya kaçmadığı sürece kendisine hediye edilen güzel ve nitelikli kıyafetleri giymiştir. Nitekim Hz. Âişe'nin (r.a.) naklettiğine göre "Hz. Peygamber, (s.a.s.) Ebû Cehm'in (r.a.) kendisine hediye ettiği çizgili/desenli bir elbiseyle namaz kıldıktan sonra buyurdu ki:" *"Bunun desenleri beni meşgul etti. Siz*

---

129 Tirmizî, "Sıfatü'l-kıyâme" 39.
130 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 326.
131 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 1.
132 Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 1991, 14: 234.
133 Ebu'l-Hasen Nûreddîn Ali b. Sultân Muhammed Ali el-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtîh şerhi Mişkâtü'l Mesâbîh*, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2002), 7: 2782.
134 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 6: 336.

bunu Ebû Cehm'e götürün, bana da onun enbicâniyesini (desensiz, kalın ve yünlü elbisesini) getirin."[135]

Sonuç olarak Hz. Peygamber, (s.a.s.) giyim kuşam hususunda müslümanların lüks, şaşaalı, abartılı ve dikkat çeken giyinmeleri hoş karşılamadığı gibi cimri ve pejmürde bir giyim tarzını da tavsiye etmemiştir. İmkânı elverdiği halde mütevazi davranıp abartılı ve gösterişli bir giyimden vazgeçerek doğal, temiz ve sade giyinenleri överek âhirette ilâhî ikrama nail olacaklarını ifade etmiştir. *"Allah, nimetinin eserini kulunun üzerinde görülmesinden hoşlandığını,"* buyuran Resûl-i Ekrem, ayrıca temiz, sade ve tabii giyinmeyi tavsiye etmiştir. Hüner, bu iki hususu birleştirebilmektedir.[136]

1.6. Yeni Elbise Giyerken Dua Etmek

Sözlükte "çağırmak, seslenmek, istemek ve yardım talep etmek" anlamına gelen dua, dini bir kavram olarak insanın Allah'a yönelerek maddî ve mânevî tüm isteklerini O'na arz etmesidir.[137] Kulun Allah ile arasındaki bir diyalog olan dua, bazen de verilen nimete karşı şükrünü, kavuştuğu rahatlık için de memnuniyeti ifade etmektir.[138]

Kulun rabbi ile hususi bir iletişimi olan dua, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayatında; sıkıntıdan kurtulma, nimet ve rahatlığa kavuştuğu için memnuniyetini dile getirme gibi oldukça geniş bir yelpazede yer almaktadır. Allah'ın kendisine ihsanda bulunduğu tüm nimetlerine karşı hamd eden Resûl-i Ekrem, kavuştuğu yeni elbiseler için de dilinden dua eksik olmazdı. Bu da yaşantısında Allah ile olan diyaloğunun ve irtibatının ne denli kuvvetli olduğunu gösterir.

Duayı hayatının merkezine alan bir kimsede psikolojik açıdan bir rahatlama ve huzur, ahlâkî açıdan ise günahlardan bir arınma ve olgunluk oluşur. Böylelikle ibadetin en nihaî hedefi olan Allah inancının kalpte yerleşip kökleşmesini sağlamış olur.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

---

135 Müslim, "Mesâcid", 61.
136 Çakan, "Sünnette Giyim-Kuşam", 1991, 48.
137 Râgıb el-İsfehânî, "dʿav", 315; Osman Cilacı, "Dua", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9: 529.
138 Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed Seyyid Şerîf el-Cürcânî, "Şükr", *Kitâbü't-Taʿrîfât* (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1983), 128; Mustafa Çağrıcı, "Şükür", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39: 259.

1- حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ المُبَارَكِ، عَنْ سَعِيدٍ الجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ، عِمَامَةً، أَوْ قَمِيصًا، أَوْ رِدَاءً، ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ لَكَ الحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ»

Bize Süveyd b. Nasr tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Mübârek haber verdi, dedi ki: Bize Said el-Cüreyrî, o da Ebû Nadre'den, o da Ebû Saîd el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivâyet etti. "Resûlullah (s.a.s.) yeni bir elbise giydiği zaman, o elbisenin sarık, gömlek, ridâ gibi ismini anarak şöyle dua ederdi:" *"Allahım! sana hamdolsun. Onu bana sen giydirdin. Senden onun hayrını ve hayırda kullanılmasını istiyorum. Şerrinden ve şerde kullanılmasından da sana sığınırım."*[139]

Tahrîc

Yeni elbise giyerken dua etmek ile ilgili Tirmizî'nin metniyle zikrettiğimiz rivâyeti: Ebû Dâvûd,[140] Nesâî,[141] Ahmed b. Hanbel[142] ve İbn Ebî Şeybe,[143] tahrîc etmişlerdir. Tirmizî, İbn Ebî Şeybe ve Ahmed b. Hanbel'de benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, Ebû Dâvûd'da râvi Ebû Nadre'nin açıklaması olan şu ziyâde yer almaktadır. قال أبو نضرة: " فكان أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم إذا لبس أحدهم ثوبا جديدا قيل له: تبلى ويخلف الله تعالى " *"Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sahâbelerinden biri yeni elbise giydiği zaman (tebrik etmek maksadıyla) ona (İnşallah bu elbiseyi) eskitinceye kadar giyersin ve yüce Allah sana yenisini versin!"* derlerdi. Tirmizî'nin hasen hükmünü verdiği bu rivâyet, Ebû Saîd el-Hudrî'nin dışında Hz. Ömer ve İbn Ömer tarikleriyle de nakledilmiştir.[144]

Değerlendirme

139 Tirmizî, "Libâs", 29; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 70.
140 Ebû Dâvûd, "Libâs", 1.
141 Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6: 85.
142 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 17: 348.
143 Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, thk. Kemâl Yûsuf el-Hût, 1. Bs (Riyad: Mektebetu'r-rüşd, 1989), 6: 96.
144 Tirmizî, "Libâs", 29.

Allah'ın insana bahşettiği nimetlerden biri de elbisedir. Giydiğimiz kıyafet, avretimizi örtüp tesettürümüzü sağlamakla beraber sıcaktan ve soğuktan vücudumuzu muhafaza ederek rûhî ve bedenî hastalıklardan bizleri korumaktadır. Hz. Peygamber, (s.a.s.) Cenâb-ı Hakk'ın kendisine ihsan ettiği her türlü nimete karşı hamd ve şükrünü eda ettiği gibi yeni elbise giydiğinde de o elbisenin ismini söyleyerek şöyle dua ederdi: *"Allah'ım! sana hamdolsun. Onu bana sen giydirdin. Senden onun hayrını ve hayırda kullanılmasını istiyorum. Şerrinden ve şerde kullanılmasından da sana sığınırım."*[145]

Allah Resûlü, her şeyin hayırlısını dilediği gibi elbisenin de hayırlısını ve faydalı işlerde kullanmasını murad ederdi. Hayırlı elbiseden maksat; sağlam, temiz ve helal kumaşlardan imal edilmiş, helal yoldan kazanılmış elbiselerdir. Ayrıca bir ihtiyaç ve zaruretten dolayı giyilen ve kendisiyle sâlih ameller işlenen elbiselerdir. Buna mukabil; giyilmesi caiz olmayan kumaşlardan imal edilen, haram yollardan kazanılan ve avret mahallini örtmeyen elbiseler; ayrıca haram ve günah sayılan işlerde kullanılan, gurur ve kibir vesilesi kılınan kıyafetler de şer olarak değerlendirilmiştir.[146]

Resûlullah, (s.a.s.) yeni bir elbiseyi genellikle müslümanların haftalık bayram günü olan cuma günü giyer ve gücü yeten müslümanlara da tavsiye ederdi.[147] İbn Ömer'in (r.a) (ö. 73/693) aktardığına göre Allah Resûlü, bir gün Hz. Ömer'in (r.a.) (ö. 23/644) üzerinde beyaz bir elbise gördüğünde, *"Bunu yeni mi aldın yoksa yıkandı mı?"* diye sorar. Hz. Ömer, "hayır yeni değil, yıkandığı için böyle görünüyor." diye cevap verir. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, ona *"Yeni elbiseler giyesin, hamdederek yaşayasın ve şehit olarak ölesin. Ve Allah seni dünyada ve âhirette göz aydınlığı ile rızıklandırsın."*[148] buyurarak dua etmiştir. Ashâb-ı kirâm da yeni ve güzel bir elbise giyen din kardeşine "(İnşallah bu elbiseyi) eskitinceye kadar giyersin ve Yüce Allah sana onun yerine daha hayırlısını verir." temennisinde bulunarak tebrik ederlerdi.[149]

---

145 Tirmizî, "Libâs", 29; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 70.

146 Ali el-Kârî, *Cem'ul-Vesâil fî Şerhi'ş-Şemâil*, 1: 114; *Mirkâtü'l-mefâtîh*, 7: 2780; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 44; Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm Mübârekpûrî, *Tuḥfetü'l-aḥvezî şerḥu Câmiʿi't-Tirmizî.*, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1990), 5: 376; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 347.

147 Ali el-Kârî, *Cem'ul-Vesâil fî Şerhi'ş-Şemâil*, 1: 114; *Mirkâtü'l-mefâtîh*, 7: 2780; Mübârekpûrî, *Tuḥfetü'l-aḥvezî*, 5: 376.

148 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 441; İbn Mâce, "Libâs", 1.

149 Ebû Dâvûd, "Libâs", 1.

Sonuç olarak müslüman bir kimse Allah'ın kendisine ihsan ettiği her nimet için şükrettiği gibi, kendisini sıcaktan ve soğuktan koruyan, avretini örtüp tesettürünü sağlayan ve onunla ziynetlendiği yeni bir kıyafet giydiğinde de Allah Resûlü'nün hamd ettiği gibi dua ederek şükrünü eda etmesi gerekir. Ayrıca Resûlullah, (s.a.s.) yeni bir elbise giyen kişinin hamd etmesi, geçmiş günahlarının bağışlanmasına[150] ve eski elbisesini tasadduk edenin, dünya ve âhirette Allah'ın koruması altında olacağının da müjdesini vermiştir.[151] Ne yazık ki günümüz dünyasında yeni bir kıyafet giyerken yapılması gereken dua, ihmal ettiğimiz bir şükürdür.

1.7. Giyinmeye Sağdan Başlamak

İlâhî dinlerin sonuncusu ve en mükemmeli olan İslâm, günlük hayatımızın tamamıyla iç içedir. Hayatımızla ilgili en detay konularda dahi nasıl davranmamız gerektiği hususunda birtakım âdâb ve usuller belirleyerek bizlere düzenli bir yaşam ölçüsünü sunar. Her konuda olduğu gibi günlük hayatta, giyim kuşam hususunda da gözetilmesi gereken edep ve kaideler belirlemiştir. Şeytana ve kâfirlere aykırı olarak genellikle iyi ve yararlı işlerde sağdan başlamanın veya sağ uzvuyla yapmanın ayrı bir önemi ve hikmeti vardır.

Esas itibariyle insanın sağ ve sol organlarını da Allah yaratmış ve hilkat bakımından bu uzuvların bir farkı da yoktur. Bununla beraber İslâm inancında sağ; rahmet, dürüstlük, temizlik, hayır ve kazanç gibi olumlu manaları çağrıştırır. Bu bakımdan yaptığımız günlük amelleri yazan, kirâmen kâtibin "değerli yazıcılar"[152] denilen meleklerden sağ omuzumuzda bulunan sevaplarımızı, sol omuzumuzdaki ise günahlarımızı kaydettiği kabul edilir.[153]

Kur'ân-ı Kerîm'de, amel defteri sağdan verilenlerin mutlu olup kurtuluşa erdiğine, amel defteri soldan verilenlerin mutsuz, bedbaht ve yoldan çıkan inkârcılar oldukları ifade edilmektedir. (Vâkıa 56/8-9) Allah'ın buyruğuna uyan ve kurtuluşa eren

---

150 Ebû Dâvûd, "Libâs", 1.
151 Tirmizî, "Deavât", 107; İbn Mâce, "Libâs", 2.
152 İlyas Üzüm, "Kirâmen Kâtibîn", *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26: 59.
153 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 195.

mü'minler "ashâbü'l-meymene" (ashâbü'l-yemîn), isyan edip 1karşı gelen inkârcılar ise "ashâbü'l-meş'eme" (ashâbü'ş-şimâl) olarak adlandırılmaktadır.[154]

Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) öğretilerinde giyim konusunda uyulması gereken edep; gömlek ve ceket gibi şeyleri giyerken sağ koldan, pantolon ve pijama gibi şeyleri giyerken sağ ayaktan başlanarak giyilmesi tavsiye edilmektedir. Böylelikle her hal ve hareketimizde bize Allah'ı hatırlatarak mânevî hayatımızı disiplin altına almayı amaçlar.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ نَصْرِ بْنِ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ الأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا لَبِسَ قَمِيصًا بَدَأَ بِمَيَامِنِهِ»

Bize Ali b. Nasr b. Ali el-Cehdemî tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdüssamed b. Abdülvâris tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdîs etti, dedi ki: Bana A'meş, o da Ebî Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet ettiğine göre, "Resûlullah (s.a.s.) gömlek giyeceği zaman giyinmeye sağ tarafından başlardı."[155]

Allah Resûlü, (s.a.s.) kıyafet giyerken sağ taraftan başladığı gibi abdest aldığında da önce sağ uzuvlarını yıkamaya başlar ve ashâbına da bu şekilde yapmasını tavsiye ederdi.

2- حَدَّثَنَا النُّفَيْلِيُّ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا لَبِسْتُمْ، وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ، فَابْدَءُوا بِأَيَامِنِكُمْ»

154 Komisyon, *Kur'an Yolu*, 5: 218.
155 Tirmizî, "Libâs", 28.

Bize Nüfeylî tahdîs etti; dedi ki: Bize Züheyr tahdîs etti; dedi ki: Bize A'meş, o da Ebî Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Elbise giydiğiniz ve abdest aldığınız zaman sağ taraflarınızdan başlayınız."*[156]

Tahrîc

Giyinmeye sağdan başlamak ile ilgili uyarılar sadedinde Tirmizî'nin metniyle zikrettiğimiz birinci rivâyeti: İbn Hibbân[157] tahrîc etmiştir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için Tirmizî, birçok kişinin mevkuf olarak rivâyet ettiğini, sadece Abdüssamed tarikiyle gelen rivâyetin merfû olduğunu ifade etmektedir.[158]

Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Ahmed b. Hanbel,[159] Taberânî[160] ve Beyhakî[161] tahrîc etmişlerdir. Lafız farklılıkları bulunmayan bu rivâyet için münekkitler, isnadı sahih, râvilerinin sika olduğunu belirtmişlerdir.[162]

Değerlendirme

İslâm inancında ki "sağ ve sağ tarafa" yüklenen bu anlamlardan olsa gerek Allah Resûlü, hayatı boyunca abdest alırken, bir şey yiyip içerken, saç ve sakalını tararken, elbise ve ayakkabısını giyerken, mescide girerken, namazdan çıkmak için selam verirken, kısaca iyi ve güzeli temsil eden şeylerde sağdan başlamayı veya sağ elle yapmayı adet haline getirmişti.[163] Nitekim Hz. Aişe'nin (r.a.) aktardığına göre "Resûlullah (s.a.s.) temizlenmeye, taranmaya ve ayakkabısını giymeye varıncaya kadar her işe sağdan başlamayı pek severdi."[164] Ebû Hüreyre'nin (r.a.) naklettiği rivâyette ise

---

156 Ebû Dâvûd, "Libâs", 41.
157 İbn Hibbân, *Sahîh-i İbn Hibbân*, 12: 241.
158 Tirmizî, "Libâs", 28.
159 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14: 293.
160 Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, thk. Târık b. Ivazullâh Muhammed - Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî (Kahire: Dâru'l-Harameyn, t.y.), 2: 20.
161 Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin Beyhakî el-Horâsânî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâdir Ata, 3. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2003), 1: 139; Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin Beyhakî el-Horâsânî, *Şuabü'l-îmân*, 1. Bs (Riyad: Mektebetu'r-Raşid, 2003), 8: 305.
162 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14: 293, (dipnot 1).
163 Mühyeddin Şeref b. Yahya Nevevî, *el-Minhâc şerh Sahîh Müslim,* 2. Bs (Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1972), 3: 160; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 1: 270; Bedreddin Mahmûd b. Ahmed el-Aynî, *'Umdetü'l-kari,*1. Bs (Riyad: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 2001), 3: 31-32; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 194-198; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 1991, 14: 211; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, 2: 18.
164 Buhârî, "Vudû", 31, "Salât" 47, "Eṭ'ime", 5, "Libâs", 38; Müslim, "Tahâret", 66, 67; Ebû Dâvûd, "Libâs", 41; Nesâî, "Tahâret", 90, "Gusül", 17, "Ziynet", 8, 64; İbn Mâce, "Tahâret", 42.

Hz. Peygamber, sağdan başlamayı açıkça dile getirerek şöyle buyurmuştur: *"Elbise giydiğiniz ve abdest aldığınız zaman sağ taraflarınızdan başlayınız."*[165]

"Sol ve sol taraf" mefhumu ise İslâm dininde genelde olumsuz bir anlam taşıdığı için Resûl-i Ekrem, mescidden çıkarken, helâya girerken, burnunu silerken, taharetlenirken, elbise ve ayakkabısını çıkarırken, soldan başlamayı veya sol elle yapmayı uygun görürdü.[166]

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu davranışlarını alışkanlık haline getiren kişiler, iyi, temiz, güzel ve hoş şeyleri yaparken sağ ellerini; kirli ve pis şeylere dokunurken sol ellerini kullanırlar ve böylece sağlık kurallarına riayet ederler. Sağ ve sol uzuvlar arasındaki bu ayırımın bir başka önemi de müslümanlara iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı, kıymetli ile değersizi birbirinden ayırabilme özelliğini kazandırmasıdır.[167]

Ayrıca çok basit bir teferruat gibi gözüken bu davranışlar, esasen sıradan/yüzeysel bir "sağ el – sol ayak" meselesinden ziyâde bir disiplin ve gafletten uyanarak kontrollü yaşama alışkanlığı kazandırma meselesidir.[168]

Sonuç olarak İslâm inancında sağ ve sağ tarafa özel bir anlam yüklendiği için Hz. Peygamber, (s.a.s.) şeref verici ikram edici işlerde sağdan başlamayı veya sağ elle yapmayı uygun görmüştür. Nevevî, (ö. 676/1277) tekrîm ve teşrif babında olan şeylerde sağdan başlamanın şeriatın dâimî bir kaidesi olduğunu belirtmekte, bütün bunların sağ tarafın keramet ve şerefinden olduğunu ifade etmektedir.[169]

---

165 Ebû Dâvûd, "Libâs", 41.

166 Nevevî, *Minhâc*, 3: 160; el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 3: 32; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 194-198; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 211; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 2: 19.

167 M. Yaşar Kandemir, "İslâm'da sağ taraftan başlamak neden önemlidir?", Yeni Akit (8 Temmuz 2017), https://www.yeniakit.com.tr/haber/islamda-sag-taraftan-baslamak-neden-onemlidir-353712.html.

168 Yardım, *Peygamberimiz'in Şemâili*, 141.

169 Nevevî, *Minhâc*, 3: 160; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 1: 270; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 194-198; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 211; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 2: 19.

DEĞERLENDİRME

Âdemoğlu için yeme içme ne kadar zorunlu ve tabii bir ihtiyaç ise giyinmek ve güzel bir görünüme sahip olmak da bir o kadar önemli ve zaruridir. İnsan bedeni ancak giyim sayesinde ayıplardan ve dış tesirlerden kurtularak güzelliğini tamamlar. İnsan, fıtrî olan bu ihtiyacını karşılarken dikkat etmesi gereken temel kaideleri Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yaşantısında ve öğretilerinde şöyle sıralayabiliriz.

Maddî ve mânevî temizliği hayatının esası kılan Resûl-i Ekrem, (s.a.s.) giyim kuşam hususunda gözetlemiş olduğu en temel prensip temizliğe riayet etmekti. Elbise ve beden temizliğine dikkat ettiği gibi güzel ahlâkla bağdaşmayan mânevî pisliklerden de nefsini arındırmış ve ashâbına da temiz giyinmeyi tavsiye etmiştir.

İslâm inancında temizlik, sadece görünen maddî kirlerden (necâset) ibaret değildir. Bilakis dinimiz ibadetin ön şartı olarak "necâsetten tahâret" şartından önce "hadesten tahâret" şartını zikretmiştir. Böylelikle müslüman bir kimsenin beden ve kıyafetini zâhiri kirlerden temizlediği gibi kalbini ve ruhunu da görünmeyen mânevî (hades) pisliklerden arındırması gerekir.

Temiz giyinmenin yanında Allah Resûlü'nün hayatında giyim kuşamla ilgili öne çıkan diğer hususlar; sade, tabii, güzel ve düzgün bir giyim modelidir. Mütevazi kişiliğiyle sade ve doğal bir yaşam süren Hz. Peygamber, (s.a.s.) Allah'ın rızasını gözeterek gösterişli kıyafetler giymeyi terk eden bir Mü'min'in kıyamet gününde cennet ehlinin giyeceği elbiselerle ödüllendirileceğini müjdeler. Üzülerek ifade edelim ki günümüz dünyasında müslüman bireyler, lüks, gösteriş ve şaşaalı bir giyim yarışına girerek Resûlullah'ın benimseyip tavsiye ettiği sade ve tabii bir giyim prensibinden uzak olduğu görülmektedir.

Ayrıca Hz. Peygamber, (s.a.s) göze hoş gelecek nezih, düzgün ve güzel kıyafetler giydiği gibi ashâbından da imkânı olanların temiz ve tertipli giyinmelerini öğütlemiştir.

Üst başı dağınık ve çirkin olanları da uyarmış ve *"Allah güzeldir, güzelliği sever."*[170] buyurmuştur.

Cenâb-ı Hakk'ın insana bahşettiği nimetlerden istifade ederken bunu sınırlayan şeylerin başında şüphesiz ki fert ve toplumları felakete sürükleyen israf gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de *"Ey Âdemoğulları, her mescide gidişinizde temiz ve güzel elbiselerinizi giyin. Yiyin için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."* (el-A'râf 7/31) buyurularak israf yasaklanmıştır. Ne yazık ki günümüzde insanlar modaya uygun bir biçimde giyinme çabası içerisinde olmaları israfa düşmelerine sebebiyet vermektedir. Bundan dolayıdır ki henüz bir iki defa giyilmemiş kıyafetler zâyi edilmekte, ya da ihtiyaçları olmadığı halde yeni kıyafetler almaktalar.

İnsanoğlu, Allah'ın kendisine lutfettiği nimetlerden istifade ettiğinde hamd etmesi gerekirken israfa kaçarak adeta nimetlere karşı nankörlük etmektedir. Oysa Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) hayatında yeni kıyafet giyerken ismini zikredip dua ettiğini ve böylece Rabbine karşı hamd ederek şükrünü eda ettiğini belirmek isteriz.

Sonuç olarak Hz. Peygamber, (s.a.s.) insanı ilgilendiren her hususu ayrıntılarıyla açıklığa kavuşturmuş ve belli başlı usuller belirlemiştir. Giyimle ilgili belirlediği; temizlik, sadelik/tabii, israftan sakınma, güzel ve uyumlu giyinme gibi evrensel prensiplerle beraber sağdan giyinmek ve yeni elbise giyerken dua etmek gibi edepler de olduğunu ortaya koymuştur. müslüman bireyler global dünyanın değişen şartlarında fıtrî olan giyinme ihtiyacını karşılarken bu ilkelere riayet etmeleri gerekir.

Ayrıca Allah Resûlü, yaşadığı bölgenin iklim şartlarına ve dönemin örf ve adetlerine uygun bir giyim modelini benimsemiştir. O'nun benimsediği giyim modelinin teşrîî bir boyutu yoktur. Ancak giyim konusunda gözettiği temel ilkelerin bağlayıcılık, "itaat ve ittibâ", amel etme yükümlülüğü vardır.

[170] Müslim, "İman", 147.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HADİSLERDE GİYİM VE KUŞAMLA İLGİLİ UYARILAR

Coğrafi koşullar, örf ve adetler çerçevesinde şekillenen İslâm öncesi kullanılan giyim kuşam malzemesi ve giysi türleri, İslâm geldikten sonra da ana hatlarıyla devam etti. Bununla beraber Allah Resûlü, (s.a.s.) câhiliye dönemindeki kıyafetlerin bazılarının kullanımıyla ilgili birtakım uyarı ve tavsiyelerde bulundu. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim kuşamla ilgili ashâbına yaptığı bu uyarı ve tavsiyelerin temelinde farklı din ve kültürlerin bulunduğu bir ortamda yetişen müslümanlara bir kimlik ve aidiyet bilinci kazandırma çabasıdır.[171]

Hadis kaynaklarına baktığımızda Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) saç tıraşından saçın boyanmasına, elbisenin cinsinden rengine, süslenmeden elbisenin giyim tarzına hatta ayakkabının giyilip çıkarılmasına varıncaya kadar geniş bir yelpazede müslümanlara uyarı ve tavsiyelerde bulunduğunu görmekteyiz. Resûl-i Ekrem'in bu ikaz ve tavsiyelerini elbise, yüzük, saç sakal ve ayakkabı olmak üzere dört ana başlıkta değerlendirmeye çalışacağız.

2.1. Kur'an'ı Kerim'de Giyim Kuşamla İlgili Uyarılar

Mü'minler için yol gösterici bir rehber ve hidayet kaynağı olan Kur'an'ı Kerim, insanoğlunu ilgilendiren tüm konularda emir ve nehiyler getirmiştir. Bu ilâhi emirlerin bir kısmı da giyim ve kuşam hususuyla ilgilidir.

Yaratılanlar içerisinde bedenin uygun bir örtü/elbise ile örtülmesi insana mahsus bir meziyettir. Giyim kuşam hususunda Kur'an'ın emrettiği en temel prensip tesettüre riayet etmektir. Sözlükte "örtünmek, gizlenmek, bir şeyin içinde veya arkasında gizlenmek" anlamına gelen tesettür, dini bir terim olarak kadın veya erkeğin şer'an

[171] Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 7: 483.

örtülmesi gereken yerlerini örtmesi demektir. Bir kimsenin vücutta dinen örtmesi gereken ve başkasının bakması haram olan yerlerine "avret yeri" denilir.[172]

Giyinmenin sıcak-soğuktan korunma ve süslenme gibi nedenlerin yanında en önemli sebebi hikmeti edep yerlerinin örtülerek şeytanın insanları kötü yola düşürmesine engel olmaktır. Yüce Allah bu konuda: *"Ey Âdemoğulları! Şeytan, anne babanızı ayıp yerlerini birbirine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın."* (el-A'râf 7/27) buyurmuştur. Zira giyinmedeki tesettür şartı örtünmenin; fıtrî, doğal, sosyal ve ahlakî boyutlarını içinde barındırmaktadır.

Ayrıca insanın maddî ve mânevî örtünmesinde elbise ve takvâ arasında sıkı bir bağ vardır. Adeta cevizin içi ve kabuğu gibi birbirini tamamlar mahiyettedirler. Maddî elbise bedenin ayıplarını örtüp güzelleştirdiği gibi, mânevî örtü olan takvâ da kalbin ve ruhun ayıplarını örter, onu süsler ve temiz kılar. Bu durum Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir. "*Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah'ın rahmetinin alametlerindendir. Belki düşünüp öğüt alırlar.* (el-A'râf 7/26) Âyet-i kerîmede övülen *"takvâ elbisesi"* hakkında müfessirler; iman, hayâ ve edep, amel-i sâlih ve Allah korkusu gibi güzel hasletler olduğunu ifade etmişlerdir.[173]

Kadın ve erkeğin kıyafetiyle ilgili Kur'an'da ve Sünnet'te yer alan hükümlerde ilkelerin ve ahlâkî referansların ön planda olduğu görülür. Mahremiyete riayet, namus ve iffeti koruma açısından kadınla erkek arasında hiçbir fark bulunmadığı için kadınlara örtünme emrinden önce Cenâb-ı Hakk, erkeklere gözlerini haramdan sakınmalarını emretmiş ve şöyle buyurmuştur. *"Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır."* (en-Nûr 24/30) Devamındaki âyette ise kadınlara da aynı hitap yapılmış ve başörtülerinin ne şekilde örtmeleri gerektiği hususu açıklanmıştır. *"Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, ziynet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar. Ziynetlerini; kocalarından, babalarından, kocalarının babalarından, oğullarından, üvey*

[172] Hamdi Döndüren, "Tesettür", *Şâmil İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000), 8: 65.
[173] Taberî, *Tefsîrü't-Taberî*, 12: 366-388.

oğullarından, erkek kardeşlerinden, erkek kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından yahut müslüman kadınlardan veya sahip oldukları kölelerden, erkekliği kalmamış hizmetçilerden ya da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey mü'minler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!" (en-Nûr 24/31)

Böylelikle Yüce Rabbimiz; kadınların başlarını, saçlarını, kulaklarını, boyunlarını, gerdanlarını ve göğüslerini açık tutmayıp âyette tarif edildiği gibi güzelce örtünmelerini istemiştir. Bu emri yerine getirecek baş örtüsünü kullanmalarını ve ziynetlerini kimin yanında sakınıp saklamaları gerekmediği de açıkça sıralamıştır. Câhiliye kadınlarının enselerine bağlayarak arkalarına bıraktıkları ve ziynetlerini örtmeyen baş örtüsünün şekil ve biçimleri de yasaklanmıştır. Anlaşılan o ki günümüzde "çağdaşlık" denilen bu açık saçıklık aslında bir câhiliye adetidir.[174]

Bu ilâhi buyruğun ardından mü'min hanımlar giyinme tarzlarını gözden geçirmiş ve yeni duruma hızlı bir şekilde uyum sağlamışlardır. Hz. Aişe (r.a.) yaşananları şöyle anlatıyor: "Allah, ilk muhacir kadınlara rahmet eylesin. Allah, *'Başörtülerini yakalarının üzerine kadar salsınlar.'* âyetini indirince onlar izâr denilen dış elbiselerinin kenarından kesip derhal başlarını örttüler.[175] Böylelikle câhiliye döneminin gelişi güzel giyim kuşam alışkanlığı ıslah edilmiş ve İslâmî yeni bir ölçü getirilmiştir.

Örtünmenin amacı nâmahrem bakışlarından korunmak ve ırzı meşru olmayan cinsel isteklerden sakınmaktır. Allah Teâla şekli/zâhirî olarak tesettür emrine riayet edildikten sonra yürüyüş ve tavırlarının bile düzeltilmesi için buyuruyor ki: *"Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar."* Yani düzgün bir şekilde örtündükten sonra edepli ve vakarlı davransınlar, ziynetleri bilinsin diye dikkat çekici ve şüphe uyandırıcı davranışlardan sakınsınlar.

Yüce Rabbimiz, kadınlara yönelik eza ve tâcizlerin engellenmesi gayesiyle dışarı çıkarken onların dış örtü kullanmalarını istemiş ve şöyle buyurmuştur: *"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları*

---

174 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 1. Bs (İstanbul: Huzur Yayınları, 2008), 6: 191-192.

175 Buhârî, "Tefsir, (en-Nûr)", 12.

zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir." (Ahzâb 33/59)

Müfessirlerin verdiği ortak bilgiye göre Medine'nin evleri dar ve tuvaletsiz idi. Kadınlar ihtiyaçlarını gidermek için geceleri evlerinden çıkar, biraz uzaklaşarak ihtiyaçlarını giderip dönerlerdi. İşte bu durumu fırsat bilen bazı münafıklar ve fâsıklar uygun yerlerde bekleyip kadınlara söz ve elle tâcizde bulunurlardı. Yakalandıklarında ise "Biz onları câriye sandık" derlerdi. Bu tehlikeyi ve mazereti ortadan kaldırmak için hür kadınların cilbâb adı verilen dış giysilerini giymeleri emredilmiştir.[176] Cilbâb, baştan aşağı örten çarşaf, ferace câr gibi dış elbiselerin adıdır. Kadınların elbiselerinin üstüne giydikleri, tepeden tırnağa örten her çeşit giysidir.[177]

Sonuç olarak Yüce Rabbimiz, mü'minlerin avret mahallini örten tesettür prensibi sağlayan edep ve hayâya uygun bir şekilde giyinmelerini emretmiştir. Ayrıca onları fıtrî, doğal, güzel ve temiz giyinme hususunda teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Ey Âdemoğulları! Her mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin.* (el-A'râf 7/31)

2.2. Elbisenin Giyiniş Tarzı İle İlgili Uyarılar

Hadis kaynaklarını incelediğimiz zaman Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) giyim kuşamla belli bir biçim ve şekli belirlemek yerine teferruata girmeden genel prensipleri ortaya koyduğunu görürüz. Allah Resûlü'nün öğretilerinde belirlenen bu ilkeler şöyle sıralanabilir:

* Dinin emrettiği avret yerlerinin örtülmesi.

* Vucüt hatlarını belli eden çok dar ve tenini gösterecek derecede ince/şeffaf olmaması.

* Kadın ve erkek cinsiyet farkını aksettirecek aslî fıtratlarına uygun olması.

* Gurur, kibir, azamet ve kendini beğenme kıyafetiyle kendini ispatlamaya çalışarak israfa bulaşmaması.

---

176 İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, 6: 425; Komisyon, *Kur'an Yolu*, 4: 399.
177 Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6: 574.

* Elbisenin çok dikkat çekecek derece âdilikte ve herkesin dikkatini çeken zerafette olmaması, kısaca şöhret elbisesinden sakınması.[178]

* Giysiler tevhid inancına aykırı olmadığı gibi başka kavimlerin küfrün alâmet-i fârikası (şiârı) da olmamalıdır.

Bu ilkelere baktığımızda İslâm; erkeğine vakar, ciddiyet ve ağır başlılık, kadınına da mahremiyet kazandırmak istediğini görürüz.[179]

2.2.1. Kibirli Giyinmemek

Kibir, İblis'in şeytanlaşmasına ve Rahmân'ın huzurundan kovularak lânetlenmesine neden olan bir haldir.

Kibir, tarih boyunca Hakk'ı inkâr eden isyancıların ortak özelliğidir.

Kibir, nefsi yere göğe sığmayan Firavun ve Kârûn'un helâkı.

Kibir, Allah Resûlü'ne karşı cephe alan müşriklerin öne çıkan vasfı.

Kibir, insanı ilâhî rahmetten mahrum bırakan davranış.

Sözlükte "büyüklük, büyüklenme, övgü ve şeref"[180] gibi anlamına gelen kibir (kibr), tevazunun karşıtı olarak "kişinin kendini üstün görmesi ve bu duyguyla başkalarını aşağılayıcı davranışlarda bulunması" demektir. Kibirle aynı kökten gelen tekebbür ve istikbâr kelimeleri de Kur'an'da kibir anlamında kullanılmıştır.[181] Kibirli kimselere mütekebbir, müstekbir denilir. Tekebbürün en ileri derecesi, gerçeği kabule yanaşmayarak Allah'a karşı büyüklenmek ve O'na boyun eğip kulluk etmeyi kendine yedirememektir.[182] Kibir, mutlak manada hem dünyada hem de âhirette haram kılınmıştır.[183]

---

178 Yeniçeri, *Giyim Kuşamı*, 86-87.
179 Çakan v.dğr., *İslâm'da kılık-kıyafet ve örtünme (İlmî Toplantı)*, 42.
180 Seyid Muhammed Murtazâ Zebîdî, "kbr", *Tâcü'l-ʿArûs* (Daru'l-Hidaye, t.y.), 14: 5.
181 Râgıb el-İsfehânî, "kbr", 697; Mustafa Çağrıcı, "Kibir", *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25: 562.
182 Râgıb el-İsfehânî, "kbr", 697.
183 Seyyid Şerîf el-Cürcânî, "el-Kibr", 183.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan altı rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، وَزَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ: يُخْبِرُونَهُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلاَءَ»

Bize İsmail tahdîs etti dedi ki: Bana Mâlik tahdîs etti. O da Nâfi‘, Abdullah b. Dînâr ve Zeyd ibn Eslem'den, bunların üçü de İbn Ömer'den Resûlullah’ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *‘‘Elbisesini kibirle yerlerde sürüyen kimseye Allah (merhamet nazarı ile) bakmaz.’’*[184]

İnsandaki duygulardan biri olan kibir, davranışlar üzerinden dışa vurulur. Giyim kuşam ise duyguların dili kabul edilen davranışları biçimlendirmede önemli etkenlerden biridir. Kibre sebebiyet veren giyim tarzlarına karşı ashâbını uyaran Hz. Peygamber, (s.a.s.) onların özel durumlarını ve niyetlerini de göz ardı etmemiştir.

2- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلاَءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ القِيَامَةِ» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَحَدَ شِقَّيْ إِزَارِي يَسْتَرْخِي، إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ؟» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَسْتَ مِمَّنْ يَصْنَعُهُ خُيَلاَءَ»

Bize Ahmed b. Yunus tahdîs etti, dedi ki: Bize Züheyr tahdîs etti, dedi ki: Bize Mûsâ b. Ukbe tahdîs etti. O da Sâlim b. Abdullah'tan, o da babası Abdullah b. Ömer'den Hz. Peygamber’in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Büyüklenerek izârını (uzatıp yerde) sürükleyen kimseye Allah kıyamet günü (merhamet nazarıyla) bakmaz."* Bunun üzerine Ebû Bekir: “Yâ Resûlullah! (s.a.s.) Eteğimin bir tarafını tutmaz isem sarkıyor,”

[184] Buhârî, “Libâs”, 1, 5.

deyince Resûlullah: (s.a.s.) *"Sen bu sarkıtmayı büyüklenmek için yapanlardan değilsin,"* buyurdu.[185]

Böbürlenen, başkalarını küçük gören kibirli insan, kendisini dev aynasında görür. Oysa Hak Teâlâ, bu kişileri hakir ve zelil eder. İmam Şâfiî'nin (ö. 204/820) ifadesiyle kibir, alçakların ahlâkındandır.

3- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ أَبُو القَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ، تُعْجِبُهُ نَفْسُهُ، مُرَجِّلٌ جُمَّتَهُ، إِذْ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

Bize Âdem tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdîs etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ziyâd tahdîs etti, O da Ebû Hüreyre'den Hz. Peygamber'in (s.a.s) yahut Ebû'I-Kasım'ın (s.a.s) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Bir adam takım elbisesi içinde, kendini beğenmiş ve saçlarını omuzlarına kadar sarkıtmış halde çalımlı çalımlı yolda yürüdüğü sırada, Allah onu birden yere geçiriverdi de, artık o kimse kıyamet gününe kadar kalmak üzere yerin içine doğru gömülüp gidiyordu."*[186]

Kıyafetiyle mağrurlanan kimselerin kılavuzu şeytandır, varacağı menzil ise cehennemdir. Çünkü Resûlullah'ın, (s.a.s.) öğretilerinde elbisenin gurur ve kibre alet edilmesi hoş karşılamaz.

4 - حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ المَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا أَسْفَلَ مِنَ الكَعْبَيْنِ مِنَ الإِزَارِ فَفِي النَّارِ»

Bize Âdem tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdîs etti, dedi ki: Bize Saîd b. Ebî Saîd el-Makburî tahdîs etti. O da Ebû Hüreyre'den Hz. Peygamber'in (s.a.s) şöyle

[185] Buhârî, "Libâs", 2.
[186] Buhârî, "Libâs", 5.

buyurduğunu rivâyet etti: *"İzâr denilen elbisenin iki topuktan aşağı sarkanı ateştedir."*[187]

5- حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: عَلِيُّ بْنُ مُدْرِكٍ، أَخْبَرَنِي، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا زُرْعَةَ، يُحَدِّثُ، عَنْ خَرَشَةَ بْنِ الْحُرِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» قَالَ: قُلْتُ: «يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ هُمْ؟ خَسِرُوا وَخَابُوا» قَالَ: فَأَعَادَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالَ: «الْمُسْبِلُ، وَالْمُنَفِّقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ، أَوِ الْفَاجِرِ، وَالْمَنَّانُ»

Bize Affan tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdîs etti, dedi ki: Bana Ali b. Müdrek haber verdi, dedi ki: Ebû Zür'a'dan işittim. O da Heşere b. Hür'den tahdîs etti. O da Ebû Zer'den Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Üç (kişi) vardır ki, Allah kıyamet gününde onlarla konuşmaz ve onlara (rahmet nazarıyla) bakmaz ve onları (günah kirlerinden) temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azap vardır."* "Sevaplardan eli boşa çıkan ve (amellerinden) fayda göremeyen bu kimseler kimlerdir? Ey Allah'ın Resûlü diye sordum." Resûlullah (s.a.s.) yukarıdaki sözünü üç defa tekrarladı. (Ben, yine): "Ey Allah'ın Resûl'ü, (gerçekten) mahrumiyet ve hüsrana uğrayan bu kimseler kimlerdir?" dedim. Resûlullah (s.a.s.): *"(Elbisesini) eteğini kibrinden dolayı topuklarının altına kadar sarkıtan, verdiğini başa kakan, yalan yere yeminle mallarının satışını artırmaya çalışan. Ya da fâcir olan kimsedir."*[188] buyurdu.

İslâm'ın ahlâkî bir kusur kabul ettiği ve cennete girmeye engel teşkil eden kibir ile insanın fıtratından gelen "iyi ve güzel olanı istemek" arasında bir bağ kurmak doğru değildir. Fıtrî olan eğilimler için İslâm'ın herhangi bir engeli bulunmamaktadır.

6- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ دِينَارٍ، جَمِيعًا عَنْ يَحْيَى بْنِ حَمَّادٍ، قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبَ، عَنْ فُضَيْلٍ الْفُقَيْمِيِّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ،

[187] Buhârî, "Libâs", 4.
[188] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 35: 245.

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ» قَالَ رَجُلٌ: «إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً،» قَالَ: «إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ، وَغَمْطُ النَّاسِ»

Bize Muhammed b. Müsennâ, Muhammed b. Beşşâr ve İbrahim b. Dînâr tahdîs ettiler, dediler ki: Bize Yahya b. Hammâd rivâyet etti, dedi ki: Bana İbnü'l-Müsennâ tahdîs etti, dedi ki: Bana Yahya b. Hammâd haber verdi, dedi ki: Bize Şu‘be haber verdi, dedi ki: Bana Ebân b. Tağlib rivâyet etti, dedi ki: Bana Fudayl Fukaymî rivâyet etti, dedi ki: Bana İbrâhim en-Nehaî rivâyet etti, dedi ki: Bana Alkame rivâyet etti. O da Abdullah b. Mes‘ûd’dan, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *“Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez.”* Bu söz üzerine bir adam, “İnsan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından hoşlanır.” deyince, Resûlullah (s.a.s.): *“Şüphesiz ki Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakkı inkâr etmek ve insanları küçük görmektir.”* buyurmuştur.[189]

Tahrîc

Kibirli giyinmek ile ilgili uyarılar sadedinde, Buhârî’nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Müslim,[190] Tirmizî,[191] Nesâî,[192] İbn Mâce[193] ve Mâlik b. Enes,[194] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda İbn Ömer dışında Huzeyfe, Ebû Saîd, Ebû Hüreyre, Semüre, Ebû Zerr, Âişe ve Hubeyb b. Muğaffel’den de hadis rivâyet edilmiştir.[195] Buhârî ve Müslim’de benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, Tirmizî, İbn Mâce, Nesâî ve Mâlik b. Enes’te يَوْمَ الْقِيَامَةِ ziyâdesiyle gelmiştir. Tirmizî’nin hasen sahih[196] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[197]

189 Müslim, “İman”, 147.
190 Müslim, “Libâs ve Ziynet”, 42.
191 Tirmizî, “Libâs”, 8.
192 Nesâî, “Libâs”, 101.
193 İbn Mâce, “Libâs”, 6.
194 Mâlik b. Enes, *Muvatta,* “Libâs”, 9, 10, 11.
195 Tirmizî, “Libâs”, 8.
196 Tirmizî, “Libâs”, 8.
197 Muhammed Nâsırüddin Elbânî, *Sahîhu’t-Terġīb ve’t-terhîb,* 1. Bs (Riyad: Mektebetü'l-meârif, 2000), 2: 459.

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Ebû Dâvûd,[198] Nesâî[199] ve Ahmed b. Hanbel[200] tahrîc etmişlerdir. Buhârî, Nesâî ve Ebû Dâvûd'ta benzer lafızlarla gelmiş olup Ahmed b. Hanbel ise قَالَ مُوسَى: قُلْتُ: لِسَالِمٍ أَذَكَرَ عَبْدُ اللهِ، مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ؟ قَالَ: " لَمْ أَسْمَعْهُ ذَكَرَ إِلَّا ثَوْبَهُ "Mûsâ: Sâlim'e, Abdullah b. Ömer izârı mı? kastetti diye sorunca Sâlim: İbn. Ömer'den sadece elbiseyi duyduğunu belirten," ziyâde ile gelmiştir. Münekkitler, isnadı sahih ve râvileri sikadır, diyerek sahih hükmünü vermişlerdir.[201]

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti: anlamında herhangi bir değişiklik olmaksınız küçük farklılıklarla beraber Müslim[202] ve Ahmed b. Hanbel[203] tahrîc etmişlerdir. Münekkitlerden hasen[204] hükmünü verenler olduğu gibi sahih hükmünü verenler de olmuştur.[205]

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz dördüncü rivâyeti: Nesâî[206] tahrîc etmiştir. Buhârî ve Nesâî'de benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için münekkitler sahih hükmünü vermişlerdir.[207]

Ahmed b. Hanbel'in metni ile zikrettiğimiz beşinci rivâyeti: Müslim,[208] Ebû Dâvûd,[209] Tirmizî,[210] Nesâî,[211]İbn Mâce[212] ve Dârimî[213] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda: Ebû Zer dışında İbn Mes'ûd, Ebû Hüreyre, Ebû Ümâme b. Sa'lebe, İmrân b. Hüseyn ve Me'kil b. Yesâr'dan de hadis rivâyet edilmiştir.[214] Müslim, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'de benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvûd'ta ise

198 Ebû Dâvûd, "Libâs", 25.
199 Nesâî, "Ziynet", 104.
200 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2001, 9: 254.
201 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 15: 28 (dipnot 4); Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 2:459.
202 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 49.
203 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 15: 28.
204 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 15: 28 (dipnot 4).
205 Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 3: 109.
206 Nesâî, "Ziynet", 103.
207 Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 2:456.
208 Müslim, "İman", 171.
209 Ebû Dâvûd, "Libâs", 26.
210 Tirmizî, "Buyûʿ", 5.
211 Nesâî, "Buyûʿ", 5, "Ziynet", 104.
212 İbn Mâce, "Ticaret", 30.
213 Dârimî, "Buyûʿ", 63.
214 Tirmizî, "Buyûʿ", 5.

râvinin şüphesinden kaynaklanan أَوِ الْفَاجِرِ ziyâdesiyle gelmiştir. Tirmizî'nin hasen sahih[215] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[216]

Müslim'in metni ile zikrettiğimiz altıncı rivâyeti: Ebû Dâvûd,[217] Tirmizî,[218] İbn Mâce[219] ve Ahmed b. Hanbel[220] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda: Abdullah b. Mes'ûd dışında Ebû Hüreyre, İbn Abbâs, Seleme b. Ekva' ve Ebû Saîd'den de hadis rivâyet edilmiştir.[221] Müslim ve Tirmizî'de benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvûd, ve İbn Mâce'de *"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez."* cümlesinden sonra «وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ» *"Kalbinde zerreyi miskal kadar iman bulunan kimse cehenneme giremez,"* lafızları gelmiştir. Tirmizî'nin hasen sahih[222] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[223]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) muhtemelen daha çok Kureyş aristokratları ve İran sosyetesinin bir giyim tarzı olduğu için, bu yüzden de gururlanmaya yol açabileceği gerekçesiyle yerde sürünecek kadar uzun kıyafetler giymemeleri konusunda ashâbını uyarmıştır.[224]

Resûlullah, (s.a.s) bir gün İbn Ömer'in (r.a) üzerinde yerde sürünecek kadar uzun bir elbise gördüğünde onu uyarmış ve şöyle buyurmuştur. *"Elbisesini kibirle yerlerde sürüyen kimseye Allah (merhamet bakışı ile) bakmaz."*[225] Davûd b. Kays'ın, Zeyd bin Eslem'den rivâyet ettiğine göre; İbn Ömer'de oğlunun üzerindeki kıyafetin yerde

215 Tirmizî, "Buyuʿ", 5.
216 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 35: 245. (dipnot 1); Elbânî, *Sahîhu't-Terğīb ve't-terhîb*, 2: 456.
217 Ebû Dâvûd, "Libâs", 26.
218 Tirmizî, "Birr ve Sıla", 61.
219 İbn Mâce, "Zühd", 16.
220 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2001, 7: 60.
221 Tirmizî, "Birr ve Sıla", 61.
222 Tirmizî, "Birr ve Sıla", 61.
223 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 7: 60. (dipnot 1); Elbânî, *Sahîhu't-Terğīb ve't-terhîb*, 2: 456.
224 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 7: 487.
225 Buhârî, "Libâs", 1,5; Müslim, "Libâs ve Ziynet", 42.

sürünecek kadar uzun olduğunu gördüğünde onu uyarmış ve yukarıdaki hadisi zikretmiştir.[226]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) kibre sebebiyet veren bu giyim tarzına karşı ashâbını uyarırken kişisel durumlarını da göz önünde bulundurmuştur. Örneğin Hz. Ebû Bekir: (r.a.) "Yâ Resûlullah! (s.a.s.) Eteğimin bir tarafını tutmazsam sarkıyor," dediğinde Resûlullah: (s.a.s.) *"Sen bu sarkıtmayı büyüklenmek için yapanlardan değilsin,"*[227] buyurmuştur. Kendisi de güneş tutulması sırasında acele bir vaziyette mescide gelirken farkında olmadan kıyafeti yerde sürünmüştür.[228]

Bu giyim tarzına yapılan uyarı kibirden dolayıdır. Kibir kastı yoksa, herhangi bir sakınca olmamasına rağmen, Nevevî (ö.676/1277) ve İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240) gibi âlimler elbiseyi uzatmanın yerde sürünmeye, yerde sürünmenin de kibre delâletinden dolayın mekruh görmüşlerdir.[229]

Ayrıca Resûlullah, (s.a.s) kibirli giyinmenin sebep olduğu olumsuz sonuçlara karşı ashâbını yaşanmış örnekler üzerinden uyarmış ve şöyle buyurmuştur: *"Bir adam takım elbisesi içinde, kendini beğenmiş ve saçlarını omuzlarına kadar sarkıtmış halde çalımlı çalımlı yolda yürüdüğü sırada, Allah onu birden yere geçiriverdi de artık o kimse kıyamet gününe kadar kalmak üzere yerin içine doğru gömülüp gidiyordu."*[230] Nevevî, bu rivâyette bahsi geçen adamın Benî İsrâiloğulları'ndan biri olduğunu söylerken, İbn Hacer (ö. 852/1447) ise bu kişinin Karûn olduğunu belirtir. Cevherî de Karûn'un bu davranışı onu cehennem çukurlarına batırdığını belirterek, benzer davranışlarda bulunan kişilerin de aynı cezalarla karşılaşabileceğini dile getirir.[231]

Yine bir defasında Allah Resûlü, ashâbını bu giyim tarzına karşı şu sözlerle uyarmıştır. *"Üç (kişi) vardır ki, Allah kıyamet gününde onlarla konuşmaz ve onlara (rahmet nazarıyla) bakmaz ve onları (günah kirlerinden) temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azap vardır."* Ashâb, "bu üç sınıf kimdir? Ey Allah'ın Resûlü" diye

---

[226] Şihabüddin Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî*, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2015), 10: 254.
[227] Buhârî, "Libâs", 2.
[228] el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 21: 296.
[229] Azîmâbâdî, *'Avnü'l-ma'bûd.*, 11: 96.
[230] Buhârî, "Libâs", 5; Müslim, "Libâs ve Ziynet", 49; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 15: 28.
[231] Nevevî, *el-Minhâc*, 14: 64; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 260.

sorduğunda; Resûlullah, (s.a.s) şöyle buyurmuştur: *"(Elbisesini) eteğini kibrinden dolayı topuklarının altına kadar sarkıtan, verdiğini başa kakan, yalan yere yeminle mallarının satışını artırmaya çalışan. Ya da fâcir olan kimsedir."*[232] Rivâyette geçen "Allah onlarla konuşmaz" sözünden kasıt, Allah'ın bu kişilerle cennet ehliyle konuştuğu gibi onları sevindirecek tarzda konuşmayacağıdır. Allah'ın bu kişilere bakmaması ise onlara rahmet etmeyerek, lutufta bulunmamasıdır.[233]

Bütün bunlarla beraber insanın fıtratında bulunan güzel görünme isteği ile kibir duygusu arasında bir bağ kurulmamalıdır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) *"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez."* Bu söz üzerine bir adam, "İnsan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından hoşlanır." deyince Resûlullah (s.a.s.): *"Şüphesiz ki Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakkı inkâr etmek ve insanları küçük görmektir."* buyurmuştur.[234]

Rivâyette geçen, "kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse cennete giremez" ibaresinin tevili hususunda ulema ihtilaf etmişlerdir.

Ebû Süleyman Hattâbî (ö. 388/998) bu ibareyi iki şekilde te'vil etmiştir;

1. Kibirden murad, imandan tekebbür etmek yani iman etmemektir. Bu halde ölen bir kimse asla cennete giremez.

2. Maksat, cennete giren bir kimsenin kalbinde oraya girerken kibir bulunmaz demektir. Nitekim Allah Teâlâ, *"Biz onların kalplerindeki kin ve hasedi çıkaracağız."* (el-A'râf 7/43) buyurmuştur.

Râzî, (ö. 606/1209) Onların dünyada iken birbirlerine besledikleri öfke ve kini giderdik. Kinin sökülüp atılmasından maksat karakterleri temizlemek, vesveseleri bertaraf etmek ve bunların yeniden kalbe gelmesine mâni olmaktır. Hasetten

---

232 Müslim, "İman", 171; Ebû Dâvûd, "Libâs", 26; Tirmizî, "Buyuʿ", 5; Nesâî, "Buyuʿ", 5, "Ziynet", 104; İbn Mâce, "Ticaret", 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 35: 245.

233 Nevevî, *Minhâc*, 2: 115; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 98.

234 Müslim, "İman", 147; Ebû Dâvûd, "Libâs", 26; Tirmizî, "Birr ve Sıla", 61; İbn Mâce, "Zühd", 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 7: 60.

arındırılması is cennetlikler arasındaki âmellerinden dolayı meydana gelen derece farklılıklarının kalplerde herhangi bir hasede sebebiyet vermeyeceğini belirtir.[235]

Hattâbî'nin yorumlarını beğenmeyen Nevevî ise hadisin maruf olan kibirden yani kendini başkalarından yüksek görerek onları tahkir ve hakkı bertaraf etmekten nehyetmek için varid olduğunu söylemiş, ibarenin bu te'villere hamledilerek matlûb olan manadan çıkarılmaması gerektiğini bildirmiştir.

Kadî Iyâz (ö. 544/1149) ile sair âlimlere göre hadisin manası "kibirli kimse cezasını çekmeden cennete giremez. Fakat Allah, lutfu keremiyle o kimseyi affetmesi de caizdir." demişler.

Bazıları da "bütün mü'minler ya doğrudan ya da (büyük günah işlemekte ısrar eden günahkarlardan bazıları) azap gördükten sonra mutlaka cennete gireceklerdir." demişlerdir. Hadisten murad, "kibirlilerin cennete ilkin giren takvâ sahipleriyle birlikte giremeyeceklerini açıklamaktadır." diyenler de olmuştur.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvûd ve İbn Mâce'den gelen rivâyetin sonunda yer alan. "*Kalbinde hardal (tanesi) kadar iman bulunan kimse de cehenneme girmez.*" mealindeki ibarenin manası da "kâfirler gibi cehenneme ebedi olarak giremez." demektir.[236]

Nevevî, rivâyette geçen "İnsan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından hoşlanır." diyen zatın Mâlik b. Mürâre er-Rehavî (r.a) olduğunu belirtir.[237]

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) bu giyim tarzına yapmış olduğu uyarı kibirden dolayıdır. O dönemde kibir alameti kabul edilen "elbisesini yerde sürünecek derecede uzatmak" bugün için geçerli olmayabilir. Rivâyetlerde men edilen davranış kibirdir. Yine Allah Resûlü, diğer bir rivâyette kibirli kimselerin cezalarını açıklayarak şöyle buyurmaktadır: *"Dünyada kendini beğenip büyüklük taslayanlar kıyamet günü insan şeklinde zerrecikler gibi mahşer yerine çıkarılacaklar, her yönden zillet kendilerini kaplayacak. Cehennemde adına Bûlüs denilen bir hapishaneye sürülecekler*

---

235 Ebû Abdullâh Fahreddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb (et-Tefsîrü'l-kebîr)*, 2. Bs (Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1999), 14: 242-243.

236 Nevevî, *Minhâc*, 2:91; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 168-169.

237 Nevevî, *Minhâc*, 2:92.

üzerlerinde ateşlerin ateşi yükselecek. Cehennemliklerin kan irin ve tortuları onlara içirilecektir.”[238]

Bununla beraber günümüzde giyilen pantolon vb. elbiselerin paçasının uzun olması insanlara karşı büyüklük taslamaya sebebiyet verirse zikredilen rivâyetlerin hükmü altında değerlendirebilir.

2.2.2. İnce ve Dar Giyinmemek

İslâm’da giyinmenin belli bir tarzı yoktur, ama tesettür farzı vardır. Tesettür, mahrem yerleri örtüp yabancılardan korumaktır. Nâmahrem bir gözün baktığı zaman ayrıntıları hissedemeyeceği, kışkırtılacak bir boyut bulmayacağı kıyafettir. Tesettür, kadının sokakta yürürken ayrıntılarının hissettirilmemesi yabancı bir göze bir daha bakma isteğinin verilmemesidir. Kıyafet vücuda yapışıyor veya art niyetli dikkatleri kendine esir edecek bir canlılık ve şeffaflık taşıyorsa tesettür değildir. Bugün maalesef sokaklar; tüm vücut hatlarını belli eden, dar, şeffaf, süslü ve cazibeli giyim modelleriyle doludur. Oysa Yüce Allah Kur’an’da: *“Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü’minlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Bu onların tanınmaları ve incitilmemeleri için daha uygundur. Allah gafûr ve rahîmdir.”* (el-Ahzâb 33/59) buyurarak kadınların dışarıya çıkacakları vakit dış kıyafet kullanarak örtünmeleri emredilmiştir. Böylelikle iffeti korumak, eza ve tâcizleri engellemek amaçlanmıştır.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ كَعْبٍ الْأَنْطَاكِيُّ ، ومُؤَمَّلُ ابنُ الْفَضْلَ الْحَرَّانِي ، قالا: حَدَّثَنَا الوَلِيدُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ خَالِدٍ قَالَ يَعْقُوبُ: ابن دُرَيْكٍ عَنْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ، دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رِقَاقٌ، فَأَعْرَضَ عَنْهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، و قَالَ: « يَا

[238] Tirmizî, “Kıyamet”, 47; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 260.

أَسْمَاءُ، إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ تَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا، وَهَذَا » وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ

قَالَ أَبُو دَاوُد:«هَذَا مرسل، خَالِدِ بْنِ دُرَيْكٍ لَمْ يُدْرِكْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا»

Bize Ya'kûb b. ke'b el-Antâkî ve Müemmel b. Fadl el-Harrânî tahdîs ettiler, dediler ki: Bize Velîd tahdîs etti, dedi ki: Bana Saîd b. Beşîr'den, rivâyet etti, dedi ki: Bana Katâde rivâyet etti, dedi ki: Bana Hâlid b. Düreyk rivâyet etti. O da Hz. Âişe'den rivâyet etti. "Esmâ bnt Ebû bekir bir gün üzerinde ince bir elbise ile Resûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna girmişti. Hz. Peygamber (s.a.s.) ondan yüzünü çevirerek şöyle buyurduğunu rivâyet etti:" *"Ey Esmâ! Muhakkak ki, kadın ergenlik çağına erişince onun vücudundan şundan ve şundan başkasının görünmesi uygun olmaz."* dedi ve kendi yüzü ile ellerini işaret etti.

Ebû Dâvûd dedi ki: "Bu rivâyet mürseldir. Çünkü Halid b. Düreyk Hz. Aişe'ye (r,a) kavuşmamıştır."[239]

Tesettür, esasen fıtrattan gelen bir duygudur. Ne var ki kadınlar çevrenin ve dış tesirlerin etkisiyle bu duyguya muhalif davranırlar. Ümmü Seleme'nin (r.a.) ifadesiyle "Bayanları edepsizliğe iten en büyük şey, beğenilme arzusudur. Oysaki herkesin görüp beğendiği şeyin, hiçbir kıymeti yoktur. Kendisini bakışlardan saklayan kadın kıymetlidir. Açık giyinmek özgürlük değil, kendini haram gözlere mahkûm etmektir."

2- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ السَّرْحِ، وَأَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الْهَمْدَانِيُّ، قَالَا: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ مُوسَى بْنِ جُبَيْرٍ، أَنَّ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ، حَدَّثَهُ عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ دِحْيَةَ بْنِ خَلِيفَةَ الْكَلْبِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبَاطِيَّ، فَأَعْطَانِي مِنْهَا قُبْطِيَّةً، فَقَالَ: «اصْدَعْهَا صَدْعَيْنِ، فَاقْطَعْ أَحَدَهُمَا قَمِيصًا، وَأَعْطِ الْآخَرَ امْرَأَتَكَ تَخْتَمِرُ بِهِ»، فَلَمَّا أَدْبَرَ، قَالَ: «وَأْمُرِ امْرَأَتَكَ أَنْ تَجْعَلَ تَحْتَهُ ثَوْبًا لَا يَصِفُهَا،»

[239] Ebû Dâvûd, "Libâs", 26.

Bize Ahmet Amr b. Serhi ve Ahmet b. Said el-Hemdâni tahdîs ettiler, dediler ki: Bize İbn Vehb haber verdi, dedi ki: Bize İbn Lehîa haber verdi, dedi ki: Bana Mûsâ b. Cübeyr rivâyet etti, dedi ki: Bana Abdullah b. Abbas haber verdi, dedi ki: Bana Halid b. Yezîd b. Muâviye tahdîs etti. O da Dihye b. Halîfe el-Kelbî'den rivâyet etti. "Resûllullah'a (s.a.s.) kubâtî (denilen beyaz renkli ince) kumaşlar getirilmişti. Onlardan birini bana verdi" ve şöyle buyurduğunu rivâyet etti: "*Bunu ikiye böl, biri ile (kendine) gömlek dik; diğerini de hanımına ver, onu kendisine başörtüsü yapsın."* Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu emrini alan Dihye (oradan ayrılmak üzere) geri döndüğü zaman Hz. Peygamber ona: "*Hanımına (bu kaputun) altında kendi (teni)ni göstermeyecek başka bir elbise giymesini de emret*" buyurdu.[240]

Tahrîc

İnce ve dar giyinmekle ilgili uyarılar sadedinde, Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Beyhakî,[241] tahric etmiştir. Ebû Dâvûd ve Beyhakî'de benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için İbn Abbas,[242] merfû ve ceyyid,[243] münekkitler de hasen hükmünü vermişlerdir.[244]

İkinci rivâyeti; Hâkim[245] ve Beyhakî[246] tahric etmişlerdir. Münzirî, isnadı hakkında Abdullah b. Lehîa[247] kanalıyla gelen rivâyeti hüccet olarak kabul etmez. Buhârî ve Müslim ise tartışmalı olsa dahi hüccet kabul etmişler.[248] Hâkim en-Neysâbûrî ise sahih[249] hükmünü verdiği bu rivâyet, Hâkim ve Beyhakî'de «أن رسول الله صلى الله عليه وسلم حين بَعَثَهُ إِلَى هِرَقْلَ، فَلَمَّا رَجَعَ أَعْطَاه» "Resûlullah, (s.a.s.) onu Herakleios'a gönderip döndüğü vakit" ziyâdesi vardır.

---

240 Ebû Dâvûd, "Libâs", 38.
241 Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ,* 2: 319, 7: 138.
242 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 1994, 11: 109.
243 **Ceyyid:** Sözlükte iyi ve güzel anlamına gelen bir sıfat olan ceyyid, genellikle sahih karşılığı bazen de onun yerine kullanılan bir hadis terimidir. (Geniş bilgi için bkz. Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, 55.)
244 Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 2: 463.
245 Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah Hâkim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiye, 1990), 2: 331.
246 Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ,* 2: 331.
247 Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, *Mîzânü'l-iʿtidâl fî nakdi'r-ricâl*, nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1963), 2: 475.
248 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 117.
249 Hâkim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek,* 2: 331.

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) kendisine gelen hediyeleri kabul ettikten sonra ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Dihye b. Halîfe el-Kelbî'nin (r.a.) aktardığına göre, "Rasûllullah'a (s.a.s.) kubâtî (denilen beyaz renkli ince) kumaşlar getirilmişti. Onlardan birini bana verdi" ve şöyle buyurduğunu rivâyet etti: "*Bunu ikiye böl, biri ile (kendine) gömlek dik; diğerini de hanımına ver, onu kendisine başörtüsü yapsın."* Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu emrini alan Dihye (oradan ayrılmak üzere) geri döndüğü zaman Hz. Peygamber ona: "*Hanımına (bu kaputun) altında kendi (teni)ni göstermeyecek başka bir elbise giymesini de emret*" buyurdu.[250]

Rivâyette geçen kubâtî kelimesi kıbtî kelimesinin çoğuludur. Kıbtî, mısır yerli halkına verilen bir isimdir. Kubâtî, Mısır'da kıbtîler tarafından imal edilen, ketenden yapılan, ince ve beyaz olan bir kumaştır.[251] Beyaz ve şeffaf olan bu kumaş, giyen kişinin tenini gösterdiği belirtilmektedir. Bundan dolayı Resûlullah, (s.a.s.) bu kumaşı giyen kişinin, altta astar diyebileceğimiz başka bir kumaşı giymesini emretmiştir. Bu emir, İslâm dininin giyim kuşamla ilgili iki ilkesini ortaya koymaktadır:

a) Kumaşın teni gösterecek kadar ince olmaması.

b) Vücut hatlarını gösterecek kadar dar olmaması.[252]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) altında başka bir elbise olmadan bu tür elbiseleri genellikle bayanlar giydikleri için, Dihye'den ziyâde hanımına yönelik bir ikazda bulunduğu görülmektedir. Erkekler ise gömleklerini zaten şalvar üzerine giymekteler.[253]

Yine bir defasında Resûlullah, (s.a.s.) Hz. Esmâ'nın (r.a) üzerinde ince bir elbise olduğunu gördüğü gibi yüzünü çevirmiş. Sırtı dönük bir vaziyette onun şahsından tüm müslüman kadınlara ten rengini gösterecek derecede ince elbise giyilmemesi hususunda uyarıda bulunarak şöyle buyurmuştur. *"Ey Esmâ! Muhakkak ki, kadın ergenlik çağına erişince onun vücudundan şundan ve şundan başkasının görünmesi uygun olmaz."* diyerek kendi yüzü ile ellerini işaret etti.

---

250 Ebû Dâvûd, "Libâs", 38.
251 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 117; Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 15: 55.
252 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 15: 55.
253 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 117.

İslâm âlimleri, rivâyette geçen el ve yüzün avretten sayılmamasını fitne korkusunun olmamasına yorumlamışladır. Fitne korkusu olduğu ve fâsıkların kol gezdiği bir dönemde yüzü de örtmeyi daha uygun bulmuşladır. Bahsi geçen fitneden kasıt insanın şehvetini tetikleyip onu zinaya düşüren durumlardır.[254] Ayrıca Nûr suresinde belirtilen *"Kendiliğinden görünen kısımları hariç, ziynetlerini de açmasınlar."* (en-Nûr 24/31) Ziynetten istisna edilen yerlerden maksat el ve yüz olduğu belirtilir.[255]

Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) vücut hatlarını gösterecek darlık ve şeffaflıkta olan kıyafetlerin giyilmemesi konusundaki tavrı hane halkına da sirayet etmişti. Ezvâc-ı tâhirâttan Hz. Âişe, (ö. 58/678) (r.a.) ince giyinmenin uygun olmadığını ve karşılaştığı şeffaf giyinmeye müdahalede bulunarak tepki göstermiştir. Nitekim O, bir gün yanına gelen yeğeni Hafsa bnt. Abdurrahman'ın üzerinde ince bir başörtüsünü görünce onu yırtarak yerine kalın bir başörtüsünü vermiştir.[256]

Hadislerde görüldüğü gibi Allah Resûlü, ince ve dar giyinmeme konusunda ümmetine ikazlarda bulunmuştur. Ne yazık ki günümüzde insanlar, giyimlerini modaya uydurmaya çalıştıkları için ince ve dar giyinme hususundaki uyarıları ihlal etmişler ve çeşitli sağlık sorunlarıyla karşılaşmışlardır.

Bu sorunların temelinde bayanların derli toplu görünmek için kullandıkları korselerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu korseler; zamanla şekil bozuklukları, teneffüs zorluğu ve karın organlarının yer değiştirmesi gibi çeşitli sağlık problemlerine sebebiyet vermektedir. Ayrıca erkeklerin de giydikleri çok dar pantolonlar veya iç çamaşırları kısırlığa neden olduğu söylenir.[257]

Sonuç olarak Resûlullah'ın (s.a.s.) kıyafet konusundaki öğretilerin başında tesettür farziyetinin geldiği görülmektedir. Bu hususa halel getirecek, vücut hatlarını gösterecek darlık ve incelikte olan giyinme modelleri Hz. Peygamber tarafından yasaklanmıştır. Yasaklanan bu giyim modeli, bazı sağlık sorunlarına da sebebiyet

254 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 109.
255 Celâleddin Muḥammed b. Aḥmed el-Mahallî - Celâleddin Abdurraḥmân b. Ebû Bekr es-Suyûtî, *Tefsîrü'l-Celâleyn*, 1. Bs (Dâru'l-Hadîs, y.y. t.y.), 462.
256 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Libâs", 6.
257 Asaf Ataseven, "Tıbbi Açıdan Örtünme", *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*, 1991, 89-91.

vermekte ve gün geçtikçe müslümanlar arasında daha çok revaç bulmaktadır. Sokaklarımızda gördüğümüz manzaralar müslüman bireylerin Allah Resûlü'nün bu konuda ki uyarısını fazla dikkate almadıklarını göstermektedir.

2.2.3. Giyinmiş Çıplaklar

İslâm'da örtünmek, giyinmek değildir. Giyinmek tesettüre bürünmektir. Tesettür süslenmek değil, ziyneti örtmektir. Oysa günümüzde şahsiyetini ve kişiliğini insanlığı ile inşa edememiş olanlar, cinsiyetini/dişiliğini arz-ı endam ediyorlar. Bazı kadınlar, karşı tarafı daha fazla nasıl etkileyebilirim, dikkatleri daha çok nasıl üzerime çekebilirim derdindedirler. Başına aldığı örtü ile güzelliğini kamufle ekmek için değil, aksesuar olarak kullanma ve kendini gösterme gayesindedirler. Tesettürü cazibe için kullanan bu kimseleri Allah Resûlü, *"giyinmiş çıplaklar"* ifadesiyle ümmetine tanıtır ve uyarılarda bulunur. Oysa ahlâkının özü hayâ olan İslâm inancında insan, bedenini sergileyip teşhir etmek ve arzu uyandırmak için giyinmez; aksine bedenini örtmek, arzuları azaltmak ve gemlemek için giyinir.

Giyimde tesettürü önceleyen Hz. Peygamber, (s.a.s.) bunu sadece kadınlara has kılmaz. Allah Teâlâ, kadınlardan önce mü'min erkeklere uyarıda bulunarak şöyle buyurur: *"Gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını muhafaza etsinler."* (en-Nûr 24/30) Hz. Ali, (r.a) "Sanma ki tesettür sadece kadınlara fazdır, erkeğin tesettürü göz kapaklarındadır." diyerek bu gerçeği veciz bir şekilde ifade eder.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَتْنِي هِنْدُ بِنْتُ الحَارِثِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ يَقُولُ: «لاَ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الفِتْنَةِ، مَاذَا أُنْزِلَ مِنَ الخَزَائِنِ، مَنْ يُوقِظُ صَوَاحِبَ الحُجُرَاتِ، كَمْ مِنْ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةٍ يَوْمَ القِيَامَةِ» قَالَ الزُّهْرِيُّ: «وَكَانَتْ هِنْدٌ لَهَا أَزْرَارٌ فِي كُمَّيْهَا بَيْنَ أَصَابِعِهَا»

Bize Abdullah b. Muhammed tahdîs etti, dedi ki: Bize Hişam tahdîs etti, dedi ki: Bize Ma‘mer haber verdi, dedi ki: Bana Zührî rivâyet etti, dedi ki: Bana Hind bnt. Hâris haber verdi. O da Ümmü Seleme’den, Hz. Peygamber (s.a.s.) gecenin bir vaktinde uyanıp şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *“Lâ ilâhe illallah! Bu gece ne fitneler indirildi. Ve ne hazineler de indirildi. Hücrelerin sahibeleri olan kadınları (mü’minlerin anneleri) kim uyandırır? Dünyada nice giyinik kadınlar vardır ki, kıyamet gününde çıplaktırlar.”*

Zührî: “Hind'in geniş elbisesinin iki yeninde, parmaklarının arasında birçok düğmeleri vardı, demiştir.”[258]

Hz. Peygamber’in, (s.a.s.) “giyinmiş çıplaklar” olarak ifade ettiği ve yaşadığı dönemde henüz zuhûr etmemiş olan bu kadınlar, daha genç ve güzel görünmek için yapay güzellik vasıtalarını aşırı kullanarak başkalarının dikkatlerini kendilerine celbetmeyi gaye edinirler. Allah Resûlü, dişiliğini sergileyerek cinselliğini şahsiyetinin ve insanlığının önüne geçiren, bedenini arz-ı endam eden, metalaştıran, onu teşhir eden kadınların, sıfatlarını belirterek âhirette ebedî mutluluktan mahrum kalacağını haber vermektedir.

2- حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا، قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ، وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ، رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ، لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ، وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا، وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا»

Bana Züheyr b. Harp tahdîs etti, dedi ki: Bize Cerir tahdîs etti, dedi ki: Bana Süheyl, o da babasından, o da Ebû Hüreyre’den Resûlullah’ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: “*Cehennemliklerden görmediğim iki sınıf vardır. Biri yanlarında sığır kuyrukları gibi kamçılar bulunup, onlarla insanları döven bir kavim, diğeri ise giyinmiş çıplak, sallanarak yürümeyi öğreten, kırıtan, başları Horasan develerinin eğilmiş hörgüçleri gibi birtakım kadınlardır. Bunlar cennete giremeyecek,*

[258] Buhârî, “İlim”, 41 “Teheccüd”, 5 “Libâs”, 31 “Âdâb”, 121 "Fiten", 6.

onun kokusunu da duymayacaklardır. Hâlbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar uzaktan alınır.”[259]

Tahrîc

Giyinmiş çıplaklar tabiriyle ilgili uyarılar sadedinde, Buhâri’nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Tirmizî,[260] Mâlik b. Enes,[261] Taberânî[262] ve Beyhakî[263] tahrîc etmişlerdir. Buhârî’nin İlim, Teheccüd, Libâs, Âdâb ve Fiten bölümlerinde zikrettiği bu rivâyet; Libâs bölümünde “Lâ ilâhe illallah” ile diğer bölümlerde ise Sübhânallah lafzı ile başlamıştır. Tirmizî ve Taberânî’de “Sübhânallah” Beyhakî’de ise “Lâ ilâhe illallah” lafzı ile başlanmıştır. Ciddi anlamda manayı etkileyen lafız farklılıkları bulunmayan bu rivâyet için Tirmizî sahih hükmünü vermiştir.[264]

Müslim’in metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Ahmed b. Hanbel,[265] Taberânî[266] ve Beyhakî[267] tahric etmişlerdir. Lafız farklılık pek bulunmayan bu rivâyet için, münekkitler, isnadı sahih râvileri sikadır, diyerek sahih hükmünü vermişlerdir.[268]

Değerlendirme

Bu rivâyetler, Hz. Peygamber’in (s.a.s) mucizelerindendir. Çünkü bahsedilen bu iki sınıf insan zümresi Hz. Peygamber döneminde olmayıp daha sonra ortaya çıkmıştır. Nevevî, (ö. 676/1277) kendi yaşadığı dönemde bu insanların zuhûr ettiğini belirtmektedir.[269]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) bedenini metalaştırarak, teşhir eden ve dişiliğini sergileyerek, cinselliğini kişiliğinin önüne geçiren kadınları uyararak şöyle buyurmuştur. “*Cehennemliklerden görmediğim iki sınıf vardır. Biri yanlarında sığır kuyrukları gibi kamçılar bulunup, onlarla insanları döven bir kavim diğeri ise giyinmiş çıplak, sallanarak yürümeyi öğreten, kırıtan, başları Horasan develerinin eğilmiş*

259 Müslim, “Libâs ve Ziynet”, 125 “Cennet”, 52.
260 Tirmizî, "Fiten”, 30.
261 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, “Libâs”, 8;
262 Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, 23: 355-356.
263 Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, 4: 465, 13: 94.
264 Tirmizî, “Fiten”, 30.
265 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14: 300.
266 Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat*, 2: 224 6: 80.
267 Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, 10: 223.
268 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14: 301, (dipnot 1); Elbânî, *Sahîhu’t-Terġīb ve’t-terhîb*, 2: 463.
269 Nevevî, *Minhâc*, 14: 110; el-Aynî, *‘Umdetü’l-kari*, 2: 174.

hörgüçleri gibi birtakım kadınlardır. Bunlar cennete giremeyecek, onun kokusunu da duymayacaklardır. Hâlbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar uzaktan alınır."[270] Allah Resûlü'nün, bu uyarısı her ne kadar kadınlara yönelik olsa da dış güzelliğiyle aynı istismarcılığı erkek yaptığında da bu nebevî ikaza muhatap olacaktır.[271]

Yine bir defasında Resûlullah, (s.a.s.) bir gece vakti uyanıp hanımlarını toplayarak, onların şahsında bütün mü'mine kadınları uyarmış ve şöyle buyurmuştur. *"Lâ ilâhe illallah! Bu gece ne fitneler indirildi. Ve ne hazineler de indirildi. Hücrelerin sahibeleri olan kadınları (mü'minlerin anneleri) kim uyandırır? Dünyada nice giyinik kadınlar vardır ki, kıyamet gününde çıplaktırlar."*[272] Hz. Peygamber, mü'minlerin anneleri olan kendi hanımları üzerinden bu uyarıyı yapması şunun içindir. Hanımlarının "Peygamber kadınları" olma sıfatlarına kanarak ilâhî buyrukta gevşeklik göstermelerini engellemektir.[273]

Bu bölümde başlık olarak zikrettiğimiz "giyinik çıplaklar" ifadesi hakkında şârihler farklı yorumlarda bulunmuşlar. Bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz.

* Allah'ın dünyada verdiği nimetlerle her türlü elbiseyle giyinip verilen nimetlerle sâlih amel işlemeyip şükrünü eda etmeyerek âhirette azıksız olup dünyada verilen o nimetten âhirette mahrum olmasıdır.[274]

* Bedeninin bir kısmını örtüp diğer kısmını açık bırakmasıdır. Böylelikle bedeninin açık bıraktığı kısmıyla kapatmış olduğu kısmını ifşa etmeye çalışmaktır. Adeta vücut diliyle kendisine bakanlara şunu haykırmasıdır; merak etme örtmüş olduğum kısım da açık bıraktığım kısım gibidir.[275]

---

270 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 125 "Cennet", 52.
271 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 7: 489.
272 Buhârî, "İlim", 41 "Teheccüd", 5 "Libâs", 31 "Âdâb", 121 "Fiten", 6.
273 Ahmet Naim - Kâmil Miras, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*, 7. Bs (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1982), 1: 113.
274 Nevevî, *Minhâc*, 14: 110; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 6: 366.
275 Nevevî, *Minhâc*, 14: 110.

* Tenini gösteren şeffaf/ince elbise giyerek, kendisine bakan gözlerden avret yerlerini örtüp gözükmesini engellemediği için, âhirette işlediği suça muvafık olarak "çıplaklık" cezasına çarptırılmasıdır.[276]

* Çok şık dikkat çeken elbise giyerek örtünmesi; adeta tesettürü -günümüzde olduğu gibi- cazibe için kullanmasıdır.[277]

Sahîh-i Müslim'i tercüme ve şerh eden Davudoğlu (ö. 1983) ise giyinmiş çıplakları şu şekilde açıklar: *"Bize kalırsa bugün giyinmiş çıplak kadınların kim olduğuna tarif hacet yoktur. İstanbul gibi bir şehrin en ücra köşelerinden birinde bir dakika durarak gelen geçen kadınları temaşa etmek kâfîdir. Şüphesiz ki gözle görmekten daha iyi tarif olamaz!.."*[278] Davudoğlu'nun bu yorumu müslüman kadınların bu uyarıyı dikkate almadığının göstergesidir.

İkinci rivâyette geçen "Mümîlat ve Mâilât" kelimeleri için Nevevî şu açıklamalarda bulunur:

Allah'ın örtünme emrinden yüz çevirerek, kibirli, kırıtarak, başkasını çileden çıkaran ve dikkatleri üzerine çekerek yürüyüp kendisine meylettiren kadınlardır. Başkalarına da kendi yapmış olduğu kötülüğü öğreten ve saçlarını da zinakâr bayanlar gibi tek tarafa tarayan bayanlardır.[279]

Rivâyetlerde geçen "giyinik çıplaklar" ifadesi için Allah'ın nimetinden giyinen, şükründen çıplak olanlar yorumunu benimseyerek, mecazın kastedildiğini dile getiren Akgün'ün iddiası[280] tekrar değerlendirilmeye muhtaç görünmektedir.

Sonuç olarak, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) *giyinik çıplaklar* olarak tarif ettiği ve ebedî saadetten mahrum kalacak olan bu taifenin, davranış ve giyim şekillerinden müslümanların sakınmaları gerekir. Yukarıda dile getirilen görüşler çerçevesinde özellikle müslüman bayanların giyim kuşamlarında; şeffaf/ince, bir kısmını örtüp bir

---

276 Nevevî, *Minhâc*, 14: 110; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 303; el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 2: 174; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 6: 366.

277 el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 22: 21.

278 Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi* (İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1978), 9: 517.

279 Nevevî, *Minhâc*, 14: 110.

280 Hüseyin Akgün, "Giyinik Çıplaklar Hadisinin Aslının Tespiti Ve Ka'bü'l-Ahbâr Kaynaklı Rivâyetlerin Ref'i Meselesi", *Hikmet Yurdu* 9/17 (2016): 129.

kısmını açma ve tesettürü cazibe için kullanma gibi hususlara dikkat etmeleri gerekir. Unutulmamalıdır ki hayâ abidesi olan Resûlullah'ın medeniyet tasavvurunda insan, bedenini sergileyip arzu uyandırmak için giyinmez, aksine bedenini örtüp, arzuları azaltıp gemlemek için giyinir.[281]

2.2.4. Giyimde Gayri Müslimlere Benzememek

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ashâbının kalbindeki inanç ve ibadetini korumayı hedeflediği gibi kimlik ve kişiliğini de korumayı amaçlamıştır. Bunun için kâfirlere muhalefet hususunu önemsemiş, onlara benzemekten ve tâbi olmaktan doğacak olan büyük tehlikelere karşı ashâbına ikazlarda bulunmuştur. Çünkü giyim ve kuşamda dış görünüş itibariyle gayri müslimlere benzemek, ahlâk ve karakteri de etkiler. Diğer bir ifadeyle şekli benzerliklerin yerini, zamanla fikrî ve zihnî benzerlikler de alır.

Sözlükte "Benzeme, benzetme, özenme ve taklit etme"[282] anlamına gelen teşebbüh kavramı, تفعّل tefe'ul babında kullanıldığı için, kendi istek ve iradesiyle örnek alma, kendini benzetmeye özenme, zorla başka şeye benzemeye çalışarak bunu aşama aşama gerçekleştirmek, demektir.[283]

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ ثَابِتٍ، حَدَّثَنَا حَسَّانُ بْنُ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي مُنِيبٍ الْجُرَشِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ»

Bize Osman b. Ebî Şeybe tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû Nadr tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdurrahman b. Sabit tahdîs etti, dedi ki: Bize Hasan b. Atiyye tahdîs etti, dedi ki:

---

281 Meriç, "Sosyolojik Açıdan Kılık-Kıyafet", 36.
282 İbn Manzûr, "şbh", 13: 503; Seyyid Şerîf el-Cürcânî, "et-Teşbîh", 58.
283 İbn Manzûr, "şbh", 13: 503; İbrahim Emiroğlu, "Teşebbüh", *Şâmil İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000), 8: 71.

Bana Ebî Münîbi'l-cüreyşî rivâyet etti. O da İbn Ömer'den Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: "*Kim, bir kavme benzemeye çalışırsa o da onlardandır.*"[284]

Şüphesiz başka kavimlere benzemek, psikolojik olarak onların üstünlüklerini kabul etmek anlamına gelir. Ayrıca ruhen yenilgi hissine kapılmak, askerî olarak mağlûbiyetini itiraf etmek demektir ki bu durum, askerî yenilgilerden çok daha tehlikelidir. Bundan dolayı Allah Resûlü, öğretilerinde teşebbüh yasağını hep canlı tuttuğunu görmekteyiz. Böylece velâ ve berâ kavramlarına göre müslümanlara ait bir kültür ve medeniyet inşa etmek istemiştir.

2- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِغَيْرِنَا، لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ وَلَا بِالنَّصَارَى، فَإِنَّ تَسْلِيمَ الْيَهُودِ الإِشَارَةُ بِالأَصَابِعِ، وَتَسْلِيمَ النَّصَارَى الإِشَارَةُ بِالأَكُفِّ»

Bize Kuteybe tahdîs etti, dedi ki: Bize İbn Lehîa tahdîs etti, dedi ki: Bana Amr b. Şuayb rivâyet etti. O da babası kanalıyla dedesi Abdullah b. Amr'dan Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Bizden başkalarına benzemeye çalışanlar bizden değildir. Yahudi ve Hıristiyanlara benzemeyin! Çünkü Yahudilerin selamlaşmaları parmak işaretiyledir. Hıristiyanların selamlaşmaları ise el ile işaret etmekten ibarettir.*"[285]

Tahrîc

Giyimde gayri müslimlere benzememekle ilgili uyarılar sadedinde, Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Ahmed b. Hanbel,[286] İbn Ebî Şeybe[287] ve Taberânî[288] tahrîc etmişlerdir. İbn Ebî Şeybe ve Ahmed b. Hanbel'de uzun şekliyle geçen bu rivâyet, Ebû Dâvûd ve Taberânî'de metnin yukarıda zikrettiğimiz gibi sadece son kısmı geçmektedir ve bu şekli ile meşhur olmuştur. İnceleyeceğimiz metnin son kısmı bütün tariklerde benzer lafızlarıyla geçmektedir. İbn Teymiyye (ö. 622/1225)

[284] Ebû Dâvûd, "Libâs", 4.
[285] Tirmizî, "İstîzan", 7.
[286] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 126.
[287] İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 6: 471.
[288] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 8: 179.

ceyyid, İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449) hasen, Münzirî (ö. 656/1258) ve Şuayb el-Arnaûd ise seneddeki Abdurrahman b. Sabit'ten dolayı zayıf hükmünü vermişlerdir.[289] Sehâvî (ö. 902/1497) her ne kadar zayıf olsa da şevâhidlerinin olduğunu belirtir. Münzirî'nin, zayıflık sebebi olarak zikrettiği Abdurrahman b. Sabit hakkında Yahyâ b. Maîn (ö. 233/848) ve Ebû Zür'a (ö. 281/894) gibi âlimler de problem yok demişlerdir.[290]

Tirmizî'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Taberânî[291] tahrîc etmiştir. Taberânî'de şu ziyade ile gelmiştir. وَلَا تَقُصُّوا النَّوَاصِي، وَأَحْفُوا الشَّوَارِبَ، وَأَعْفُوا اللِّحَى، وَلَا تَمْشُوا فِي الْمَسَاجِدِ وَالْأَسْوَاقِ وَعَلَيْكُمُ الْقُمُصُ إِلَّا وتَحْتَها الْأُزُرُ *"Perçemlerinizi kısaltmayın, bıyıklarınızı kısaltın ve sakallarınızı bırakın. Tek bir elbise ile çarşı ve mescitlerde dolaşmayın."* İbn Mübarek, İbn Lehîa 'dan merfû olmaksızın rivâyet ettiği için Tirmizî, senedine zayıf[292] hükmünü vermiştir. Nesâi, bu rivâyeti Câbir b. Abdillâh (ö. 78/697) ile merfû yapmıştır.[293] Bu rivâyete hasen hükmünü veren münekkitler de olmuştur.[294]

Değerlendirme

Münâvî (ö. 1031/1622) ve Alkamî, (ö. 969/1561-62) başka topluluğa benzemeyi; kılık kıyafetiyle onlar gibi giyinen, hal ve hareketleriyle onlar gibi olan ve bazı davranışlarında onların yolunu takip etmek şeklinde açıklamışlardır. Ali el-Kârî (1014/1605) ise kim kendisini elbise yahut diğer konularda; kâfirlere veya fâsıklara ya da tasavvuf ehline veya sâlihlere benzetirse onlardandır. İyilik cihetiyle ya da kötülük cihetiyle benzemenin aynı olduğunu belirtmiştir.[295] Bununla beraber giyimi sâlih kimselere benzediği halde esas niyeti halk arasında şöhret kazanıp, ikrama mazhar olmaksa Allah katında bir sevaba erişmiş olamaz.[296]

İbn Teymiyye, (ö. 728/1328) benzemenin en az zararını haram işlemek olarak açıklar. Her haliyle mutlak olarak onlara benzeyene küfrün vacip olduğunu, sınırlı

---

289 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 126. (dipnot 1).
290 Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, *Siyeru A'lami'n-Nübela*, thk. Şuayb el-Arnavud, 3. Bs (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1985), 7: 313; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.,* 11: 52.
291 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, t.y., 7: 238.
292 Tirmizî, 1975, "İstîzan", 7.
293 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 7: 392.
294 Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 3: 33.
295 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 52.
296 Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 106.

olarak benzeyenin ise hangi kısımda benzemiş ise o kısımda onlardan olduğunu belirtir.[297]

Giyim kuşam, insanın dünya görüşünü ve her medeniyetin insan anlayışını yansıtan bir sembol olduğu için Allah Resûlü, (s.a.s.) farklı kültür ve yaşam tarzlarına karşı uyarıda bulunup şöyle buyurmuştur. *"Bizden başkalarına benzemeye çalışanlar bizden değildir. Yahudi ve Hıristiyanlara benzemeyin! Çünkü Yahudilerin selamlaşmaları parmak işaretiyledir. Hıristiyanların selamlaşmaları ise el ile işaret etmekten ibarettir.*"[298] Böylelikle Hz. Peygamber, İslâm'ın saflığını koruyarak müslümanlara özgü bir hayat biçimini şekillendirmeyi hedeflemiştir.

Giyim kuşam; insanın zevkini, cinsiyetini, coğrafyasını, milletini ve hatta en derin duygularını dışa vuran bir kartvizittir. Bireyin, doğrudan ait olduğu grubu en açık bir şekilde ifade eden işaret, kıyafettir.[299] Bu nedenle Resûlullah, (s.a.s.) "*Bizim ile müşrikler arasındaki fark fes üzerindeki sarıktır."*[300] buyurarak ferdin taşıdığı bir kimliği olduğunu belirtmiştir.

İslâm âlimleri, klasik şerhlerde giyim kuşamda başka toplumlara benzememe hususunda âzami hassasiyetle bu konu üzerinde durmuşlardır. Nitekim Hz. Peygamber, (s.a.s.) inanç, ibadet ve ahlâk konularında olduğu gibi; âdâb ve âdetlerde, giyim kuşam ve ziynette de ashâbını gayri Müslimlere teşebbühten (benzemekten) sakındırmıştır.[301]

Allah Resûlü, (s.a.s.) vücuda getirmeyi hedeflediği İslâm toplumunu, tevhid inancına aykırı her türlü özenti, taklit ve başkalarına benzemek gibi zararlı etkiden ashâbını korumaya çalışmış ve şöyle buyurmuştur: "*Kim, bir kavme benzemeye çalışırsa o da onlardandır."*[302] Hz. Peygamber başkalarına benzememe konusunda ashâbına uyarılarda bulunurken sadece kuru bir muhalefete dayanan anlamsız bir farklılığı hedeflememiştir.[303] Bilakis kendine özgü bir hayat anlayışını oluşturmak istemiştir.

---

297 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 52.
298 Tirmizî, "İstî'zan", 7.
299 Meriç, "Sosyolojik Açıdan Kılık-Kıyafet", 30-32.
300 Tirmizî, "Libâs", 42.
301 Necmi Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı* (Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi, 2010), 137-176.
302 Ebû Dâvûd, "Libâs", 4.
303 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 3: 649-650.

İbn Haldûn, (ö. 808/1406) *Mukaddime* adlı eserinde başkalarına benzemenin sosyolojik alt yapısını özetle şöyle açıklar: Nefis ve kalp, daima kendi kavimlerine galebe çalmış ve kendi kavmine boyun eğdirmiş olanların mükemmellik ve üstünlüklerine inanır. Yenilen toplum bütün iş ve hareketlerinde kendisini yeneni örnek alır. Yenilgiye uğrayan toplum giyim kuşam, hayvana binmek, silahlanmak ve bütün diğer hal ve hareketlerde kendisini yenen topumu örnek alır. Örnek aldığı toplumun hali ve adetleri bu yolla onlara sirâyet eder. Endülüs müslümanları, kendilerini yenen Gal'li hıristiyanlarının, giyim-kuşamını birçok adet ve hallerini taklit ettiğini belirterek bu duruma kendi döneminin canlı örneğini göstermiştir.[304]

İbn Haldûn'un bu tespitleriyle beraber bugün batı toplumu karşısında teknik ve sanayide geri kalmış, yenik düşmüş İslâm dünyası için bu uyarı çok önemlidir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) başka kavimlere benzememe prensibi, müslümanlar için henüz başarı ya da mağlubiyet söz konusu olmadığı halde erken uyarıda bulunması günümüz dünyasında daha da iyi anlaşılmış olur.[305] Unutmayalım ki insanın giyim kuşamı/dışı kime benzerse zamanla düşünce ve duygu dünyası da ona benzeyecektir. Bu gerçeğin farkında olan İslâm düşmanları tarihten beri şekli benzerliği hep kullanmışlardır.[306] Bu hususu, Abdullah b. Mes'ûd'dan (ö.32/652) nakledilen şu rivâyet çok veciz bir şekilde açıklamaktadır: "Kılık kılığa benzerse, nihayetinde kalpler de birbirine benzer."[307]

Günümüz küreselleşen dünyada yerelliğin hemen hemen ortadan kalktığı özellikle giyim kuşamda benzemenin arttığı su götürmez bir gerçektir. Örneğin spor yaparken veya bir toplantıya katılırken benzer kıyafetler kullanılır. Eğer başka bir dinî engel yoksa sadece benzerlikten dolayı bu kıyafetleri kullanma yasağının olmaması gerekir.[308]

Sonuç olarak, yasak kapsamına giren kıyafet benzerliği şu şekilde sıralanabilir:

* Tevhid inancına aykırı olan kıyafetler.

---

304 Ebû Zeyd Veliyüddin Abdurrahmân b. Muhammed İbn Haldûn, *Mukaddime*, Trc. Halil Kendir, 1. Bs (Ankara: Yeni Şafak, 2004), 1: 200-201.

305 İsmail L. Çakan, "Sünnette Giyim-Kuşam ve Örtünme", *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*, 1991, 62.

306 Hempher, *İngiliz Casusunun İtirafları ve İngilizlerin İslâm Düşmanlığı*, trc. M. Sıddık Gümüş, 112. Bs (İstanbul: Hakikat kitabevi, 2017), 44-46.

307 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 7: 105.

308 Uysal, "Men Teşebbehe Bi Kavmin", 309.

* Başka kavimlerin küfrün alâmet-i fârikası (şiârı) kabul edilen elbiseler.

* Başka kavimlerin kültürlerinde özel anlamı bulunan kıyafetlerdir.[309]

2.2.5. Şöhret Elbisesini Giymemek

Şan ve şöhret, ihtiyarlık bilmeyen bu iki ihtiras, zayıf karakterli kişilerin tercihidir. Karakteri zengin olan birinin tercihi sadeliktir.

Sözlükte "şeref ve itibar" anlamına gelen şöhret, bir kimsenin sahip olduğu ya da sahipmiş gibi göründüğü üstün meziyetlerle insanlarda uyandırdığı saygı ve itaat hissi ile kazanmış olduğu şeref ve itibardır.[310] İbnü'l-Esîr, şöhreti gösteriş olarak açıklar. Gösteriş, insanların dikkatini üzerine çekmek amacıyla halkın giydiği elbiseden rengi ve biçimi farklı olan elbise giymektir. Bu elbiseyi giyen kimse bu davranışıyla insanların bakışlarını üzerine çekip, herkesin kendisine bakmasını sağlar. Kendisi de halka karşı kibirlenerek nefsini üstün görür.[311] Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şöhret elbisesi olarak tarif ettiği bu kıyafet, -daha açık bir ifadeyle- bölgenin umumî ve mûtad giyimine ters düşen, garâbet arzeden elbiselerdir. Bir tür palyaço kıyafeti gibi.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنِ الْمُهَاجِرِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَبِسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا، أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ أَلْهَبَ فِيهِ نَارًا»

Bize Muhammed b. Abdülmelik b. Şevârib tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû Avâne tahdîs etti, dedi ki: Bana Osman b. Muğîre rivâyet etti, dedi ki: Bana Muhacir rivâyet etti. O da Abdullah b. Ömer'den Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti:

309 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 3: 649-650.
310 Mustafa Çağrıcı, "Câh", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7: 14.
311 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*11: 50-51.

"Kim dünyada meşhur olmaya vesile olan bir elbise giyerse, Allah kıyamet günü o kimseye bir zillet elbisesini giydirir, sonra o elbise içinde bir ateş alevlendirir."[312]

İslâm dini, kıyafette tesettürle beraber başka esaslarda arar. Bunlardan biri de kıyafetin çok dikkat çekici olmamasıdır. Şeriat ve örfe uygun olmayan bu elbiseyi giyen kişi, işlediği suça muvâfık olarak âhirette zillet cezasına çarptırılacaktır.

2- حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ يَزِيدَ الْبَحْرَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعُ بْنُ مُحْرِزٍ النَّاجِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ جَهْمٍ، عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ لَبِسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ، أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ حَتَّى يَضَعَهُ مَتَى وَضَعَهُ»

Bize Abbas b Yezid tahdîs etti, dedi ki: Bize Vekî' b. Muhriz, o da Osman b. cehm'den, o da Zerre b. Hubeyş'ten, o da Ebû Zer'den rivâyet ettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Kim bir şöhret elbisesini giyerse Allah o kimseden yüz çevirir (yâni rahmet nazarıyla bakmaz), nihayet onu alçaltacağı kadar alçaltır."*[313]

Tahrîc

Şöhret elbisesini giymemekle ilgili uyarılar sadedinde, İbn Mâce'nin metni ile zikrettiğimiz rivâyetleri: Ebû Dâvûd,[314] Ahmed b. Hanbel[315] ve Taberânî[316] tahrîc etmişlerdir. İbn Ömer tarikiyle gelen rivâyete münekkitler hasen hükmünü vermişlerdir.[317]

Ebu Zer tarikiyle gelen ve sadece İbn Mâce'nin tahric ettiği ikinci rivâyet, senedinde ki Abbas b. Yezîd'in[318] güvenirliği hakkında ihtilaf olduğu için senedine hasen[319] hükmünü verenler olduğu gibi zayıf hükmünü verenler de olmuştur.[320]

312 İbn Mâce, "Libâs", 24.
313 İbn Mâce, "Libâs", 24.
314 Ebû Dâvûd, "Libâs", 4.
315 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 476, 10: 363.
316 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 274-275.
317 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 476, 10: 363. (dipnot 1); Elbânî, Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb, 2: 479.
318 Şihabüddin Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde, 1. Bs (Beyrut: Dâru'l-beşâiri'l-İslâmî, 2002), 9: 335.

Değerlendirme

Müslüman, anormal parazit bir tip olmaması gerekir. İnsanlar arasında kılık kıyafetine varıncaya kadar özelikle aşırı dikkat çeken görünümden uzak durması gerekir. Peygamber Efendimiz, (s.a.s.) insanı başkalarından farklı kılan/ayıran giyim tarzına karşı ashâbını uyararak şöyle buyurmuştur: *Kim dünyada meşhur olmaya vesile olan bir elbise giyerse Allah kıyamet günü o kimseye bir zillet elbisesini giydirir, sonra o elbise içinde bir ateş alevlendirir."*[321]

Resûlullah'ın (s.a.s.) bu ikazı şöhret elbisesinin haram olduğuna delâlet ediyor. Bu durum sadece lüks, üstün ve kaliteli elbiseye has bir durum değildir. Bilakis halkın giydiğinden farklı olarak pejmürde bir kıyafetle insanların bakışlarını kendisine yönelten, halkın nazarında iyi görünerek, insanları kendisine inandırıp ve meşhur olmaya çalışan insanlar da bu tehditlere muhataptır. Kısaca kıyafetiyle insanların mânevi duygularını istismar eden kişiler de bu rivâyetteki ikazların muhatabıdır.[322]

Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778) de şöhret elbisesinin iki tane olduğunu belirtir. Bunlardan biri, üstün ve kaliteli elbise olup, onu giyen kişi halkın bakışlarını kendisine çevirerek o elbiseyle meşhur olur. Bir diğeri ise hali vakti yerinde olduğu halde, düşük ve kalitesiz elbise giyerek, onunla kendini zelil göstererek meşhur olmaya çalışan kişinin giydiği elbisedir.[323]

İnsanın tabiatında meşhur olma, beğenilme ve ön plana çıkma isteği vardır. İnsan, bu isteğini giysiler aracılığıyla gösteriş olarak dışa vurur.[324] Allah Resûlü, nefsin bu isteğine karşı şu şekilde uyarıda bulunmuştur: *"Kim bir şöhret elbisesini giyerse, Allah o kimseden yüz çevirir, (yâni rahmet nazarıyla bakmaz) nihayet onu alçaltacağı kadar*

---

319 Ebü'l-Hasen Nûruddîn Muhammed b. Abdilhâdî et-Tettevî Sindî, *Ḥâşiyetü's-Sindî ʿalâ Süneni İbn Mâce*. (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1996), 4: 163; Haydar Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi*, 1. Bs (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2012), 9: 385.

320 Muhammed Nâsırüddin Elbânî, *Zaʿîfü't-Terġib ve't-terhîb*, 1. Bs (Riyad: Mektebetü'l-meârif, 2000), 2: 45.

321 İbn Mâce, "Libâs", 24.

322 Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi ve Şerhi*, 9: 386-387; *Hadislerle İslâm* 6: 338.

323 Güngör, *Hadis öğretilerinde giyim*, 91.

324 Harun Doğan, *İslam Fıkhına Göre Moda* (Yüksek lisans, Fırat Üniversitesi, 2010), 48.

alçaltır."[325] Böylelikle Hz. Peygamber, (s.a.s.) insanlığı bekleyen büyük tehlike "moda"ya karşı erken uyarıda bulunmuştur.

İbn Reslân, (ö. 868/1464) dünyada şereflenmek ve insanlara üstünlük taslamak için şöhret elbisesini giyen kimseye, Yüce Allah da kıyamet gününde ona meşhur zillet elbisesini giydirerek, onu âhirette insanlar arasında zelil ve hakir kılar. Böylelikle dünyada işlemiş olduğu amelin cinsinden ona âhirette kendisine ceza verilir, demiştir.[326]

Günümüzde müesseseleşmiş bir hal alan moda, insanın meşhur olma isteğini fazlasıyla körüklemektedir. Bunu yaparken; klâs olmak, güzelliğini keşfetmek, şıklık yarışı içinde olmak, göz kamaştırmak, parlamak, her ortamda fark edilmek vb. gibi terimler kullanmaktadır.[327] Özellikle moda rüzgarına kapılan günümüz tesettürlü bayanların beğenilme istekleri arttıkça İslâm'î ölçüleri zayıflamaktadır.[328]

> 2000'li yıllara damgasını vuran asıl husus; "şık"lık üzerinden kimlik edinmeye çalışan tesettürlü kadınlara, "kendi ölçüleri"nin gittikçe dar gelmesidir. Görünen odur ki, kamusal alanın şık tesettürlü kadınları onay beklemeyi içselleştirdikçe, kendi ilkeleri doğrultusunda giyinme zevkini kaybedecekler; bu da onların "ötekiler" için giyinmeyi daha fazla önemsemelerine yol açacaktır.[329]

Sonuç olarak, Allah Resûlü, her alanda olduğu gibi kıyafet hususunda da ölçülü davranmayı tavsiye etmiştir. Şöhret elbisesi olarak bilinen, örfe ve şeriata uygun olmayan kıyafetlerin giyilmesinden ashâbını sakındırmıştır. Müslüman, akıllıların ayıplamayacağı, sefih kimlerin ise kendisini horlamayacağı bir elbise giymelidir. Zira kıyafetlerin de bir dili olduğunu, insanların şahsiyet ve saygılarını hem kendisine hem de diğer insanlara karşı gösteren bir ifade biçimi olduğu unutulmamalıdır.[330]

---

325 İbn Mâce, "Libâs", 24.
326 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*11: 50-51.
327 Alev Erkilet, "Mahremiyetin Dönüşümü: Değer, Taklit ve Gösteriş Tüketimi Bağlamında 'İslami' Moda Dergileri", *Birey ve Toplum (dergi)* 2/4 (2012): 34.
328 Ali Akdoğan - Erol Sungur, "Postmodern Ortamda Dindarın Değişen Giyim Anlayışı (Başörtüsü ve Tesettür Örneği Üzerinden Kimlik Tartışması)", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Dindarın Değişen Giyim Anlayışı/9/1 (2016): 72.
329 Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, *Şov ve mahrem*, 2. bsk (İstanbul: Timaş Yayınları, 2006), 215.
330 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 6: 338-339; 7: 484.

2.2.6. İştimâlu’s-Sammâ ve İhtîba

İştimâlu's-sammâ giyim şeklini lugat âlimleri, kişinin elleri dahil bütün vücudunun hiçbir tarafı dışarda kalmayacak bir şekilde tek elbise ile örtünüp bürünmesidir. Adete kefen gibi her tarafının sarılmış olmasıdır, diye tarif etmişlerdir. Bu vaziyette iken kişi, gelen tehlikelere karşı savunmasız olduğu için, lugat âlimleri bu giyim tarzını mekruh kabul etmişlerdir. Fıkıh âlimleri ise iştimâlu's-sammâyı, kişinin tek bir elbise giyerek, bir tarafını kaldırıp omuzuna attığında avret yerinin görünmesidir, şeklinde açıklamışlardır. Avret mahallinin görünmesine sebep olan bu giyim tarzını fıkıh âlimleri haram saymışlardır.[331]

Resûlullah’ın (s.a.s.) yasakladığı diğer giyim tarzı olan ise ihtîbadır. İhtibâ, kişinin kabaları üzerine oturarak bacaklarını dikip tek elbise ile bürünmesidir. Bu şekilde oturması altında başka bir elbise olmadığı için, avret mahalli açılıp gözükür. Bundan dolayı Hz. Peygamber, bu giyim tarzını yasaklamıştır.[332]

Buhârî’de geçen bir rivâyette ise iştimâlu's-sammâ şöyle açıklanmıştır. *“Kişinin elbisesini omuzlarından birisinin üstüne atıp, bu yüzden bedeninin bir tarafı örtüsüz kalarak açılmasıdır.”*[333] Buhârî’deki râvinin bu tefsiri metne muhalif olmadığı için, mevkuf olsa dahi merfû gibidir ve hüccettir. Böylece fıkıhçıların yorumu rivâyetin metnine daha mutabık olup bu giyim tarzının haramlığına delalet etmektedir.[334]

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

---

331 Nevevî, *el-Minhâc,* 14: 76; İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 1: 477, 10: 278, 11: 79; Aynî, *‘Umdetü’l-kari,* 4: 76, 22: 3; Mübârekpûrî, *Tuḥfetü’l-aḥveẕî*, 5: 367; Azîmâbâdî, *ʿAvnü’l-maʿbûd.,* 11: 90; Sindî, *Ḥâşiyetü’s-Sindî* 1: 255; Celalüddin Abdurrahman es-Suyûtî, *Sünenü’n-Nesâî bi Şerhi’l-Hâfız Celalüddin es-Suyûtî,* (Beyrut: Dârü’l-ma'rife, 1994), 8: 208.

332 Nevevî, *el-Minhâc,* 14: 76; İbn Hacer, *Fethu’l-bârî,* 1: 477, 10: 278, 11: 79; Aynî, *‘Umdetü’l-kari,* 4: 76, 22: 3; Azîmâbâdî, *ʿAvnü’l-maʿbûd,* 11: 90; Sindî, *Ḥâşiyetü’s-Sindî,* 1: 255; Mübârekpûrî, *Tuhfetü’l-ahvezî*, 5: 367.

333 Buhârî, “Libâs”, 20.

334 Nevevî, *el-Minhâc,* 14: 76; İbn Hacer, *Fethu’l-bârî,* 1: 477; Azîmâbâdî, *ʿAvnü’l-maʿbûd.*, 11: 90; Hatiboğlu, Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi, 9: 340-341.

1- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ اشْتِمَالِ الصَّمَّاءِ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ»

Bize Kuteybe b. Said tahdîs etti, dedi ki: Bize Leys tahdîs etti, dedi ki: Bana İbn Şihab'tan rivâyet etti, dedi ki: Bana Übeydullah b. Abdullah, o da Ebû Saîd el-Hudrî'den Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"İştimâlu's-sammâ giyişinden ve insanın avret yeri üzerinde bir şey bulunmaksızın tek bir elbise içinde sarınıp bürünmesini yasaklamıştır."*[335]

Tahrîc

İştimâlu's-Sammâ ve İhtîba giyimiyle ilgili uyarı sadedinde, Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz rivâyeti: Müslim,[336] Ebû Dâvûd,[337] Tirmizî,[338] Nesâî,[339] İbn Mâce,[340] Mâlik b. Enes,[341] Ahmed b. Hanbel,[342] Dârimî,[343] İbn Ebî Şeybe,[344] Taberânî[345] ve Beyhakî[346] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda: Ebû Saîd el-Hudrî dışında Ali, İbn Ömer, Âişe, Ebû Hüreyre, Câbir ve Ebû Ümame'den de hadis rivâyet edilmiştir.[347]

Ebû Saîd el-Hudrî rivâyetini; Buhârî, Ahmed b. Hanbel, Nesâî, İbn Mâce, Taberânî ve Beyhakî naklederken, Câbir rivâyetini; Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve Beyhakî aktarmışlardır. Âişe rivâyetini; İbn Mâce ve İbn Ebî Şeybe naklederken, Ebû Hüreyre rivâyetini ise Buhârî, Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbn Mâce, Mâlik b. Enes, İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî aktarmışlardır.

Tahrîc edilen rivâyetlerin farklılıkları genellikle aktarılan metinlerin uzun ve kısa oluşlarıyla ilgilidir. Uzun aktarılan metinlerde عَنْ بَيْعَتَيْنِ، وَعَنْ صَلاَتَيْنِ yasaklanmış iki

335 Buhârî, "Salât", 10, "Libâs", 20, 21.
336 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 72.
337 Ebû Dâvûd, "Buyû'", 24, "Libâs", 22.
338 Tirmizî, "Libâs", 24, "Edeb", 20.
339 Nesâî, "Ziynet", 106.
340 İbn Mâce, "Libâs", 3.
341 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Libâs", 17.
342 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 16: 273-365, 17.
343 Dârimî, "Salât", 100.
344 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 200-201.
345 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, t.y., 9: 87.
346 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 10: 194; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 2: 316-317.
347 Tirmizî, "Libâs", 24.

namaz ve iki alışveriş türü göze çarpmaktadır.[348] Metnin konumuzla ilgili kısımları ise bazı farlılıklar beraber genel olarak manada herhangi bir değişiklik meydana getirmemiştir. Ebû Saîd el-Hudrî tarîkiyle gelen rivâyet için Şuayb el-Arnaûd, Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre isnadı sahihtir,[349] Ebû Hüreyre tarikiyle gelen rivâyete ise Tirmizî hasen sahih hükmünü vermiştir.[350]

Değerlendirme

Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) kıyafet için belirlediği temel ölçülerin başında tesettür gelmektedir. Bu ilkeyi ihlal eden giyim ve oturuş şekillerinden ashâbını sakındırmıştır. Yasaklamış olduğu bu giyiniş ve oturuş biçimlerinden biri de iştimâlu's-sammâ ve ihtîbadır. Hz. Peygamber, (s.a.s) bahsi geçen bu iki vaziyete karşı ashâbını uyararak şöyle buyurmuştur: *"İştimâlu's-sammâ giyişinden ve insanın avret yeri üzerinde bir şey bulunmaksızın tek bir elbise içinde sarınıp bürünmesini yasaklamıştır."* Bunlardan biri giyiniş şekli, biri de oturuş şeklidir. Bu iki vaziyette avretin gözükmesine sebebiyet verdiği için yasaklanmıştır. Şayet avret mahallinin gözükmesi kesin değil de ihtimalli ise o zaman mekruh olur. Eğer altta başka elbise giyer ve setr-i avreti sağlarsa bu giyim şeklinin herhangi bir mahzûru olmayabilir.[351]

Sonuç olarak, Allah Resûlü'nün bu uyarısı İslâm'ın setr-i avret emrini zedeleyecek giyim ve oturuş tarzlarından ümmetini korumaktır. Nitekim Allah Teâlâ, Kur'an'da *"Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık."* (el-A'râf 7/26) buyurarak elbiseyi yaratma hikmetlerinden biri de avret yerlerini örtmek olduğu açıkça belirtilmektedir. Böylelikle çıplaklığın sebep olacağı kötülüklerden insanı korumak ve dış görünüşü güzelleştirmektir. Elbise ile avret mahallini örtmek zaruriyet, süslenmek ise kemâl ve fazlalıktan olarak kabul edilmiştir.[352] Setr-i avret prensibine riayet ettikten sonra insanın kolayına geleni yapmasında herhangi bir beis olmayabilir.[353]

---

348 Bkz. Buhârî, "Libâs", 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 16: 273.
349 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 17: 159, (dipnot 1).
350 Tirmizî, "Libâs", 24.
351 Ali el-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtîh*, 7: 2767.
352 İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, 3: 359-360.
353 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 11: 79.

2.2.7. Giyimiyle Lânete Uğrayanlar

Ne yazık ki "Moda ve Çağdaşlık" adı altında erkek gibi giyinen kadınlar, kadın gibi takı takıp süslenen erkekler günümüzün modern lânetlileri olarak ortalıkta dolaşmaktadırlar. Günümüz modern dünyada bazı çevreler tarafından işlenen bu rezâletin Allah Resûlü'nün, bu konudaki uyarı ve tehditlerinin müslümanlar tarafından dikkate almayanların da olduğunu göstermektedir.[354]

Kadınlaşan erkeklere "muhannes" denir. Erkeğin kadınlaşması orta oyununda görüldüğü gibi erkeğin sesini kadın sesi gibi incelterek konuşması, onlar gibi kırıla döküle yürümesi, kadın gibi işve ve naz yapmasıdır. Aynî, (ö. 855/1451) "muhannes için zamanımızda kendisine livâta yapılan kişidir," ifadesini kullanır.[355] Erkekleşen kadınlar ise konuşmalarında, hal ve hareketlerinde, tavır ve davranışlarında erkekler gibi olmaya çalışan kadınlardır.[356]

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ، عَنْ سُلَيْمَانُ بنُ بِلاَلٍ، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ، وَالْمَرْأَةَ تَلْبَسُ لُبْسَةَ الرَّجُلِ»

Bize Züheyr b. Harb tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû Âmir tahdîs etti, dedi ki: Bana Süleyman b. Bilal rivâyet etti, dedi ki: Bana Süheyl, babasından o da Ebû Hüreyre'den Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Kadın gibi giyinen erkeğe, erkek gibi giyinen kadına da lânet etmiştir."*[357]

2- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ المُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَالمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ»

354 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 58.
355 el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 22: 42.
356 Naim - Miras, *Tecrîd-i Sarîh*, 12: 139; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 57.
357 Ebû Dâvûd, "Libâs", 28.

Bize Muhammed b. Beşşâr tahdîs etti, dedi ki: Bize Gunder tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu‘be tahdîs etti, dedi ki: Bana Katâde rivâyet etti, dedi ki: Bana İkrime, o da İbn Abbâs’tan Resûlullah’ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *“Erkeklerden kadınlara benzemeye çalışanlara, kadınlardan da erkeklere benzemeye çalışanlara lânet etti.”*[358]

3- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، أَنَّ أَبَا أُسَامَةَ، أَخْبَرَهُمْ عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ يُونُسَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ أَبِي يَسَارٍ الْقُرَشِيِّ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِمُخَنَّثٍ قَدْ خَضَّبَ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ بِالْحِنَّاءِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا بَالُ هَذَا؟» فَقِيلَ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَتَشَبَّهُ بِالنِّسَاءِ،» فَأَمَرَ بِهِ فَنُفِيَ إِلَى النَّقِيعِ، فَقَالُوا: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا نَقْتُلُهُ؟» فَقَالَ: «إِنِّي نُهِيتُ عَنْ قَتْلِ الْمُصَلِّينَ» قَالَ أَبُو أُسَامَةَ: «وَالنَّقِيعُ نَاحِيَةٌ عَنِ الْمَدِينَةِ وَلَيْسَ بِالْبَقِيعِ»

Bize Harun b. Abdullah ve Muhammed b. Alâ tahdîs etti; dediler ki: Bize Ebâ Üsame haber verdi; dedi ki: Bana Mufaddel b. Yunus rivâyet etti; dedi ki: Bana Evzâî rivâyet etti; dedi ki: Bana Ebî Yesar el-Kureyşî, o da Ebî Haşim’den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti. Hz. Peygamber’e (s.a.s.) elini ve ayaklarını kınalamış, kadınlaşmış bir erkek getirildi. Hz. Peygamber: *“Bu adamın hali nedir böyle?”* diye sordu. (adamı getirenler) “Ya Resûlullah bu kadınlara benzemeye çalışan (bir erkek) dır.” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, onu “en-Nakî” denilen yere sürgün edilmesi için emir verdi. Emri alan sahâbeler “Ya Resûlullah onu orada öldürelim mi?” diye sormaları üzerine Resûlullah (s.a.s.): *“Bana namaz kılanları öldürmek yasaklandı”* buyurdu. (Bu hadisin râvilerinden) Ebu Usâme dedi ki: “Nakî Medine'nin bir nahiyesidir, Bakî‘ Mezarlığı değildir.”[359]

Tahrîc

Giyimde kadın ve erkek cinslerinin ayrılığı ile ilgili uyarılar sadedinde, Ebû Dâvûd’un metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Ahmed b. Hanbel,[360] Taberânî[361] ve

[358] Buhârî, “Libâs”, 61.
[359] Ebû Dâvûd, “Edeb”, 53.
[360] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14: 61.
[361] Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat*, 1: 296.

Beyhakî[362] tahrîc etmişlerdir. Bazı lafız farklılıklarıyla beraber muhteva açısından herhangi bir değişiklik olmaksızın gelen bu rivâyet için münekkitler, râvileri sikadır diyerek sahih hükmünü vermişlerdir. [363]

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Ebû Dâvûd,[364] Tirmizî,[365] İbn Mâce,[366] Ahmed b. Hanbel,[367] İbn Ebî Şeybe,[368] Taberânî[369] ve Beyhakî[370] tahrîc etmişlerdir. Bazı lafız farklılıklarıyla beraber manada herhangi bir değişiklik olmaksızın gelen bu rivâyet için Tirmizî, hasen sahih[371] münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[372]

Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti: Beyhakî[373] tahrîc etmiştir. Mânayı etkileyecek lafız farklılıkları bulunmayan bu rivâyet için, Münzirî senedde bulunan Ebû Yesar el-Kureyşî[374] için Ebû Hatim'in meçhul dediğini belirtir.[375]

Değerlendirme

Fıtrat dini olan İslâm'ın temel amaçlarından biri de kadın ve erkek cinslerinin kendine özgü giyim-kuşam biçimlerini, konuşma ve davranış şekillerini korumaktır. Hz. Peygamber, (s.a.s.) kadın ve erkeğin hal ve hareketleriyle hilkat ve tabiatına uygun davranmasını istemiştir. Aslî yaratılışlarının zıddına hareket edenleri ise Allah Resûlü sert bir şekilde uyarmış ve şöyle buyurmuştur: *"Erkeklerden kadınlara benzemeye çalışanlara, kadınlardan da erkeklere benzemeye çalışanlara lânet etti."*[376] Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) bu kişilere lânet etmesi hayır ve iyilikte bu şahısların Allah'ın rahmetinden uzaklığını dilemektir.

---

362 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 10: 224.
363 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14: 61, (dipnot 2).
364 Ebû Dâvûd, "Libâs", 28.
365 Tirmizî, "Edeb", 34.
366 İbn Mâce, "Nikâh", 22.
367 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5: 243.
368 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 319.
369 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 11: 252.
370 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 10: 222.
371 Tirmizî, "Edeb", 34.
372 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5: 243, (dipnot 2); Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 2:472.
373 Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8: 391.
374 Mizzî Ebü'l-Haccâc Yusuf b. Abdurrahman, *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'i'r-ricâ*, 1. Bs (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1980), 34: 411.
375 Azîmâbâdî, *'Avnü'l-ma'bûd.*, 13: 188.
376 Buhârî, 2001, "Libâs", 61.

Nevevî, (ö. 676/1277) kadın ve erkeğin birbirlerine benzemelerinin bazen yaratılıştan, bazen de sunî olduğunu belirtir. Yaratılıştan gelen benzerlikte kişinin bir kastı olmadığı için herhangi bir kınanma ve ceza olmadığını, ancak yaratılışında böyle bir mahzûru bulunmayan kasıtlı olarak; huylarında, davranışlarında, konuşmalarında, kılık ve kıyafetinde kendisini karşı cinse benzetenlerin lânetlendiğini dile getirir.[377] İbn Hacer (ö. 852/1448) ise doğuştan sesinde veya yürüyüşünde benzerlik bulunan kimse, tedrîcî olarak bu benzerliği terk etmek için çaba göstermelidir. Şayet çaba ve sarfetmeyip halinden memnun olursa lânete müstahak olacağını belirtir.[378]

Hz. Peygamber, (s.a.s) ashâbını karşı cinse özenip benzememe konusunda sert bir şekilde uyarılarda bulunurken bunu yapanları da cezalandırmaktan geri durmamıştır. Nitekim Ebû Hüreyre'nin (r.a.) aktardığına göre Hz. Peygamber'e (s.a.s.) elini ve ayaklarını kınalamış, kadınlaşmış bir erkek getirildi. Hz. Peygamber: *"Bu adamın hali nedir böyle?"* diye sordu. (adamı getirenler) "Ya Resûlullah (s.a.s.) bu kadınlara benzemeye çalışan (bir erkek) dır." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, onu "en-Nakî" denilen yere sürgün edilmesi için emir verdi. Emri alan sahâbeler "Ya Resûlullah onu orada öldürelim mi?" diye sormaları üzerine Resûlullah (s.a.s.): *"Bana namaz kılanları öldürmek yasaklandı"* buyurdu.[379]

Allah Resûlü, erkek ve kadın cinslerinin farklılığını önemsemiş ve giyim kuşamda bu cinsiyet farklılıklarını belli etmelerine dikkat etmiştir. Hz. Aişe'nin (r.a.) aktardığına göre, Resûlullah (s.a.s.) kendisine -perdenin arkasından- mektup uzatan elin kadın eli mi, erkek eli mi olduğunu sormuş, kadın eli olduğu cevabını alınca *"Eğer kadın eli olmuş olsaydı tırnaklarında kına bulunurdu"* buyurmuştur.[380] Böylece cinsiyet farkını aksettirecek tabiî süse dikkat çekmiştir.

Yine bir defasında Hz. Peygamber, (s.a.s.) başörtüsünü bağlamaya çalışan eşi Ümmü Seleme'ye (r.a.) *"Bir dolam, iki dolam değil"* buyurmuştur.[381] Yani başörtüsünü bir kere dolandır, iki kere değil. Aksi halde erkeklerin sarığına benzeyeceğini belirterek

377 Nevevî, *Minhâc*, 14: 163.
378 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10:332; Mübârekpûrî, *Tuḥfetü'l-aḥvezî*, 8: 57; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 5: 335; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 174.
379 Ebû Dâvûd, "Edeb", 53.
380 Ebû Dâvûd, "Teracül", 4; Nesâî, "Ziynet", 18.
381 Ebû Dâvûd, "Libâs", 35.

cinsiyet farklılıklarına dikkat etmesini istemiştir.[382] Hatta Allah Resûlü, kadın ve erkeğin cinsiyet farklılıklarına o kadar dikkat etmiş ki sürünecek kokuların dahi ayrı olmasını istemiş ve şöyle buyurmuştur: *"Erkeklerin kokuları kokusu duyulan ve rengi olmayandır. Kadınların kokular ise rengi olan fakat kokusu etrafa yayılmayanıdır."*[383]

İnsanın duygu ve ruh dünyasının dışa vurulmuş şekli olan kıyafet hususunda Hz. Peygamber, (s.a.s.) cinsler arası ayrılığa özel vurgu yapmış ve şöyle buyurmuştur: *"Kadın gibi giyinen erkeğe, erkek gibi giyinen kadına da lânet etmiştir."*[384] Resûl-i Ekrem'in, karşı cinsin giyim kuşamını tercih edenlere lânet etmesi, öncelikle kılık kıyafetin sanıldığı kadar basit bir şekli benzemeden ibaret olmadığı, kadın ve erkek cinslerinin arasındaki ruhî, ahlâkî ve duygusal yapı bozukluğunun giyim kuşam taklidi ile başladığını ya da açığa çıktığını göstermektedir.[385]

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) tüm tehdit ve uyarılarına rağmen ne yazık ki günümüz dünyasında cinsler arası benzeşmeyi, ekonomik, ya da daha farklı hesaplardan dolayı -insanın ruhî ve ahlâki fıtratlarını dejenere etme gibi- ileri seviyelere götürülmekte hem kadının hem de erkeğin giyebileceği (üniseks) kıyafetler üretilip piyasaya sunulmaktadır.[386]

İbn Hacer, kadın ve erkek kıyafetlerinin birbirine karıştığı ve benzerliğin arttığı bir ortamda -günümüzde olduğu gibi- kadınların İslâm'i bir şekilde örtünmelerini önermektedir. Böylece bu benzerliğin ortadan kalkacağına dikkat çekmektedir. [387]

Sonuç olarak Hz. Peygamber, (s.a.s.) kadın ve erkek cinslerinin farklılığına giyim kuşam başta olmak üzere diğer tüm alanlarda da dikkat etmesi için ashâbını ciddi bir şekilde ikaz etmiş ve bu hususa dikkat etmeyenleri de cezalandırmıştır. Unutulmamalıdır ki İslâm'ın içtimâi hayatında kadın ve erkeğin değeri, aslî fıtratlarını korumalarına bağlıdır. Aslından kadın olsun erkek olsun karşı cinsi kendin tabiî fıtratına

382 Çakan, "Sünnette Giyim-Kuşam", 1991, 50.
383 Nesâî, "Ziynet", 32.
384 Ebû Dâvûd, "Libâs", 28.
385 İsmail Yıldız, *İslam'da giyim ve tesettür*, 3. Bs (İstanbul: Çıra Yayınları, 2016), 145-148.
386 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 58.
387 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10:332; Mübârekpûrî, *Tuḥfetü'l-aḥvezî*, 8: 57; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 5: 335.

uygun davranmasından hoşlanır. Ancak bu şekilde kadın ve erkek çiftinin bütünlüğü sağlanmış olur.[388]

2.2.8. Sarık Sarmak/Takmak

Sarık, başa giyilen başlıklar; külah, takke ve fes gibi giysiler üzerine sarılan ince uzun tülbent veya şala verilen isimdir. Arapça'da imâme, Farsça'da ise destâr denilir.[389]

Başı sıcak ve soğuktan koruyan sarıkla ilgili Kur'an-ı Kerim'de herhangi bir ifade yer almaz. Ancak Âl-i İmrân sûresinde müslümanlara yardım edeceği bildirilen meleklerin sıfatı olarak geçen "müsevvim" (belli alâmet konmuş, nişanlı) kelimesi sarıklı anlamına geldiğine dair görüşler mevcuttur.[390] Hadis kaynaklarında ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ve sahâbenin sarık taktığı dolaylı ve doğrudan sarıktan söz eden birçok rivâyet yer almaktadır. Bunlar içerisinde sahih olanlar olduğu gibi, özellikle sarık sarmanın ve sarıklı namaz kılmanın faziletine dair zayıf, metrûk ve mevzû rivâyetler de mevcuttur.[391]

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1-حَدَّثَنَا الحَسَنُ بنُ عَلِيّ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ مُسَاوِرٍ الْوَرَّاقِ، عَنْ جَعْفَرَ بْنَ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ أَبِيهِ، قال: «رأيت النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ قَدْ أَرْخَى طَرَفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ »

Bize Hasan b. Ali tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû Üsâme tahdîs etti dedi ki: Bize Müsâvir, o da Ca'fer b. Amr b. Hüreys'den, o da babasından şöyle rivâyet etti. "Hz. Peygamber'i minberin üzerinde gördüm. Başında siyah bir sarık vardı, ucu da omuzlarının arasına sarkıtmıştı."[392]

---

388 Çakan, "Sünnette Giyim-Kuşam", 50.
389 Nebi Bozkurt, "Sarık", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36: 152.
390 Taberî, *Tefsîrü't-Taberî*, 7: 188; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-âzîm*, 2: 98-99.
391 İsmail Yalçın, "Sarık", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36: 154.
392 Ebû Dâvûd, "Libâs", 22.

2- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِي الحَسَنِ العَسْقَلَانِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رُكَانَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رُكَانَةَ صَارَعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَرَعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ رُكَانَةُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ فَرْقَ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ المُشْرِكِينَ العَمَائِمُ عَلَى القَلَانِسِ»

Bize Kuteybe tahdîs etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Rebî‘e tahdîs etti, dedi ki: Bana Ebî’l-Hasan el-Askalânî rivâyet etti. O da Ebu Ca‘fer b. Muhammed b. Rükâne’den, o da babasından rivâyet ettiğine göre, Rükâne Hz. Peygamber (s.a.s.) ile güreş tutmuş Hz. Peygamber onu yenmişti. Rükâne: Resûlullah’ın (s.a.s.) şöyle buyururken işittiğini rivâyet etti: “*Bizim ile müşrikler arasındaki fark fes üzerindeki sarıktır.”* derken işittim.[393]

3- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَكِيمٍ الْأَوْدِيُّ، أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ، وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ»

Bize Ali b. Hâkim el-Evdiyyi tahdis etti, dedi ki: Bize Şarîk haber verdi, dedi ki: Bana Ammar ed-Dühnî rivâyet etti dedi, ki: Bana Ebî Zübeyr, o da Câbir b. Abdullah’tan şöyle dediğini rivâyet etti: “Resûlullah (s.a.s.), Fetih günü Mekke’ye başında siyah bir sarık olduğu halde girmişti.”[394]

Tahrîc

Sarık sarmakla ilgili uyarılar sadedinde, Ebû Dâvûd’un metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Müslim,[395] Nesâî,[396] İbn Mâce,[397] İbn Ebî Şeybe[398] ve Beyhakî[399] tahrîc

393 Tirmizî, “Libâs”, 42.
394 Müslim, “Hac”, 451.
395 Müslim, “Hac”, 453.
396 Nesâî, “Ziynet”, 110; *es-Sünenü’l-kübrâ*, 5: 498.
397 İbn Mâce, “Cihad”, 22, “Libâs”, 15.
398 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 180.
399 Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, 8: 286; *Sünenü’l-kübrâ*, 3: 349.

etmişlerdir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için münekkitler sahih hükmünü vermişlerdir.[400]

Tirmizî'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Ebû Dâvûd,[401] Taberânî[402] ve Beyhakî[403] tahrîc etmişlerdir. Tirmizî, "Ebî'l-Hasan el-Askalânî ve İbn Rükâne'yi tanımadığı belirterek senedi sağlam değildir" diyerek hasen garîb hükmünü verdiği[404] bu rivâyet, benzer lafızlarla gelmiştir.

Müslim'in metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti: Ebû Dâvûd,[405] Tirmizî,[406] Nesâî,[407] İbn Mâce,[408] Ahmed b. Hanbel,[409] Dârimî,[410] İbn Ebî Şeybe,[411] Taberânî[412] ve Beyhakî[413] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda Câbir b. Abdillah dışında Ömer, Ali, İbn Hüreys, İbn Abbas ve Rükane'den de hadis rivâyet edilmiştir. Lafız farklılıkları pek bulunmayan bu rivâyet için Tirmizî, hasen sahih[414] münekkitlerde sahih hükmünü vermiştir.[415]

Değerlendirme

İnsanoğlu yaşadığı coğrafyanın iklim şartlarına, örf ve adetlerine uygun bir şekilde giyinir. Sıcak ve soğuğa karşı kendisini muhafaza edecek kıyafetler giyer. Hz. Peygamber, (s.a.s.) de yaşadığı bölgenin coğrafi koşullarına ve geleneklerine göre giysiler giymiştir. Bu bağlamda dönemin baş giysisi olarak kullanılan sarığı taktığına dair rivâyetler mevcuttur. Nitekim Câbir b. Abdullah'ın naklettiğine göre: "Resûlullah (s.a.s.), Fetih günü Mekke'ye başında siyah bir sarık olduğu halde girmişti."[416] Hz. Peygamber'in böylesi önemli bir günde siyah renkli sarık takması heybetli ve güçlü

400 Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, 2: 337.
401 Ebû Dâvûd, "Libâs", 21.
402 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 5: 71.
403 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 292.
404 Tirmizî, "Libâs", 42.
405 Müslim, "Libâs", 21.
406 Tirmizî, "Libâs", 11; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 105.
407 Nesâî, "Hac", 107; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5: 497, 498.
408 İbn Mâce, "Libâs", 14.
409 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 23: 178.
410 Dârimî, "Menâsik", 88.
411 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 178, 179.
412 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 2: 244, 4: 371, 5: 308, 7: 99.
413 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 285; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 3: 349, 5: 289.
414 Tirmizî, "Libâs", 11.
415 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 23: 178, (dipnot 2).
416 Müslim, "Hac", 451.

olduğuna yorumlanmıştır.[417] Ca‘fer b. Amr b. Hüreys’in babasından aktardığı bir diğer rivâyette ise, Allah Resûlü’nün sarık sarma şekline dahi yer verilmiştir. “Hz. Peygamber’i minberin üzerinde gördüm. Başında siyah bir sarık vardı, ucu da omuzlarının arasına sarkıtmıştı.”[418]

Sarığın, bölgelere, milletlere, dinlere, coğrafi ve ikim şartlarına, örf ve adetlere, sosyal ve dinî statülere göre değişik şekilleri vardır. Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ashâb-ı kirâm da sarığı, normal günlük bir giysi olarak kullanmışlardır.[419] Ancak buna rağmen Allah Resûlü, sarık hususunda müslümanlar için yeni bir tarz önererek o günün şartlarında mü’min erkekler için ayırıcı bir unsur ve özgün bir görünüm olmasını amaçlamıştır. Nitekim Rükâne’nin aktardığına göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Bizim ile müşrikler arasındaki fark fes üzerindeki sarıktır.”*[420]

Sarık konusunda özerinde durulması gereken bir diğer husus, sarık takmak ve sarıkla namaz kılmanın faziletine dair rivâyetlerin değerlendirilmesidir. Öncelikle şunu belirtelim ki Hz. Peygamber (s.a.s.) günlük kıyafeti ne ise onunla namaz kılar, ibadet için ilave giysiler giymezdi. Sarıkla namaz kılması hususu da böyledir.[421] Bu konuyla ilgili gelen bazı rivâyetler şunlardır:

“Sarıkla kılınan nafile ya da farz namaz, sarıksız kılınan yirmi beş namaza ve sarıkla kılınan bir Cuma sarıksız kılınan yetmiş Cuma namazına denktir.” “Sarıkla kılınan iki rekat namaz sarıksız kılınan yetmiş rekattan daha efdaldir.” İbn Hacer, (ö. 852/1449) Münâvî (ö. 1031/1622) ve Şevkâni (ö. 1250/1834) bu rivâyetler için mevzû hükmünü vermişlerdir.[422] Ebü’d-Derdâ merfû olarak naklettiği “Muhakkak ki, Allah ve melekleri cuma günü sarıklı olanlara salât ederler.” rivâyeti için Elbânî mevzû hükmünü vermiştir.[423]

---

417 Hüseyin Akyüz, “Hz. Peygamber’in Hadislerinde Renklerin Dili”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi*, 41 (2014): 383.

418 Ebû Dâvûd, “Libâs”, 22.

419 Arif Köten, “Sarık”, *Şâmil İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000), 7: 134.

420 Tirmizî, “Libâs”, 42.

421 Köten, “Sarık”, 7: 134.

422 Muhammed Nâsırüddin Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’z-zaʿîfe ve’l-mevzûʿa ve eseruhe’s-seyyiʾü fi’l-ümme*, 1. Bs (Riyad: Dâru’l-Me‘ârif, 1992), 1: 249, 251; Mübârekpûrî, *Tuhfetü’l-ahvezî*, 5: 339.

423 Elbânî, *Silsiletü’l-ehâdîsi’z-zaʿîfe*, 1: 292.

"Size sarık gerekir, çünkü o meleklerin siması/nişanı, alametidir. Onları sırtınıza sarkıtınız."[424] Beyhakî'nin tahrîc ettiği bu rivâyet için mevzû denilmiştir.[425] "Sarık Arab'ın tacıdır." Sarıklar, Mü'minin vakarı, Arab'ın izzetidir." vb. gibi rivâyetler için zayıf, denilmiştir.[426] Netice itibariyle Mübârekpûrî'nin ifadesiyle "sarığın faziletine dair gelen rivâyetlerin tamamı ya zayıf ya da mevzûdur" demiştir.[427]

Resûl-i Ekrem ve ashâb-ı kirâmın günlük bir giysi olarak kullandığı sarık, tarihi süreç içerisinde zamanla müslümanlara özgü bir kıyafet haline gelmiş, alâmet-i fârikası (şiârı) olmuştur. Örneğin Osmanlıda sarık müslümanların şiârı kabul edildiği için gayri müslimlerin kullanmalarına izin verilmemiştir.[428] Ayrıca ülkemizde 25 Kasım 1925 tarih ve 671 sayılı Şapka İktisâsı (şapka giyilmesi) Hakkında Kanun ve 13 Aralık 1934 tarih ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilmeyeceğine Dair Kanun ile yasal düzenlemelerde yasaklanan sarık, müslümanlığın bir alâmet-i fârikası (şiârı) olarak yalnız Diyanet İşleri Başkanı, -sokakta cübbeyle birlikte- cami imam-hatipleri, müftü ve vâizlere görevlerini yaparken kullanmalarına müsaade edilmiştir.[429] Zira müslüman veya din adamı denildiğinde herkesin gözünde sarıklı ve sakallı bir silüetin canlanması sarığın Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde olduğu gibi günlük örfî bir giysi değil, zaman içerisinde İslâmî bir şiâr vasfını kazandığını göstermektedir.[430] Aynı şekilde Bediüzzaman Said Nursî de dönemin Ankara Valisine "Bu sarık bu başla beraber çıkar." diyerek sert bir şekilde tepki göstermesi sarığı, İslâm'ın bir şiârı olarak benimsediğini göstermektedir.[431]

Sonuç olarak Hz. Peygamber (s.a.s.) ve sahâbenin sarık taktığı/sardığı konuyla ilgili gelen sahih haberlerden anlaşılmaktadır. Ancak sarığın dinî hükmü ve sarıkla namaz kılmanın faziletine dair farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Birinci yaklaşım, sarık hakkında bir kısmı zayıf veya mevzû rivâyetler olmasına rağmen bunların birbirini desteklemesinden ve müslümanların bu hususstaki uygulamasından hareketle namazda ve namaz dışında sarık sarmayı sünnet kabul etmiş ve müslümanların belirgin

---

424 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 295.
425 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 339; .
426 Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi'z-zaʿîfe*, 4: 97.
427 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 339.
428 Köten, "Sarık", 7: 130.
429 Bozkurt, "Sarık", 36: 153.
430 Çakan v.dğr., *İslâm'da kılık-kıyafet ve örtünme (İlmî Toplantı)*, 166.
431 Bediüzzaman Said Nursî, *Emirdağ Lâhikası II*, (İstanbul: rnk Yayınları, 2005), 18.

simgelerinden saymışlardır. İkinci yaklaşım sarığı, örf ve âdet çerçevesinde coğrafi ve iklim şartlarında ortaya çıkmış bir kıyafet şekli olarak görür. Sarık sarmayı teşvik eden rivâyetlerin zayıflığını göz önünde bulundurarak namazda veya namaz dışında sarık takmanın şer'î bir esasa dayanmadığı, buna dinî değer yüklemenin doğru olmadığını kabul eder. Üçüncü yaklaşım ise Allah Resûlü'nün günlük hayatında sarık sarması örf ve âdetle ilişkili olsa da sarıkla namaz kılmanın faziletini belirten rivâyetler namazda sarık takmanın teşvik edildiğini yani sünnet olduğunu göstermektedir.[432]

Yukarıda zikredilen görüşler ve bu konudaki rivâyetleri beraber değerlendirdiğimizde kanaatimizce sarık hususu Hz. Peygamber tarafından kendi döneminde günlük giysi olarak kullanılmıştır. Buna rağmen tarihi süreç içerisinde müslümanların alâmet-i fârikası (şiârı) haline gelmiştir. Ancak buradaki şiârın ihtirazî değil, vakıî olduğunu belirtmek gerekir. Bu cihetle Sarık takmak ve sarıkla namaz kılmak güzel bir davranış olduğu kabul edilebilir.

2.3. Elbisenin Renkleri İle İlgili Uyarılar

Aslı Farsça olan renk (reng) kelimesinin Arapça karşılığı levn, çoğulu ise elvândır. Kur'ân-ı Kerîm'de siyah, beyaz, kırmızı, sarı, mavi ve yeşil renk imgelerine yer verilmiştir. En sık kullanılan beyaz ve siyah renkleri ise genellikle "yüzlerin ağarması" (sevinçli ve mutlu olma) ve "yüzlerin kararması"[433] (üzgün ve mutsuz olma) tablolarıyla ifade edilir.[434]

İslâm dininde giyimde haram derecesine varan bir renk yasağı bulunmamaktadır. Hz. Peygamber, (s.a.s.) hayatı boyunca farklı renlerde giyinmiş; beyaz, siyah, kırmızı, sarı ve yeşil renkli giysiler kullanmıştır. Allah Resûlü, renkler arasında daha çok beyaz renkli giysileri tercih ve tavsiye etmiştir. Buna rağmen çok dikkat çeken göz karmaştırıcı renkleri de hoş karşılanmamıştır.[435]

---

[432] Yalçın, "Sarık", 36: 154.
[433] Bkz. Âl-i İmrân 3/106-107; en-Nahl 16/58; ez-Zümer 39/60; ez-Zuhruf 43/17.
[434] Soner Gündüzöz, "Renk", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34: 571; geçtiği âyetler için Bkz..
[435] Yeniçeri, *Giyim Kuşamı*, 86.

2.3.1. Beyaz Elbise

Rahmet, müjde, iyilik, güzellik, hidâyet, temizlik ve saflık gibi kavramlarla özdeşleşen beyaz renk, Allah'ın sancağı, kutsalı, kefeni, ihramı ve haccı temsil etmektedir.[436] Kur'an'da bu renk, on iki âyette geçmektedir. [437] Ekseriyetle mutluluk ve sevinç gibi olumlu manalar çağrıştırmaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadislerinde de iyiyi, güzeli, temizliği ve pâklığı ifade etmektedir. Öyle ki Allah Resûlü, dualarında *"Allah'ım beyaz elbiseyi kirden temizlediğin gibi beni hatalarımdan pâk eyle."*[438] buyurmuştur.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْبَسُوا ثِيَابَ الْبَيَاضِ، فَإِنَّهَا أَطْهَرُ وَأَطْيَبُ»

Bize Ali b. Muhammed tâhdîs etti, dedi ki: Bize Vekî' tâhdîs etti, dedi ki: Bana Süfyan rivâyet etti, dedi ki: Bana Habîb b. Ebî Sâbit rivâyet etti, dedi ki: Bana Meymûne b. Ebî Şebîb rivâyet etti. O da Semüre b. Cündeb'ten, Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Elbisenin beyaz renkli olanını giyiniz, çünkü beyaz elbise daha güzel ve daha temizdir."*[439]

2- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ: أَنْبَأَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ الْمَكِّيُّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضُ، فَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ، وَالْبَسُوهَا»

---

436 Abdulmecid Okcu, "Kur'an'da Renkler", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi*, 28 (2007): 140-141.

437 Bkz. el-Bakara 2/187; Âl-i İmrân 3/106-107; el-A'râf 7/108; Yûsuf 12/84; Tâhâ 20/22; eş-Şuarâ 26/33; Neml 27/12; Kasas 28/32; Fâtır 35/27; es-Sâffât 37/46, 49.

438 Ebû Dâvûd, "Salât", 120; İbn Mâce, "İkâmetu's-Salât", 1.

439 İbn Mâce, "Libâs", 5, "Cenâiz", 12.

Bize Muhammed b. Sabbâh tâhdîs etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Racâ haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Osman b. Huseym rivâyet etti, dedi ki: Bana Said b. Cübeyr rivâyet etti. O da İbn Abbas'tan Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Elbiselerinizin en hayırlısı beyaz olanıdır. Bunun için beyaz elbise giyiniz ve ölülerinizi de beyaz elbise içinde kefenleyiniz"*[440]

Tahrîc

Giyimde beyaz rengin kullanımıyla ilgili birer inci mesabesinde olan, İbn Mâce'nin ile metni zikrettiğimiz rivâyetleri: Ebû Dâvûd,[441] Tirmizî,[442] Nesâî,[443] Ahmed b. Hanbel,[444] Taberânî[445] ve Beyhakî[446] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda: Semüre dışında İbn Ömer, Âişe, ve İbn Abbas gibi sahabeler tarafından da rivâyet edilmiştir.[447] Genelde benzer lafızlarla gelen bu rivâyetlerde ki, lafız farklılıkları ise Ebû Dâvûd, Ahmed b. Hanbel ve Beyhakî'de şu şekilde gelen ziyadelerdir. إِنَّ خَيْرَ أَكْحَالِكُمُ الْإِثْمِدُ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ "*Sürmelerinizin en hayırlısı ismid taşıdır. O gözün nurunu arttırır, kirpikleri besler."* Tirmizî'nin hasen sahih[448] hükmünü verdiği bu rivâyetler için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[449]

Değerlendirme

Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) giyim kuşam hususunda genellikle beyaz rengi tercih ettiği ve sahabeden de bu şekilde davranmalarını istediği bu zikredilen rivâyetlerden anlaşılmaktadır. Rivâyetlerde geçen emir vücûbu/farziyeti değil, müstehaplık ifade eder. Şayet farz olsaydı Resûlullah önce kendisi sonrada ashâbının diğer renklerden kıyafet giyilmesine müsaade etmezdi.[450]

---

440 İbn Mâce, "Libâs", 5, "Cenâiz", 12.
441 Ebû Dâvûd, "Tıp", 14, "Libâs", 13.
442 Tirmizî, "Cenâiz", 18; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 75.
443 Nesâî, "Ziynet", 98, "Cenâiz", 38.
444 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4: 282.
445 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 7: 181, 12: 65.
446 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 331.
447 Tirmizî, "Cenâiz", 18.
448 Tirmizî, "Cenâiz", 18.
449 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 33: 354, (dipnot 1); Elbânî, *Sahîhu't-Terğīb ve't-terhîb*, 2:455.
450 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.* 11: 75; Yeniel - Kayapınar, Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi 14:135-136;

Beyaz renkli kıyafetleri ön plana çıkarıp tavsiye etmesinin hikmeti; beyaz rengin tevazu, alçakgönüllülük ve sadeliğin sembolü olduğu büyüklenme, kibir ve gurur benzeri kötü duygulardan da uzak olduğunun bir işaretidir. Aynı zaman da fıtrî bir ahlâkında göstergesidir.[451]

Yine bir defasında Allah Resûlü, ashâbından iç ve dış temizliğin göstergesi olan beyaz renkli elbise giymesini isteyerek şöyle buyurmuştur: *"Elbisenin beyaz renkli olanını giyiniz, çünkü beyaz elbise daha güzel ve daha temizdir."* Bütün bunlarla beraber Resûlullah'ın (s.a.s.) beyaz renkli kıyafetleri teşvik etmesinin hikmetlerinden biri de tabiat şartlarıdır. Zira sıcak bir iklime mensup olan Arabistan coğrafyasında beyaz renkli elbise güneş ışınlarını yansıttığı için teşvik edilmesi daha uygundur.[452]

Resûlullah, (s.a.s.) ashâbından maddî ve mânevî temizlik unsuru kabul edilen beyaz renkli elbise giymesini istediği gibi ölülerini de beyaz renkli kefenlere sarmasını istemiş ve şöyle buyurmuştur: *"Elbiselerinizin en hayırlısı beyaz olanıdır. Bunun için beyaz elbise giyiniz ve ölülerinizi de beyaz elbise içinde kefenleyiniz."* Bu da beyaz rengin; rahmet, iyilik, hayır ve güzellik gibi olumlu mânaları çağrıştırdığını göstermektedir. Bu mânalar da insanın psikolojik durumuna ve kişilik yapısına olumlu anlamda etkide bulunacağının işaretidir.[453]

Sonuç olarak müslümanların özellikle cenazelerini beyaz renkli kefene sarmaları Hz. Peygamber'in (s.a.s.) geçmişte olduğu gibi bugün de bu tavsiyesini dikkate aldıklarını göstermektedir.

2.3.2. Siyah Elbise

Toprak, güç, kuvvet, yas, keder ve alt tabaka gibi anlamlara gelen siyah renk,[454] Kur'ân'da küfrü, azabı, şerri, öfkeyi, matemi ve hüznü temsil edip, kâfirlerin rengi

---

451 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 75; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14:135-136; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi*, 9: 345-346; Hüseyin Akyüz, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Renklerin Dili", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi*, 41 (2014): 378.

452 Güngör, *Hadis öğretilerinde giyim*, 79.

453 Akyüz, "Hadislerde Renklerin Dili", 379-380.

454 Salim Küçük, "Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı", *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 54 (2010): 200.

olarak belirtilmiştir.[455] Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadislerinde ise karanlık, günah ve kötülüğün sembolü gibi olumsuz manalar ifade eder.[456] Âyet ve hadislerde siyah rengin çağrıştırdığı bu olumsuzluklara rağmen Allah Resûlü, siyah renkli elbise giymekte bir sakınca görmediği zikredeceğimiz bu rivâyetlerden anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ، عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مِنْ شَعَرٍ أَسْوَدَ»

Bize Ahmet b. Munî' tâhdîs etti, dedi ki: Bize Yahya b. Zekeriya b. Zâide, babasından rivâyet etti. O da Musab b. Şeybe'den, rivâyet etti; dedi ki: Bana Safiye bnt. Şeybe, o da Hz. Âişe'den şöyle dediğini rivâyet etti: "Resûlullah, (s.a.s.) bir sabah evden çıktı üzerinde siyah bir elbise vardı."[457]

Tahrîc

Giyimde siyah rengin kullanımıyla ilgili Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz rivâyeti: Müslim,[458] Tirmizî,[459] Ahmet b. Hanbel[460] ve Beyhakî[461] tahrîc etmişlerdir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için Tirmizî, hasen garip sahih[462] Münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[463]

Değerlendirme

Siyah renk, Kur'an'da ve hadislerde karamsarlık ve olumsuzluk ifade ettiği halde buna rağmen Hz. Peygamber, (s.a.s.) bu renkteki kıyafetleri kullanmıştır. Hatta ashâbına da siyah renkli elbise giydirmiştir. Hâlid b. Said b. As'ın kızı Ümmü Hâlid'in

455 Okcu, "Kur'an'da Renkler", 137.
456 Bkz. Müslim, "İman", 231; İbn Mâce, "Zühd", 29.
457 Ebû Dâvûd, "Libâs", 5.
458 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 36.
459 Tirmizî, "Edeb", 49; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye,* 76.
460 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 42: 175.
461 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ,* 2: 588.
462 Tirmizî, "Edeb", 49;
463 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 42: 175, (dipnot 2); Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb,* 3: 282.

aktardığına göre Resûlullah'a (s.a.s) çizgili kare şeklinde küçük ve siyah bir elbise getirildi. Allah Resûlü, *"Bu kıyafete en layık kimi görüyorsunuz?"* diye sordu. Orada bulunanlar cevap vermedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Bana Ümmü Hâlid'i getiriniz"* buyurdu. Allah Resûlü, o elbiseyi Ümmü Hâlid'e giydirdikten sonra *"üzerinde eskit"* diye iki defa dua etti. Elbisenin güzelliğini ve kendisine yakıştığını belirtmek için, *"Senâhu senâhu, ey Ümmü Hâlid!"* dedi. "senâhu, senâhu" kelimesi Habeş dilinde güzel demektir.[464]

Câbir b. Abdullah'tan (r.a.) nakledildiğine göre "Resûlullah (s.a.s.) fetih günü başında siyah bir sarık olduğu halde Mekke'ye girmiştir."[465] Böylesi önemli bir günde Hz. Peygamber'in siyah renkli sarık takması heybetli ve güçlü olduğuna yorumlanmıştır. Nitekim savaşçılar da düşmana korku salmak için yüzlerini siyaha boyamaktadırlar.[466] Ayrıca Hz. Âişe (r.a.) de "Resûlullah'ın, (s.a.s.) bir sabah evden çıktı üzerinde siyah bir elbise olduğunun"[467] bilgisini aktarır.

Sonuç olarak siyah rengin olumsuz anlamları olmasına rağmen Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ashâbı siyah renkli giysileri kullanmışlardır. Müslümanlar da bu renkteki elbiseleri kullanmakta bir sakınca görmemişlerdir.

2.3.3. Kırmızı Elbise

Mutluluk arzu istek heyecan ve dinamizmi temsil eden kırmızı renk, kısa süre bakıldığında dikkatleri üzerine çekme uzun süre izlenildiğinde ise gerginlik ve heyecan yaratma gibi psikolojik etkisi vardır.[468] Resimsel olarak tehlike ve yasakların belirtilmesi, toplumsal anlamda kendine güven, bedensel güç, dikkat çekme, tahrik ve teşvik edici bir özelliği bulunur.[469] Kırmızı renk, Kur'an'da bir yerde "dağlardan geçen yolların rengi" (Fâtır 35/27) olarak geçmektedir. Hadislerde ise farklı rivâyetlerde değişik anlamlarda kullanılmıştır.

464 Ebû Dâvûd, "Libâs", 2; Buhârî, "Libâs", 22.
465 Müslim, "Hac", 451.
466 Akyüz, "Hadislerde Renklerin Dili", 383.
467 Ebû Dâvûd, "Libâs", 5.
468 Akyüz, "Hadislerde Renklerin Dili", 378.
469 Okcu, "Kur'an'da Renkler", 146.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayatında kırmızı rengi yasaklayan ve onaylayan farklı rivâyetler olduğu için, bu rengin kullanımı ile ilgili İslâm âlimleri arasında ihtilaf vardır. Başta yasaklayan rivâyetleri daha sonra da onaylayan rivâyetleri inceleyerek ihtilaflara değineceğiz.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ البَغْدَادِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: «مَرَّ رَجُلٌ وَعَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَحْمَرَانِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرُدَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ»

Bize Abbas b. Muhammed el-Bağdâdî tâhdîs etti, dedi ki: Bize İshak b. Mansur tâhdîs etti, dedi ki: Bize İsrail haber verdi, dedi ki: Bana Ebû Yahya rivâyet etti, dedi ki: Bana Mücâhid, o da Abdullah b. Amr 'dan şöyle dediğini rivâyet etti: "Üzerinde alt ve üst iki parçadan oluşan kırmızı elbise giymiş biri geçti ve Resûlullah'a (s.a.s.) selam verdi. Resûlullah onun selamını almadı."[470]

2- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْغَازِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ وَعَلَيَّ رَيْطَةٌ مُضَرَّجَةٌ بِالْعُصْفُرِ، فَقَالَ: «مَا هَذِهِ؟» فَعَرَفْتُ مَا كَرِهَ، فَأَتَيْتُ أَهْلِي، وَهُمْ يَسْجُرُونَ تَنُّورَهُمْ، فَقَذَفْتُهَا فِيهِ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ مِنَ الْغَدِ، فَقَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا فَعَلَتِ الرَّيْطَةُ» ، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «أَلَا كَسَوْتَهَا بَعْضَ أَهْلِكَ، فَإِنَّهُ لَا بَأْسَ بِذَلِكَ لِلنِّسَاءِ»

Bize Ebû Bekir tâhdîs etti, dedi ki: Bize Îsâ b. Yunus tâhdîs etti, dedi ki: Bana Hişam b. el-Gâzî rivâyet etti, dedi ki: Bana Amr b. Şuayb, babası kanalıyla dedesi Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan, şöyle rivâyet etti. Biz Resûlullah (s.a.s.) ile beraber Ezâhır dağ yolundan gelirken, bir ara Resûlullah (s.a.s.) bana dönüp baktı. Benim

[470] Tirmizî, "Edeb", 45.

üstümde aspurla boyanmış dikişsiz bir elbise vardı. Resûlullah, (s.a.s) üstümdeki elbiseye işaretle: *"Bu nedir?"* buyurdu. Bende Allah Resûlü'nün bundan hoşlanmadığını anladım. Daha sonra ev halkımın yanına döndüm. O sırada onlar tandırlarını ateşleyerek kızdırıyorlardı. Ben de o elbiseyi tandıra attım. Ertesi gün Hz. Peygamber'in huzuruna gittim. O: *"Ya Abdullah! O elbiseyi ne yaptın*?" diye buyurdu. Ben de O'na (durumdan) haber verdim. Bunun üzerine Allah Resûlü şöyle buyurdu: *"O elbiseyi aile fertlerinden bazısına giydirmeliydin. Çünkü kadınların böyle elbiseyi giymelerinde bir günah yoktur."*[471]

Kırmızı renkli elbise giymeyi meneden bu rivâyetlerden sonra bu rengi onaylayan meşhur rivâyeti zikredelim.

3- حَدَّثَنَا أَبُو الوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، سَمِعَ البَرَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرْبُوعًا، وَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْهُ»

Bize Ebû Velîd tâhdîs etti, dedi ki: Bize Şu'be tâhdîs etti, dedi ki: Bana Ebû İshâk rivâyet etti. O da Berâ'dan şöyle derken işitmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.) uzunla kısa boy arası orta boyda yaratılmıştı. O'nu bir keresinde kırmızı bir elbise içinde görmüştüm ki, ben O'ndan daha güzel birini görmedim."[472]

Tahrîc

Kırmızı rengin giyimiyle ilgili uyarılar sadedinde, Tirmizî'in metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Ebû Dâvûd,[473] Taberânî[474] ve Beyhakî[475] tahrîc etmişlerdir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için senedde yer alan Ebû Yahya'nın belirsizliğinden dolayı Tirmizî, hasen garip[476] Münzirî ve İbn Hacer zayıf hükmünü vermişlerdir.[477]

---

471 İbn Mâce, "Libâs", 21.
472 Buhârî, "Libâs", 35.
473 Ebû Dâvûd, "Libâs", 18.
474 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, t.y., 2: 91.
475 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 339.
476 Tirmizî, "Edeb", 45.
477 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 319, 8: 75.

İbn Mâce'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Ebû Dâvûd,[478] Ahmed b. Hanbel,[479] İbn Ebî Şeybe[480] ve Beyhakî[481] tahrîc etmişlerdir. Muhteva açısından ciddi lafız farlılıkları bulunmayan bu rivâyet için münekkitler hasen ve sahih hükmünü vermişlerdir.[482]

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti: Müslim,[483] Ebû Dâvûd,[484] Tirmizî,[485] Nesâî,[486] İbn Mâce,[487] Ahmed b. Hanbel,[488] Dârimî,[489] ve Beyhakî[490] tahric etmişlerdir. Bu konuda: Berâ'nın dışında Câbir b. Semüre, Ebû Rimse ve Ebû Cuhayfe'den de hadis rivâyet edilmiştir. Tirmizî'nin hasen sahih[491] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[492]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) çok göze batan renkli elbiselerden hoşlanmazdı. Abdullah b. Amr'ın aktardığına göre "Üzerinde alt ve üst iki parçadan oluşan kırmızı elbise giymiş biri geçti ve Resûlullah'a (s.a.s.) selam verdi. Resûlullah (s.a.s.) onun selamını almadı." Tirmizî, erkeklerin kırmızıya boyanmış çok dikkat çeken kıyafet giymeleri ilim adamları tarafından hoş karşılanmadığını, çok dikkat çekmeyecek kırmızımsı renklerle boyanmış elbiseyi ise giymekte bir sakınca görmediğini belirtir.[493]

Yine Abdullah b. Amr'ın (r.a.) kendisiyle ilgili aktardığına bir diğer rivâyette ise: Biz, Resûlullah (s.a.s.) ile beraber Ezâhır dağ yolundan gelirken, bir ara Resûlullah (s.a.s.) bana dönüp baktı. Benim üstümde aspurla boyanmış dikişsiz bir elbise vardı. Resûlullah, (s.a.s) üstümdeki elbiseye işaretle: *"Bu nedir?"* buyurdu. Bende Allah Resûlü'nün bundan hoşlanmadığını anladım. Daha sonra ev halkımın yanına döndüm. O

478 Ebû Dâvûd, "Libâs", 18.
479 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 438.
480 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 159.
481 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 3: 348.
482 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 439. (dipnot 1).
483 Müslim, "Fedâil", 92.
484 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 9, "Libâs", 19.
485 Tirmizî, "Libâs", 4, Menâkıb, 8; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 30, 39.
486 Nesâî, "Ziynet", 9.
487 İbn Mâce, "Libâs", 20.
488 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 30: 529.
489 Dârimî, "Mukaddime", 10.
490 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 433.
491 Tirmizî, "Libâs", 4.
492 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 30: 529, (dipnot 1).
493 Tirmizî, "Edeb", 45.

sırada onlar tandırlarını ateşleyerek kızdırıyorlardı. Ben de o elbiseyi tandıra attım. Ertesi gün Hz. Peygamber'in huzuruna gittim. O: *"Ya Abdullah! O elbiseyi ne yaptın*?" diye buyurdu. Ben de O'na (durumdan) haber verdim. Bunun üzerine Allah Resûlü şöyle buyurdu: *"O elbiseyi aile fertlerinden bazısına giydirmeliydin. Çünkü kadınların böyle elbiseyi giymelerinde bir günah yoktur*.[494] Bu rivâyet, -boyadığı elbiseye kızıl rengi veren- aspurla boyanmış kıyafetler giymenin erkeklere, yasak kadınlara caiz olduğuna delalet etmektedir. Nitekim Şevkâni (ö. 1250/1834) de aspurla boyanmış elbise giymenin haram olduğunu söylemiştir.[495]

Allah Resûlü'nün, aspurla boyanmış elbiseye karşı sergiledi bir diğer tutum ise Esed oğullarından bir kadının aktardığı şu olaydır: "Ben bir gün Resûlullah'ın (s.a.s.) hanımı Zeyneb'in (r.a) yanında idim. Zeyneb'e ait elbiseleri kırmızı kil ile boyuyorduk. O sırada Resûlullah (s.a.s.) çıkageldi ve kırmızı kili görünce dönüp geri gitti. (Zeyneb) bu durumu görünce Resûlullah'ın (s.a.s.) yaptığımız işten hoşlanmadığını anladı. Bunun üzerine hemen elbiselerini yıkadı ve (onlarda bulunan) kırmızılığın tümünü giderdi. Bir süre sonra Resûlullah (s.a.s.) tekrar çıkıp geldi. Daha önce gördüklerinden bir şey görmeyince içeri girdi."[496]

İbn Kayyim el-Cevziyye, (ö. 751/1350) bahsi geçen ve kırmızı renkli elbise giymeyi nehyeden bu rivâyetler ile Kütüb-i Sitte müelliflerinin Berâ'dan naklettiği "Hz. Peygamber (s.a.s.) uzunla kısa boy arası orta boyda yaratılmıştı. O'nu bir keresinde kırmızı bir elbise içinde görmüştüm ki, ben O'ndan daha güzel birini görmedim."[497] rivâyeti arasında herhangi bir çelişki olmadığını belirterek rivâyetler arasındaki bağlantıyı şu şekilde kurar. Resûllulah'ın (s.a.s.) giydiği kırmızı elbiseden maksat tamamıyla kırmızı olan elbise değildir. Kırmızı ile siyah çizgi karışımı ve "Yemen bürdesi" olan bir elbisedir. Araplar arasında buna kırmızı elbise denilir. Bazı ilim adamları buradaki inceliği bilmedikleri için lafızlarda geçen "Hulle-i Hamrâ" yani kırmızı elbise ifadesine aldanarak bu kıyafetin tamamen kırmızı elbise olduğu zannına kapılmışlardır. Nitekim İbn-i Hümâm (ö. 861/1457) da Hulle-i Hamrâ'yı; iki elbiseden oluşan, kırmızı ve yeşil çizgili, Yemen kumaşından imal edilen elbisedir, diye tarif

494 İbn Mâce, "Libâs", 21.
495 Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 2: 109; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 320; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 140-141; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 382-383.
496 Ebû Dâvûd, "Libâs", 18.
497 Buhârî, "Libâs", 35.

etmiştir.[498] Şevkânî ise "Hulle-i Hamrâ'dan" sade kırmızı elbise olduğunu belirtmekte ve lisan ehli olan sahâbenin de bu şekilde anladığını ifade etmektedir.[499]

Buhârî şârihi İbn Hacer, Fethu'l-bârî adlı meşhur eserinde bu konuyu etraflıca ele alır ve kırmızı elbise giyme hususunda selefin yedi görüş zikrettiğini belirterek bunları şu şekilde sıralamaktadır:

a) Mutlak olarak caizdir.

b) Mutlak olarak menedeler, "Kırmızı şeytanın süsündendir ve şeytan kırmızıyı sever." vb. gibi zikrettikleri deliller genelde zayıftır.

c) Kırmızı ile boyanan elbiseyi mekruh görenler.

d) Ziynet ve şöhret için giyilirse mutlak olarak mekruhtur.

e) Kırmızı ile boyanan elbisenin boyası giderildikten sonra giymek caizdir.

f) Aspurla boyalı olana mahsus bir yasak vardır.

g) Tamamı kırmızıya boyanmış elbise giymek yasaktır.[500]

Yukarıdaki görüşler çerçevesinde İslâm âlimleri arasında ihtilafa neden olan Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu elbiseyi giyip giymediğinden çok elbisenin tarifi konusunda olmuştur. Hatipoğlu'nun ifadesi ile ihtilafa sebep olduğu için sade kırmızı elbise giymeyerek ihtiyatlı davranmak en uygunudur.[501] Nitekim Taberânî (ö. 360/971) de kırmızı elbise giymenin caiz olduğunu ancak, kan kırmızı olanını hariç tutarak, kendi zamanında şahsiyetli kişilerin giyimi olmadığını belirtir. Bununla beraber günah olmadığı sürece zamanın kıyafetine uymak şahsiyettendir, diyerek algı ve örfü göz ardı etmez.[502]

---

498 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 306; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 318; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.,* 2: 154, 11: 79-80.

499 Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 2: 109; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 318-319.

500 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 305-306; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 321; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.,* 2: 155.

501 Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 379.

502 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 306; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 321.

Sonuç olarak İslâm âlimlerinin geneli, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yasaklamış olduğu aspurla boyanmış elbise ile giyinmenin erkekler için mekruh, kadınlar için caiz olduğuna hükmetmişlerdir. Kırmızı elbise giymeyi ise caiz görmüşler, lakin sade kırmızıyı da pek uygun bulmamışlardır. Günümüzde müslüman erkeklerden ziyade kadınların bu renkteki elbiseleri tercih etmeleri bu uyarıların dikkate alındığını göstermektedir.

2.3.4. Yeşil Elbise

Hayat, canlılık, mutluluk, umut, huzur ve bereket gibi anlamları içeren yeşil renk,[503] Kur'an'da sekiz yerde geçmektedir. Bazı âyetlerinde tabiatın rengi, canlılığı, ahengi, süsü/güzelliği ve yeşil doğayı temsil eder.[504] Cenneti ve cennet ehlinin giyeceği elbiselerin rengi olarak betimlenir. Nitekim Allah Teâlâ Kur'an'da "İnce ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyecekler" (Kehf 18/31); "Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır" (İnsan 76/21) buyurarak bu gerçeğe işaret etmiştir.

Yeşil Renk, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ailesinin sembolü olması hesabıyla İslâmiyeti çağrıştırır. Bu yönüyle tarihsel bir anlamı vardır. Ayrıca İslâm dini neredeyse tüm güzellikleri bu renkle ifade eder. Cennetin bağ, bostan ve bahçe gibi yemyeşil alanlarla süslü olduğu belirtilir.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ يعني بْنُ إِيَادٍ، حَدَّثَنَا إِيَادٌ، عَنْ أَبِي رِمْثَةَ، انْطَلَقْتُ مَعَ أَبِي نَحْوَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَرَأَيْتُ عَلَيْهِ بُرْدَيْنِ أَخْضَرَيْنِ»

[503] Okcu, "Kur'an'da Renkler", 153; Akyüz, "Hadislerde Renklerin Dili", 391.
[504] Bkz. (En'am 6/99; Yûsuf 12/43, 46; Kehf 18/31; Hâcc 22/63; Yâsîn 36/80; Rahman 55/76; İnsan 76/21)

Bize Ahmet b. Yunus tâhdîs etti, dedi ki: Bize Ubeydullah, (İbn. İyâd) babasından, o da Ebû Rimse'den şöyle rivâyet etmiştir: "Babamla birlikte Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına gitmiştim. Üzerinde iki yeşil elbise oluşan kıyafet ile gördüm."[505]

Tahrîc

Giyimde yeşil rengin kullanımıyla ilgili, Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz rivâyeti: Tirmizî[506] ve Nesâî[507] tahrîc etmişlerdir. Babası ile birlikte Resûl-i Ekrem'in huzurunda müslüman olan sahâbî Ebû Rimse'nin adı Habib b. Hayyan'dır. Ancak daha çok Rifâa b. Yesrîbî ismini tercih etmiştir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için Tirmizî hasen garip hükmünü vermiştir. [508]

Değerlendirme

Hz. Peygamber'in (s.a.s) severek giydiği ve tavsiye ettiği renklerin başında gelen yeşil renk, cennet ehlinin elbiselerinin rengidir. Bu renk, gerçekten de renklerin göze en yararlı olanı ve en hoş gelenidir. Ayrıca gözleri ve beyni en çok dillendiren yeşil renktir.[509] Ebû Rimse'nin aktardığına göre, "Babamla birlikte Resûlullah'ın (s.a.s.) yanına gitmiştim. Üzerinde iki yeşil elbiseden oluşan bir kıyafet ile gördüm."[510] Muhtemelen bu özelliğinden dolayı Allah Resûlü'nün, zaman zaman giydiği ve giyilmesini tavsiye ettiği rivâyetlerin zâhiri manasına bakıp Mübârekpûrî (ö.1353/1935) gibi yeşil renkli elbise giymenin sünnet olduğu sonucunu çıkarmak doğru değildir. Ali el-Kârî'nin (1014/1605) ifadesi ile "Eşyada asıl olan mubahlıktır. Bir şeyin mubahlığını anlamak için delile ihtiyaç olmadığı bu bakımdan Hz. Peygamber'in yeşil elbise giymeyi tercih etmesi, onu giymenin mubahlığını değil müstehaplığını ifade ettiğini" söylemek suretiyle Yeşil renkli kıyafet giymenin sünnet olduğu anlayışına karşı çıkmıştır.[511]

---

505 Ebû Dâvûd, "Libâs", 17.
506 Tirmizî, "Edeb", 48.
507 Nesâî, "İdeyn", 15.
508 Tirmizî, "Edeb", 48.
509 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 78; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 8: 78-79; Okcu, "Kur'an'da Renkler", 154.
510 Ebû Dâvûd, "Libâs", 17.
511 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 8: 79; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 139-140.

Sonuç olarak Resûlullah'ın (s.a.s.) sevdiği ve giydiği bu renge kutsallık atfetmek ya da giyilmesinin mecburi olduğunu iddia etmek söz konusu değildir. Allah Resûlü, sevip tercih ettiği için yeşil renkli kıyafet seçmek güzel bir davranış olur.[512]

2.3.5. Sarı Elbise

Zeval, sona erme, hüzün, keder ve yalnızlık gibi mefhumları çağrıştıran sarı renk, Kur'an'da dünya hayatının geçici, aldatıcı ve çekici olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu renk aldatıcılığı, çekiciliği, geçiciliği ve izafiliği temsil etmektedir.[513]

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayatında kırmızı renk gibi sarı rengi de yasaklayan ve onaylayan farklı rivâyetler olduğu için, bu rengin kullanımı ile ilgili İslâm âlimleri arasında ihtilaf vardır. Başta yasaklayan rivâyetleri daha sonra da onaylayan rivâyetleri inceleyerek ihtilaflara değineceğiz.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يَحْيَى، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ، أَنَّ ابْنَ مَعْدَانَ، أَخْبَرَهُ، أَنَّ جُبَيْرَ بْنَ نُفَيْرٍ، أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَخْبَرَهُ، قَالَ: رَأَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسْهَا»

Bize Muhammed b. Müsennâ tâhdîs etti, dedi ki: Bize Muâz b. Hişam, tâhdîs etti, dedi ki: Bana babam Yahya'dan ivâyet etti. O da Muhammed b. İbrahim b. Hâris'ten, tâhdîs etti, dedi ki: Bana İbni Ma'dân rivâyet etti, dedi ki: Bana Cübeyr b. Nüfeyr, o da Abdullah b. Amr b. As'tan şöyle haber verdi: "Resûlullah (s.a.s.) benim üzerimde sarıya boyanmış iki elbise gördü" ve dedi ki: *"Muhakkak ki, bunlar küffarın elbiselerindendir, bunları giyme!"* buyurdular.[514]

---

512 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 287.
513 Okcu, "Kur'an'da Renkler", 148.
514 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 27.

2- حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ أَيُّوبَ الْمُوصِلِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: رَأَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ، فَقَالَ: «أَأُمُّكَ أَمَرَتْكَ بِهَذَا؟» قُلْتُ: «أَغْسِلُهُمَا،» قَالَ: «بَلْ أَحْرِقْهُمَا»

Bize Dâvûd b. Rüşeyd tâhdîs etti, dedi ki: Bize Ömer b. Eyyûb el-Mûsılî, tâhdîs etti, dedi ki: Bize İbrahim b. Nâfi‘ tâhdîs etti, dedi ki: Bana Süleyman el-Ahvel rviâyet etti, dedi ki: Bana Tâvus, o da Abdullah b. Amr'dan şöyle rivâyet etti: Resûlullah, (s.a.s.) benim üzerimde sarıya boyanmış iki elbise gördü ve dedi ki: *“Bunu sana annen mi emretti?”* diye sordu. Ben: “onları yıkarım” dedim. *“Hatta onları yak”* diye buyurdular.[515]

Sarı renkli elbise giymeyi meneden bu rivâyetlerden sonra bu rengi onaylayan İbn Ömer’in saç ve sakalını sarıya boyadığını bildiren rivâyeti zikredelim.

3- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ الْقَعْنَبِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ، عَنْ زَيْدٍ يَعْنِي ابْنَ أَسْلَمَ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ، كَانَ يَصْبُغُ لِحْيَتَهُ بِالصُّفْرَةِ حَتَّى تَمْتَلِئَ ثِيَابُهُ مِنَ الصُّفْرَةِ فَقِيلَ «لَهُ لِمَ تَصْبُغُ بِالصُّفْرَةِ» فَقَالَ إِنِّي «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْبُغُ بِهَا، وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْهَا، وَقَدْ كَانَ يَصْبُغُ ثِيَابَهُ كُلَّهَا حَتَّى عِمَامَتَهُ»

Bize Abdullah b. Mesleme el- Ka‘nebî tâhdîs etti; dedi ki: Bize Abdülaziz b. Muhammed, Zeyd b. Eslem'den naklen şöyle rivâyet etti: İbn Ömer (r.a) sakalını sarıya boyarmış. Hatta elbisesini de tamamen san (boya) ile boyarmış, Kendisine (bir gün) “Sen niçin sarıya boyanıyorsun?” diye sorulmuş. Ben “Resûlullah’ı (s.a.s.) sarıya boyanırken gördüm. Kendisine sarıdan daha sevimli bir renk yoktu. Elbisesini hatta sarığa varıncaya kadar tümüyle sarıya boyardı.”[516]

Tahrîc

[515] Müslim, “Libâs ve Ziynet”, 28.
[516] Ebû Dâvûd, “Libâs”, 16, “Hac”, 20.

Sarı rengin giyimiyle ilgili uyarılar sadedinde, Müslim'in metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Nesâî,[517] Ahmed b. Hanbel[518] ve Beyhakî[519] tahrîc etmişlerdir. Lafız farklılıkları pek bulunmayan bu rivâyet için münekkitler sahih hükmünü vermişlerdir.[520]

Müslim'in metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Nesâi,[521]ve Taberânî[522] tahrîc etmişlerdir. Müslim ve Taberânî bezer lafızlarla gelen bu rivâyet, Nesâî'de اذْهَبْ فَاطْرَحْهُمَا عَنْكَ *"Git bu elbiseleri çıkar at."* Lafızlarıyla gelmiştir. Bu rivâyet, sahih bir sened ile gelmiştir.[523]

Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti; Buhârî,[524] Müslim,[525] Mâlik b. Enes,[526] Ahmed b. Hanbel,[527] ve Beyhakî[528] tahrîc etmişlerdir. Uzun bir metin şeklinde gelen bu rivâyet küçük lafız farklılıklarına rağmen konumuzla ilgili kısmı benzerlik göstermektedir. Sadece yukarıda zikrettiğimiz Ebû Dâvûd'un Libâs bölümünde geçen rivâyetin son kısmı ثِيَابَهُ كُلَّهَا حَتَّى عِمَامَتَهُ *"Elbisesini hatta sarığa varıncaya kadar tümünü"* ziyâdesiyle gelmiştir. Münekkitler, sahîhaynın şartlarına göre isnadı sahihtir, hükmünü vermişlerdir.[529]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) gerek kırmızı ve gerekse sarı renkli çok dikkat çeken kıyafetleri giymekten hoşlanmazdı. Abdullah b. Amr'ın (r.a) kendisiyle ilgili aktardığı bir habere göre, Resûlullah (s.a.s.) benim üzerimde sarıya boyanmış iki elbise gördü ve dedi ki: *"Muhakkak ki, bunlar küffarın elbiselerindendir, bunları giyme"* buyurarak sarı renkli kıyafeti küffarın elbiselerine benzeterek giyilmesini yasaklamıştır.

---

517 Nesâî, "Ziynet", 95.
518 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 524, 556.
519 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 3: 348.
520 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 11: 524, (dipnot 3).
521 Nesâî, "Ziynet", 95.
522 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, t.y., 2: 219.
523 Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, 4: 281.
524 Buhârî, "Libâs", 37, "Vudû", 30.
525 Müslim, "hac", 25.
526 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "hac", 31.
527 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 10: 134.
528 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 5: 57.
529 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 242, (dipnot 2).

Allah Resûlü'nün, sarıya boyanmış elbiseleri kâfirlerin giysilerine benzetmesinin hikmeti, onların giyim kuşam hususunda cinsiyet farklılığını göz ardı etmelerinden dolayıdır. Oysa Resûlullah, (s.a.s.) kadının erkeğe ve erkeğinde kadına benzemesini lânetleyerek cinslerin giyim kuşamlarıyla birbirinden fark edilmesini öğütler. Bu da Hz. Peygamber tarafından renklerin insan kişiliği üzerindeki etkileri ile kadın ve erkeğin psikolojik ve sosyal yapılarının dikkate aldığını göstermektedir.[530]

Yine bir defasında Hz. Peygamber, (s.a.s.) Abdullah b. Amr'ın üzerinde sarıya boyanmış iki elbise gördüğünde şöyle buyurmuştur: *"Bunu sana annen mi emretti?"* diye sormuştur. Bu da sarı renkli kıyafetin daha çok kadınlara has ve yasağın da erkekler hakkında olduğuna delil kılınmıştır. Allah Resûlü'nün: *"Hatta onları yak"* diye emretmesi ise başkalarını da sakındırmak için bu konuda ki hassasiyetini göstermiştir.[531]

Sarı renkli kıyafetlerin giyilmesini yasaklayan bu rivâyetlere mukabil elbise ve sakalını tamamen sarı (boya) ile boyayan İbn Ömer'e Sen niçin sarıya boyanıyorsun? diye sorulduğunda O da: "Ben Resûlullah'ı (s.a.s.) sarıya boyanırken gördüm. Kendisine sarıdan daha sevimli bir renk yoktu. Elbisesini hatta sarığa varıncaya kadar tümüyle sarıya boyardı," diyerek nedenini açıklamıştır.[532]

Müslim'in şârihi Nevevî, (ö.676/1277) İslâm âlimlerinin sarıya boyanmış elbise hakkındaki ihtilaflarını şu şekilde açılar:

* Sahabe ve tâbiînden bazıları, ulemânın çoğunluğu, İmam Âzam ve İmam Şâfiî sarı renkli kıyafet giymeyi mubah görmüşlerdir.

* İmam Mâlik, başka bir renk ile boyanmış elbiseyi sarı renk ile boyanmış elbiseden daha faziletli görerek evlerde ve evin avlusunda giyilmesini caiz; toplantı, tören, çarşı ve pazarlarda ise giyilmesini mekruh görmüştür.

* Ulemâdan bir grup ise sarıya boyanmış elbise giymeyi tenzihen mekruh görmüşlerdir.

---

530 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 57.
531 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 15: 75-76.
532 Ebû Dâvûd, "Libâs", 16, "Hac", 20.

* Bir kısım ulemâ ise buradaki yasağı ihrama girenlere hamletmişlerdir.[533] Buna delilde İbn. Ömer'den nakledilen şu rivâyettir. *"Hz. Peygamber, (s.a.s.) ihrama giren kimsenin vers veya za'feran bitkisiyle boyanmış elbise giymesini nehyetti*."[534]

Sonuç olarak Allah Resûlü, bazı rivâyetlere göre müslümanları katıksız sarıya boyanmış kıyafetleri kullanmaktan nehyetmiştir. Ancak bu nehiy haram manasına gelmemektedir. Zirâ haram olsaydı kendisi de sarı renkli kıyafet kullanmazdı. Dolayısıyla "çok dikkat çekici" olma hasebiyle olumsuz çağrışımlarda bulunan, za'feran veya safranla boyanmış katıksız sarı renkli kıyafet giymek erkeklere mekruhtur.[535]

2.4. Elbisenin Cinsi İle İlgili Uyarılar

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yaşadığı dönemde Arabistan coğrafyasında herhangi bir dokuma sanayisi olmadığı için kumaş ve giysiler Yemen, Şam ve Mısır gibi dış pazarlardan ithal edilmekteydi.[536] Allah Resûlü, ithal edilen elbiselerden en çok sevip tercih ettiği pamuklu kumaştan imal edilenlerdi.[537] Peygamber efendimizin pamuktan imal edilen elbiseleri sevip tercih etmesinin hikmetlerinden biri de muhtemelen sağlık ve iklim koşullarına uygun olmasıdır.[538] Gelen rivâyetlerden İslâm'ın ilk dönmelerinde yünden dokumuş kıyafetlerinde yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.[539]

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kumaşın cinsiyle ilgili uyarıları genellikle ipek cinsiyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar ketenden dokunmuş kıyafetlerin şeffaf ve teni göstermesiyle ilgili uyarılar varsa da bu uyarı ve tavsiyeleri ince ve dar giyinmeme başlığında zikrettiğimiz için burada tekrar etmeye gerek yoktur. Onun için elbisenin cinsiyle ilgili uyarıları ipek özelinde değerlendireceğiz.

---

533 Nevevî, *Minhâc*, 14: 54.
534 Buhârî, "Libâs", 34; Müslim, "Hac", 3; Ebû Dâvûd, "Hac", 19; Nesâî, "Hac", 28.
535 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 418; Akyüz, "Hadislerde Renklerin Dili", 390.
536 Yeniçeri, *Giyim Kuşamı*, 38.
537 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 33.
538 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 6: 336.
539 İbn Mâce, "Libas", 4.

2.4.1. İpek İle İlgili Uyarılar

İpek böceği kozasından elde edilen ve ilkin Çin'de üretilen ipeğin[540], kıyafet olarak kullanılmasının dinî hükmü, erkek ve kadına ya da kullanımında ki zaruret haline göre farklılık göstermektedir. Hz. Peygamber, (s.a.s.) altın ve ipeği ümmetinin erkeklerine haram, kadınlarına helâl kılındığını,[541] bu yasağı çiğneyen erkeklerin âhirette "cennet ehlinin elbisesi olan ipeği" (el-Hac 22/23) giymekten mahrum kalacaklarını belirtmiştir.[542] İslâm âlimleri bu tür rivâyetleri esas alarak ipek elbise giymenin erkeklere haram, kadınlara helal olduğunu belirtmişlerdir. Erkeklere yönelik bu yasağı bazı âlimler; israf, kibir ve erkelere yakışmayan kadınsı davranışlar gibi çeşitli hikmetlerle açıklamışladır. Fukahanın kahir ekseriyeti ise dinî emir ve yasakların mutlaka açık bir sebep ve hikmete dayandırmanın gerekli olmadığını, insanlar tarafından bilinemeyen sebep ve hikmetlerinin de olabileceğini belirterek söz konusu olan bu yasağı taabbüdî hükümler arasında değerlendirirler.[543]

2.4.1.1. İpek Giyme Yasağı

Hz. Peygamber, (s.a.s.) tarafından erkeklere haram kılınan iki cinsten biri olan, altının değerlendirmesini daha sonra müstakil başlıklarda zikredeceğimiz için, burada sadece ipekten imal edilen giysiler değerlendirilecektir.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي الصَّعْبَةِ، عَنْ أَبِي الْأَفْلَحِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَيْرٍ الْغَافِقِيِّ، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرِيرًا بِشِمَالِهِ، وَذَهَبًا بِيَمِينِهِ، ثُمَّ رَفَعَ بِهِمَا يَدَيْهِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي، حِلٌّ لِإِنَاثِهِمْ»

---

[540] Nebi Bozkurt, "İpek", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22: 361.
[541] Bkz. Ebû Dâvûd, "Libâs", 11; Tirmizî, "Libâs", 1; İbn Mâce, "Libas", 19.
[542] Bkz. Buhârî, "Libâs", 25; Müslim, "Libâs", 6, 7, 21; Ebû Dâvûd, "Libâs", 7.
[543] Yunus Vehbi Yavuz, "İpek", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22: 365.

Bize Ebû Bekir tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdurrahim b. Süleyman tahdîs etti, dedi ki: Bana Muhammed b. İshak rivâyet etti, dedi ki: Bana Yezîd b. Ebî Habîb rivâyet etti, dedi ki: Bana Abdülaziz b. Ebî Sa‘be rivâyet etti, dedi ki: Bana Ebî Efleh el-Hemdânî rivâyet etti, dedi ki: Bana Abdillah b. Züreyri el-Ğâfikî rivâyet etti. O da Ali b. Ebî Tâlib’ten rivâyet etti. “Resûlullah, (s.a.s.) sol eline ipek kumaşı ve sağ eline bir parça altını aldı, sonra bunları elleriyle havaya kaldırarak” (halka göstererek): *“Muhakkak ki şu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir”* buyurdu.[544]

2- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي عَوْنٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا صَالِحٍ، يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: أُهْدِيَتْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُلَّةُ سِيَرَاءَ، فَبَعَثَ بِهَا إِلَيَّ فَلَبِسْتُهَا، فَعَرَفْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ، فَقَالَ: «إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا، إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُشَقِّقَهَا خُمُرًا بَيْنَ النِّسَاءِ»

Bize Muhammed b. Müsennâ tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdurrahman (yâni İbni Mehdi) tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu‘be tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû Avn rivâyet etti, dedi ki: Ben, Ebû Salih'i, Hz. Ali'den naklen şöyle rivâyet ederken dinledim. ResûIullah’a (s.a.s.) bir siyerâ hüllesi hediye edildi, onu bana gönderdi. Ben de onu giydim. Ama yüz ifadesinden onun kızdığını anladım. *“Onu ben sana giyesin diye göndermedim. Sadece onu kadınlar arasında baş örtüleri yapmak için parçalayasın diye gönderdim,”* buyurdular.[545]

3- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: كَانَ حُذَيْفَةُ، بِالْمَدَائِنِ، فَاسْتَسْقَى، فَأَتَاهُ دِهْقَانٌ بِقَدَحِ فِضَّةٍ فَرَمَاهُ بِهِ، فَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَرْمِهِ إِلَّا أَنِّي نَهَيْتُهُ فَلَمْ يَنْتَهِ، وَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَانَا عَنِ الحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ، وَالشُّرْبِ فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالفِضَّةِ، وَقَالَ: «هُنَّ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَهِيَ لَكُمْ فِي الآخِرَةِ»

Bize Hafs b. Ömer tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu‘be tahdîs etti, dedi ki: Bize el-Hakem, İbn Ebî Leylâ riâvayet ettiğine göre, Huzeyfe Medâin’de bulunuyordu. Su

[544] İbn Mâce, “Libas”, 19.
[545] Müslim, “Libâs ve Ziynet”, 17.

içmek istedi. O'na bir dihkan[546] gümüş bir kadehte su getirince Huzeyfe kızarak kadehi fırlatıp attı, şöyle dedi: "Ben bunu ona daha önce kendisini (gümüş bardak kullanmaktan) nehyettiğim halde bundan vazgeçmediği için attım." Oysa Hz. Peygamber (s.a.s.) bizleri ipek ve atlastan, (elbise giymeyi) altın ve gümüş kaplardan içmeyi nehyetti ve: *"Bunlar dünyada onlar (kâfirler) içindir, âhirette ise sizler içindir."* buyurdu.[547]

Tahrîc

İpek elbise giymenin yasağıyla ilgili uyarılar sadedinde, İbn Mâce'nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Ebû Dâvûd,[548] Tirmizî,[549] Nesâî,[550] Ahmed b. Hanbel,[551] İbn Ebî Şeybe,[552] ve Beyhâkî[553] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda: Hz. Ali dışında Ömer, Ukbe b. Amîr, Enes, Huzeyfe, Ümmü Hanî, Abdullah b. Amr, Imrân b. Huseyn, Abdullah b. Zübeyr, Câbir, Ebû Reyhan, İbn Ömer, Vasile b. Eskâ ve Ebû Musa'dan da hadis rivâyet edilmiştir. Lafız farlılıkları pek bulunmayan bu rivâyet için Tirmizî, hasen sahih[554] münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[555]

Müslim'in metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Buhârî,[556] Ebû Dâvûd,[557] Nesâî,[558] İbn Mâce,[559] Ahmed b. Hanbel,[560] İbn Ebî Şeybe[561] ve Beyhâkî,[562] tahrîc etmişlerdir. Bazı lafız farklılıklarıyla beraber rivâyetin anlamında herhangi bir değişiklik olmaksızın İbn Mâce'de فَأَرْسَلَ بِهَا إِلَيَّ، فَأَتَيْتُهُ yanına vararak: O elbiseyi ne

[546] **Dihkan:** Sâsânîler ve Ortaçağ'daki bazı İslâm devletlerinde köylerin idaresinden sorumlu olan kişler için kullanılan bir kavramdır. Her dihkan bir veya birkaç köyü yönetirdi ve devlet adına vergi toplardı. (Geniş açıklamalar için bkz. Faruk Sümer, "Dihkan", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9: 289-290.)
[547] Buhârî, "Eşribe", 26, 27, "Libâs", 27, 36, "Edeb", 124, "İsti'zân", 8.
[548] Ebû Dâvûd, "Libâs", 11.
[549] Tirmizî, "Libâs", 1.
[550] Nesâî, "Ziynet", 40.
[551] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 32: 266, 276, 415.
[552] İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 151, 163.
[553] Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 3: 390, 4: 238.
[554] Tirmizî, "Libâs", 1.
[555] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 32: 276, (dipnot 2).
[556] Buhârî, "Libâs", 30, "Hibe", 25, "Nafaka", 11.
[557] Ebû Dâvûd, "Libâs", 7.
[558] Nesâî, "Ziynet", 85.
[559] İbn Mâce, "Libas", 19.
[560] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2: 151, 367, 437.
[561] İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 153.
[562] Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 2: 595.

yapayım? Soru şeklinde gelen farklılık göze çarpmaktadır. Münekkitler bu rivâyet için sahîhaynın şartlarına göre sahihtir, hükmünü vermişlerdir.[563]

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz üçücü rivâyeti: Müslim,[564] Ebû Dâvûd,[565] Tirmizî,[566] Nesâî,[567] Ahmed b. Hanbel,[568] Dârimî[569] ve Beyhâkî[570] tahrîc etmiştir. Bu konuda: Huzeyfe dışında Ümmü seleme, Berâ ve Âişe'den de hadis rivâyet edilmiştir. Tirmizî'nin hasen sahih[571] sahih hükmünü verdiği bu rivâyetin muhtevayı etkileyecek derecede lafız farlılıkları bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Resûlullah 'ın (s.a.s.) yaşadığı dönemde ipeğin her türlüsü kullanılırdı. Kendisi de ilk zamanlarda ipek elbise giydiği, daha sonra bunu yasakladığı rivâyetlerde mevcuttur. Nitekim Ukbe b. Âmir'in (r.a.) aktardığına göre Resûlullah'a (s.a.s.) bir ipek ferrûc hediye edilmişti. Onu giydi, sonra da namaz kıldı. Namazdan çıktıktan sonra onu istemez gibi bir tavır içinde şiddetle çıkararak şöyle buyurdu: *"Bu, muttakilere yakışmaz."*[572] Hz. Peygamber'in, ipek elbiseyi giydikten kısa bir süre sonra çıkarıp onu yasakladığını bildiren bir diğer rivâyet ise Câbir b. Abdullah'ın aktardığıdır. Resûlullah (s.a.s.) kendisine hediye edilen kaftanı biraz giydikten sonra çıkarıp Hz. Ömer'e gönderdi. Ashâb: "Onu çok az giydin" deyince, Resûllulah: *"Cibril onu giymekten beni men etti"* buyurarak ipeğin yasaklandığını bildirmiştir.[573] Bu da ipek ve altının, helallik veya haramlığı konusundaki rivâyetlerin çeşitlilik ve farklılık göstermesine neden olmuştur. Burada "önceden yürürlükte olan bir hükmün daha sonra ortadan kaldırılması" diye tanımladığımız nesh olayı gerçekleşmiştir.[574]

Allah Resûlü, -yukarıda belirttiğimiz gibi- nesh olayı gerçekleştikten sonra ashâbını ipek elbise giymekten sakındırmıştır. Nitekim Hz. Ali'nin aktardığına göre

563 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2: 151, (dipnot 1).
564 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 4, 5.
565 Ebû Dâvûd, "Eşribe", 17.
566 Tirmizî, "Eşribe", 10.
567 Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 4: 195.
568 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 38: 303, 341, 392, 430, 450.
569 Dârimî, "Eşribe", 63.
570 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 1: 43, 44, 3: 378; *Şuabü'l-îmân*, 8: 378.
571 Tirmizî, 1975, "Libâs", 1.
572 Buhârî, "Libâs", 12.
573 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 16; Nesâî, "Ziynet", 89.
574 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 340.

Resûlullah (s.a.s.) sol eline bir parça ipek kumaşı ile sağ eline bir parça altını aldı, sonra bunları havaya kaldırarak (halka göstererek): *"Muhakkak ki şu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir"* buyurdu.[575]

Yine bir defasında Hz. Peygamber, (s.a.s.) kendisine ipekten imal edilmiş bir elbise hediye edilince onu Hz. Ali'ye göndermiştir. Hz. Ali'nin onu ne yapayım, giyeyim mi? diye sorduğunda ise Allah Resûlü: *"Hayır (giyme) lakin onu parçalayıp baş örtüleri yap ve Fâtımalar arasında dağıt,"* karşılığını vermiştir.[576] Bahsi geçen Fâtımalardan kasıt: Hz. Ali'nin eşi olan Hz. Fâtıma, annesi Fâtıma bnt. Esed ve amcası Hz. Hamza'nın kızı olan Fâtıma'dır.[577]

Ayrıca ashâbı kiramda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nehyettiği; ipek, altın ve gümüş kullanımı hususunda hassasiyet göstermişlerdir. Bunlardan biri de Medâin'e vali olarak atanan Huzeyfe b. Yemân'dır. (r.a.) Kendisine bir dihkan gümüş bir kadehte su getirince Huzeyfe kızarak kadehi fırlatıp attı, şöyle dedi: "Ben bunu ona daha önce kendisini (gümüş bardak kullanmaktan) nehyettiğim halde bundan vazgeçmediği için attım." Oysa Hz. Peygamber (s.a.s.) bizleri ipek ve atlastan, (elbise giymeyi) altın ve gümüş kaplardan içmeyi nehyetti ve: *"Bunlar dünyada onlar (kâfirler) içindir, âhirette ise sizler içindir."* buyurdu. [578]

İncelik ve zarafetin bir göstergesi kabul edilen ipekten kıyafetlerin ve altın gibi ziynet eşyasının erkeklere haram, kadınlara ise helal kılınmasının hikmeti; kadınların süslenip güzel görünmeye daha meyilli olmalarıdır. Ayrıca bu fıtri eğilimlerini, güzelliklerini kocalarına karşı kullanmaya teşvik edilmiş ve bunu da iman sahibi kişilerin davranışı olduğunu belirtmiştir.[579] Bununla beraber Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) tamamen ipekten dokunmuş kıyafetleri yasaklamadaki gayesi, kendini beğenme, üstünlük taslama, kibir ve gösteriş vasıtası olarak kullanılmasıdır. Ayrıca çok aşırı masraflara sebebiyet vererek, birey ve toplumun servetini bitiren, lüks tüketim ve israfı önlemektir.[580]

---

575 İbn Mâce, "Libas", 19.
576 İbn Mâce, "Libâs", 19.
577 Nevevî, *Minhâc*, 14: 50-51.
578 Buhârî, "Eşribe", 26, 27, "Libâs", 27, 36, "Edeb", 124, "İsti'zân", 8.
579 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 296; Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 7: 486.
580 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 141; Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 7: 486-487.

Sonuç olarak, ipekten imal edilen giysiler ile ziynet eşyası olan altın, erkeklere haram, kadınlara ise helal kılınmıştır. Bu yasaklamanın nedeni; kadınlara benzeme, israf kibir ve gösteriş olarak açıklanabilir. Kadınlara helal kılınmasının hikmeti, onların süslenmeye daha meyilli olmalarındandır.[581]

2.4.1.2. İpek Giyme Cezası

Hz. Peygamber, (s.a.s.) bahsi geçen rivâyetlerden anlaşılacağı üzere ipek elbise giymeyi ümmetinin erkeklerine yasaklamıştı. Bu yasağı ihlal edenlerin dünya ve âhirette cezasız kalmayacağını bildirir ve ceza türleri ile ilgili açıklamalarda bulunur.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ، يَخْطُبُ يَقُولُ: قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَبِسَ الحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الآخِرَةِ»

Bize Süleyman b. Harb tahdîs etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd tahdîs etti, dedi ki: Bana Sabit rivâyet eti, dedi ki: Ben Abdullah b. Zübeyr'den minberde hutbe okurken şu hadisi söylerken işittim. Hz. Muhammed (s.a.s.): *"Her kim ipeği dünyada giyerse onu âhirette giyemez"*[582] buyurdu.

2- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ نَجْدَةَ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَطِيَّةُ بْنُ قَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ غَنْمٍ الْأَشْعَرِيَّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عَامِرٍ أَوْ أَبُو مَالِكٍ، وَاللَّهِ يَمِينٌ أُخْرَى مَا كَذَّبَنِي، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْخَزَّ، وَالْحَرِيرَ» وَذَكَرَ كَلَامًا، قَالَ: «يُمْسَخُ مِنْهُمْ آخَرُونَ قِرَدَةً وَخَنَازِيرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ» قَالَ أَبُو دَاوُدَ: «وَعِشْرُونَ نَفْسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ أَكْثَرُ لَبِسُوا الْخَزَّ مِنْهُمْ أَنَسٌ، وَالْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ»

---

581 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 15: 86.
582 Buhârî,"Libâs", 25.

Bize Abdülvehb b. Necde tahdîs etti, dedi ki: Bize Bişr b. Bekr tahdîs etti, dedi ki: Bana Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir rivâyet etti, dedi ki: Bize Atiye b. Kays tahdîs etti, dedi ki: Ben Abdurrahman b. Ğenm el-Eş'arî'den işittim, dedi ki: Vallahi o bana yalan söylemedi. Ebû Âmir yahut Ebû Malik Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"İleride ümmetimden ipekli elbise giymeyi helal sayacak bir takım kimseler türeyecektir"* (Abdurrahman b. Ğenm el-Eş'arî) dedi ki: Ebû Âmir ya da Ebû Mâlik burada tespit edemediğim bazı sözler daha zikretti. Hz. Peygamber sözlerine devam ederek dedi ki: *"Onlardan (geriye kalan) diğer kısımda maymun ve domuz kılığına sokulur. (Bu durum) kıyamete kadar devam eder."* Ebû Dâvud (dedi ki:) "Resûlullah'ın (s.a.s) sahabelerinden yirmi kişi veya daha fazlası ipek giymiştir. Enes ile Berâ b. Âzib bunlardandır."[583]

Tahrîc

İpek elbise giymenin cezasıyla ilgili uyarılar sadedinde, Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Müslim,[584] Tirmizî,[585] Nesâî,[586] İbn Mâce,[587] Ahmed b. Hanbel,[588] İbn Ebî Şeybe,[589] Taberânî[590] ve Beyhâkî[591] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda Ali, Huzeyfe, Enes, Ömer daha pek çok sahabeden hadis rivâyet edilmiştir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için Tirmizî hasen sahih[592] münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[593]

Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Buhârî[594] tahrîc etmiştir. Bu rivâyette ki lafız farklılıkları râvi, Abdurrahman b. Ğenm el-Eş'arî'nin hatırlamadığı kısmıdır ki buda Buhârî'de şu şekilde geçmektedir. «الحِرَ ، وَالخَمْرَ وَالمَعَازِفَ، وَلَيَنْزِلَنَّ أَقْوَامٌ إِلَى جَنْبِ عَلَمٍ، يَرُوحُ عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ، يَأْتِيهِمْ - يَعْنِي الفَقِيرَ - لِحَاجَةٍ فَيَقُولُونَ: ارْجِعْ إِلَيْنَا غَدًا، فَيُبَيِّتُهُمُ اللَّهُ، وَيَضَعُ العَلَمَ» *"Zina etmeyi, şarap içmeyi, çalgı*

583 Ebû Dâvûd, "Libâs", 6.
584 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 21-22.
585 Tirmizî, "Edeb", 52.
586 Nesâî, "Ziynet", 90; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5: 473-474.
587 İbn Mâce, "Libâs", 16.
588 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 313, 17: 273, 21: 407, 26: 43.
589 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 151, 153.
590 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 10: 11, 13: 125-126, 24: 65.
591 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 2: 592, 3: 383.
592 Tirmizî, "Edeb", 52.
593 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 313, (dipnot); Elbânî, *Sahîhu't-Tergīb ve't-terhîb*, 2: 464.
594 Buhârî, "Eşribe", 6.

âletleri çalıp eğlenmeyi ve yine birtakım (merhametsiz) zümreler de bir dağın yanına (dağ mesirelerine) konaklayacaklar, onlara ait koyun sürüsü ile çoban sabahları yanlarına gelecek (akşamlan gidecek). Bunlara fakır bir kişi ihtiyaç için gelecek de bu duygusuz insanlar fakire: Haydi git, bize yarın gel, diyecekler. Bunun üzerine Allah (eğlendikleri) dağı geceleyin üzerlerine indirip bir kısmını helak edecek." Sahâbelerin tamamı güvenilir olduğu için hadisi rivâyet eden sahâbe râvisinin kim olduğu (Ebû Âmir ya da Ebû Mâlik) kesin olarak bilinmemesi rivâyetin sıhhatine zarar vermez.[595] Nitekim münekkitler de bu rivâyet için sahih hükmünü vermişlerdir.[596]

Değerlendirme

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) erkekler için yasakladığı ipekten imal edilmiş elbise giyenler, âhirette cezasız kalmayacaklardır. Birçok sahâbenin naklettiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurmaktadır: *"Her kim ipeği dünyada giyerse onu âhirette giyemez."*[597] Hz. Ömer'in merfû olarak aktardığı başka bir rivâyette *"Dünyada ipeği ancak âhirette nasibi olmayanlar* giyer.*"*[598] Ceza olarak belirtilen "Âhirette onu giyemez" lafzını İslâm âlimleri genelde cennete giremez şeklinde açıklamışlardır. Buna delil olarak, Allah Teâla'nın *"cennet ehlinin elbiseleri ipektir"* (el-Hac 22/23) âyetini delil göstermişlerdir. Şayet cennete girse dahi cennet ehlinin elbiselerini giyemez. Suyûti, (ö. 911/1505) cenneti ilkin kazananlarla beraber giremeyeceğini belirtir.[599] İbn Hacer (ö. 852/1449) de ipek elbise giyenin âhirette ipekten nasipsiz olması onun için bir ceza mahiyetindedir. Şayet tövbe etmesi, sâlih ameller işlemesi, hayırlı evladın duası ve sâlih zatların şefaatı kişiyi bu cezadan kurtarabilir.[600]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ipekli elbise giymeyi helal sayan erkekler için başka bir cezayı da şöyle açıklamaktadır. *"İleride ümmetimden ipekli elbise giymeyi helal sayacak bir takım kimseler türeyecektir"* (Abdurrahman b. Ğenm el-Eş'arî) dedi ki: Ebû Âmir ya da Ebû Malik burada tespit edemediğim bazı sözler daha zikretti. Hz. Peygamber sözlerine devam ederek dedi ki: "*Onlardan (geriye kalan) diğer kısımda*

595 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 54; el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 21: 176.
596 Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 2: 471.
597 Buhârî, "Libâs", 25.
598 Buhârî, "Libâs", 25.
599 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 32, 289; el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 22: 13; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 487, 8: 84.
600 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 33; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 368.

maymun ve domuz kılığına sokulur. (Bu durum) kıyamete kadar devam eder." [601] Râvi'nin, bir kısmını hatırlayamadığı bu rivâyetin tamamı Buhârî'de şu şekilde geçmektedir: *"Ümmetimden muhakkak birtakım zümreler türeyecektir. Bunlar zina etmeyi, ipekli elbise giymeyi, şarap içmeyi, def ve çalgılarla eğlenmeyi helal sayacaklardır. (Bunlardan) birtakım acımasız, bencil insanlar dağ başına çıkarlar. Onlara ait koyun sürüsü ile çoban sabahları yanlarına gelecek akşam gidecek. Bunlara bir fakir hacet için gelecek de bu (duygusuz insan)lar o fakire; haydi bugün git, yarın gel; diyecekler. Bunun üzerine Allah (sevip eğlendikleri) dağı üzerlerine indirerek bir kısmını helak edecek, (sağ kalan) öbürlerini de kıyamet gününe kadar maymun ve domuz suretlerine/kılığına sokulur."* [602]

Allah Resûlü, erkekler için ipekli elbise giymeyi helal kabul edenlere karşı tehditte bulunmuş ve bu kişilerin suretlerinin maymun veya domuz suretine sokulacağını haber vermiştir. İbnü'l-Arabî, (ö. 638/1240) -maymun ve domuz suretine sokulmayı- geçmiş ümmetlerde olduğu gibi hakiki manada suret değişikliği veya tebdil-i ahlâktan kinayede olabileceğini belirtmiştir. İbn Hacer de birinci ihtimal hadisin siyak ve şiddetli tehdidine daha uygun olduğunu belirtir.[603] Şevkâni (ö. 1250/1834) ise suret değişikliğinin bu ümmette görüleceğine delil olarak bu rivâyeti göstermiştir. Münzirî (ö. 656/1258) de Ebû Dâvûd'un "sahabelerden yirmi kişi veya daha fazlası ipek giymiştir. Enes ile Berâ b. Âzib bunlardandır."[604] Lafzının genel nushalarda bulunmadığını sadece bazı sünen kitaplarında bulunduğunu belirtmiştir. [605]

Sonuç olarak, Hz. Peygamber, (s.a.s.) ümmetinin erkeklerine ipekli elbiseler giymeyi yasaklamıştır. Bu yasağa riayet etmeyen erkekler için, zikrettiğimiz rivâyetlerde çeşitli tehditlerde bulunmuştur. Bu tehditleri; âhirette ipekli elbise giymekten mahrum bırakılması, dünyada suret veya ahlâk olarak maymun ve domuz suretlerine çevrilmesi şeklinde sıralayabiliriz. Bugün müslüman erkelerden bu uyarıyı dikkate alanlar olduğu gibi almayanlar da mevcuttur.

---

601 Ebû Dâvûd, "Libâs", 6.
602 Buhârî, "Eşribe", 6.
603 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî,* 10: 56; el-Aynî, *'Umdetü'l-kari,* 21: 176; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*11:58-59.
604 Ebû Dâvûd, "Libâs", 6.
605 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 58-59; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 114.

2.4.1.3. İpek Giyme Cevazı

Sağlık ve sıhhat konusunda hassasiyet sahibi olan Hz. Peygamber, (s.a.s.) vücûbiyeti ifade eden işlerde dahi önceliği sağlığı korumak olmuştur. Erkeklerin ipek elbise giymemesi hususuyla ilgili kesin bir yasak olmasına rağmen mazeretlerinden dolayı bazı sahâbelerine ruhsat vermiştir.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: «رَخَّصَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلزُّبَيْرِ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ فِي لُبْسِ الحَرِيرِ، لِحِكَّةٍ بِهِمَا»

Bana Muhammed tahdîs etti, dedi ki: Bize Vekî‘ haber verdi, dedi ki: Bize Şu‘be haber verdi, dedi ki: Bana Katâde, o da Enes’ten şöyle rivâyet etti: *‘‘Nebî (s.a.s.) Zübeyr b. Avvâm ile Abdurrahmân b. Avf'a bedenlerinde uyuz hastalığı meydana geldiği için, ipekli gömlekler giymelerine ruhsat verdi,’’* demiştir.[606]

Tahrîc

İpek elbise giymenin cevazıyla ilgili, Buhârî’nin metni ile zikrettiğimiz rivâyeti: Müslim, [607] Ebû Dâvûd,[608] Tirmizî,[609] Nesâî,[610] İbn Mâce,[611] Ahmed b. Hanbel,[612] ve Beyhâkî[613] tahrîc etmişlerdir. Rivâyetin anlamında herhangi bir değişiklik olmaksınız bazı farlılıklar beraber genelde benzer lafızlarla gelmiştir. Tirmizî’de sahâbe râvisinin sözü olan, وَرَأَيْتُهُ عَلَيْهِمَا ‘‘ikisinin üzerinde ipek elbise gördüm.’’ ile Müslim ve Ebû

606 Buhârî, “Libâs”, 29, “Cihad”, 90.
607 Müslim, “Libâs ve Ziynet”, 24-26.
608 Ebû Dâvûd, “Libâs”, 10.
609 Tirmizî, “Libâs”, 6.
610 Nesâî, “Ziynet”, 92.
611 İbn Mâce, “Libâs”, 17.
612 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 19: 261, 302, 20: 227, 456, 21: 253.
613 Beyhakî, *Sünenü’l-kübrâ*, 3: 380-381.

Dâvûd'da gelen فِي السَّفَرِ "seferde" ziyâdelerdir. Tirmizî'nin, hasen sahih[614] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmün vermişlerdir.[615]

Değerlendirme

Birey ve toplumun hayatını korumayı esas alan İslâm dini, bazı yasaklar koyarken zorluğu değil, kolaylığı esas almıştır. Fert ve cemiyetin lehine olan durumlarda o yasak veya haramlara istisnalar getirdiği olmuştur. Hz. Peygamber, (s.a.s.) hayatın içinde en önemli unsur olan, sağlık için gerekli hassasiyeti göstermiş ve hükümlere istisnalar getirerek kolaylık sağlamıştır. [616] Hz. Enes'in (r.a.) haber verdiğine göre: *"Nebî (s.a.s.) Zübeyr b. Avvâm (r.a.) ile Abdurrahmân b. Avf'a (r.a.) bedenlerinde uyuz hastalığı meydana geldiği için, ipekli gömlekler giymelerine ruhsat verdi."*[617] Bu iki sahabe bitten şikâyet ettikleri için Allah Resûlü, kendilerine ipek elbise giyme ruhsatı vermiştir.[618]

Resûlullah'ın, (s.a.s.) bu ruhsatı ümmeti için bir rahmet niteliğindedir. Burada uyuz rahatsızlığından bahsetmesi ipek elbise giymenin sadece uyuz hastalığıyla sınırlı olduğu sonucunu çıkarmaz. Bilakis ipek elbise giymeyi gerektirecek tüm hastalıkları içine alır.[619]

İslâm âlimlerinin kahir ekseriyeti bu istikamette tevcihlerde bulunmuşlardır. Daha genele yayanlar da olmuştur. Nitekim Kurtubî, (ö. 671/1273) zaruret hallerinin tümünde ipek elbise giyilebileceğini belirtir.[620] Buhârî şârihi el-Aynî, (ö. 855/1451) ise zorluğundan dolayı zaruret hallerini; yolculuk, savaş ve hastalık olarak açıklar.[621]

Sonuç olarak hükümlerde kolaylığı esas alan Hz. Peygamber, (s.a.s.) bir şeyi kesin olarak yasaklarken bile birey ve toplumun zaruret durumlarında ruhsat yolunu açık

614 Tirmizî, "Libâs", 6.
615 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 19: 261, (dipnot 1).
616 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 341.
617 Buhârî, "Libâs", 29, "Cihad", 90.
618 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 26; Tirmizî, "Libâs", 6.
619 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 72.
620 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 6: 101; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 316; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 369.
621 el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*,14: 195; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 141.

bırakmaktadır. Hastalık vb. zaruret durumları da ipek elbise giyme ruhsatını gerekli kılar.[622]

2.4.1.4. Elbisede Cevaz Verilen İpek Miktarı

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ümmetinin erkeklerine ipek cinsi elbiseler giymeyi nehyetmiştir. Allah Resûlü'nün bu yasağına rağmen giyilen kıyafette belli bir miktarı geçmeyecek kadar kısmına ise izin vermiştir.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ الشَّعْبِيِّ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ، عَنْ عُمَرَ، أَنَّهُ خَطَبَ بِالجَابِيَةِ فَقَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الحَرِيرِ، إِلَّا مَوْضِعَ أُصْبُعَيْنِ، أَوْ ثَلَاثٍ، أَوْ أَرْبَعٍ»

Bize Muhammed b. Beşşâr tahdîs etti, dedi ki: Bize Muâz b. Hişâm tahdîs etti, dedi ki: Bize babam tahdîs etti, dedi ki: Bana Katâde rivâyet etti, dedi ki: Bana Şu'be, Süveyd b. Gafele'den, rivâyet etti. Hz. Ömer Câbiye'de verdiği bir hutbede şöyle buyurmuştur: *"Resûlullah (s.a.s.) ipeği erkeklere haram kılmıştır. Ancak bir elbise içerisinde iki üç veya dört parmak kalınlığı kadar olursa buna izin verilmiştir."*[623]

Tahrîc

Elbisede cevaz verilen ipek miktarıyla ilgili uyarılar sadedinde, Tirmizî'nin metni ile zikrettiğimiz rivâyeti: Buhârî,[624] Müslim,[625] Ebû Dâvûd,[626] Nesâî,[627] İbn Mâce,[628] Ahmed b. Hanbel,[629] ve Beyhâkî[630] tahrîc etmişlerdir. Genellikle benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'de وَأَشَارَ بِكَفِّهِ *"Eliyle işaret etti."* ziyâdesi ile gelmiştir.

622 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 342.
623 Tirmizî, "Libâs", 1.
624 Buhârî, "Libâs", 29.
625 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 15.
626 Ebû Dâvûd, "Libâs", 7.
627 Nesâî, "Ziynet", 92.
628 İbn Mâce, "Libâs", 18.
629 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 433.
630 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 3: 382.

Tirmizî'nin hasen sahih[631] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de râvileri sikadır, diyerek sahih hükmün vermişlerdir.[632]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) daha önce bahsi geçen rivâyetlerde anlaşılacağı üzere zaruret hallerinin dışında ipek elbise giymeyi ümmetinin erkeklerine haram, kadınlarına helal kılmıştır. [633] Bununla beraber elbisede dört parmak genişliğini geçmeyecek şekilde nakış işlemesi, yama, nişan veya motif şeklinde ipeğin bulunması caizdir.[634] Hz. Ömer (r.a.) Câbiye'de verdiği bir hutbede şöyle buyurmuştur: *"Resûlullah (s.a.s.) ipeği erkeklere haram kılmıştır. Ancak bir elbise içerisinde iki üç veya dört parmak kalınlığı kadar olursa buna izin verilmiştir."* [635]

Hz. Ömer'in, (r.a.) devlet başkanı sıfatıyla Câbiye'de hutbe irad ederken veya -diğer tariklerde olduğu gibi- ordu komutanlarına ve bölge valilerine emirnameler gönderirken zaman zaman Allah Resûlü'nün hadislerini bu emirnamelerin içine serpiştirmesi, İslâm'ın getirdiği yüksek medeniyet esaslarını o bölgelerde öğretilip yerleştirilmesini sağlamaktır.

İpeğin; bir elbisede yün, pamuk veya keten gibi başka maddelerle beraber dokunması ise cumhura göre anılan miktarı geçmeyecek kadar olursa caiz, fazla ise haramdır. Şafiî mezhebine göre ipeğin bu sayılan doku maddelerine tartı bakımından eşit ya da az olması durumunda helal, fazla ise haramdır.[636]

Sonuç olarak, hadislerde belirtildiği gibi ipek elbise kullanmak erkekler için yasak kılınmıştır. Ancak ipek elbise içinde dört parmak enini geçmeyecek kadar nişan, motif, yama ve nakış gibi işlemesine cevaz verilmiştir.

---

631 Tirmizî, "Libâs", 1.
632 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 433, (dipnot 2).
633 İbn Mâce, "Libas", 19.
634 Nevevî, *Minhâc*, 14: 48; İbn Hacer, *Fethu'l-bâri*, 10: 228; el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 22: 10; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 61; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 314; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 371.
635 Tirmizî, "Libâs", 1.
636 Abdurrahman Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı*, trc. Mehmet Keskin (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994), 3: 1079; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 371.

2.5. Yüzük Takma İle İlgili Uyarı ve İlkeler

Yüzük, kadın ve erkek tarafından süs, alâmet, nişan, mühür, uğur ve sağlık gibi nedenlerden dolayı kullanılır. Ancak yapıldığı maden ve kullanan kişinin erkek veya kadın olması durumunda bazı yasaklamaları da beraberinde getirmektedir.[637]

Kur'an'da bazı konularla ilgili genel hükümlerin dışında konuyla ilgili özel hükümler yer almayabilir. Hakkında özel hükümlerin bulunmadığı mevzulardan birisi de yüzüklerdir. Kur'an'da özel bir hüküm bulunmamasına rağmen, giyim kuşam konusunda yüzüğe dair hadis kaynaklarında, Hz. Peygamber'den (s.a.s.) ve sahâbeden gelen bir hayli fazla rivâyet bulunmakta ve "hâtem" خاتم kavramıyla ifade edilmektedir.[638]

2.5.1. Altın Yüzük

Parlak, sarı renkte kolayca işlenebilen su ve havadan etkilenip paslanmayan bir maden olan altın,[639] âyet ve hadislerde "zeheb" olarak geçmektedir.[640] Bu madenden imal edilen yüzükler -ipek elbise de olduğu gibi- Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından ilkin kullanılmış daha sonra erkekler için yasak kılınmıştır.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَهِيكٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَنَّهُ نَهَى عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ»

Bize Ubeydullah b. Muâz tahdîs etti, dedi ki: Bize babam tahdîs etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdîs etti, dedi ki: Bana Katâde rivâyet etti, dedi ki: Bana Nadr b Enes, o da

637 İsmail Yalçın, "Yüzük", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44: 57.
638 Bkz. Buhârî, "Libâs", 45-56; Müslim, "Libâs", 51-65; Ebû Dâvûd, "Ḫâtem", 1-5; Tirmizî, "Libâs", 13-17, 43-44; Nesâî, "Zînet", 42-53; İbn Mâce, "Libâs", 39-43.
639 Halil Sahillioğlu, "Altın", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2: 532.
640 Osman Eskicioğlu, "Altın", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2: 536.

Beşîr b. Nehîk'den, o da Ebû Hüreyre'den Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Altın yüzük kullanmayı erkeklere yasaklamıştır."*[641]

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) altın yüzük kullanmayı erkekler yasakladıktan sonra bunu ihlal edenleri gördüğünde bizzat kendi eliyle müdahale etmeyi ihmal etmemiştir.

2- وَفِي حَدِيثِ ابْنِ الْمُثَنَّى، قَالَ: سَمِعْتُ النَّضْرَ بْنَ أَنَسٍ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَهْلٍ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، أَخْبَرَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ كُرَيْبٍ، مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ، فَنَزَعَهُ فَطَرَحَهُ، وَقَالَ: «يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ»، فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خُذْ خَاتِمَكَ انْتَفِعْ بِهِ، قَالَ: «لَا وَاللهِ، لَا آخُذُهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

İbni Müsennâ'nın hadisinde şu vardır, dedi ki: Ben Nadr b. Eneden dinledim, dedi ki: Bana Muhammed b. Sehl et-Temîmî tahdîs etti, dedi ki: Bize İbn Ebî Meryem tahdîs etti, dedi ki: Bana Muhammed b. Ca'fer haber verdi, dedi ki: Bana İbrahim b. Ukbe haber verdi, dedi ki: Bana İbn Abbas'ın azatlısı Küreyb, o da Abdullah b. Abbas'dan rivâyet etti. Resûlullah (s.a.s.) bir adamın elinde altından bir yüzük gördü, onu hemen çıkarıp attı ve şöyle buyurdu: *"Sizden biriniz ateşten bir kor alıp onu eline koyuyor."* Allah Resûlü gittikten sonra oradakiler adama, al yüzüğünü ondan faydalan demişler. (Adam): "Hayır! Vallahi Resûlullah'ın attığını ebediyen almam."[642]

3- حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ، وَجَعَلَ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ، وَنَقَشَ فِيهِ: «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ،» فَاتَّخَذَ النَّاسُ مِثْلَهُ، فَلَمَّا رَآهُمْ قَدِ اتَّخَذُوهَا رَمَى بِهِ وَقَالَ: «لاَ أَلْبَسُهُ أَبَدًا». ثُمَّ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، فَاتَّخَذَ

641 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 51.
642 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 52.

النَّاسُ خَوَاتِيمَ الفِضَّةِ قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَلَبِسَ الخَاتَمَ بَعْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ عُمَرُ، ثُمَّ عُثْمَانُ، حَتَّى وَقَعَ مِنْ عُثْمَانَ فِي بِئْرِ أَرِيسَ

Bize Yusuf b. Mûsâ tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû Esâme tahdîs etti, dedi ki: Bize Ubeydullah, o da Nâfi'den Abdullah b. Ömer'den tahdîs etti: Resûlullah (s.a.s.) altından bir yüzük edindi. Onu takındığında yazılı kaşını avucunun içine gelen tarafa çevirirdi. Hz. Peygamber, bu yüzüğünün taşına *"Muhammedün Resûlullah"* "Muhammed Allah'ın elçisidir." cümlesini nakşettirmişti. İnsanlar da O'nun gibi yüzük edindiler. Allah Resûlü halkın da altın yüzükler edinmiş olduklarını görünce kendi altın (mühür) yüzüğünü çıkarıp attı ve: *"Onu ebediyen takmam!"* buyurdu. Bundan sonra gümüşten bir yüzük edindi. İnsanlar da gümüşten yüzükler edindiler. İbn Ömer dedi ki: Bu gümüşten olan (mühür) yüzüğü Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ebû Bekir, ondan sonra Hz. Ömer, Hz. Ömer'den sonra da Erîs Kuyusu'na düşünceye kadar Hz. Osman taktı.[643]

Tahrîc

Altın yüzük takma yasağıyla ilgili uyarılar sadedinde, Müslim'in metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Buhârî,[644] Ebû Dâvûd,[645] Tirmizî,[646] Nesâî,[647] İbn Mâce[648] ve Ahmed b. Hanbel[649] tahrîc etmişlerdir. Rivâyetlerdeki lafız farklılıkları daha çok uzun bir şekilde aktarılan metinlerin içindeki farklı yasaklar oluşturmaktadır. Zikrettiğimiz şekliyle anlamında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu konuda: Ali, İbn Ömer ve Muaviye'den de hadis rivâyet edilmiştir. Tirmizî'nin hasen sahih[650] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[651]

643 Buhârî, "Libâs", 46, "el-Eymân ve'n-nüẕûr", 6.
644 Buhârî, "Libâs", 45, "Merdâ", 4.
645 Ebû Dâvûd, "Libâs", 9.
646 Tirmizî, "Libâs", 13 "Edeb", 45.
647 Nesâî, "Ziynet", 43; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5: 447.
648 İbn Mâce, "Libâs", 40, 46.
649 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 16: 87.
650 Tirmizî, "Libâs", 13.
651 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 16: 87, (dipnot 2).

Müslim'in metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Taberânî[652] ve Beyhâkî[653] tahrîc etmişlerdir. Küçük lafız farklılıklarıyla beraber anlamında herhangi bir değişiklik bulunmayan bu rivâyet için münekkitler sahih hükmünü vermişlerdir.[654]

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti: Müslim,[655] Ebû Dâvûd,[656] Tirmizî,[657] Nesâî,[658] Mâlik b. Enes[659] ve Ahmed b. Hanbel[660] tahrîc etmişlerdir. Zikrettiğimiz rivâyet konumuzla ilgili kısmında anlamında herhangi bir farklılık olmamakla beraber Buhârî, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'de فَلَبِسَ الخَاتَمَ بَعْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ عُمَرُ، ثُمَّ عُثْمَانُ، حَتَّى وَقَعَ مِنْ عُثْمَانَ فِي بِئْرِ أَرِيسَ "Hz. Peygamber'den sonra o yüzüğü Hz. Ebû Bekir, ondan sonra Hz. Ömer, Hz. Ömer'den sonra da Erîs Kuyusu'na düşünceye kadar Hz. Osman taktı." sahabe râvisinin açıklaması olan ziyâdelerdir. Bununla beraber Buhârî, Tirmizî ve Nesâî'de bahsettiğimiz ziyâdeler olmadan da gelmiştir. Ayrıca Ebû Dâvûd'un rivâyetinde ولم يختلف الناس على عثمان حتى سقط الخاتم من يده "Yüzük kuyuya düşmeyene kadar insanlar Hz. Osman'a karşı çıkmadılar." Ebû Dâvûd'un kendi açıklaması bulunmaktadır. Müslim ve Tirmizî'de ise ثُمَّ جَلَسَ عَلَى المِنْبَرِ "Sonra minberin üzerine oturdu" ziyâdesiyle gelmiştir. Bu konuda Ali, Câbir, Abdullah b. Ca'fer, İbn Abbâs, Âişe ve Enes'den de hadis rivâyet edilmiştir. Tirmizî'nin hasen sahih[661] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir. [662]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) Medine'ye geldiğinde ilk zamanlar -ipek elbisede olduğu gibi- ziynet eşyası olarak altın yüzük kullandığı daha sonra ise erkekler için bunun yasaklandığını konu ile ilgili gelen rivâyetlerden anlaşılmaktadır. Nitekim İbn Ömer'in

652 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 11: 414.
653 Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 2: 595; *Şuabü'l-îmân*, 8: 346.
654 Elbânî, *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*, 5: 468-169.
655 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 53.
656 Ebû Dâvûd, "Hâtem", 1.
657 Tirmizî, "Libâs", 16; *eş-Şemâilü'n-nebeviyye*, 90, 91, 97.
658 Nesâî, "Ziynet", 54, 82.
659 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Libâs", 37.
660 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 300.
661 Tirmizî, "Libâs", 16.
662 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 300, (dipnot 3).

(r.a.) aktardığına göre: Resûlullah, (s.a.s.) altından bir yüzük edindi. Onu takındığında yazılı kaşını avucunun içine gelen tarafa çevirirdi. Hz. Peygamber, bu yüzüğünün taşına *"Muhammedün Resûlullah"* "Muhammed Allah'ın elçisidir." cümlesini nakşettirmişti. İnsanlar da O'nun gibi yüzük edindiler. Allah Resûlü halkın da altın yüzükler edinmiş olduklarını görünce kendi altın (mühür) yüzüğünü çıkarıp attı ve: *"Onu ebediyen takmam!"* buyurdu. Bundan sonra gümüşten bir yüzük edindi. İnsanlar da gümüşten yüzükler edindiler. İbn Ömer dedi ki: "Bu gümüşten olan (mühür) yüzüğü Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ebû Bekir, (r.a.) ondan sonra Hz. Ömer, (r.a.) Hz. Ömer'den sonra da Erîs Kuyusu'na düşünceye kadar Hz. Osman (r.a.) taktı."[663] Burada şunu belirtmeden geçmek doğru olmaz. Hz. Peygamber'in söz konusu olan yüzüğü, ziynet eşyası olmakla beraber peygamberlik ve devlet başkanlığının mührü olma gibi iki farklı işlevi daha bulunmaktadır. Bunun için bu yüzüğe, "mühür yüzük" demek daha uygun olacaktır.[664]

Allah Resûlü, muhtemelen erkeklere altın yasaklanmadan önce kendisine altından yüzük yaptırmıştır. Aksi takdirde altının erkeklere haram kılındığını bildirdiği halde Resûlullah'ın (s.a.s.) kendisi altın yüzük takması düşünülemez.[665]

Hz. Peygamber, (s.a.s.) erkekler için altınla ilgili bu yasaklamayı getirdikten sonra yasağa uymayanları gördüğü vakit kendi eliyle işlenen münkere engel olmaya çalışmıştır. İbn Abbâs'ın (r.a.) aktardığına göre Resûlullah, (s.a.s.) bir adamın elinde altından bir yüzük gördü, onu hemen çıkarıp attı ve şöyle buyurdu. *"Sizden biriniz ateşten bir kor alıp onu eline koyuyor."* Allah Resûlü gittikten sonra oradakiler adama, al yüzüğünü ondan faydalan demişler. (Adam): "Hayır! Vallahi Resûlullah'ın attığını ebediyen almayacağını"[666] belirterek Allah Resûlü'ne olan bağlılığını göstermiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu ikazından sonra takvâsı gereği zayıf te'villerin peşine düşmeyen sahabe efendimizin durumu,[667] bu yasağı farklı yaklaşımlarla delmeye çalışanların kulaklarını çınlatması gerekir.

---

663 Buhârî, "Libâs", 46, "el-Eymân ve'n-nüẕûr", 6.
664 Celal Yeniçeri, *Hz. Peygamber'in Giyim Kuşamı Ve Mutfağı*, 2. Bs (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2013), 33.
665 Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 300.
666 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 52.
667 Nevevî, *Minhâc*, 14: 65-66.

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ziynet eşyası olarak altınla ilgili erkelere yönelik yasaklama getirirken giyim ve süslenmeye yönelik fıtrî eğilimleri olan kadınları ipek konusunda olduğu gibi bu yasağın da dışında tutmuştur. Nitekim Hz. Ali'nin (r.a.) aktardığına göre Resûlullah, (s.a.s.) sol eline ipek kumaşı ve sağ eline bir parça altını aldı, sonra bunları elleriyle havaya kaldırarak (halka göstererek): *"Muhakkak ki şu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir"* buyurdu.[668] Kadınların bu yasağın dışında tutulduklarını gösteren bir diğer durumu Mü'minlerin annesi Hz. Âişe (r.a.) şöyle aktarmaktadır: Necâşi, Resûlullah'a (s.a.s.) içinde Habeşi kaşlı bulunan bir altın yüzük hediye etti. Allah Resûlü o altın yüzüğü bir çubukla veya parmaklarının bazısıyla aldı. Fakat ona ilgi göstermedi. Sonrada kızı (yâni Zeyneb'in kızı) Ümâme bint Ebü'l-Âs'ı çağırdı ve ona: *"Ey kızcağızım bununla ziynetlen,"* buyurdu.[669]

Sonuç olarak Nevevî'nin (ö.676/1277) belirttiği gibi altın yüzük takmak kadınlara helal, erkeklere haram olduğu hususunda İslâm âlimleri icmâ etmişlerdir. [670] Nişan yüzüğünü ziynet eşyası değil de bir belirti ve alâmet olduğunu savunarak haram olmadığını iddia edenlerin görüşleri ilmi dayanaktan yoksun zayıf deliler olduğu ve âlimler nezdinde kabul görmediğini belirtmemiz gerekir.[671] Ya da nişan yüzüğünü örfî bir zaruret olduğunu belirterek mubah olduğunu iddia edenler,[672] unutmasınlar ki şer'î hükümlerin dayanağını kitap, sünnet, icmâ ve kıyas gibi kısaca "edille-i şer'iyye" olarak ifade edilen deliller oluşturmaktadır. Hatipoğlu'nun ifade ettiği gibi dini hükümlerin hikmet ve nedenleri tam olarak anlaşılmasa dahi bir müslümana düşen görev bunlara uymak olmalıdır.[673]

2.5.2. Gümüş Yüzük

Kirli beyaz renkte kıymetli bir maden ve ziynet eşyası olan gümüş, Kur'ân-ı Kerîm'de "fıdda" olarak geçmektedir.[674] Hz. Peygamber, (s.a.s.) erkekler için bu madenden imal edilen yüzükler dışında diğerlerini uygun görmemiştir. Gümüşten olan yüzükler için de belli bir ağırlığı geçmemesini tavsiye etmiştir.

668 İbn Mâce, "Libas", 19.
669 İbn Mâce, "Libas", 40.
670 Nevevî, *Minhâc*, 14: 65.
671 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 4: 338.
672 Bkz. Naim - Miras, *Tecrîd-i Sarîh*, 4: 289.
673 Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 430.
674 Osman Eskicioğlu, "Gümüş", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14: 271.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ، وَأَبُو تُمَيْلَةَ يَحْيَى بْنُ وَاضِحٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ حَدِيدٍ، فَقَالَ: «مَا لِي أَرَى عَلَيْكَ حِلْيَةَ أَهْلِ النَّارِ؟»، ثُمَّ جَاءَهُ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ صُفْرٍ، فَقَالَ: «مَا لِي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ الأَصْنَامِ؟»، ثُمَّ أَتَاهُ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: «ارْمِ عَنْكَ حِلْيَةَ أَهْلِ الجَنَّةِ؟»، قَالَ: «مِنْ أَيِّ شَيْءٍ أَتَّخِذُهُ؟» قَالَ: «مِنْ وَرِقٍ، وَلَا تُتِمَّهُ مِثْقَالًا»

Bize Muhammed b. Hümeyd tahdîs etti, dedi ki: Bize Zeyd b. Hubâb ve Ebû Tümeyle Yahya b. Vâdih tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Müslim, o da Büreyde'den, o da babasından şöyle rivâyet etti. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanına parmağında demir yüzük olan bir adam geldi. Resûlullah: *"Bana ne oluyor ki senin üzerinde cehennemlik kimselerin süsünü görüyorum?"* buyurdu. Daha sonra o kimse elinde bakırdan bir yüzük olduğu halde geldi. Resûlullah: *"Bana ne oluyor ki senden putların kokusunu alıyorum,"* buyurdu. O kimse bir sonraki gelişinde parmağında altından bir yüzük vardı. Resûlullah: *"Cennet ehlinin süsünü at."* buyurdular. Bunun üzerine adam "yüzüğü hangi madenden yaptırmalıyım?" dedi. Resûlullah*: "Gümüşten yaptır ve onu bir miskal ağırlığına çıkarma yani fazla büyük olmasın"* buyurdular.[675]

Tahrîc

Gümüş yüzük kullanımıyla ilgili uyarılar sadedinde Tirmizî'in metni ile zikrettiğimiz rivâyeti: Ebû Dâvûd[676] ve Nesâî[677] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda: Büreyde dışında Abdullah b. Amr ve Mervezli Ebû Teybe olarak künyelenen Abdullah b. Müslim'den de hadis rivâyet edilmiştir. Ebû Dâvûd ve Nesâî benzer lafızlarla gelen bu rivâyet Tirmizî'de ثُمَّ أَتَاهُ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: «ارْمِ عَنْكَ حِلْيَةَ أَهْلِ الجَنَّةِ؟» bir sonraki gelişinde parmağında altından bir yüzük vardı. Resûlullah: *"Cennet ehlinin süsünü at,"* ziyâdesiyle gelmiştir. Senedde yer alan râvi Abdullah b. Müslim için Ebû

675 Tirmizî, "Libâs", 43.
676 Ebû Dâvûd, "Hâtem", 4.
677 Nesâî, "Ziynet", 47.

Hâtim "hadisi yazılır ama hüccet olarak kullanılmaz," İbn Hibbân ise "hata yapar ve muhalefet eder." ifadelerini kullanır.[678] Tirmizî'nin "hadîsün garîbun" [679] hükmünü verdiği bu rivâyet için İbn Hibbân (ö. 354/965) da sahih hükmünü vermiştir.[680]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) -altın yüzük konusunda bahsi geçtiği gibi- Medine'de ilkin altından olan mühür yüzük kullanmıştır. Bir süre sonra erkekler için bunun meşru olmadığını belirterek çıkarıp atmış ve şöyle buyurmuştur: *"Onu ebediyen takmam!"* Daha sonra ise altından imal edilen bu mühür yüzük yerine gümüşten bir mühür yüzük yaptırmıştır. İnsanlar da gümüşten yüzükler edindiler. İbn Ömer'in bildirdiğine göre gümüşten olan bu mühür yüzüğü Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ebû Bekir, ondan sonra Hz. Ömer, Hz. Ömer'den sonra da Erîs Kuyusu'na düşünceye kadar Hz. Osman taktı.[681]

Muhtemelen bu hadiseden sonra parmağında demirden bir yüzük olduğu halde Resûlullah'ın yanına biri geldiğinde Allah Resûlü *"Bana ne oluyorki senin üzerinde cehennemlik kimselerin süsünü görüyorum?"* diyerek tepkisini göstermiştir. Bu hitap şekli "istihamı inkârı" dediğimiz her ne kadar hitap kendisine yönelik ise de kast edilen muhataptır. Hz. Peygamber'in, parmağında demirden yüzük olan bu zatın durumunu cehennemlik kimselerin süsüne benzetmedeki alâkayı Hattâbî (ö. 388/998) şu şekilde açıklamaktadır. "Bazı kâfirlerin dünyadaki süsüdür, ya da cehennemliklerin bağlandıkları zincir ve prangaların demirden olmasıdır." Daha sonra o kimse elinde bakırdan bir yüzük olduğu halde geldiğinde Resûlullah: *"Bana ne oluyor ki senden putların kokusunu alıyorum,"* buyurarak bunun da caiz olmadığını belirtmiştir. Allah Resûlü'nün, bakırdan imal edilen yüzüğü de putların kokusuna benzetmedeki alâkayı Hattâbî, putların tunç ve bakır madeninden yapıldığını belirterek açıklamaktadır.[682] O kimse bir sonraki gelişinde parmağında altından bir yüzük vardı. Resûlullah, altından imal edilen yüzüğü cennet ehlinin süsü olduğunu belirterek cennete takılacağını,

---

678 Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'i'r-ricâ*, 16: 133-134; Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 191; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 395.

679 Tirmizî, "Libâs", 43.

680 el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 22: 33.

681 Buhârî, "Libâs", 46, "el-Eymân ve'n-nüẕûr", 6.

682 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 190; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 394 Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14:311.

dünyada ise erkeklere haram olduğunu belirtmiştir.[683] Bunun üzerine o kimse yüzüğü hangi madenden yaptırmalıyım? diye sorduğunda Resûlullah (s.a.s.) gümüşü tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Gümüşten yaptır ve onu bir miskal ağırlığına çıkarma yani fazla büyük olmasın."*[684]

Bu rivâyet gümüş madeni dışında erkekler için bahsi geçen demir bakır ve altın gibi madenlerden yüzük yaptırmanın caiz olmadığı anlaşılmaktadır. Nevevî, Buhârî ve Müslim'de yer alan "vâhibe" [685] kıssası olarak şöhret bulan rivâyette Resûlullah (s.a.s.): *"Velev ki demirden bir yüzük olsun al"* buyurmasını delil göstererek demirden yüzük takmanın caiz olduğunu belirtmesine karşılık İbn Hacer, (ö. 852/1447) yüzük almanın yüzük takma manasına gelmediğini, Allah Resûlü, bahsi geçen kadının yüzüğün maddi değeri ile menfaat görmesini murad etmesinin muhtemel olduğunu belirterek demir yüzüğü meşru görmemiştir.[686]

Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) gümüş yüzüğün ağırlığının bir miskali aşmamasına yönelik yasaklaması tahrîmi değil, tenzîhîdir. Bu durum takvâya daha uygun israftan da uzaktır.[687]

Sonuç olarak bahsi geçen rivâyetlerden anlaşılacağı üzere gümüşün dışındaki demir ve bakır madenlerinden imal edilmiş yüzükleri takmak uygun değildir. Takılan gümüş yüzüğün ağırlığı da bir miskalden az olması sünnete daha uygundur. Ayrıca ağırlığının bir miskalden az olmasının amacı takvâya yönlendirerek israftan uzaklaştırmaktır.

2.6. Saç ve Sakal İle İlgili Uyarılar

İnsan başının yüz hatları dışında kalan kısmını kapsayan ve bedenin tabii aksesuarlarından olan saç, kadın ve erkek için kişisel cazibenin ve estetiğin önemli bir unsurudur. Kur'ân-ı Kerîm'de saçla ilgili doğrudan herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen kadınların tesettürüyle ilgili, "Açıkta kalanlardan başka süslerini

683 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 394.
684 Ebû Dâvûd, "Hâtem", 4; Tirmizî, "Libâs", 43; Nesâî, "Ziynet", 47.
685 Bkz. Buhârî, "Libâs", 49; Müslim, "Nikâh", 76.
686 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 191; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14:311.
687 Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 190; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 394.

göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerinden bağlasınlar." (en-Nûr 24/31) âyeti sonuç itibariyle kadının saçı dahil ziynetlerini nâmahrem erkeklere karşı muhafaza etmesi gerektiği şeklinde anlaşılmaktadır. Arapçada "şa'r" olarak geçen saç kelimesi, hadis kaynaklarında ağırlıklı olarak; "Libâs, Ziynet, Tereccül, Şa'r ve Tahâret" gibi bölümlerde yer almaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.) ve sahâbelerden gelen rivâyetlerde; saçın bazı ibadetlerle (abdest, gusül, namaz, hac-umre) ilişkisi, bakımı, uzunluğu, kesilmesi, şekli, boyanması vb. konular üzerinde durulmuştur.

Geçmişten bugüne kadar saç; sağlık, estetik ve inanç gibi nedenlerden dolayı özel bir öneme sahip olmuştur. Modanın etkisiyle saçlarını uzatma, kısaltma, boyama, örtme ve peruk takma gibi çeşitli şekil ve biçimler yaygın olarak ortaya çıkmıştır.[688]

2.6.1. Saç ve Sakalın Bakımı ve Temizliği

Hz. Peygamber (s.a.s.) dağınıklık, düzensizlik ve çirkinlikten rahatsız olur; temiz, düzenli ve güzel giyinmekten hoşlanırdı. Beden ve elbise temizliğine önem verdiği gibi saç ve sakalın bakımı ve temizliği konusunda da hassas davranırdı. Ashâbından bu hususa riayet etmeyenleri uyarmıştır.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- وَحَدَّثَنِي عَنْ مَالِكٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَسَارٍ، أَخْبَرَهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ، فَدَخَلَ رَجُلٌ ثَائِرَ الرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ أَنِ اخْرُجْ - كَأَنَّهُ يَعْنِي إِصْلَاحَ شَعَرِ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ - فَفَعَلَ الرَّجُلُ، ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَيْسَ هَذَا خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدُكُمْ ثَائِرَ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ شَيْطَانٌ»

Bana Mâlik tahdîs etti, dedi ki: Bana Zeyd b. Eslem, O da Atâ b. Yesâr'dan şöyle dediğini haber verdi. Resûlullah (s.a.s.) mescidde idi. İçeri saçı sakalı dağınık bir adam girdi. Resûlullah, eliyle ona: "çık" diye işaret etti. Sanki saçını ve sakalını düzeltmesini kast ediyordu. Adam da saçını sakalını düzeltip geldiğinde Resûlullah: (adamı

[688] İsmail Yalçın, "Saç", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35: 367.

göstererek) *"Herhangi birinizin saçı başı şeytan gibi dağınık bir halde gelmesinden böyle gelmesi daha iyi değil mi?"* buyurdu.[689]

2 - حدثنا سليمان بن داود المهري، أخبرنا ابن وهب، حدثني ابن أبي الزناد، عن سهيل بن أبي صالح، عن أبيه، عن أبي هريرة، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «مَنْ كَانَ لَهُ شَعْرٌ فَلْيُكْرِمْهُ»

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Mehrî tahdîs etti, dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, dedi ki: Bana İbn Ebî Zinâd tahdîs etti, dedi ki: Bize Süheyl b. Ebî Sâlih, o da babası aracılığıyla Ebû Hüreyre'den, Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Saçı olan kimse ona ikram etsin."*[690]

Tahrîc

Saç ve sakalın bakımı ve temizliği ile ilgili uyarılar sadedinde, Mâlik b. Enes'in metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Beyhakî[691] tahric etmiştir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için münekkitler sahih hükmünü vermişlerdir.[692]

Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Taberânî[693] ve Beyhakî[694] tahric etmişlerdir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için münekkitler sahih hükmünü vermişlerdir.[695]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) *"Saçı olan kimse ona ikram etsin."*[696] buyurarak saçı yıkayarak temiz tutmak, yağlamak ve taramak suretivle bakımlı kılmak, düzensiz ve gelişi güzel dağılmamasını tavsiye etmiş ve bu hususa dikkat etmeyenleri ikaz etmiştir. Nitekim Câbir b. Abdullah'ın aktardığına göre Allah Resûlü saçları bakımsızlıktan dağılmış birini gördüğünde *"Bu (adam), saçlarını düzeltecek bir şey bulamamış mı*

689 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Şa'r", 7.
690 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 2.
691 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 428.
692 Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, 1: 892.
693 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 8: 229.
694 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 425.
695 Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, 2: 271.
696 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 2.

acaba?" buyurdu. Üstü başı kir içinde kalmış birini gördüğünde ise *"Bu (adam) da elbisesini yıkayacak bir şey bulamamış mı?"* diye tepki göstermiştir.[697]

Yine bir defasında Hz. Peygamber (s.a.s.) mescitte iken saçı sakalı dağınık bir adam içeri girer. Resûlullah, (s.a.s.) adama dışarı çıkıp üstünü başını düzeltmesi için eliyle işaret eder. Adam üstünü başını düzeltip tekrar geldiğinde Allah Resûlü: (adamı göstererek) *"Herhangi birinizin saçı başı şeytan gibi dağınık bir halde gelmesinden böyle gelmesi daha iyi değil mi?"* buyurdu.[698] Hz. Peygamber'in, saçı sakalı bakımsızlıktan dağılmış birini şeytana benzetmesi adamın üst başının çirkinliğini ifade etmek içindir. Genellikle çirkin şeyler şeytanla özdeşleşmiş, üst başın temiz, düzenli ve bakımlı olması ise İslâm'ın güzelliklerindendir.[699] Arap dilinde kötü ve çirkin şeylerin şeytana nisbet edilmesi yaygın olan bir adettir. Buna mukabil iyi şeyler de melek veya imana nisbet edilerek ifade edilir. Kötü şeylerin şeytana benzetilmesi Kur'an'da görülen bir metoddur. *"O cehennemin dibinden çıkan bir ağaçtır. Tomurcukları şeytanların başları gibidir."* (Sâffât 37/64-65) Cehennemdeki zakkum ağacı şeytana benzetilir.[700]

Allah Resûlü, saç ve sakalın bakımı ve temizliği ile ilgili haftada en az bir defa yıkanmasını[701] özelikle cuma günleri yıkanıp saç ve sakalını yağlamayı ve koku sürünmeyi tavsiye etmiştir.[702]

Sonuç olarak Hz. Peygamber, (s.a.s.) uygulama ve tavsiyelerinde ashâbının saç ve sakallarının dağınık olmasını hoş görmemiş; temiz, düzenli ve bakımlı olmasına özen göstermiştir. Saç ve sakalın bakımı ve temizliği konusunda hassasiyet gösteren Allah Resûlü, ashâbına da böyle davranmalarını tavsiye etmiş ve buna dikkat etmeyenleri ikaz etmiştir. Bununla beraber saç ve sakal temizliği ve bakımı husussunda aşırıya kaçmayı da uygun bulmamıştır.[703]

---

697 Ebû Dâvûd, "Libâs", 14.
698 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Şa'r", 7.
699 Ebü'l-Velîd Süleyman b. Halef el-Bâcî, *el-Müntekâ Şerhu'l-Muvatta*, 1. Bs (Mısır: Matbaatü's-saâde, 1913), 7: 269.
700 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 7: 500.
701 Müslim, "Cum'a", 9.
702 Dârimî, "Salât", 191.
703 Yusuf Ziya Keskin, "Hz. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Saç Bakımı", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/26 (2011): 10.

2.6.2. Saç ve Sakalın Boyanması

Hz. Peygamber, (s.a.s.) saç ve sakalın bakımı ve temizliğinden sonra saç ve sakalla ilgili üzerinde hassasiyetler durduğu bir diğer husus bunların boyanması meselesidir. Allah Resûlü, vücuda getirmeye çalıştığı müslüman toplumuna kazandırmaya çalıştığı en önemli husus, özgün bir kimlik anlayışıdır. Onun için diğer din mensuplarına muhalefeti esas alan, saç ve sakalla ilgili ashâbına bazı tasarruflar önermiştir. Bununla birlikte bir tür sahtecilik kapsamında değerlendirilen ağaran saç ve sakalları siyaha boyamaktan kaçınmalarını emretmiştir.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1- وحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أُتِيَ بِأَبِي قُحَافَةَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَرَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ كَالثَّغَامَةِ بَيَاضًا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «غَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ، وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ»

Bana Ebû Tâhir tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi, dedi ki: Bana İbn Cüreyc, o da Ebî Zübeyr'den, o da Câbir'den şöyle rivâyet etti: Mekke'nin fethedildiği gün Ebû Bekir es-Sıddîk'ın babası Ebû Kuhâfe'yi, saçı sakalı bembeyaz olmuş bir halde Resûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna getirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Bunları boyamak suretiyle değiştirin fakat siyaha boyamayın!"*[704]

2- حَدَّثَنَا الحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اليَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ، فَخَالِفُوهُمْ»

Bize Hümeydî tahdîs etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdîs etti, dedi ki: Bize Zührî tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebî Seleme, o da Süleyman b. Yesâr'dan, o da Ebû Hüreyre

[704] Müslim, "Libâs ve Ziynet", 79.

rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz Yahudi ve Hristiyanlar (saç ve sakallarını) boyamazlar, siz onlara muhalefet ediniz."*[705]

Tahrîc

Saç ve sakalın boyanması ile ilgili uyarılar sadedinde, Müslim'in metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Ebû Dâvûd,[706] Nesâî,[707] İbn Mâce[708] ve Ahmed b. Hanbel[709] tahrîc etmişlerdir. Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî benzer lafızlarla gelen bu rivâyet Ahmed b. Hanbel ve İbn Mâce'de اذْهَبُوا بِهِ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ *"Bunu kadınlarından birisine götürün"* ziyâdesiyle gelmiştir. Münekkitler bu rivâyet için sahih li-gayrihî hükmünü vermişlerdir.[710]

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Müslim,[711] Ebû Dâvûd,[712] Nesâî,[713] İbn Mâce[714] ve Ahmed b. Hanbel[715] tahrîc etmişlerdir. Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih[716] olan bu rivâyet, benzer lafızlarla gelmiştir.

Değerlendirme

Fıtrî bir din olan İslâm, mensuplarını her türlü sahtecilik ve yapmacıktan uzak durmasını istemiştir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) bir çeşit aldatmaca olacağı için ashâbını ağaran saç sakallarını siyaha boyamaktan alıkoymuştur. Câbir b. Abdullah'ın naklettiğine göre Mekke'nin fethedildiği gün Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk'ın babası Ebû Kuhâfe'yi, saçı sakalı bembeyaz olmuş bir halde Resûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna getirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Bunları boyamak suretiyle değiştirin fakat siyaha boyamayın!"*[717] İslâm bilginleri, saç ve sakalların siyah boya ile boyamasının erkekler için her ne kadar yasak olsa da savaşta düşmana dehşet vermek ve

---

705 Buhârî, "Ehâdîsu'l-Enbiyâ", 50, "Libâs", 67.
706 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 18.
707 Nesâî, "Ziynet", 15.
708 İbn Mâce, "Libâs", 33.
709 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22: 294.
710 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22: 294.
711 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 80.
712 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 18.
713 Nesâî, "Ziynet", 14, 65; *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5: 415.
714 İbn Mâce, "Libâs", 32.
715 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12: 218, 505, 15: 115.
716 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12: 218, (dipnot 1), 505, (dipnot 4).
717 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 79.

heybetli görünmek için mücâhidlerin saç ve sakallarını siyaha boyalayabileceklerini belirtmişlerdir.[718]

Ayrıca saç ve sakalı beyazlaşan kimse genç olursa siyaha boyamasında herhangi bir sakınca yoktur. Nitekim ashâbı kiramdan Sa'd b. Ebi Vakkas, Ukbe b. Âmir, Hasan, Hüseyin ve Cerir'in bunu yaptıkları rivâyet edilir.[719] İbn Şihâb ez-Zührî'nin genç iken saçlarını siyaha boyaması, yaşlandığında ise bundan vazgeçmesi[720] bu rivâyette ki kerâhiyyetin hikmeti, aldatma ve sahtecilik olduğunu belirtir.

Erkeklere mahsus olan bu kısıtlama, kadınlar için herhangi bir sınırlama yoktur.[721] Onların bu konuda dikkat etmesi gereken husus, vücudunun diğer mahrem yerleri gibi saçını da namahremler kimselere göstermemeleridir. Ayrıca bazı âlimler göre yaşlı kadın veya erkeğin genç görünmek için evlenmek istediği kimseyi kandırmak niyetiyle saçını siyaha boyamaları caiz değildir.[722]

Allah Resûlü'nün, saç ve sakalın boyanması ile ilgili ashâbına yönelik bir başka tavsiyesi ise diğer din mensuplarına muhalif davranarak ağaran saç ve sakallarını boyamalarını istemesi olmuştur. Nitekim Ebû Hüreyre'nin (r.a.) aktardığına göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz Yahudi ve Hristiyanlar (saç ve sakallarını) boyamazlar, siz onlara muhalefet ediniz."*[723] Resûlullah'ın bu tavsiyesi henüz yeni oluşmuş müslüman topluluğa bir kimlik ve aidiyet kazandırma çabasıdır.

Aralarında Hz. Ali, Übey b. Ka'b ve Enes b. Mâlik'in de bulunduğu bazı sahâbelerin saçlarını boyamadıkları rivâyet edilir.[724] Kişisel estetik anlayışlarına göre şekillenen bu durum, ihtiyaç hissedenler boyamış, gerek görmeyenler ise boyamamışlardır.[725] Bu konuda oldukça insaflı davranan İbn Hacer, (ö. 852/1447) bu işi beldelerin adetlerine bırakmaktadır. Şayet bir memlekette saç ve sakalı boyamama gibi

---

[718] İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 354; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 355; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 64.

[719] Nevevî, *Minhâc*, 14: 80; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 354; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, 1: 155; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 355.

[720] İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 355; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 355.

[721] İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 6: 499; el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 16: 46.

[722] Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 361; Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı*, 3: 1123.

[723] Buhârî, "Ehâdîsu'l-Enbiyâ", 50, "Libâs", 67.

[724] İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 355.

[725] Keskin, "Saç Bakımı", 17.

bir adet varsa topluma uymak ve şöhrete düşmemek için bunu terk etmek daha evlâdır.[726]

Gelen rivâyetlerden Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde saç ve sakalın boyanması yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Hz. Peygamber'in saç ve sakalını boyayıp boyamadığı konusu ihtilaflı olmakla birlikte yaygın kanaat boyamadığı yönündedir. Çünkü onun saç ve sakalı boyamayı gerektirecek kadar ağarmamıştı.[727] Boyama için ekseriyetle kına, ketem ve safran kullanılırdı.[728]

Sonuç olarak Hz. Peygamber, (s.a.s.) ağaran saç ve sakalın siyah renge boyanmamasına yönelik ikazı müslümanları her türlü hile, aldatma ve sahtecilikten sakındırmayı hedeflemektedir. Siyahın dışındaki renklere boyanmasıyla ilgili tavsiyesinde ise gayri Müslimlere karşı kuru bir muhalefet değil, müslüman topluluğa bir kimlik ve aidiyet kazandırma düşüncesi yatmaktadır.

2.6.3. Saçın Tıraşı ve Modeli

Hz. Peygamber, (s.a.s.) saç ve sakalın boyanması hususunda hedeflediği müslümana ait özgün bir görünüm ve kimlik inşası, saç tıraşı ve modelinde de göze çarpmaktadır. Dönemin olumsuz algı ve çağrışımlarına karşı ashâbını muhafaza etmeyi amaçlamıştır. Maddî kültür unsurlarından biri olan saç tıraşı ve modelleri gibi dış görünüş ile ilgili davranışlarda müslümanları uyarmıştır. Böylelikle diğer din mensuplarına benzeme ve taklidi engellemiştir. Ayrıca kadın erkek benzeşmesine sebebiyet veren saç tıraşını da yasaklamış ve tabii cinsiyet farkını korumuştur.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ المُثَنَّى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ القَزَعِ»

[726] İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 355.
[727] Buhârî, "Libâs", 66; Nesâî, "Ziynet", 17.
[728] Nevevî, *Minhâc*, 14: 80; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 355.

Bize Müslim b. İbrâhim tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müsennâ b. Abdullah b. Enes b. Mâlik tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Dînâr, o da İbn Ömer'den rivâyet etti: "Resûlullah (s.a.s.) başın bir kısmını tıraş edip bir kısmının (perçem olarak) bırakılmasını yasakladı."[729]

2- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَأَى صَبِيًّا قَدْ حُلِقَ بَعْضُ شَعْرِهِ وَتُرِكَ بَعْضُهُ، فَنَهَاهُمْ عَنْ ذَلِكَ، وَقَالَ: «احْلِقُوهُ كُلَّهُ، أَوِ اتْرُكُوهُ كُلَّهُ»

Bize Ahmed b. Hanbel tahdîs etti, dedi ki: Bize Abdürrezzâk tahdîs etti, dedi ki: Bize Ma'mer tahdîs etti, dedi ki: Bana Eyyûb, o da Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivâyet etti: Resûlullah (s.a.s.) bir gün saçının bir kısmı tıraş edilmiş bir kısmı bırakılmış bir çocuk gördü, aile fertlerini böyle yapmaktan menedip şöyle buyurdu: *"Ya tamamını tıraş edin ya tamamını bırakın!"*[730]

3 - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْحَرَشِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ خِلَاسٍ، عَنْ عَلِيٍّ: «نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَحْلِقَ الْمَرْأَةُ رَأْسَهَا»

Bize Muhammed b. Mûsâ el-Herşî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Dâvûd tahdîs etti, dedi ki: Bize Hemmâm tahdîs etti, dedi ki: Bana Katâde, o da Hilâs'tan, Hz. Ali rivâyet etti: "Resûlullah (s.a.s.) kadının saçlarını tıraş etmesini, (saçlarını kökünden kestirmesini) yasakladı."[731]

Tahrîc

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Müslim,[732] Ebû Dâvûd,[733] Nesâî,[734] İbn Mâce[735] ve Ahmed b. Hanbel[736] tahrîc etmişlerdir. Manayı etkileyen lafız farklılıkları bulunmayan bu rivâyet için münekkitler sahih hükmünü vermişlerdir.[737]

729 Buhârî, "Libâs", 72.
730 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 14.
731 Nesâî, "Ziynet", 4.
732 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 113.
733 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 14.

Ebû Dâvûd'un metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Nesâî[738] tahrîc etmiş ve benzer lafızlarla gelmiştir. Manayı etkileyen lafız farklılıkları bulunmayan bu rivâyet için münekkitler, Şeyhayn'ın şartlarına göre sahih hükmünü vermişlerdir.[739]

Nesâî'nin metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti: Tirmizî[740] tahrîc etmiştir. Manayı etkileyen herhangi bir lafız farklılığı bulunmayan bu rivâyet için Tirmizî, ilim adamlarının uygulamaları bu rivâyete göre olduğunu belirterek kadınların tıraş olmayı değil saçlarını kısaltmayı tercih etiğini vurgular.[741]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ashâbının üst başının dağınıklığına müdahale ettiği gibi tıraş stiline müdahale de bulunmuştur. İbn Ömer'in (r.a.) aktardığına göre "Allah Resûlü, başın bir kısmını tıraş edip bir kısmını tıraşsız bırakılmasını yasaklamıştır."[742] Resûlullah, bu şekilde saçının bir kısmı tıraş edilmiş bir kısmı tıraşsız bırakılmış bir çocuğu görünce çocuğun anne babasına *"Çocuğun saçlarını ya tamamen tıraş edin ya da tamamen bırakın"*[743] buyurarak uyarıda bulunmuştur. Hz. Peygamber, bu tarzdaki yarım tıraşı o dönemin yahudi, müşrik ve fâsıkların tıraş modeline benzettiği için müdahalede bulunarak karşı çıkmıştır.[744] Bunun gibi daha pek çok örnekte olduğu gibi Allah Resûlü, ashâbını müslüman olmayanlara fikren ve zihnen olduğu gibi şeklen de benzemelerini yasaklamıştır. Basit gibi görünen şekli benzerlik zamanla düşünce ve aidiyetin; en nihayetinde inancın ve dinin değişmesine kadar gidebilen tehlikeleri beraberinde getirir.[745] Unutulmamalıdır ki insanın dışı kime benzerse iç dünyası da onun gibi düşünür.

---

734 Nesâî, "Ziynet", 59.
735 İbn Mâce, "Libâs", 38.
736 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9: 259; 10: 386.
737 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 10: 386, (dipnot 3).
738 Nesâî, "Ziynet", 3, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 5: 407.
739 Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, 3: 115.
740 Tirmizî, "Hac", 75.
741 Tirmizî, "Hac", 75.
742 Buhârî, "Libâs", 72.
743 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 14.
744 Nevevî, *Minhâc*, 14: 101; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 10: 365; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 66.
745 Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 268;.

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ümmetinin erkekleri için tıraşla ilgili bu tavsiyelerde bulunurken, müslüman kadınlar için de saçlarını kökünden kestirmelerini yasaklamıştır. Nitekim İbn Abbâs'ın (r.a.) naklettiğine göre Resûlullah, kadınların hacda ihramdan çıkmak için *"Kadınlara tıraş gerekmez, saçlarını kısaltmaları yeter,"*[746] buyurduğunu bildirmiştir. Tirmizî de ilim adamlarının uygulamaları bu rivâyete göre olduğunu belirterek kadınların hacda ihramdan çıkmak için tıraş olmayı değil saçlarını kısaltmayı tercih etiğini vurgular.[747]

Kadınlara yönelik getirilen bu yasağın temelinde erkeklere benzeme endişesi yatmaktadır. Daha önce bahsi geçtiği gibi erkeklerin kadınlara, kadınların da erkeklere benzemeye çalışması lânetlenmiştir. Böylelikle fıtratı koruma amaçlamıştır. Bütün bunlarla beraber müslüman hanımların tedâvi gibi zaruri durumlarda saçlarını kökünden kestirmelerinde herhangi bir beis yoktur.[748]

Sonuç olarak Hz. Peygamber, (s.a.s.) saç tıraşı ve modeliyle ilgili yabancı kültür ve medeniyet mensuplarının modasına uymama hususunda ashâbını uyarmıştır. Farklı inanç ve milletlere ait tıraş stilini yasaklayarak müslümana ait özgün bir görünüm kazandırmayı amaçlamıştır. Çocukların tıraş şeklinde dahi bu ilkeyi gözetmiştir. Ayrıca kadınların, erkeklere benzer şekillerde saçlarını kestirmeleri uygun görülmemiştir.

2.6.4. İğreti Saç (Peruk) Takmak ve Dövme Yapmak

İnsana estetik bir görünüm kazandıran saç, tarih boyunca güzelliği artıran ve kişilik hakkında bilgi veren önemli bir unsur olmuştur. Saç; yaşın ilerlemesi, hastalık veya bakımsızlık gibi nedenlerden ötürü dökülüp eksilmektedir. Zamanla kelliğe neden olan bu durum bireylerde, çirkinleştiği hissini uyandırmakta ve ciddi psikolojik rahatsızlık vermektedir. Bu rahatsız edici vaziyetten kurtulmak için çeşitli yöntemlere başvurulmakta ve bazı yanlışlara düşülmektedir. Bu yanlışların başında iğreti saç (peruk) takma gelmektedir. Bir tür sahtecilik olan bu vaziyet ile hilkatları bozma ve fıtrat değiştirme olarak değerlendirilen dövme lânetlenmiştir. Genellikle kadınların düştüğü bu hatalardan dolayı hadislerdeki hitap onlara yöneliktir. Allah Resûlü, işlenen bu cürmün büyüklüğünü ifade etmek için Allah'ın lânetine nisbet etmiştir.

---

746 Ebû Dâvûd, "Menâsik", 78.
747 Tirmizî, "Hac", 75.
748 Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 66.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan iki rivâyeti burada zikredelim.

1 - حَدَّثَنَا الحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَنَّهُ سَمِعَ فَاطِمَةَ بِنْتَ المُنْذِرِ، تَقُولُ: سَمِعْتُ أَسْمَاءَ، قَالَتْ: سَأَلَتِ امْرَأَةٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي أَصَابَتْهَا الحَصْبَةُ، فَامَّرَقَ شَعَرُهَا، وَإِنِّي زَوَّجْتُهَا، أَفَأَصِلُ فِيهِ؟» فَقَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الوَاصِلَةَ وَالمَوْصُولَةَ»

Bize Humeydî tahdîs etti, dedi ki: Bize Süfyân tahdîs etti, dedi ki: Bize Hişâm tahdîs etti, kendisi de Fâtıma bint Münzir'den şöyle derken işitmiştir: Ben Esmâ'dan işittim şöyle dedi: Bir kadın Hz. Peygamber'e, "Ey Allah'ın Resûlü! Yakalandığı bir hastalık sebebiyle kızımın saçları döküldü. Ben onu evlendirmiştim de. Ona iğreti saç taktırayım mı?" diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber: (s.a.s.) *"İğreti saç takana da taktırana da Allah lânet etmiştir"* buyurdu.[749]

Rivâyette geçen vasl kelimesi iğreti saç takmak, peruk takmak anlamlarına gelir. Vâsile, iğreti saç mesleğini yapan kadına denir. İster kendisine isterse başkasına taksın bu adla anılır. Müstevsile ise isteği üzerine kendisine iğreti saç takılan kadına denilir.[750]

2 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ، وَأَبُو أُسَامَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، «أَنَّهُ لَعَنَ الْوَاصِلَةَ، وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ، وَالْمُسْتَوْشِمَةَ»

Bize Ebûbekir b. Ebî Şeybe tahdîs etti, dedi ki: Abdullah b. Nümeyr ve Ebû Esâme tahdîs etti. Bunların ikisi de Ubeydullah b. Ömer'den, o da Nâfi'den, o da İbn Ömer'den Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: *"Saçlarına saç ekleyen ve ekleten, dövme yapan ve yaptıran kadınlara lânet etmiştir."*[751]

Güzelleşmek niyetiyle iğne veya benzeri bir şeylerle vücudunun görülen veya görülmeyen bir yerine delinerek derinin altına is, sürme, mürekkep, kına gibi boyalı

749 Buhârî, "Libâs", 85.
750 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 7: 505.
751 İbn Mâce, "Nikâh", 52.

maddeler doldurmak suretiyle çeşitli şekil, figür ve resimlerin çizilmesine dövme denir. Arapçada "veşm" kelimesiyle ifade edilir. Çoğuluna Vâşimât denilir.[752] Dövme işlemini yapan kadına vâşime, kendisine bu işlem yaptırılan kadına ise müstevşime veya mevsûme denilir.[753]

Tahrîc

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Müslim,[754] Nesâî,[755] İbn Mâce,[756] Ahmed b. Hanbel[757] ve İbn Ebî Şeybe[758] tahrîc etmişlerdir. Müttefekun aleyh olan bu rivâyet manayı değiştirecek herhangi bir lafız farklılığı bulunmamaktadır. Sadece Nesâî'de rivâyetin ilk kısmı yer almamaktadır. Münekkitler bu rivâyet için sahih hükmünü vermişlerdir.[759]

İbn Mâce'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Buhârî,[760] Müslim,[761] Ebû Dâvûd,[762] Tirmizî,[763] Nesâî,[764] Ahmed b. Hanbel[765] ve İbn Ebî Şeybe,[766] tahrîc etmişlerdir. Bu konuda: İbn Ömer dışında Âişe, Ma'kıl b. Yesâr, Esmâ bint Ebû Bekir ve İbn Abbâs'tan da hadis rivâyet edilmiştir. Benzer lafızlarla gelen bu rivâyet için Tirmizî, hasen sahih hükmünü vermiştir.[767]

Değerlendirme

Allah Resûlü'nün ümmetine saç ile ilgili bir diğer prensibi, Esmâ bint Ebû Bekir'in naklettiği şu hadisedir. Bir kadın Hz. Peygamber'e, (s.a.s.) "Ey Allah'ın Resûlü! Yakalandığı bir hastalık sebebiyle kızımın saçları döküldü. Ben onu evlendirmiştim de. Ona iğreti saç taktırayım mı?" diye sordu. Bunun üzerine Hz.

752 Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercemesi,* 9: 512; Rahmi Yaran, "Dövme", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9: 521.
753 Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 5: 475.
754 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 115.
755 Nesâî, "Ziynet", 22.
756 İbn Mâce, "Nikâh", 52.
757 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 41: 313; 44: 522.
758 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 202.
759 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 41: 313; 44: 522, (dipnot 1).
760 Buhârî, "Libâs", 83, 85, 87.
761 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 119.
762 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 5.
763 Tirmizî, "Libâs", 25, "Edeb", 33.
764 Nesâî, "Ziynet", 23.
765 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14: 179.
766 İbn Ebî Şeybe, *el- Musannef*, 5: 201.
767 Tirmizî, "Libâs", 25, "Edeb", 33.

Peygamber: (s.a.s.) *"İğreti saç takana da taktırana da Allah lânet etmiştir"*[768] buyurarak bu hususstaki ciddiyetini ortaya koymuştur. Allah'ın lânet etmesi rahmetinden uzaklığını ifade etmektedir.

İğreti saçla ilgili bir diğer hadise Aşere-i mübeşşereden olan Abdurrahman b. Avf'ın oğlu Humeyd'in naklettiğine göre Hz. Muâviye hac yaptığı sene Medine'de bir zâbıta memurunun elinde bulunan kâkülü alıp Resûlullah'ın minberi üzerinde halka şöyle hitap etmiştir: "Ey Medineliler! Âlimleriniz nerede?" (Niçin bunları önlemezler?) Ben Nebî'nin (s.a.s.) bu tür saçlardan halkı menederek şöyle buyururken işitim: *"İsrâiloğulları, kadınları bu tür şeyleri kullanmaya başladıkları zaman helâk olmuşlardır!"*[769] Muâviye'nin "Âlimleriniz nerede?" diye seslenişte bulunmasının amacı, âlimlerin bu tür yasaklanmış çirkin işleri önlemeleri için bir yakınma ve ikazdır. İsrâiloğularının, peruk kullanmaya başladıktan sonra helak olduğunu bildirmektedir. Helâk sebebi hiç şüphesiz ki sadece bu tek değildir. Lakin bu davranış kavimleri helâka götürebilen hatalardan biridir.[770]

Saça saç eklemek, Allah'ın yarattığı şekli değiştirme, genç ve farklı görünerek insanları yanıltma, gurura kapılma ve kötü kadınlara benzeme gibi nedenlerden dolayı haram kılınıştır.[771] Bu yasağın illeti olarak, genelde insanın bütünüyle muhterem ve saygın olması, onun bir cüz'ünü kullanmasının bu saygınlığa halel getirdiği için caiz görülmemiştir. Takılan saçın kişinin kendi saçı olsa dahi bu gerçeği değiştirmez.[772] Günümüzde, saç takmanın ötesinde bunun ticareti de yapılmaktadır. İnsan bedenine ait bir şey alınıp satılamayacağı için, bunun ticaretini yapan bir kimse iki açıdan haram işlemiş olur. Biri yaptığı için, diğeri ise ticaretine aracı olduğu içindir. Mü'min bir kimsenin ikisinden de sakınması gerekir.[773]

Bu arada saçları dökülen birisinin günümüz teknolojisi ve tıp imkânlarıyla saç ekimi yapıp yapamayacağı merak konusu olmuş ve bu konuda İslâm âlimleri; haram, mekruh ve caiz olmak üzere çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

---

768 Buhârî, "Libâs", 85.
769 Ebû Dâvûd, "Tereccül", 5.
770 el-Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 22: 63; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 69.
771 Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercemesi*, 9: 513; Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 7: 507.
772 Meryem Uzak, *Kuran ve Sünnete Göre İnsan Bedenine Yönelik Estetik Amaçlı Müdahaleler* (Yüksek Lisans, Harran Üniversitesi, 2010), 35.
773 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 7: 507.

Saç ekimini, Allah'ın yarattığı şekli beğenmeyerek değiştirme, normal yapıyı bozma ve olduğundan farklı görünme, aldatma ve güzelleşmek için yapılan müdahaleler kapsamında değerlendiren bazı İslâm hukukçuları, saç ektirmenin caiz olmadığını, haram olduğuna hükmetmişlerdir. Buna delil olarak, Allah'ın yaratığını değiştirme ile ilgili âyet ve hadisleri ve saça saç ekleme rivâyetlerini göstermişlerdir.

Saç ekimine cevaz verenler bir kısım âlimler ise, saça saç eklemenin keyfiyet ve amacı ile saç ektirmenin birbirinden farklı olduğunu, zira nakledilen saçın kısa süre sonra döküldüğünü ve bu kökten yeni bir canlı saçın çıktığını/yeşerdiğini belirtmişlerdir. Bu işlemi güzellik maksadıyla yapılan estetik müdahaleler kapsamında değil, dinin genel olarak cevaz verdiği tedavi amacıyla yapılan estetik müdahaleler olarak değerlendirip mubah görmüşlerdir. Bu görüş sahiplerine göre saç ekimi, Allah'ın yarattığını değiştirmek değil, bilakis insanda ortaya çıkan bir kusuru tedavi ederek aslî şekline döndürmektir.

Bu iki görüş arasında orta yolu seçen diğer bilginler ise, saç ekimine mekruh hükmünü vermişlerdir. Bu görüş sahipleri saça saç eklemenin tahrîmliğini ifade eden naslar, saç ekimi ile ilgili olmayıp bu ikisi birbirinden farklıdır. Saç ektirmek hilkatı değiştirmek değil, normal aslına döndürmektir. Bu işleme haramlık hükmü vermek, özür sahipleri ve saçları dökülmüş hastalar için bir eziyet ve daralma olur. Ancak haram olmadığını belirtmek mubah olduğu anlamına gelmez. Zira saç ekimi ile saça saç eklemenin bazı benzerlikleri vardır. Bunun yanı sıra maddi külfetin ve müslümanın hayatında çok önemli yararların bulunmamasıdır. Bu sebeple olduğundan başka türlü görünme isteği duymayan kişiler, yapmamaları halinde hiçbir bir gayrı meşruluk yapmış olmazlar, ama yapıldığı takdirde en azında bir şüphe taşıdığı için mekruh hükmünü vermişlerdi.

Netice itibariyle saç dökülmesinin doğal bir durum olduğunu ve ekimine başvurmanın bir gereklilik/ihtiyaç olmadığını bireylere öğretilmesi gerekir. Bunula beraber yukarıda dile getirilen görüşlere binaen bu durum; kişilere, şartlara ve cinsiyete göre değişebilir. Saç ekimi; aldatma ve yaratılışı değiştirme amacı güdenlere veya bir ihtiyaç olmadan israfa girenlere haram, zaruret ve hacet türünden olmayanlara mekruh,

psikolojik veya maddi rahatsızlık durumunda tedavi edilmesi gereken kadın veya erkek üzerindeki etkisine göre mubah, kimi durumlarda mendup ya da vâcip olabilir.[774]

Resûl-i Ekrem; insanın yaratılışını, tabiî ve fıtrî yapısını değiştirmeye yönelik insan bedenine yapılan her türlü müdahaleye karşı ümmetini uyarmıştır. Nitekim İbn. Ömer'in aktardığına göre Resûlullah (s.a.s.) "saçlarına saç ekleten ve ekleyen, dövme yapan ve yaptıran kadınlara lânet etmiştir."[775]

Nevevî, (ö. 676/1277) lânetlenen bu çirkin işlemi yapan da yaptıran da haram işlediğini ve vücutta yapılan yerin pis olduğunu belirterek derhal ilaçla izâle edilmesi gerektiğini, şayet ilaçla çıkarılması mümkün değilse ameliyatla giderilmesi gerektiğini belirtir. Cerrahi operasyon sonunda organı kaybetme veya işlevini yitirme gibi herhangi bir risk varsa müdahale gerekmez. Bu durumda kişi tövbe etmek suretiyle günahından kurtulmaya çalışması gerekecektir. Hadiste özelikle kadınların belirtilmiş olması, güzellik endişesiyle daha çok kadınların bu tür yanlışlara düştükleri içindir. Pek tabiîdir ki bu lânet, aynı yanlışı yapan ve yaptıran erkek için de geçerlidir.[776]

İnsan bedenine yapılan bu tür operasyonlar şeytanın bir emri ve isteği olduğu âyet-i kerîmede şöyle ifade edilmektedir. "Onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onları boş kuruntulara boğacağı, kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, *(putlar için nişanlayacaklar)* şüphesiz onlara emredeceğim Allah'ın yaratığını değiştirecekler." (Nisâ 4/119) Bundan dolayıdır ki Allah Resûlü bu konuya aşırı duyarlılık göstermiş ve şiddetli bir şekilde ikazda bulunmuştur. İnsanı en güzel surette, "ahsen-i takvîm" üzere yarattığı halde Allah'ın fıtrî güzelliğini beğenmeyip daha ziyâde güzelleşmek için, vücuda yapılan bu tür işlemler ve tabiî olmayan güzellikler âyette de belirtildiği gibi şeytan tuzaklarından başka bir şey değildir.[777] Günümüzde çağdaşlık adı altında aslında "câhiliye modası" olan, Allah'ın yarattığı şekli değiştirmenin doruğa ulaştığı bir dönemde insanın kimlik ve şahsiyeti

---

774 Taha Nas, "İslam Hukuku Açısından Saç Ekiminin Hükmü = Injunctions on Hair Transplantation in Islamic Law", *İslâmî Araştırmalar (Dergi)* 27/1 (2016): 61-63.

775 İbn Mâce, "Nikâh", 52.

776 Nevevî, *Minhâc*, 14: 106; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 70; Yeniel - Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*, 14: 243; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 5: 477.

777 Komisyon, *Kur'an Yolu*, 2: 149.

yapay unsurların gölgesinde kalması bu uyarıların pek dikkate alınmadığını göstermektedir.[778]

Sonuç olarak hadislerde görüldüğü üzere Allah'ın yarattığı şekli değiştirme anlamına gelen dövmeyi yapma ve yaptırmayı yasaklayarak lânetlenmiştir. Şeytanın bir emri ve isteği olan, insanın kimlik ve şahsiyetini zedeleyen vücuda yapılan bu tür işlemler "moda ve çağdaşlık" gibi süslü kavramlarla işlenen bu maskaralığı temize çıkarmaya yetmez. Fıtrat dini olan İslâm, Allah'ın yaratmış olduğu fıtrî durumu değiştirmeye ve zedelenmeye yönelik her türlü müdahaleyi şiddetle yasaklamıştır. Allah'a teslim olan bir müslüman olarak bize düşen görev bu tür yasaklardan kaçınmaktır.

2.6.5. Sakalı Uzatmak ve Bıyığı Kesmek

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yaşadığı dönemde Arabistan coğrafyasında yaşayan kabilelerin çoğu sakal bıyık bırakırdı. Yüzde tüy bitmeye başladığı günden itibaren sakal bıyık kendi haline bırakılır veya kişilerin ve ailelerin örf adetlerine göre çeki düzen verilir, ya da kendi haline bırakılırdı.

Hz. Peygamber, (s.a.s.) sakal ve bıyığı -diğer bazı uygulamalarında olduğu gibi- farklı inanç ve kültürlere muhalefet esasına dayandırmış, müslümanlara ait yeni bir kimlik oluşturmada ayırıcı bir unsur olarak kullanmıştır. Buna yönelik bazı uygulama ve tavsiyelerde bulunmuştur.[779]

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَالِفُوا المُشْرِكِينَ: وَفِّرُوا اللِّحَى، وَأَحْفُوا الشَّوَارِبَ» وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ: «إِذَا حَجَّ أَوِ اعْتَمَرَ قَبَضَ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَمَا فَضَلَ أَخَذَهُ»

[778] Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 67; Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 7: 489.
[779] Uzak, *Estetik Amaçlı Müdahaleler*, 59.

Bize Muhammed b. Minhal tahdîs etti, dedi ki: Bize Yezîd Zürey‘ tahdîs etti, dedi ki: Bize Ömer b. Muhammed b. Zeyd tahdîs etti, dedi ki: Bize Nâfi‘, o da İbn Ömer’den Peygamber’in şöyle rivâyet etti: *“Müşriklere muhalefet ediniz. (hâl ve hareketlerinde onlara benzemeyiniz) Sakalları bol bırakınız, bıyıkları derince kesiniz.”* buyurmuştur. Nâfi‘: “İbn Ömer’in hac veya umre yaptığı zaman başını tıraş ettirirken sakalının üzerinden eliyle tutar da elinden fazla olanı makasla alırdı,” demiştir. [780]

Tahrîc

Buhârî’nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Müslim,[781] Ebû Dâvûd,[782] Tirmizî,[783] Nesâî[784] ve Beyhakî[785] tahrîc etmişlerdir. Tirmizî’nin hasen sahih hükmünü verdiği[786] bu rivâyet benzer lafızlarla gelmesine rağmen Buhârî, Müslim ve Beyhakî’nin bazı varyantlarında خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ *“Müşriklere muhalefet ediniz”* ziyâdesi yer almaktadır.

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) pek çok kadim din ve kültürün olduğu bir ortamda, ashâbına başka geleneklerin içinde kaybolmamaları ve müslümanlara özgün bir kimlik ve aidiyet bilincini kazandırmayı amaçlamıştır. Allah Resûlü, *“Müşriklere muhalefet edin; bıyıkları kısaltın, sakalları uzatın.”*,[787] *“Bıyıkları kısaltın, sakalları uzatın; Mecûsîlere benzemeyin.”*[788] ifadeleri ile müslümana özgün bir görünüm portresini ortaya koymayı hedeflemiştir. O, *“Kim bıyığını almazsa bizden değildir.”*[789] buyurarak müslümanları şiddetli bir tehdide mâruz bırakarak mânevî bir müeyyide dahi getirmiştir. Hadiste geçen “bizden değildir,” tabiri kâfir olduğu anlamına gelmez. Şârihler, “Bizim

780 Buhârî, “Libâs”, 64.
781 Müslim, “Tahâret”, 52, 54.
782 Ebû Dâvûd, “Tereccül”, 16.
783 Tirmizî, “Edeb”, 18.
784 Nesâî, “Ziynet”, 2.
785 Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, 1: 232.
786 Tirmizî, “Edeb”, 18.
787 Buhârî, “Libâs”, 64.
788 Müslim, “Tahâret”, 54.
789 Tirmizî, “Edeb”, 16; Nesâî, “Tahâret”, 13.

sünnetimizle amel edenlerden değildir." şeklinde açıklamışlardır. Zira sünneti terk etmek, küfrü gerektirmez.[790]

Şüphesiz ki Hz. Peygamber'in farklı inanç, kültür ve geleneklere karşı olan bu muhalefeti; sadece kuru ve anlamsız bir farklılık değil, aksine müslümana ait özgün bir görünüm ve yaşam biçimini hedeflemiştir.[791]

Ayrıca maddî ve mânevî temizliğe ehemmiyet veren Hz. Peygamber: (s.a.s.) *"Bıyığı kısaltmak, sakalı uzatmak"*[792] fıtrattan olduğunu belirtmiştir. Allah Resûlü'nün fıtrat kavramıyla neyi kastetmiş olabileceği hususunda İslâm âlimleri çeşitli yorumlarda bulunmuşlardır. Bu yorumlara göre fıtrat: İlk yaratılış, sünnet veya din anlamlarına gelmektedir.[793] Kısaca fıtrat, bütün peygamberlerin benimsediği şeriatlarının ittifakla kabul ettiği eski bir sünnettir.[794]

Sakalı bırakmak ve bıyığı kısaltmakla ilgili Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ve sahâbenin konuya ilişkin söz ve uygulamalarını değerlendiren İslâm âlimleri, sakal bırakmak ve sakalı tıraş etmek hususunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Âlimlerin çoğunluğu sakal bırakmayı İslâm'ın şiârı ve dinî bir emir olarak farz, kesmeyi haram, bazı âlimler, sakal bırakmak sünnet, tıraş etmeyi mekruh, son dönem bazı muâsır âlimler ise müstehaptır hükmünü vermişlerdir.[795]

Sakal bırakmanın farz, tıraş etmenin ise haram olduğunu benimseyen "cumhûrü'l-ulemâ" (âlimlerin çoğunluğu), görüşlerini şu delillerle savunmuşlardır:

a) Hz. Peygamber, (s.a.s.) hadis-i şeriflerinde sakal bırakmayı emretmiş. Emirler, mendup veya mubah ifade eden aksine bir delil olmadığı için vücûb ifade ederler.[796]

b) Hz. Peygamber, (s.a.s.) müşrik ve mecûsîler muhalefet etmeyi (benzememeyi) emretmiştir. Sakalı tıraş etmek onlara benzemek olur. Bu da haramdır.

---

790 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 7: 511, 513.
791 Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 3:649; 7: 489.
792 Ebû Dâvûd, "Tahâret", 29; İbn Mâce, "Tahâret", 8.
793 Nevevî, *Minhâc*, 3: 148; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, : 476.
794 Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, : 476.
795 Ahmet Arpa, "Sakal", *Şâmil İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000), 7: 111.
796 Mahmûd Muhammed Hattâb es-Sübkî, *el-Menhelü'l-ʿazbi'l-mevrûd şerhu süneni Ebî Dâvûd*, 2. Bs (Kahire / Mısır: Mektebetü'l-İstikâme, 1932), 1: 186.

c) Sakal tıraşı, Nisâ sûresinde sözü edilen, *"Onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler."* (en-Nisâ 4/119) Şeytanın emri ve isteğine uyularak yapılan bu hareket yasaktır.

d) Sakal, erkekleri kadınlardan ayıran bir özelliktir. Sakalını tıraş edenler kadınlara benzemiş olur. Erkek ve kadının birbirine benzemesi dinen yasaklanmıştır.[797]

Sakal bırakmak sünnet, tıraş etmek ise mekrutur görüşünü benimseyenler Şâfiî mezhebinden aralarında Nevevî, (ö. 676/1277) Râzî, Gazzalî (ö. 505/1111) ve İbn Hacer'in (ö. 852/1447) de bulunduğu âlimler görüşlerini şu delillerle savunmuşlardır:

a) Hadislerdeki emir sakal bırakmanın farz olduğu anlamına gelmez. Zira aynı şekilde Hz. Peygamber, (s.a.s.) Yahudi ve Hıristiyanlara muhalefet/benzememek için saçların boyanmasını istemiş, ancak bazı sahâbeler saçlarını boyamamışlardır. Bunun gibi sakalla ilgili emirde vücûbbiyet ifade etmediğini gösterir.

b) İnanç ve itikadla ilgili konularda müşriklere benzemek haramdır. Örf ve adetlerle ilgili hususlarda ise haram değildir. Çünkü Hz. Peygamber, (s.a.s.) rahiplerinkine benzer bir takunya giymiştir. Şayet bu gibi hususlar kesin olarak yasak olsaydı, Allah Resûlü bunu yapmazdı.

c) Sakal konusu sadece gayri Müslimlere benzememe cihetiyle ele alındığında, tam aksine sakal bırakmanın haram olması gerekir. Çünkü bugün gayri müslim din adamı sakal bırakmaktadır.

d) Fıtrattan sayılan on şey âlimlerin çoğunluğu tarafından peygamberlerin sünnetlerinden sayılmıştır. Sakal da bunlardan biri olduğu için onun da öyle değerlendirilmesi gerekir. Bütün bunlar zarif bir görünüş ve temizlik gibi güzel adetlerdendir. Resûlullah, (s.a.s.) ümmetine en güzel adetleri tavsiye etmiştir.

Sakal bırakmak müstehap, tıraş etmek ise mubahtır görüşünü benimseyen muasır âlimlerinin bir kısmı; yemek, içmek, oturmak ve giyinmek gibi Allah Resûlü'nün bir insan/beşer olarak yapmış olduğu tabii adetlerdendir. Bu itibarla sakal bırakmak dinî/şer'î bir konu olmadığını Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ibadet niyetiyle değil, örf ve

[797] es-Sübkî, *el-Menhel*, 1: 189; Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı*, 1994, 120-123.

adet maksadıyla yapmış olduğu sünnettir. Buna göre sakal bırakmak faziletli olmakla beraber, sakalı tıraş etmek mubahtır.[798]

Sakalla ilgili görüşleri zikrettikten sonra, kanaatimizce "sakal bırakmak sünnet, kesmek ise mekruhtur" diyen âlimlerin görüşlerini fıtrat hadisiyle beraber değerlendirdiğimizde daha muteber olduğu görülmektedir. Son dönem âlim ve mütefekkiri Bediüzzaman Said Nursî'nin ifadesiyle "sakal bırakmak sünnet, hiç bırakmayan kişi bir sünneti terk etmiş olur."[799]

Sakalla beraber zikredilen bıyığa gelince, üst dudağın kenarları görünecek şekilde kısaltmak veya kazımak/tıraş etmek şeklinde rivâyetler mevcuttur. Esas alınan görüşe göre, kısaltmak veya tamamen tıraş etmek de sünnettir.[800]

Sakal ve bıyıkla ilgili bir diğer husus, bunların dağınık ve pejmürde bir vaziyette olmamasıdır. İslâm âlimlerinin kahir ekseriyeti, bir tutamdan fazla olan sakalın eninden ve boyundan kesilerek düzeltilmesini uygun görmüşlerdir. Nitekim Ebû Hüreyre ve İbn Ömer gibi bazı sahâbelerin sakallarından bir tutamdan fazla olanını kestikleri rivâyet edilir. Ayrıca Hz. Ömer de sakalını fazla uzatan birini gördüğünde onu uyararak saç ve sakalını düzeltmesini istemiştir.[801]

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ve sahâbenin uygulamalarından ve sahih talimatlarından anlaşıldığı üzere sakalı uzatmak, bıyığı kısaltmak emredilmiştir. Bunun için sakal bırakmak sünnettir. İslam'ın şiârıdır. Fıtrîdır. Ona Örfîlik izâfe edilemez. Allah Resulü, sakalı günün modasına uymak için emretmemiştir.[802]

2.7. Ayakkabı İle İlgili Uyarılar

Hz. Peygamber, (s.a.s.) söz ve uygulamalarında çok teferruat/ayrıntı denilen konularda dahi disiplinli davrandığı görülmektedir. Bu çerçevede benimsediği, hayatında alışkanlık haline getirdiği, değişmeyen çizgileri vardır. Alışkanlık haline getirdiği bu disiplinli davranışlardan birisi de ayakkabı giyme ile ilgilidir. Ayakkabı

798 Arpa, "Sakal", 7: 112.
799 Said Nursî, *Emirdağ Lâhikası I*, 51.
800 Arpa, "Sakal", 7: 112.
801 Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme*, 7: 515; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 1: 480.
802 Çakan v.dğr., *İslâm'da kılık-kıyafet ve örtünme (İlmî Toplantı)*, 164-168.

giyip çıkarma ile ilgili dikkat edilmesi gereken edepler belirlemiştir. Böylelikle ümmetine kontrollü bir yaşam alışkanlığı kazandırmayı hedeflemiştir. Ayrıca insanın saygınlığına halel getirecek, istihza edilmesine sebebiyet verecek her türlü davranıştan da sakındırmıştır.

Konuyla ilgili tespit ettiğimiz ve bu hususa temel teşkil eden, serlevha olan üç rivâyeti burada zikredelim.

1- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يَمْشِي أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ، لِيُحْفِهِمَا جَمِيعًا، أَوْ لِيُنْعِلْهُمَا جَمِيعًا»

Bize Abullah b. Mesleme tahdîs etti, dedi ki: Bana Mâlik rivâyet etti, dedi ki: Bana Ebü'z-Zinâd, o da A'rec'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Sizden biriniz tek ayakkabı ile dolaşmasın. Ya ikisini de giysin veya ikisini de çıkarsın!"* [803]

2- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِاليَمِينِ، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ، لِيَكُنِ اليُمْنَى أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرَهُمَا تُنْزَعُ»

Bize Abullah b. Mesleme tahdîs etti, dedi ki: Bana Mâlik rivâyet etti, dedi ki: Bana Ebü'z-Zinâd, o da A'rec'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Sizden biriniz ayakkabısını giyeceği zaman sağ ayağı ile başlasın; çıkaracağı zaman da sol ayağıyla çıkarmaya başlasın! Bu suretle sağ ayak, giyilen iki ayağın evveli; çıkarılan iki ayağın da sonu olsun!"* [804]

3- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَنْتَعِلَ الرَّجُلُ قَائِمًا»

[803] Buhârî, "Libâs", 40.
[804] Buhârî, "Libâs", 39.

Bize Ali b. Muhammed tahdîs etti, dedi ki: Bize Ebû Muâviye tahdîs etti, dedi ki: Bana A'meş, o da Ebû Salih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet ettiğine göre: "Resûlullah (s.a.s.) adamın ayakkabısını ayakta giymesini yasaklamıştır."[805]

Tahrîc

Ayakkabı giyme ile ilgili uyarılar sadedinde Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz birinci rivâyeti: Müslim,[806] Ebû Dâvûd,[807] Tirmizî,[808] İbn Mâce,[809] ve Beyhakî[810] tahrîc etmişlerdir. Tirmizî'nin hasen sahih[811] hükmünü verdiği bu rivâyet, benzer lafızlarla gelmiştir.

Buhârî'nin metni ile zikrettiğimiz ikinci rivâyeti: Müslim,[812] Ebû Dâvûd,[813] Tirmizî,[814] İbn Mâce,[815] Mâlik b. Enes[816] ve Ahmed b. Hanbel[817] tahrîc etmişlerdir. Buhârî, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Mâlik b. Enes'te benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, Müslim ve Ahmed b. Hanbel'de rivâyetin sonu وَلْيُنْعِلْهُمَا جَمِيعًا، أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعًا "Onları ya ikisini birden giysin yahut ikisini birden çıkarsın." şeklindedir. İbn Mâce'de ise sadece rivâyetin ilk kısmı olan "Sizden biriniz ayakkabısını giyeceği zaman sağ ayağı ile başlasın; çıkaracağı zaman da sol ayağıyla çıkarmaya başlasın." yer almaktadır. Tirmizî'nin hasen sahih[818] hükmünü verdiği bu rivâyet için münekkitler de sahih hükmünü vermişlerdir.[819]

---

805 İbn Mâce, "Libâs", 30.
806 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 68.
807 Ebû Dâvûd, "Libâs", 41.
808 Tirmizî, "Libâs", 34.
809 İbn Mâce, "Libâs", 29.
810 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, 8: 302.
811 Tirmizî, "Libâs", 34.
812 Müslim, "Libâs ve Ziynet", 67.
813 Ebû Dâvûd, "Libâs", 41.
814 Tirmizî, "Libâs", 37.
815 İbn Mâce, "Libâs", 28.
816 Mâlik b. Enes, *Muvatta*, "Libâs", 15.
817 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12: 103.
818 Tirmizî, "Libâs", 37.
819 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12: 103.

İbn Mâce'nin metni ile zikrettiğimiz üçüncü rivâyeti: Ebû Dâvûd[820] ve Tirmizî[821] tahrîc etmişlerdir. Münzirî'nin sukut ettiği ve benzer lafızlarla gelen bu rivâyet, senedi sahih ve râvileri sikadır.[822]

Değerlendirme

Hz. Peygamber, (s.a.s.) müslümanın ciddiyet ve vakarını bozacak her türlü giyiniş şekillerine karşı ümmetini uyarmıştır. Nitekim Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre Allah Resûlü, *"Sizden biriniz tek ayakkabı ile dolaşmasın. Ya ikisini de giysin veya ikisini de çıkarsın!"* [823] buyurmuştur. İnsanı gülünç duruma düşüren, çeşitli tehlikelere sebebiyet veren ve yürümesini zorlaştıran bu hareketi Ebû Bekir İbnü'l-Arabî "şeytan yürüyüşü" olarak tarif etmiştir.[824] Beyhakî de halk arasında dikkat çekici olması ve şöhrete sebebiyet verdiği için tek ayakkabı ile yürümeyi mekruh görmüştür.[825] Daha önce belirttiğimiz gibi şöhrete neden olacak kılık kıyafet yasaklandığı için sahibini meşhur kılacak şeylerden kaçınmak gerekir.[826]

Yine Ebû Hüreyre'den aktarılan bir rivâyete göre Resûlullah, (s.a.s.) insanı uğraştıracak özellikle bot, çizme ve uzun bağcıklı olan ayakkabı türlerini oturarak giymesini tavsiye etmiştir. Hattâbi, Allah Resûlü'nün bu tavsiyesindeki hikmeti oturarak bu tür ayakkabıları giymenin kolaylığı ve rahatlığı olarak açıklamaktadır. Böylelikle insanın dengesini kaybedip düşmesine sebep olan tehlikelerde bertaraf edilmiş olur.[827]

Resûl-i Ekrem; tekrim, teşrif ve ziynet babından olan durumlarda sağdan başlamayı uygun bulmuştur. Nitekim, *"Sizden biriniz ayakkabısını giyeceği zaman sağ ayağı ile başlasın; çıkaracağı zaman da sol ayağıyla çıkarmaya başlasın! Bu suretle sağ ayak, giyilen iki ayağın evveli; çıkarılan iki ayağın da sonu olsun!"*[828] buyurmuştur.

---

820 Ebû Dâvûd, "Libâs", 41.
821 Tirmizî, "Libâs", 35.
822 Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, 5: 385.
823 Buhârî, "Libâs", 40.
824 Nevevî, *el-Minhâc*, 14: 75; Aynî, *'Umdetü'l-kari*, 22: 26; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 76.
825 Azîmâbâdî, *'Avnü'l-ma'bûd.*, 11: 131.
826 Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 396.
827 Azîmâbâdî, *'Avnü'l-ma'bûd.*, 11: 131; Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 77; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 397.
828 Buhârî, "Libâs", 39.

Hattabî, ayakkabı giymenin bir nimet olduğunu belirterek, sağ taraf sol taraftan daha faziletli olduğu için bu nimetten daha fazla yararlansın diye ilkin sağ ile giyinip çıkaracağı zaman da soldan başlaması tavsiye edildiğini belirtir. [829]

Sonuç olarak insanı gülünç duruma düşürecek ve vakarını zedeleyecek her türlü hal ve hareketlerden uzak durmak gerekir. Giyilmesi zor olan ayakkabıları oturarak giymek daha uygun olmakla beraber tehlikelerden de daha uzaktır. İslâm dini ayakkabıların giyilmesine varıncaya kadar tüm konularda müslümanların dengeli ve edebe uygun bir şekilde yaşamasını öğütler.[830]

[829] Azîmâbâdî, *ʿAvnü'l-maʿbûd.*, 11: 133; Hatiboğlu, *Sünen-i İbni Mace Tercemesi*, 9: 395.
[830] Kandemir v.dğr., *Riyazü's-sâlihîn Tercümesi*, 7: 77.

SONUÇ

İslâm dini, insanı ilgilendiren (inanç, ibadet, ahlâk, muâmelât vb.) her konuda bir hüküm getirdiği gibi giyim kuşam hususunda da birtakım hükümler getirmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) giyim şekli tespit edilmiş ve ümmeti için bağlayıcılık boyutuna değinilmiştir. Bu meyanda Resûlullah'ın, beşer olarak yaptığı tasarrufatların bağlayıcı olmadığı ve giyim modelinin de bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiği kanaati oluşmuştur. Ancak O'nun giyim kuşam konusundaki sabitelerinin ise bağlayıcı ve evrensel olduğu sonucuna varılmıştır. Kısaca nebevi sünnette şekilsel bir kıyafet modelinden ziyâde ilkelerin ön plana çıktı görülmüştür. Her zaman ve her zeminde geçerli olan bu ana esaslar; temiz giyinmek, güzel ve düzgün giyinmek, sade giyinmek, giyimde israf etmemek, giyinmeye sağdan başlamak ve yeni elbise giyerken dua etmek şeklinde sıralanabilir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise giyim kuşam konusundaki uyarılar incelenmiştir. Bu çerçevede İslâm'ın giyim hususunda kendine has emir, yasak ve âdâbları bulunduğu tespit edilmiştir. Bu emir ve nehiylerdeki en temel gaye giyilen kıyafetin avret mahallini örtmesidir. Avret yerlerini örtmeyen kıyafetlerin giyilmesi yasaklandığı gibi giyim de sayılmamıştır. Ayrıca giyilen kıyafetin teni gösterecek derecede şeffaf olmaması ve vücut hatlarını belli ettirecek kadar dar olmaması hususunda Hz. Peygamber (s.a.s.) ümmetini ikaz etmiştir. Özellikle "giyinmiş çıplaklar" dediğimiz İslâm'ın tesettür emrinin mahiyetinden habersiz bir giyim şeklini yasaklamıştır. Böylelikle İslâm'da giyimin amacı, bedeni sergileyip arzu uyandırmak değil, tam aksine bedeni örtüp arzuları azaltıp gemlemek olduğu anlaşılmaktadır.

Hadislerde kadın ve erkek cinslerinin aslî hilkatlarına uygun giyinmeleri emredilmiş ve kılık kıyafetiyle erkeklerden kadınlara, kadınlardan erkeklere benzemeye çalışanlar lânetlenmiştir. Yaratılıştan gelen farklılıkları birbirine karıştırıcı, cinslerin bir diğerine benzemesini sağlayıcı elbiselerin giyilmesi yasaklanmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber, (s.a.s.) bu kaideye binaen kadınların fıtrî eğilimlerine daha uygun olan ipek ve altını, erkeklere yasak kadınlara ise helal kılmıştır. Kadınlara verilen bu cevaz, onların güzel görünme ve süslenmeye daha meyilli olmalarındandır. Erkeklere yönelik

bu yasak ise kadınlara benzeme, gurur, kibir, israf ve gösteriş gibi hikmetlerden olduğu anlaşılmıştır.

Hz. Peygamber, (s.a.s.) gayri müslimlere benzemeyi yasaklamıştır. O'nun yasakladığı bu ilke, giyim kuşam konusuyla da ilgisi vardır. Giyim kuşamda yasaklanan ve bu konudaki tehditler: Tevhid inancına aykırı olan, başka dinlerin şiârı/simgesi kabul edilen ve onların kültürlerinde özel bir anlam ifade eden kıyafetler içindir.

Toplumların birbirlerinin giyimlerinden etkilendiği, özellikle galip milletlerin kılık kıyafetleri mağluplar tarafından taklid edildiği sosyolojik bir vak'adır. Bu cihette müslüman bireylerin sorumsuz ve sorgusuz giyim kuşam tercihleri birtakım tehlikelere zemin hazırlar. Bu tehlikeler; başlangıçta şeklî benzerlikleri, zamanla da fikrî ve zihnî benzerlikleri meydana getirdiği tespit edilmiştir.

Hadislerde insanı mağrurlandıran ve kibir hissi veren giyim şekilleri yasaklanmıştır. Ayrıca Allah Resûlü, şöhret elbisesini giyen kimselere âhirette ateşten bir zillet elbisesinin giydirileceğini belirtmiş ve ümmetini bu hususta uyarmıştır. Şöhret elbisesi, gurur ve kibir hastalığını beraberinde getirmektedir. Günümüzde moda; ilan, reklam ve pazarlama teknikleri ile insanın meşhur olma isteğini fazlasıyla körüklemekte, tüketicilerin davranışlarını ve zevklerini her zamankinden daha fazla tesîri altına almakta ve israfa girecek harcamalar yapmasına neden olmaktadır.

İslâm'da giyim konusunda haram derecesine varan bir renk yasağı bulunmamaktadır. Resûl-i Ekrem, (s.a.s.) hayatı boyunca farklı renklerde giyinmiş; beyaz, siyah, kırmızı, sarı ve yeşil renkli giysiler kullanmıştır. Buna rağmen çok dikkat çeken göz karmaştırıcı şatafatlı renkleri de hoş karşılamamıştır. Renkler arasında daha çok beyaz renkli elbiseleri tercih ve tavsiye etmiştir.

Hz. Peygamber, (s.a.s.) ashâbından ağaran saç ve sakallarını diğer din mensuplarına muhalefet esasına dayandırarak boyamalarını istemiştir. Ancak bunları bir tür aldatma ve sahteciliğe girdiği için siyah renge boyamalarını da yasaklamıştır. Ayrıca Resûlullah, (s.a.s.) sakalları uzatmayı, bıyığı kısaltmayı emretmiş ve bunların fıtrattan olduğunu belirtmiştir. İnsanın saygınlığına halel getiren iğreti saç (peruk) takan ve taktırana, dövme yapan ve yaptırana da lânet etmiştir.

Son söz olarak, en temel vasfı Allah'a kulluk olan müslümanlar için giyim kuşamla ilgili sünnetin ortaya koyduğu temel ilke ve âdâblar; sağlık, sıhhat ve ahlâkî fonksiyonlar ile yaratılış gayesinin gereklerindendir.

KAYNAKÇA

Abacı, Harun. "Giyim-Kuşamda İsraf". *II. Uluslararası Helal Ürün Ekonomisi Sempozyumu (Giyim-Kuşam)*. 06 Mart 2016. 190-211-211.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (ö. 241/855). *Müsned*. Thk. Şuayb el-Arnaûd. 1. Bs. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2001.

Akdoğan, Ali - Sungur, Erol. "Postmodern Ortamda Dindarın Değişen Giyim Anlayışı (Başörtüsü ve Tesettür Örneği Üzerinden Kimlik Tartışması)". *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Dindarın Değişen Giyim Anlayışı, 9/1 (2016): 67-77-77.

Akgün, Hüseyin. "Giyinik Çıplaklar Hadisinin Aslının Tespiti Ve Ka'bü'l-Ahbâr Kaynaklı Rivâyetlerin Ref'i Meselesi". *Hikmet Yurdu* 9/17 (2016): 117-143-143.

Akyüz, Hüseyin. "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Renklerin Dili". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi*. 41 (2014): 373-397-397.

Ali el-Kârî, Ebu'l-Hasen Nûreddîn Ali b. Sultân Muhammed (1014/1605). *Cem'ul-Vesâil fî Şerhi'ş-Şemâil*. 2 Cilt. Mısır: Matbaatü'ş-Şerifiyye, t.y.

----------, *Mirkâtü'l-mefâtîh şerhi Mişkâtü'l Mesâbîh*. 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2002.

Arpa, Ahmet. "Sakal". *Şâmil İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000.

Ataseven, Asaf. "Tıbbi Açıdan Örtünme". *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*. 1991. 83-92-92.

Aynî, Bedreddin Mahmûd b. Ahmed el- (ö. 855/1451). *'Umdetü'l-kari*. 1. Bs. Riyad: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 2001.

Azîmâbâdî, Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî (ö. 1911). *ʿAvnü'l-maʿbûd.* 2. Bs. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1994.

Bâcî, Ebü'l-Velîd Süleyman b. Halef el- (ö. 474/1081). *el-Müntekâ Şerhu'l-Muvatta*. 1. Bs. Mısır: Matbaatü's-saâde, 1913.

Barbarosoğlu, Fatma Karabıyık. *Şov ve mahrem*. 2. bsk. İstanbul: Timaş Yayınları, 2006.

Beşer, Faruk. "Süslenme". *DİA*. 38: 178-180. İstanul: TDV Yayınları, 2010.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin, el-Horâsânî (ö. 458/1065). *es-Sünenü'l-kübrâ*. Thk. Muhammed Abdulkâdir Ata. 3. Bs. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2003.

---------, *Şuabü'l-îmân*. 1. Bs. Riyad: Mektebetu'r-Raşid, 2003.

Bozkurt, Nebi. "İpek". *DİA*. 22: 361-362. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

---------, "Sarık". *DİA*. 36: 152-154. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870). *et-Târîhu'l-kebîr*. 8 Cilt. Haydarâbâd: Dâru'l-Maârifi'l-Osmâniyye, t.y.

--------, *el-Câmi'u's-sahîh*. Thk. Muhammed Züheyr Nâsır. 1. Bs. Dımeşk: Dâru Tavki'n-Necât, 2001.

Canan, İbrahim. *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*. 18 Cilt. İstanbul: Akçağ Yayınları, 1995.

Celalüddin Abdurrahmân, Suyûtî (ö. 911/1505). *Sünenü'n-Nesâî bi Şerhi'l-Hâfız Celalüddin es-Suyûtî*. 9 Cilt. Beyrut: Dârü'l-marife, 1994.

Cezîrî, Abdurrahman (ö. 1941). *Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı*. Trc. Mehmet Keskin. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994.

Cilacı, Osman. "Dua". *DİA*. 9: 529-530. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Çağatay, Neşet. "Temizlik". *Diyanet İlmi Dergi*. 1961. 29-35-35.

Çağrıcı, Mustafa. "Câh". *DİA*. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

---------, "Kibir". *DİA*. 25: 562-563. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

---------, "Temizlik". *DİA*. 40: 427-428. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Çakan, İsmail L. "Sünnette Giyim-Kuşam ve Örtünme". *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*. 1991. 43-76-76.

--------, İsmail Lütfi - Bayındır, Abdülaziz - Kurt, İsmail, ed. *İslâm'da kılık-kıyafet ve örtünme (İlmî Toplantı)*. İstanbul: İSAV Yayınları, 1987.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fadl (ö. 255/869). *Sünen-i Dârimî*. Thk. Hüseyn Selîm Esed ed-Dârânî. 1. Bs, 4 Cilt. Suudi Arabistan: Dâru'l-Muğnî, 2000.

Davudoğlu, Ahmed (ö. 1983). *Sahîh-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*. İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1978.

Doğan, Harun. *İslam Fıkhına Göre Moda*. Yüksek lisans, Fırat Üniversitesi, 2010.

Döndüren, Hamdi. "Tesettür". *Şamil İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî (ö. 275/888). *es-Sünen'i Ebû Dâvûd*. Thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd. 1. Bs. Beyrut: el-Mektebetü'l-asriyye, 2011.

Elbânî, Muhammed Nâsırüddin (ö. 1999). *Sahîhu't-Terġīb ve't-terhîb*. 1. Bs. Riyad: Mektebetü'l-meârif, 2000.

--------, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha ve şeyʾün min fıkhihâ ve fevâʾidihâ*. 1. Bs. Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1995.

--------, *Silsiletü'l-ehâdîsi'z-zaʿîfe ve'l-mevzûʿa ve eseruhe's-seyyiʾü fi'l-ümme*. 1. Bs, 14 Cilt. Riyad: Dâru'l-Me'ârif, 1992.

--------, *Zaʿîfü't-Terġib ve't-terhîb*. 1. Bs. Riyad: Mektebetü'l-meârif, 2000

--------, *et-Taʿlîkâtü'l-hisan ʿalâ Sahîh-i İbn Hibbân*. 1. Bs Cidde: Dâru Bâvezîr, 2003.

el-Karadâvî, Yusuf. *Sünneti Anlamada Yöntem*. Trc. Bünyamin Erul. 10. Bs. İstanbul: Nida Yayıncılık, 2017.

Emiroğlu, İbrahim. "Teşebbüh". *Şamil İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000.

Erkilet, Alev. "Mahremiyetin Dönüşümü: Değer, Taklit ve Gösteriş Tüketimi Bağlamında 'İslami' Moda Dergileri". *Birey ve Toplum (dergi)* 2/4 (2012): 27-39-39.

Eskicioğlu, Osman. "Altın". *DİA*. 2: 536-537. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

----------, "Gümüş". *DİA*. 14: 271-272. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Gündüzöz, Soner. "Renk". *DİA*. 34: 571-572. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Güngör, Haydar. *Hadis Öğretilerinde Giyim*. Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, 1997.

Hâkim en-Neysâbûrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah. *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*. Thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiye, 1990.

Hatiboğlu, Haydar. *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*. 1. Bs, 10 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2012.

Hempher - Gümüş, M. Sıddık. *İngiliz Casusunun İtirafları ve İngilizlerin İslâm Düşmanlığı*. 112. Bs. İstanbul: Hakikat kitabevi, 2017.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim (ö. 235/849). *el-Musannef*. Thk. Kemâl Yûsuf el-Hût. 1. Bs, 7 Cilt. Riyad: Mektebetu'r-rüşd, 1989.

İbn Hacer, Şihabüddin Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî (ö. 852/1448). *Fethu'l-bârî*. 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 2015.

----------, *Lisânü'l-Mîzân*. Thk. Abdülfettâh Ebû Gudde. 1. Bs, 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-beşâiri'l-İslâmî, 2002.

İbn Haldûn Ebû Zeyd Veliyüddin Abdurrahmân b. Muhammed (ö. 808/1406). *Mukaddime*. Trc. Halil Kendir. 1. Bs. Ankara: Yeni Şafak, 2004.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed (ö. 354/965). *Sahîh-i İbn Hibbân bi-Tertîbi İbn Belbân*. Thk. Şuayb el-Arnaûd. 2. Bs, 18 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1993.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Ömer (ö. 774/1373). *Tefsîrü'l-Kurʾâni'l-âzîm*. Thk. Muhammed Hüseyin Şemsüddîn. 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1998.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (ö. 273/886). *es-Sünen'i İbn Mâce*. Thk. Muhammed Fuâd Abdulbaki. 1. Bs. Kahire: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1953.

İbn Manzûr, Cemalüddin Ebü'l-Fadl Muhammed b. Mukarrem (ö. 711/1311). *Lisânü'l-ʿArab*. Beyrut: Dâru's-sâdir, 1993.

Kandemir, Yaşar - Küçük, Raşit - Çakan, İsmail Lütfi. *Peygamberimizden Hayat Ölçüleri (Riyazü's-sâlihîn)*. 2. Bs. 8 Cilt. İstanbul: Erkam Yayınları, 2015.

Kaya, Remzi. "Kur'an'da Hz. Peygamberin Beşer ve Ümmi Oluşu". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (2002): 29-52-52.

Keskin, Yusuf Ziya. "Hz. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Saç Bakımı". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/26 (2011): 7-21-21.

Komisyon. *Hadislerle İslâm*. 3. Bs, 7 Cilt. Ankara: DİB Yayınları, 2015.

Komisyon. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5. Bs, 5 Cilt. Ankara: DİB Yayınları, 2014.

Köten, Arif. "Sarık". *Şâmil İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000.

Küçük, Salim. "Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı". *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 54 (2010): 185-210-210.

Mahallî, Celâleddin Muḥammed b. Aḥmed el- (ö. 864/1459). - Suyûtî, Celâleddin Abdurraḥmân b. Ebû Bekr es- (ö. 911/1505). *Tefsîrü'l-Celâleyn*. 1. Bs. Dâru'l-Hadîs, t.y.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh (ö. 179/795). *Muvatta*. Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 1. Bs. Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1985.

Meriç, Ümid. "Sosyolojik Açıdan Kılık-Kıyafet ve İslam'da Örtünme". *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*. 1991. 29-37-37.

Mizzî, Ebü'l-Haccâc Yusuf b. Abdurrahman (ö. 742/1341). *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'i'r-ricâ*. 1. Bs. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1980.

Mübârekpûrî, Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm (ö. 1935). *Tuḥfetü'l-aḥvezî şerḥu Câmi'i't-Tirmizî*. 1. Bs. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1990.

Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc el-Küşeyrî (ö. 261/875). *el-Câmi'u's-sahîh*. Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 1. Bs. Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1991.

Naim, Ahmet (ö. 1934) - Miras, Kâmil (ö.1957). *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*. 7. Bs, 13 Cilt. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1982.

Nas, Taha. "İslam Hukuku Açısından Saç Ekiminin Hükmü = Injunctions on Hair Transplantation in Islamic Law". *İslâmî Araştırmalar (Dergi)* XXVII/1 (2016): 53-63-63.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (ö. 303/915). *es-Sünenü'l-kübrâ*. Thk. Dr. Abdülgafûr Süleymân el-Bendârî Seyyid Kesrevî. 1. Bs, 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1991.

-------, *es-Sünen'i Nesâî*. Thk. Abdülfettâh Ebû Gudde. 2. Bs. Halep: Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmî, 1986.

Nevevî, Mühyeddin Şeref b. Yahya (ö. 676/1277). *el-Minhâc şerh Sahîh Müslim,*. 2. Bs. Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1972.

Okcu, Abdulmecid. "Kur'an'da Renkler". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi*. 28 (2007): 127-163-163.

Öğüt, Salim. "Tahâret". *DİA*. 39: 382-385. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Râgıb el-İsfehânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyn b. Muhammed (ö. 425/1033). "srf". *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an*. Thk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî. Beyrut: Dâru'l-kalem, 1992.

Râzî, Ebû Abdullâh Fahreddîn Muhammed b. Ömer er- (ö. 606/1210). *Mefâtîhu'l-Gayb (et-Tefsîrü'l-kebîr)*. 2. Bs, 32 Cilt. Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, 1999.

Sahillioğlu, Halil. "Altın". *DİA.* 2: 532-536. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Said Nursî, Bediüzzaman. *Emirdağ Lâhikası*. İstanbul: rnk Yayınları, 2005.

Sakallı, Talat. "Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2 (1995): 39-102-102.

Sancaklı, Saffet. "Hadisler Çerçevesinde İsraf Olgusunun Analizi". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2013): 45-86-86.

----------, *Sünneti Doğru Anlamak*. 5. Bs. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2017.

Sarı, Necmi. *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*. Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi, 2010.

Seyyid Şerîf el-Cürcânî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed (ö. 816/1413). "eş-Şükr". *Kitâbü't-Taʿrîfât*. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiye, 1983.

Sindî, Ebü'l-Hasen Nûruddîn Muhammed b. Abdilhâdî et-Tettevî (ö. 1138/1726). *Ḥâşiyetü's-Sindî ʿalâ Süneni İbn Mâce.* Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1996.

Soysaldı, Mehmet. "Kur'an'da İsraf Kavramı". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 18-19 (2005): 93-127-127.

Sübkî, Mahmûd Muhammed Hattâb es-. *el-Menhelü'l-ʿazbi'l-mevrûd şerhu süneni Ebî Dâvûd*. 2. Bs, 10 Cilt. Kahire / Mısır: Mektebetü'l-İstikâme, 1932.

Sümer, Faruk. "Dihkan". *DİA*. 9: 289-290. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Şevkânî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ali el-Yemenî (1250/1834). *Neylü'l-evtâr şerhu Münteka'l-ahbâr*. 1. Bs, 8 Cilt. Mısır: Dâru'l-Hadîs, 1993.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (ö. 360/970). *el-Mu'cemü'l-evsat*. Thk. Târık b. Ivazullâh Muhammed - Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-Harameyn, t.y.

----------, *el-Mu'cemü'l-kebîr*. Thk. Hamdî Abdülmecid es-Selefî. 2. Bs. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1994.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et- (310/923). *Câmiʿu'l-beyân fî tefsîri'l-Kurʾân*. Thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 1. Bs, 24 Cilt. Müessesetü'r-risâle, 2000.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (ö. 279/892). *eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye ve'l-hasâ'ilü'l-Mustafaviyye*. Thk. Seyid b. Abbas el-Celîmî. 1. Bs. Mekke: el-Mektebetü't-ticâriyye, 1993.

---------, *es-Sünen*. Thk. Ahmed Muhammed Şâkir - Muhammed Fuâd Abdülbâkî - İbrâhim Utve Avd,. 2. Bs. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1975.

Uğur, Mücteba. *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*. 1. Bs. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.

Uysal, Muhittin. *Kitâbü'l-Libas ve Hadis Literatüründeki Yeri*. Yüksek Lisans, Selçuk Üniversitesi, 1992.

Uysal, Şule Yüksel. "'Men Teşebbehe Bi Kavmin' Hadisini Küresel Giyim Kültürü Açısından Yeniden Okumak". *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları (Dergi)* 11/7 (2016): 293-314-314.

Uzak, Meryem. *Kuran ve Sünnete Göre İnsan Bedenine Yönelik Estetik Amaçlı Müdahaleler*. Yüksek Lisans, Harran Üniversitesi, 2010.

Üzüm, İlyas. "Kirâmen Kâtibîn". *DİA*. 26: 59-60. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Yalçın, İsmail. "Saç". *DİA*. 35: 367-368. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

--------, "Sarık". *DİA*. 36: 154. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

--------, "Yüzük". *DİA*. 44: 57-58. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Yaran, Rahmi. "Dövme". *DİA*. 9: 521-522. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Yardım, Ali. *Peygamberimiz'in Şemâili*. 9. bsk. İstanbul: Damla Yayınevi, 2011.

Yavuz, Yunus Vehbi. "İpek". *DİA.* 22: 365-366. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*, 1. bsk. İstanbul: Huzur Yayınları, 2008.

Yeniçeri, Celal. *Hz. Peygamber'in Giyim Kuşamı Ve Mutfağı*. 2. bsk. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2013.

Yeniel, Necati - Kayapınar, Hüseyin. *Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1991.

Zaim, Sabahattin. "İktisadi Açıdan Örtünme". *İslam'da Kılık-Kıyafet ve Örtünme (İlmî Toplantı)*. 1991. 77-82-82.

Zebîdî, Seyid Muhammed Murtazâ (ö. 1205/1791). *Tâcü'l-ʿArûs*. Daru'l-Hidaye, t.y.

Zehebi, Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (ö. 748/1347). *Mîzânü'l-iʿtidâl fî nakdi'r-ricâl*. Thk. Ali Muhammed el-Bicâvî. 1. Bs, 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1963.

---------, *Siyeru A'lami'n-Nübela*. Thk. Şuayb el-Arnaûd. 3. Bs, 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1985.